

Демківський календар

2016

**ВСЕУКРАЇНСЬКЕ ТОВАРИСТВО
«ЛЕМКІВЩИНА»**

**ФУНДАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕМКІВЩИНИ
У ЛЬВОВІ**

Бібліотека Лемківщини. Ч. 65

**Лемківський календар
на 2016 рік**

**Львів
2015**

УДК 050.9(477) (082)

ББК 92.5

Л 44

Лемківський календар на 2016 рік [Текст]: альманах / наук. ред. Микола Литвин; [ВТ «Лемківщина», Фундація дослідження Лемківщини у Львові]. – Львів, 2015. – Ч. 65. – 252 с.: іл. – (Б-ка Лемківщини).

У виданні здійснено своєрідну екскурсію до пам'ятних місць Лемківщини, подано матеріали про цікаві та знакові факти, події, імена, пов'язані з лемківською землею, її історією та культурою. Уміщено нові розвідки в науковій рубриці «Лемкознавство».

Розраховано на широке коло читачів в Україні та поза її межами.

Редколегія:

Микола Литвин, доктор історичних наук

Ольга Кровицька, кандидат філологічних наук

Світлана Гавенко

Андрій Тавпаш

Михайло Смереканич

Ярослав Швягla

На обкладинці використано фотографії Михайла Садового
(пам'ятник о. М. Вербицькому, колаж фотографій з першого
львівського обласного лемківського фестивалю «Гомін Лемківщини»
у с. Зимна Вода)

ISBN 978-966-02-78-25-7

© ВТ «Лемківщина», Фундація
дослідження Лемківщини у
Львові, 2015

Народився Бог на санях в лемківськім містечку Дуклі
(композиція М. Янко)

ЦЕРКОВНИЙ КАЛЕНДАР

2016

ПОСТИ:

14.03 – 30.04 – Великий піст
27.06 – 11.07 – Петрівка
14.08 – 27.08 – Спасівка
28.11 – 06.01 – Пилипівка

СТРОГИЙ ПІСТ:

06.01; 18.01; 14.03; 29.04; 27.09

СІЧЕНЬ

1	19	П	Боніфатія мч.
2	20	С	Перед Різдвом. Ігнатія Богоносця свщмч.
3	21	Н	Перед Різдвом. Юліаній мчц., Уляни
4	22	П	Анастасії влкмчц.
5	23	В	10-ти мчч. у Криті
6	24	С	Навечір'я Різдва. Євгенії прпмчц.
7	25	Ч	РІЗДВО ХРИСТОВЕ
8	26	П	Собор Пресв. Богородиці
9	27	С	Св. Первомч. Стефана
10	28	Н	20 тис.муч., убитих в Нікомидії
11	29	П	14000 дітей, убитих у Вифлеємі, Маркела прп.
12	30	В	Анісії мчц., Зотіка прп.
13	31	С	віддання Різдва. Меланії прп.
14	1	Ч	Обрізання Г.Н. І.Х., Василія Великого. Новий рік
15	2	П	перед Богоявл., Сильвестра, Папи святит.
16	3	С	Малахії проп., Гордія мч.
17	4	Н	Собор 70 апостолів, Теоктиста прп.
18	5	П	навечір'я Богоявлення (піст). Теопемпта й Теони мчч.
19	6	В	БОГОЯВЛЕННЯ ГОСПОДНЄ
20	7	С	Собор св. Івана Хрестителя
21	8	Ч	Еміліяна ісп.
22	9	П	Полієвкта мч.
23	10	С	По Богоявленню. Пратулинських мчч., Григорія єп.
24	11	Н	Теодосія Велик. прп.
25	12	П	Татіяни мчц.
26	13	В	Єрмила і Стратоніка мчч.
27	14	С	віддання Богоявлення, Отців, убитих у Синаї і Раїті
28	15	Ч	Павла Тевейського, Івана Кущника
29	16	П	Поклін Оковам св. Ап. Петра
30	17	С	Антонія Великого прп.

ЛЮТИЙ

1	19	П	Макарія Єгип., прп. Єфросинії, св.
2	20	В	Євтимія Великого прп.
3	21	С	Максима ісп. прп., Євгенія і Неофіта, мчч.
4	22	Ч	Тимотея ап., Анастасія мч.
5	23	П	Клиmenta свщмч., Агатангела мч.
6	24	С	Ксенії Римлянки, прп. Оксани, Закхея
7	25	Н	Григорія Богослова
8	26	П	Ксенофонта, Марії, Аркадія, мчч.,
9	27	В	Перен. мощів св. Івана Золотоустого
10	28	С	Єфрема Сирійця прп.
11	29	Ч	Перен. мощів св. Іgnatія Богоносця
12	30	П	Трьох святителів: Василія, Григорія, Івана
13	31	С	Кира й Івана, лікарів, мчч.
14	1	Н	Трифона мч. (передпр. Стрітення)
15	2	П	СТРІТЕННЯ ГОСПОДНЄ
16	3	В	Симеона Богоприємця, Анни прор.
17	4	С	Ісидора Пилусіотського, прп.
18	5	Ч	Агафії мчч.
19	6	П	Вукола прп., Сільвана свщмч.
20	7	С	Партенія, єп. Лампакійського, свят., Луки
21	8	Н	Теодора Стратилата влмуч., Захарій прор.
22	9	П	Никифора мч.
23	10	В	Харлампія мч.
24	11	С	Власія, єп. Севастійського свщмч.
25	12	Ч	Мелетія, арх. Антіох., св.
26	13	П	Мартиніяна прп., Зої
27	14	С	Кирила, рівноап.
28	15	Н	Онисима ап.
29	16	П	Памфіла і Порфирія й ін. мчч.

БЕРЕЗЕНЬ

1	17	В	Теодора Тирона, Маріянни мчц.
2	18	С	Льва, Папи Римського
3	19	Ч	Архипа ап.
4	20	П	Льва прп., єп. Катанського
5	21	С	Заупокійна. Тимотея прп., Євстатія св., арх. Вел. Антіохії
6	22	Н	Віднайдення чесн. мощів свв. мчч., що в Євгенії
7	23	П	Полікарпа свящмн., єп. Смирни
8	24	В	1 -е і 2-е знайд. голови Івана Хрестителя
9	25	С	Тарасія св. архиєп. Царгородського
10	26	Ч	Порфирія св.
11	27	П	Прокопія ісп.
12	28	С	Василія прп. ісп., Нестора
13	29	Н	Касіяна прп.
14	1	П	Початок Вел. Посту. Євдокії прпмчц., Антоніни мчц.
15	2	В	Теодота свящмч. (Богдана)
16	3	С	Євтропія і дружини його, Клеоніка і Василіска мчч.
17	4	Ч	Герасима прп., Данила
18	5	П	Конона мч.
19	6	С	42 мчч. Аморійських
20	7	Н	1 посту. Василія, Єфрема, Євгенія і Капітона свящмчч.
21	8	П	Теофілакта, єп. Нікомидії
22	9	В	40 мчч. Севастійських
23	10	С	Кондрата мч. і тих, що з ним
24	11	Ч	Софронія, патр. Єрусалим., Галини
25	12	П	Теофана проп., Григорія, П.Рим.
26	13	С	Заупокійна. Перен. мощів св. Никифора
27	14	Н	2 посту. Венедикта прп., Ростислава
28	15	П	Агапія та ін. мчч., Анастасії
29	16	В	Савина, Олександра, мчч.
30	17	С	Олексія чол. Божого, прп.
31	18	Ч	Кирила, аєп. Єрусалимського

КВІТЕНЬ

1	19	П	Хрисанта й Дарії мчч.
2	20	С	Заупокійна. Преподобних отців з обителі св. Сави. Світлани мчч., Віктора мч.
3	21	Н	З посту. Хрестопоклонна. Якова іспов., єп. Катанського. Любомира мч.
4	22	П	Василія свщмч, пресвітера Анкирського
5	23	В	Никона прпмч., Лідії
6	24	С	Захарії прп., Артемона св.
7	25	Ч	БЛАГОВІЩЕННЯ ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ
8	26	П	Віддання Благовіщ. Собор арх. Гавриїла, Лариси мчч.
9	27	С	Заупокійна. Матрони Солунської
10	28	Н	4 посту. Іларіона Нового прп.
11	29	П	Марка прп., Кирила й ін. мчч.
12	30	В	Івана Ліствичника прп.
13	31	С	Поклони. Іпатія Чудотворця свят.
14	1	Ч	Марії Єгипетської прп.
15	2	П	Тита чудотворця прп.
16	3	С	Акафістова. Микити прп. ісп.
17	4	Н	5 посту. Йосифа і Юрія прпн.
18	5	П	Теодула, Агатопода й ін. мчч.
19	6	В	Представлення Методія св., Євтихія св.
20	7	С	Юрія прп., єп. Митилинського
21	8	Ч	Іродіона, Агава, Руфа та ін.
22	9	П	Євлсихія мч.
23	10	С	Лазарева. Терентія, Максима, Зенона й ін. мчч.
24	11	Н	Квітна. Вхід Господній у Єрусалим
25	12	П	Василія прп. ісп., єп. Парійського
26	13	В	Артемона свщмч, й ін.
27	14	С	Мартина ісп. св., Папи Римського.
28	15	Ч	Великий Четвер (страсі). Аристарха, Пуда і Трофима свв. апп.
29	16	П	Велика П'ятниця (плащаниця). Агапії, Ірини й Хіонії, мчцц., Галини
30	17	С	Велика Субота. Симеона прп., Акакія прп., єп. Мелитинського

ТРАВЕНЬ

1	18	Н	Воскресення Христове. Пасха
2	19	П	Світлий Понеділок. Івана Старопечерника прп.
3	20	В	Світлий Вівторок. Теодора Трихіни прп.
4	21	С	Януарія свящмч., Теодора мч., що в Пергії
5	22	Ч	Теодора Сикеота прп., учня св. Паҳомія
6	23	П	Юрія Переможця
7	24	С	Сави Стратилата мч.
8	25	Н	Томина. Марка ап. і єванг. Ярослава прп.
9	26	П	Василія свящмч., єп. Амасійського
10	27	В	Симеона свящмч., Стефана прп.
11	28	С	Ясона і Сосіпатра, апп., Кирила єп. Турівського
12	29	Ч	9-ти мчч. у Кизиці, Мемнона чудотворця прп.
13	30	П	Якова ап., брата Йоана Богослова
14	1	С	Єремії прор., Тамари
15	2	Н	Мироносиць. Атанасія Великого, архієп. Олександрійського
16	3	П	Теодосія Печерського
17	4	В	Св. мчц. Пелагії
18	5	С	Ірини мчц., Ярини, Никифора прп.
19	6	Ч	Марти, Іванни. Йова Многострадального св., прав.
20	7	П	Поява Чесного Хреста в Єрусалимі
21	8	С	Івана Богослова ап. і єв.
22	9	Н	Розслабленого. Перенесення мощів св. Миколая Чудотворця
23	10	П	Симеона Зилота ап.
24	11	В	Кирила і Методія
25	12	С	Єпіфанія і Германа свят.
26	13	Ч	Гликерії мчц.
27	14	П	Ісидора мч.
28	15	С	Пахомія Великого прп.
29	16	Н	Самарянки. Теодора Освященного прп.
30	17	П	Андроніка ап.
31	18	В	Теодота (Богдана), Петра, Діонісія й ін. мчч.

ЧЕРВЕНЬ

- 1 19 С Віддан. Переполовинення. Патрикія свщмч., Сергія
- 2 20 Ч Талалея мч.
- 3 21 П Константина і Олени, рівноапп.
- 4 22 С Василіска мч.
- 5 23 Н Сліпородженого. Михаїла, Євфросинії Полоцької прп.**
- 6 24 П Симеона Дивногорця, Микити Стовпника прп.
- 7 25 В 3-е віднайдення чесн. голови св.Івана Хрестителя
- 8 26 С Віддання Воскресення. Карпа ап.
- 9 27 Ч Вознесіння Господнє. Терапонта свщмч.**
- 10 28 П Микити прп.
- 11 29 С Теодосій прпмчц.
- 12 30 Н Свв. Отців. Ісаакія прп.**
- 13 31 П Єрмія і Єрмей свв. апп.
- 14 1 В Юстина мч. і тих, що з ним
- 15 2 С Никифора ісп.
- 16 3 Ч Лукиліяна мч. і тих, що з ним
- 17 4 П Віддан. Вознесення. Митрофана св., патр. Царгородського
- 18 5 С Заупокійна. Доротея свщмч.,еп. Тирського. Ігоря бл. кн.
- 19 6 Н Зіслання Святого Духа. П'ятдесятниця.**
- 20 7 П Святого Духа. Пресвятої Трійці.**
- 21 8 В Перенесення мощ. св. Теодора Стратилата влкмч.
- 22 9 С Кирила св., архієп. Олександрійського
- 23 10 Ч Тимотея св. свщмч., еп. Пруського
- 24 11 П Вартоломея і Варнави апп.
- 25 12 С Віддання П'ятдесятниці. Онуфрія Вел. прп., Петра Атонського прп.
- 26 13 Н Всіх святих. Акилини мчц., Трифілія св., еп. Левкусії Кипрської**
- 27 14 П Початок Петрового посту. Миколая (Чарнецького) й Омеляна (Ковча) блл. свщмчч.
- 28 15 В Амоса прор.
- 29 16 С Тихона Аматунтеського св. чудотв.
- 30 17 Ч Пресв. Євхаристії. Мануїла та ін. мчч., Іпатія прп.

ЛИПЕНЬ

1	18	П	Леонтія мч.
2	19	С	Юди ап., брата Господнього
3	20	Н	Методія свящмч. сп. Патарського
4	21	П	Юліяна Тарсійського мч.
5	22	В	Євсевія свящмч., єп. Самосатського
6	23	С	Агripіні мчц.
7	24	Ч	Віддання Пр. Євхаристії. Різдво св. Йоана Хрестителя
8	25	П	Серця Христового. Февронії прпмч.
9	26	С	Сострадання Пресвятої Богородиці. Давида Солунського прп.
10	27	Н	Самсона прип.
11	28	П	Перен. мощ. Кира і Івана свв. безсрібників
12	29	В	Свв. верховних апп. Петра й Павла
13	30	С	Собор 12-ти апостолів
14	1	Ч	Косми і Дам'яна свв. чуд. і безсрібників
15	2	П	Положення чесної ризи Пресвятої Богородиці
16	3	С	Якинта мч., Анатолія прп.
17	4	Н	Всіх святих українського народу
18	5	П	Атанасія Атонського прп.
19	6	В	Сисоя Великого прп.
20	7	С	Томи прп., що в Малей. Акакія прп.
21	8	Ч	Прокопія влкмч.
22	9	П	Панкратія свящмч.
23	10	С	Антонія Печерського прп.
24	11	Н	Блаженної кн. Ольги, Євфимії, мчц.
25	12	Ч	Прокла й Іларія мчч., Михаїла Малейна прп.
26	13	П	Соб. св. арх. Гавриїла
27	14	В	Акили ап.
28	15	С	Св. кн. Володимира Великого рівноап.
29	16	Ч	Атеногена свящмч. і 10-х учнів його. Валентини, Юлії мчцц.
30	17	П	Марини влкмчц.
31	18	С	Святих Отців 6-ти Вселен. Соборів. Якинта мч.,

СЕРПЕНЬ

1	19	П	Макрини прп., сестри Василія Вел., Дія прп.
2	20	В	Св. славного прор. Іллі
3	21	С	Симеона і Йоана прпп., Єзекіїла прор.
4	22	Ч	Марії Магдалини рівноап., Фоки свщмч.
5	23	П	Трофима, Теофіла й ін. мчч.
6	24	С	Свв. мчч. Бориса і Гліба. Христини влкмч.
7	25	Н	Успіння св. Анни, матері Пресв. Богородиці
8	26	П	Єрмолая свщмч., Параскеви прпмч.
9	27	В	Пантелеймона влкмч. Клиmenta, архієп. Охридського
10	28	С	Прохора, Никанора, Тимона й Пармена апп. і дияконів
11	29	Ч	Каленика мч.
12	30	П	Сили і Силуана та ін. апп., Валентина прп.
13	31	С	Передпр. Походу чесн. Хреста. Євдокима прав.
14	1	Н	Початок Усп. посту. Похід чесного Хреста. Макавей мчч.
15	2	П	Перенес. мощ. св. Стефана первомч. й архідиякона
16	3	В	Ісаакія, Далмата, Фавста прпп.
17	4	С	7-ми мчч. Ефеських, Євдокії прпмч.
18	5	Ч	Передпр. Преображення. Євсигнія мч.
19	6	П	ПРЕОБРАЖЕННЯ ГОСПОДНЄ
20	7	С	Дометія прпмч.
21	8	Н	Еміліяна ісп., єп. Кизицького
22	9	П	Матія ап.
23	10	В	Лаврентія мч. й архідиякона
24	11	С	Євпла мч. й архідиякона
25	12	Ч	Фотія й Аникити мчч.
26	13	П	Віддання Преображення. Максима прп. ісп.
27	14	С	Передпр. Успіння. Перен. мощ. Теодосія Печ., Міхея прор.
28	15	Н	УСПІННЯ ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ
29	16	П	Перенесення нерукотв. Образу Г.Н.І.Х., Діоміда мч.
30	17	В	Мирона мч.
31	18	С	Флора і Лавра мчч., Уляни мчц.

ВЕРЕСЕНЬ

1	19	Ч	Андрія Стратилата мч. й ін.
2	20	П	Самуїла прор.
3	21	С	Тадея ап., Васси мчц.
4	22	Н	Агатоніка й ін. мчч.
5	23	П	Віддання Успіння. Іринея свящмч., Луппа мч.
6	24	В	Євтихія свящмч.
7	25	С	Повернення мощів ап. Вартоломея, Тита ап.
8	26	Ч	Андріяна і Наталії мчч.
9	27	П	Пімена прп.
10	28	С	Августина єп., Мойсея Мурина, Отців Печерських. Нестора прп.
11	29	Н	Усікнов. чесн. голови св. Івана Хрестителя
12	30	П	Олександра, Івана, Павла свв. патрр. Царгородських
13	31	В	Полож. чесн. пояса Пресв. Богородиці
14	1	С	Поч. Церк. року Симеона Стовпника прп.
15	2	Ч	Маманта мч., Йоана Посника прп., патр. Царгородського
16	3	П	Антима свящмч., Теоктиста. прп.
17	4	С	Вавили свящмч., Мойсея прор. й боговидця
18	5	Н	Захарій прор., отця чесного Йоана Предтечі
19	6	П	Спогад про чудо архістратига Михаїла
20	7	В	Перед Воздвиж. Передпр. Різдва Богородиці. Созонта мч.
21	8	С	РІЗДВО ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ
22	9	Ч	Йоакима й Анни правв., Северіяна мч.
23	10	П	Минодори, Митродори й Німфодори мчц.
24	11	С	Теодори Олександрійської прп.
25	12	Н	Віддання Різдва Богородиці. Автонома свящмч.
26	13	П	Передпр. Воздвиження. Корнилія сотника свящмч.
27	14	В	ВОЗДВИЖЕННЯ ЧЕСНОГО ХРЕСТА
28	15	С	Микити влкмч.
29	16	Ч	Євфимій влкмч., Людмили мчц.
30	17	П	Софії, Віри, Надії, Любові мчц.

ЖОВТЕНЬ

1	18	С	Євменія при., єп. Гортинського
2	19	Н	По Воздвиженні Трофима, Савватія й Доримедонта мчч.
3	20	П	Олега прп., Євстахія влкмч. і тих, що з ним
4	21	В	Віддання Воздвиження. Кіндрата ап.
5	22	С	Фоки свщмч., єп. Синопійського
6	23	Ч	Зачаття Івана Хрестителя
7	24	П	Теклі первомчц. й рівноап.
8	25	С	Євфросинії прп.
9	26	Н	Передставлення Іvana Богослова ап. і єв.
10	27	П	Калістрата мч. і дружини його, Ніла прп.
11	28	В	Харитона прп. ісп., Собор Отців Печерських
12	29	С	Киріяка Самітника прп.
13	30	Ч	Григорія свщмч., єп. Великої Вірменії
14	1	П	ПОКРОВ ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ
15	2	С	Кипріяна свщмч., Юстини мчч., Андрея ап.
16	3	Н	Діонисія Ареопагіта свщмч.
17	4	П	Єротея свщмч., єп. Атенського. Вероніки мчц.
18	5	В	Харитини мчц.
19	6	С	Томи ап.
20	7	Ч	Сергія і Вакха мчч.
21	8	П	Пелагії прп.
22	9	С	Якова Алфеєвого ап.
23	10	Н	Св. Отців 7-го Собору. Євлампія і Євлампій мчч.
24	11	П	Филипа ап., Теофана прп., єп. Нікейського
25	12	В	Пріва й ін. мчч., Косми прп., Мартина св.
26	13	С	Карпа, Папили й Агатоніки мчч.
27	14	Ч	Назарія й інн. мчч., Параскевії Терновської прп.
28	15	П	Євтимія Нов. прп., Лукіяна прпмч.
29	16	С	Лонгина сотника мч.
30	17	Н	Царя Христа. Осій прор., Андрея Критського примч.
31	18	П	Луки ап. і єв.

ЛИСТОПАД

1	19	B	Теодора (Ромжі) бл. свіщмч., Йоіла прор.
2	20	C	Артемія влкмч.
3	21	Ч	Іларіона Великого прп.
4	22	П	Аверкія рівноап., 7-ми отроків Ефеських
5	23	C	Якова ап., брата Господнього
6	24	H	Арети й ін. мчч.
7	25	P	Маркіяна і Мартирия мчч.
8	26	B	Св. влкмч. Дмитрія Мироточця
9	27	C	Нестора й ін. мчч., Капітоліни, Єротіїди мчц.
10	28	Ч	Параксевій П'ятниці мчц., Терентія і Неоніли мчч.
11	29	P	Анастасії Римлянки прпмчц.
12	30	C	Зиновія і Зиновії мчч.
13	31	H	Стахія, Амплія й ін. апп., Епімаха мч.
14	1	P	Косми і Дам'яна чудотв. і безсрібників
15	2	B	Акіндина, Пигасія мчч.
16	3	C	Акепсими, Йосифа, Айтала мчч.
17	4	Ч	Йоанікія Вел. прп., Никандра мч.
18	5	P	Галактіона й Єпістимії мчч.
19	6	C	Павла ісп., архієп. Царгородського
20	7	H	Йосафати (Гордашевської) бл. прп., 33-х мчч. в Мелітині, Лазаря прп.
21	8	P	Собор св. архистратига Михаїла
22	9	B	Онисима і Порфирія мчч., Матрони прп.
23	10	C	Ерасті, Олімпа, Родіона й ін. апп.
24	11	Ч	Теодора Студита прп., Віктора, Вікентія мчч.
25	12	P	Св. свіщмч. Йосафата, архієп. Погоцького
26	13	C	Св. Івана Золотоустого, архієп. Царгородського
27	14	H	Св. Филипа ап.
28	15	P	Початок Різдвяного посту. Гурія й ін. мчч.
29	16	B	Матея ап. і єв.
30	17	C	Григорія св. Чудотворця

ГРУДЕНЬ

1	18	Ч	Платона й Романа мчч.
2	19	П	Авдія прор., Варлаама мч.
3	20	С	Передпр. Введення. Григорія Декаполіта прп.
4	21	Н	ВВЕДЕННЯ У ХРАМ ПРЕСВ. БОГОРОДИЦІ
5	22	П	Филимона ап. і тих, що з ним
6	23	В	Амфілохія, еп. Іконійського. Григорія, еп. Акрагантійського
7	24	С	Катерини мчц., Меркурія влкмч.
8	25	Ч	Віддання Введення. Клиmentа папи Рим., Петра свіщмч.
9	26	П	Аліпія Стовпника прп.
10	27	С	Якова Персіянина влкмч., Палладія прп.
11	28	Н	Стефана Нового прпмч., Іринарха мч.
12	29	П	Філумена мч., Акакія прп., Парамона мч.
13	30	В	Св. ап. Андрія Первозваного
14	1	С	Наумена прор., Філарета прп.
15	2	Ч	Аввакума прор.
16	3	П	Софонії прор., Теодула прп.
17	4	С	Варвари влкмчц., Івана Дамаскина прп.
18	5	Н	Сави Освященного при.
19	6	П	Св. Миколая Чудотворця, архієп. Мир Ликійських
20	7	В	Амвросія св., еп. Медіоланського
21	8	С	Патапія прп.
22	9	Ч	Зачаття Пресвятої Богородиці св. Анною.
23	10	П	Мини, Єрмогена, Євграфа мчч.
24	11	С	Даниїла Стовпника прп.
25	12	Н	Праотців. Спиридона прп. чудотворця, еп. Трімітійського
26	13	П	Ореста, Авксентія, Євгенія, Євстратія мчч.
27	14	В	Филимона, Левкія, Аполлонія й ін. мчч.
28	15	С	Єлевтерія свіщмч., Павла прп., Стефана ісп.
29	16	Ч	Аггея прор., Єви, Адама
30	17	П	Даниїла прор.
31	18	С	Севастіяна мч. і дружини його

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

I. СІЧЕНЬ

- 2.01.1841 – Народився Тадей Розеславович Рильський – український культурно-освітнього діяч і етнограф (+1902).
- 6.01.1846 – Засновано Кирило-Мефодіївське братство в Києві.
- 16.01.1936 – Народився в с. Крампна Ясельського повіту Анатолій Кобеляк – редакційний працівник і громадський діяч.
- 21.01.1946 – Польські нападники оточили с. Ратнавиця (коло Сянока). Солдати по-звірячому замордували селян Мазура і М. Котика.
- 24.01.1946 – I батальйон 32 полку з Сянока напав на с. Завадка Морхівська. Замордовано 56 українських селян, спалено 27 хат.
- 26.01.1946 – Польські військові формування напали на с. Карликів (пов. Сянок). Замордовано 17 осіб, в т.ч. старенького священика з дружиною і 4-річною онукою.
- 27.01.1891 – Народився Павло Григорович Тичина (+ 1967) – український поет, державний та громадський діяч.
- 28.01.1951 – Народився Леонід Каденюк – льотчик-космонавт (перший космонавт незалежної України).
- 29.01.1871 – Народився в с. Лішня Сяноцького повіту Іван Филипчак – письменник (+ 21.10.1945 Сибір).

II. ЛЮТИЙ

- 2.02.1881 – Народився в с. Липовець Сяноцького повіту Олександр Волошинович – громадський і суспільний діяч, рідний брат матері поета Б.-І. Антонича
- 9.02.1921 – Народився в с. Дошно Сяноцького повіту Іван Тибляк – освітній, громадський і культурний діяч, замучений у 1943 р. німецьким гестапо у концтаборі
- 18.02.1921 – Народився у с. Вілька Сяноцького повіту Василь Одрехівський – скульптор, заслужений діяч мистецтв України (+17.12.1996 м. Львів).
- 20.02.1936 – Народився в с. Курів Bardjiv'skого округу Микола Мушинка – український вчений – фольклорист.
- 25.02.1871 – Народилася Леся Українка – видатна українська поетеса (+01.08.1913).

III. БЕРЕЗЕНЬ

- 02.03.1931 – Народився в с. Долина біля Сянока Орест Чабан – учений в ділянці енергетики, суспільний діяч.
- 05.03.1911 – Народився у с. Стежниця Ліського повіту Михайло Черешньовський – видатний скульптор і різьбар (+20.07.1994, Нью-Йорк).
- 6.03.1931 – Народився Олександр Білаш – український композитор.
- 10.03.1861 – Помер Тарас Шевченко.
- 11.03.1931 – Народилася у с. Яблониця Короснянського повіту Марія Байко – народна артистка України, лауреат Державної премії ім. Т.Г. Шевченка.
- 17.03.1946 – Помер у с. Гутисько Бережанського району Тернопільської обл.. Михайло Орисик – відомий лемківський різьбар (нар.26.09.1885 р. у с. Вілька Сяноцького повіту).
- 25.03.1946 – Народився у с. Вілька Іван Іляш – лемківський різьбар (+13.03.1996 р, м.Львів).
- 16.03.1946 – Народився у м. Свидник (Словаччина) Мирослав Сополига – вчений-етнограф, музеїйний працівник.

IV КВІТЕНЬ

- 7.04.1991 – Патріарх УГКЦ Мирослав Іван Кардинал Любачівський та архієпископ Володимир Стернюк освятили місце під забудову лемківської церкви у Шевченківському гаю (Львів)
- 13.04.1946 – Черговий напад польського війська на с. Завадка Морохівська. Розстріляно кількох селян. Ще один напад здійснено 30.04.1946 р.
- 18.04.1896 – Народився у с. Вороблик Королівського Сяноцького повіту Орест Турківський – композитор (+28.12.1973, США).
- 21.04.1946 – Близько 100 бандитів із застави напали на с. Вислік Долішній повіту Сянок. Село розграбовано, спалено 33 хати, замордовано 7 осіб.
- 26.04.1986 – Народився у с. Більче Золоте (Тернопільщина) Іван Верхратський – дослідник фольклору лемків (+29.11.1919),
- 26.04.1986 – День Чорнобильської трагедії – найбільшої техногенно-екологічної катастрофи сучасності.

V. ТРАВЕНЬ

- 9.05.1871 – Народився у с. Велеснів (Тернопільщин) Володимир Гнатюк – учений етнограф, фольклорист, дослідник культури лемків (+6.10.1926).
- 14.05.1871 – Народився Василь Стефаник – український письменник
- 22.05.1926 – Помер Василь Яворський – відомий громадський і культурний діяч на Лемківщині.
- 28.05.1916 – Помер Іван Франко
- 29.05.1946 – Польські бандитські формування напали на с. Улюч. Спалили 193 господарства, замордували 7 осіб. Багато українських селян арештовано.

VI. ЧЕРВЕНЬ

- 5.06.1911 – Народився у с. Рудньов (Словаччина) Іван-Гриць Дуда – український письменник, театральний діяч
- 6.06.1956 – Відбувся III з'їзд організацій Оборони Лемківщини – ООЛ (Філадельфія, США).
- 15.06.1956 – У Варшаві почав виходити український тижневик «Наше слово» з «Лемківською сторінкою».
- 18.06.1651 – Лемківські та польські збійники (під керівництвом А.Савки та К.Наперського) захопили Чорштинський замок на Підгалю.
- 22.06.1941 – День скорботи і вшанування пам'яті жертв війни в Україні. Початок II світової війни.

VI. ЛИПЕНЬ

- 12.07.1846 – Народився у с. Лінинці Малі Старосамбірського району Петро Ліщинський – громадський діяч на західній Лемківщині (+18.08.1914)
- 14.07.1976 – Помер Орест Зілинський – вчений-філолог, дослідник Лемківщини (нар. 12.04.1923)
- 17.07.1971 – Народився в с. Ходовичі Стрийського повіту Філарет Колесса – композитор, музикознавець, фольклорист, академік, автор збірки «Пісні галицьких лемків» (Львів, 1929)

VIII. СЕРПЕНЬ

- 7.08.1906 – Народився в с. Кийов (Словаччина) Дизидерій Милий – відомий український художник (+1.09.1971)
- 14.08.1886 – Народився в с. Костарівці Сянцького повіту Михайло Соболевський – збирач фольклору лемків, автор збірки «Лемківські співанки». – Київ, 1967 (+12.02.1969).
- 14.08.1926 – Народився у с. Фльоринка Олександр Дубець – Перемисько-Новосанчівський архієпископ Адам
- 24.08.1991 – Український парламент прийняв Акт про державну незалежність України.
- 26.08.1921 – Народився у с. Богуша (пов. Санч) Любомир Олесневич – вчений, громадський діяч (+17.06.1983, Львів)
- 27.08.1856 – Народився у с. Нагуєвичі біля Дрогобича Іван Франко – видатний український письменник, вчений, автор матеріалів про Лемківщину
- 27.08.1941 – Народився Богдан Ступка – визначний український актор.

IX. ВЕРЕСЕНЬ

- 1.10.1861 – Народився у с. Кам'яна Новосанчівського повіту Микола Малиняк – письменник .
- 2.09.1811 – Народився у с. Ясенів Іван Вагилевич – член «Руської Трійці», автор нарису «Лемки – мешканці Західних Карпат», 1841 (+10.06.1866)
- 1.09.1836 – Народився у с. Дошниця (Лемківщина) Сильвестр Сембратович – церковний діяч, кардинал.

X. ЖОВТЕНЬ

- 4.10.1861 – Народився у с. Перегримці Ясельського повіту Тит Мишковський – професор, церковний діяч.
- 4.10.1896 – Народився у с. Костарівці Сянцького повіту Йосиф Звірик – педагог, громадський діяч.
- 6.10.1881 – Народився Іван Кочерга – український драматург (+1952).
- 15.10.1916 – Померла у Львові Клавдія Олексович – письменниця (нар. 20.11.1830, с. Красна).
- 28.10.1851 – Народився у м. Глухів (Україна) Дмитро Бортнянський – композитор лемківського походження.

- 29.10.1936 – Народився у с. Убля (Словаччина) Йосиф Сірка – учений, педагог, суспільний діяч, автор праць про Лемківщину.

ХІ. ЛИСТОПАД

- 7.11.1981 – У м. Стемфорді (США) відкрито український лемківський музей.
- 8.11.1821 – Народився у с. Криниці Йосиф Сембраторович – церковний діяч, Галицький митрополит (+1896).
- 12.11.1936 – Народився Микола Сингайвський – український поет.
- 29.11.1931 – Народилася у с. Устя Руське Марія Бурдяк – педагог, публіцист, суспільний діяч.

ХII. ГРУДЕНЬ

- 1.12.1991 – Відбувся Всеукраїнський референдум за результатами якого, Україна стала незалежною державою.
- 5.12.1931 – Народився Григорій (Григір) Тютюнник – український письменник (+1980)
- 10.12.1886 – Народилася у с. Збудська Біла Гуменського округу (Словаччина) Ірина Невицька – письменниця, громадський діяч.
- 20.12.1891 – Народився в с. Стоянів на Львівщині Степан Батюк, довголітній педагог на Лемківщині, різьляр (+10.03.1965).
- 24.12.1956 – Народився у с. Нагірянка Чортківського району Роман Вархол – поет лемківського походження.
- 25.12.1991 – Створено у Львові Фундацію дослідження Лемківщини (ФДЛ).

ХРОНІКА

У січні львівська «Молода Лемківщина» підготувала Вертеп, з яким виступила перед львів'янами у центрі міста на «Святі пампуха», на сцені при вул. Симоненка, перед церквою святих Володимира і Ольги в Шевченківському Гаї, а також у домівках господарів, які запрошували. Молоді лемки відтворили сценарій, написаний Василем Хомиком, який гралі ще у 1991 р. Персонажі Вертепу вперше промовляли до людей лемківською говіркою, передаючи давній дух Свята Бого-го Народження. У вертепі звучали лемківські колядки.

Національний музей у Львові представив розширену експозицію творів Андрія Сухорського – заслуженого майстра народної творчості України, члена Національної спілки художників України, лемка зі с. Вілька Сяніцького повіту.

5 лютого в конференц-залі Дрогобицької Духовної семінарії відбулася презентація 2-томної монографії о. Богдана Праха «Духовенство Перемишльської епархії та Апостольської адміністрації Лемківщини».

Святкування в с. Млини

4 березня 2015 р., в с. Млини Ярославського повіту (Республіка Польща) відбулися урочисті заходи з відзначення 200-річчя від дня народження отця Михайла Вербицького та 150-річчя від першого публічного виконання Гімну України.

Біля могили, де похований о. М. Вербицький, відслужили панахиду, яку очолив Блаженніший Свяtoslav, у супроводі хорових колективів з Польщі: хору Катедрального собору м. Перемишля, молодіжного хору імені М. Вербицького, хорів «Журавлі» та «Намисто».

Відбулося покладання квітів, вінків, лампадок до могили о. М. Вербицького, вінків від Президента України та Польщі.

Біля каплиці-пантеону за творами композитора відбувся концерт за участю духового оркестру Академії сухопутних військ ім. Гетьмана

Петра Сагайдачного (м. Львів), народної академічної хорової капели ім. Павла Чубинського (м. Київ) та муніципального чоловічого хору «Каменяр» (м. Стрий). Зокрема, пролунав Гімн України у виконанні духових оркестрів України та Польщі. На цю урочистість з України приїхало багато пошанувачів творчості М. Вербицького, представників різних громадських організацій.

Фестиваль на Полтавщині

5-ий Регіональний фестиваль лемківської культури “Барви Лемківщини” проходив 2 травня у с. Лютенські Будища в Зіньківському районі. На обласне свято зібралися лемки з різних куточків України, щоб запалити ватру і згадати свій отчий край.

Виставка В. Одрехівського

15 травня о 16.00 год. в головній будівлі Національного музею у Львові ім. А. Шептицького (пр. Свободи, 20) відбулося відкриття виставки скульптури народного художника України, професора Львівської Національної академії мистецтв Володимира Одрехівського з нагоди його 60-річного ювілею.

“Лемківщина” у Великому Березному

19 травня у Великоберезнянській середній школі відбулися установчі збори, на яких було вирішено створити районну організацію Товариства “Лемківщина”.

Празник у Тернополі

Протягом року лемківська громада Тернополя звела церкву Вознесіння Господнього на західній околиці міста, при львівській дорозі. Це 3-банний храм у традиційних формах лемківського дерев'яного будівництва (архітектор Олександр Джула). Залишилося виконати внутрішні оздоблювальні роботи. На храмовий празник Вознесіння плачували відкрити і освятити новий храм, проте організаційні зусилля, матеріальні витрати і кошти були віддані для Лемківської ватри в Монастирську. Тому освячення відбудеться у кінці року.

21 травня, у погожий сонячний день біля церкви зібралися лемки Тернополя. Службу Божу, а потім освячення літургійних предметів провів отець Василь Шафран.

Пам'яті Никифора

Лемківська громада Львова 21 травня вшанувала пам'ять маляра-примітивіста Никифора – Епіфанія Дровняка з нагоди 120-ліття від дня народження. Керівництво й члени товариства “Лемківщина” поклали квіти до його пам'ятника на Музейній площі в центрі міста.

Захід відбувся під акомпанемент лемківських пісень у виконанні хористів капели “Лемківщина”.

Аудіоальбом лемківських пісень

Актorkа та співачка Галина Баранкевич 22 травня в Івано-Франківську презентувала аудіоальбом лемківських пісень “Вигнані з раю”. Презентація відбулася в рамках фестивалю “Час театру” на камерній сцені Обласного музично-драматичного театру ім. І. Франка. Це другий аудіоальбом співачки, проте він особливий, бо він – лемківський.

Кермеш в Івано-Франківську

24 травня в новозведеній греко-католицькій церкві імені Св. Апостолів Кирила і Методія вдруге зібралася лемківська громада обласного центру. Службу Божу відслужили отці Анатолій Дуда-Квасняк, Михайло Залевський, Юрій Трухан і Олег Червак.

Презентація лемківських книжок

У неділю, 7 червня в приміщенні Тернопільського обласного художнього музею проходила презентація лемківських книжок Ігоря Дуди, виданих останніми роками у Тернополі: “Лемківський словник. 26 000 слів” (2011), “Лемківський гумор” (2014). Третя – “бібліографічний довідник” (2015) вийшла з нагоди 75-річчя від дня його народження.

На зустріч з автором зібралася численна лемківська громада Тернополя, знайомі, друзі та родина І. Дуди. Організаторами презентації виступили Тернопільська міська та обласна організації ВУТЛ.

Вечір у музеї

У Закарпатському обласному художньому музеї ім. Й. Бокшая 9 червня відбувся вечір з нагоди Дня матері. Ініціаторами проведення свята виступили Закарпатські обласні організації – ВУТЛ (Василь Мулеса, Володимир Шелепець) і Спілки письменників України (Василь Густі).

4 липня у м. Перечин на Закарпатті відбулося 3-є у цьому році засідання Колегії Всеукраїнського товариства "Лемківщина". Попередні два засідання Колегії проходили у Тернополі та Львові.

71-а річниця УГВР

12 липня члени Львівської обласної організації ВУТЛ на чолі з головою Степаном Майковичем взяли участь у заходах у с. Сприня Самбірського району на Львівщині з нагоди відзначення 71-ої річниці створення Української Головної Визвольної Ради.

Хрест на Хрешчатій

16 липня члени Львівської "Лемківщини" на чолі з головою Степаном Майковичем взяли участь у встановленні та посвяченні пам'ятних хрестів на горі Хрешата, повіт Команча у Польщі. Організатором заходу була Спілка українських політ'язнів і репресованих Польщі. На місці колишнього шпиталю УПА було відправлено панахиду та посвячено сім нових хрестів.

Фестиваль у Зиндранові

25–26 липня делегація Львівського обласного товариства "Лемківщина", очолювана головою Степаном Майковичем, взяла участь у Фестивалі лемківської культури і традицій "Од Русаль до Яна" в с. Зиндранова, Польща.

Організатором свята був Музей лемківської культури в Зиндранові. Незмінним старостою є і залишається його засновник Федір Гоч.

16 серпня 2015 року в селі Кострине Великоберезнянського району Закарпатської області пройшов П'ятий фестиваль лемківської культури. Офіційна частина розпочалася розгортанням 100-метрового національного прапора. У відкритті фестивалю взяв участь голова Закарпатської облдержадміністрації Генадій Москаль, голова Всеукраїнського товариства "Лемківщина" Василь Мулеса. Гості насолоджувалися піснями, танцями; оглядали вироби народних умільців; частувалися...

"Гомін Лемківщини"

29–30 серпня в с. Зимна Вода під Львовом відбувся Перший Львівський обласний фестиваль під назвою "Гомін Лемківщини"

Єгомостю Анатолю Дуді-Квасняку 60 років

25 вересня 2015 року нашому пароху, отцю – мітрату Анатолю Дуді, виповнилося 60 років. Вітання з нагоди ювілею відбулося в церкві святих Володимира і Ольги, що у Шевченківському гаї, 11 жовтня 2015 року. Щирі вітання із 60-ти літтям лунали від прихожан церкви, лемківських товариств, міської влади, єпархіального управління, Глави УГКЦ Святослава. З привітанням також виступила голова СФУЛО Софія Федина, яка передала поздоровлення від Світової федерації українських лемківських об'єднань, а в дарунок копію ікони XVI ст. "Богородицю Замилування" із с. Лісовате, що на Лемківщині, від себе ж – чарівну лемківську пісню.

Після привітань, відбулося частування на місці майбутньої лемківської світлиці, де на честь Ювіляра линули задушевні лемківські пісні.

Марія Добровольська

Присвячується отцю Анатолію Дуді з нагоди його 60-ти річчя

Низкий уклін Вам, наш духовний отче,
І Боже заплат тіж для Вас,
Одколи лемки о Вас знают, лем тим живете,
Жеби лемківський рід наш не погас.

Ту "Іскру" Божу же несете,
Од ньой ся "Ватри" загоріли,
По цілій нашій Україні
Виштки ся лемки юж зогріли.

Ви воскресили з небуття,
Вітчизну нашу, родовід,
Жеби і внукы наши пам'ятали,
Же они лемки, бо лемком быв іх дідо і прадід.

Лемко з русинів, українець,
А не менишина якыса там,
Ми конар рідного народу,
І Україна мати нам.

Ви наш душі пастир і мудрець,
Од Бога лемкам посланець,
Як том Мойсей, Ви нас ведете,
На Лемківщину рідну приведе.

Жебы зме гонір свій лемківский мали,
І завше пото пам'ятили,
Як Ви в церковці лемків научате,
Лем по лемківски маме сой гадати.
За церкву Лемківску, святу,
Же нас ту щыро об'єднала
І тулит, горне вшыткых нас,
Як найрідніша наша мама.

За тоты сзы, гірки і солены,
Же нам дитинство напм'яне,
За вшытко дякуєме Вам,
І горды тым же лемків такых маме.

Прышла юж осынь золотава,
А з ньом і до Вас, отче, слава
За Вашу працю таку невгамовну,
Многая літ Вам заспіваме величаво.

Анна Волошинська

До ювілею єгомосця Анатолія

Ест лемківска церква в Шевченківскім Гаю,
Про ню не тілько во Львові, а і в краю знают.
Маме єгомосця, што з Тернопільщини,
Церкву й музей заклав для лемківской родини.

Двадцет три роки церковця юш має,
Про живих і мертвих ту молитви складают.
Молятся й співают до єдного Бога,
До з'єднання конфесій ту добра дорога.

Монастириска сут тепер нашов столицьов,
Тисячі ся з'їжджают з України і з-за границі.
Кус побесідуют, тужат за горами,
І вигнаня споминают не раз зо сизами.

Але сой розрадят, же ту не ест біда,
Каждий може заробити на тот кусок хліба.
Тепер в хижах вельки салі,
А ищи ту буде ліпше, як повтікают москалі.

Наш Єгомосць – солінізант, ми Го ту витаме,
Трудно слів добрati, што сказати маме:
Же єст добрий і учитивий, ся не гонорує,
Про кожного барз пам'ятат і кожного чест шанує.
Хоц посварит, бо ма правду, та ся не погніват
І молитви складат щиро, навертат до віри.

Ми Го ту витаме не гріими – словами,
Жеби міг нас потішити довгими роками.
Довгими роками, а і довгим віком,
З Іскром Божом най ся світит,
Й щестям Панбіг обдарує,
Цілим коприв'янім міхом.

Всечесний єгомосцю Анатоліє!
А Ви тоти витаня прийтіт і
Най Панбіг даст здоровля на многая, благая літ!

12 грудня 2015 року у Львові пройшла науково-практична конференція, присвячена 70-літтю депортації українців з Польщі. Її організували Об'єднання українців Закерзоння та Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Матеріали конференції будуть опубліковані.

27 грудня 2015 р. у Львові відкрито пам'ятник отцю Михайлу Вербицькому, авторові українського державного гімну.

За матеріалами часопису «Дзвони Лемківщини»,
Львівської обласної організації ВУТЛ.

ЛЕМКОЗНАВСТВО

Микола Литвин
доктор історичних наук

1946 РІК. ВІЙНА ПІСЛЯ ВІЙНИ

Згідно з радянсько-польським договором від 9 вересня 1944 р. переселення українців із Польщі до СРСР мало закінчитися 31 грудня 1945 р. Однак цього не дотримано: примусове переселення продовжувалося й наступного року. Загалом з території Лемківщини депортовано на схід від 70 до 80 тис. осіб. Ще понад 30 тис. лемків насильно переселено 1947 р. в ході операції "Вісла" на північно-західні землі Польщі.

Вказані акції нерідко супроводжувалися насильством польсько-го війська. Зокрема від 24 січня до 30 квітня 1946 р. військові здійснили п'ять пасифікацій села Завадка Морохівська Сяноцького повіту, у ході яких замордовано більше 70 осіб, не менше арештовано, а саме село спалено. Щоправда, місцевій українській бойці вдалося полонити групу польських вояків. Їх зізнання вказують на те, що тогочасна польська прокомууністична влада толерувала грабежі українських сіл, розстріли непокірних.

1946 р. українських селян захищали на терені Бескиду знесилені сотні Української повстанської армії, зокрема Хріна (понад 300 вояків), Дідика-Бродича (120), Бурого-Бора (250), Стака (понад 70), Кармелюка (70), Мирона (100), загалом понад 900 стрільців. Ще понад 120 осіб включали районові бойки Служби безпеки ОУН. Ім протистояли значно потужніші сили супротивника: 8 дивізій піхоти Війська польського (5,2 тис. вояків), 10 станиць Військ охорони пограниччя (0,8 тис.), 16 станиць міліції (0,3 тис.), загалом майже 6,4 тис. вояків. У каральних операціях проти українців нерідко брали участь також відділи Корпусу внутрішньої безпеки зі Сянока і Ліська, а також відділи Служби охорони залізниць, полк артилерії зі села Вільхівці. Вказані дії координувалися з прикордонними заставами УРСР.

На жаль, у цей час керівництву українського і польського антикомуністичного підпілля не вдалося порозумітися й єдиним фронтом виступити проти тогочасної політики Москви та Варшави. Як відомо, у травні – червні 1946 р. проведено чергові зустрічі між командування УПА та ВiН (Воля і Незалежність), в ході яких обговорено ідею створення фронту поневолених народів і польсько-української співпраці, а також організацію спільної збройної акції на польський гарнізон у Грубешові на Холмщині. У протоколі зустрічі від 18 травня стверджено: "Наш клич – Вольносьць обивателя! Незалежносьць панства! Україна одна з тих народів, що немає ні одно, ані другого. Україна, це велика країна, гноблена большевиками, яка створила скристалізовану ідею і сміло змагає до визволення. Білорусь того не виказала".

На жаль, вказані домовленості мали здебільшого декларативний характер. Відтак, десятки щомісячних нападів Війська польського українському підпіллю доводилося відбивати самотужки. Зокрема, у пам'яті очевидців закарбувалися запеклі бої сотні Хріна з польським військом у селах Залужжі (10 січня), Завадці Морохівській (24 січня), Морохові (16 лютого), залізничній станції Мокре (25 лютого), селах Волиця (26 лютого), Полонна (10 березня). 12 березня повстанці сотні Хріна розібрали залізничну колію Загір'я – Лубків, пошкодили 2 мости і 116 телеграфних стовпів. Не менш відчайдушними були бої сотні Хріна проти карателів у селах Гічвиці (2 травня), Березовець (24 липня), Ропянка (4 вересня).

З метою протидії польським випадам 10 жовтня сотні Хріна і Стакха напали на польське село Пельня, де містився загін польської самооборони, що неодноразово грабував українських селян. Щоправда, у ході цієї акції спалено чимало польських господарств. Як свідчать документи, польські облави на українські господарства в повіті Сянок і частково Лісько здійснювалися впродовж усієї зими 1946–1947 рр.

Пройшли десятиріччя, але десятки лемківських переселенських родин, тепер уже на Луганщині, підконтрольній так званій Луганській народній республіці, знову відчувають на собі злодіяння війни і терор нових окупантів. Сподіваємося, що новітня демократична польська влада буде солідаризуватися не лише з київським Євромайданом, але й допоможе Збройним силам України відстояти на сході України демократію та суверенітет держави.

ЛЕМКІВСЬКА ІНТЕЛІГЕНЦІЯ В НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОМУ ЖИТТІ РЕГІОНУ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД

З початком 1920-х рр. для лемків розпочався новий етап боротьби за утвердження та збереження української національної ідентичності.

Польські та словацькі власті не визнавали лемків за етнографічну групу українського народу і з самого початку обмежували та намагалися розколоти національний рух на Лемківщині.

Серед лемків, як до речі і всього населення Галичини, спостерігалося пожвавлення національно-культурного життя, актуалізація історичної пам'яті, вшанування видатних історичних постатей і дат. Зокрема населення галицької частини Лемківщини активно відзначало 60-ті роковини смерті Т. Шевченка, які відбувалися за участю не тільки українців, а й поляків та мали велике значення у пропагуванні української національної ідеї в регіоні.

Значно складніше виглядала ситуація на закарпатській частині Лемківщини, де діяльність культурно-освітнього товариства "Прозвіта" у 1920-х рр., через відсутність організованих місцевих осередків, взагалі не проявлялась. Починаючи з другої половини 1920-х рр., у закарпатській частині Лемківщини активізується місцева інтелігенція в особі І. Невицької, Д. Нярадія, М. Маційовича, Д. Зубрицького, які почали виступати за українську мову.

Особлива роль в українському національно-культурному поступі на Лемківщині належала греко-католицькій церкві, яка намагалась утверджувати українську національну ідею. Однак суттєвим недоліком і надалі залишалась мала кількість національно свідомої інтелігенції в краю. З цього приводу лемки неодноразово дописували в галицьку пресу і просили направляти до них національно свідомих діячів, священиків, учителів, які б були щирими українцями.

Пожвавленню українських національних впливів у східних повітах галицької Лемківщини сприяли соймові вибори 1928 р., які мобілізували національно свідомі сили. Особлива роль в організації передвиборних віч належала студенту зі Львова Д. Естернюку, В. Подобінському, о. Йозефу Мариновичу, які збирали на своїх виступах численну аудиторію лемків. Активізації національно-політичного життя в краю сприяли і вчителі: Т. Переїма, Е. Гривна з Гладишева, Я. Му-

зика з Петної, В. Порошинович з Кривого, М. Гижка зі Смерековця, Д. Литвин з Рихвальда, які були членами УНДО.

На кінець 1920-х рр. в окремих громадах Ліського, та Сяноцького повітів спостерігалися впливи Української військової організації. Серед осіб, яких підозрювали у належності до УВО, знаходимо у документах: о. Теодор Вареха, о. Максим Вітошинський, о. Еміль Чайковський, о. Володимир Данилів, о. Василь Тисіцький, о. Віктор Кончило, о. Михайло Паславський, о. Володимир Вербенець, о. Микола Міланнич, о. Михайло Жарський, вчителі Я. Шимилович, С. Мікулич, Д. Пеленський, Т. Негребецька, Т. Середоха, правники Г. Вінницький, О. Ярасевич, М. Занків та цілий ряд гімназистів, церковних дяків, рільників та активних членів місцевих культурно-громадських організацій. Все це змусило представників польської влади визнати, що серед цієї частини лемків "освідомлення народне раптово прибрало націоналістичний напрям".

Серед активних вчителів, які вели боротьбу за українську школу та намагались піднести національний рух у Новосончівському і Горлицькому повітах, були: Т. Перейма, Е. Гrivна, Я. Музика, В. Порошинович, М. Гижка, Д. Литвин.

Починаючи з 1930 р., з метою не допустити наростання українських національних тенденцій серед лемків, польські органи влади розпочали кампанію зі звільнення та переселення національно свідомих вчителів. Як свідчать документи, з Ясьельського повіту влада виселила вчителів Й. Жвірика, його дружину Є. Жвірикову та П. Янишевського тільки за те, що вони працювали "на честь України серед лемків".

У 1930-х рр. українські національно-демократичні впливи все більше проникали у центральні та західні повіти галицької Лемківщини. У вересні 1930 р. з ініціативи діяча УНДО о. Юліана Плешкевича з Маластова було утворене товариство "Будова України", до якого вступили вчителі з Гладишева, Петної, Смерековця, Ждині, Рихвальда та Кривого.

Із початком 1930-х рр. серед лемків почала розширюватися мережа місцевих осередків товариства "Просвіта". Зокрема у Горлицькому повіті існувало чотири головні осередки українського національного руху, де читальні "Просвіти" проводили активну діяльність та мали значні впливи на місцеве населення. Вони діяли у Маластові під керівництвом о. Плешкевича, в Гладишові - о. Жлупка, в Смерековцю - о. Шевчука, у Висовій - о. Дудри.

Однак якщо у галицькій частині Лемківщини з початком 1930-х рр. український національно-культурний рух під проводом "Просвіти" значною мірою активізується, то в закарпатській частині, зокрема на Пряшівщині, він тільки починав зароджуватись.

У грудні 1933 р. в Горлицькому повіті, під керівництвом вчителя С. Батюка і о. Романа Горчинського, відбувалися численні акції – спрямовані проти лемківського шкільного букваря. Боротьба за україномовне навчання у школах засвідчила значний поступ національної самоідентифікації лемків. У цій так званій мовній акції особливу активність проявило греко-католицьке духовенство, серед якого на галицькій Лемківщині виділялись о. Іван Цегелик із Загутина, о. Степан Головіт з Гломчи, о. Роман Сікора з Сімушової, о. Іван Качмар. Останній на початку 1930-х рр. розгорнув широку кампанію з розповсюдження україномовної періодики в західних повітах галицької Лемківщини, організувавши 18 осередків пропаганди католицької преси в західних повітах галицької Лемківщини. Ці центри були в Новому Сончі, Матієві, Лабові, Брунарах, Банниці, Снітниці, Маластові, Мацині Великій, Гладишові, Крампні, Мисцові, Святковій, Бонарівці, Ванівці, Ріпнику, Дальові, Волі Нижній та Шклярах.

Греко-католицьке духовенство брало активну участь у розповсюдженні українських періодичних видань, чим неодноразово викликало посилену увагу з боку комендантів поліції. У червні 1937 р. поліція доносила до Апостольської Адміністрації Лемківщини, що о. Ярослав Гребенюк в Явірках та о. Дмитро Сенета в Шляхтовій одержують українські газети "Наш Лемко" і "Український Бескид" та поширюють їх серед жителів Явірок, Білої Води та Чорної Води. Подібні акції констатував і староста Новосончівського повіту, зауважуючи, що о. Степан Корнова з Лабової, о. Василь Смоленський з Нової Весі та о. Антоній Пакош з Розтоки Великої виписують та розповсюджують аналогічні часописи.

Наприкінці жовтня 1933 р. у галицькій частині Лемківщини привертали увагу урочистості під назвою "Жалоба України", які відбувалися з ініціативи "Просвіти". 29 жовтня 1933 р. за наказом греко-католицького єпископа, було визнане "Днем жалоби". Окрім жалобних відправ у греко-католицьких парафіях, в окремих селах Сяноцького повіту П. Вігловський та М. Хом'як виголосили доповіді на теми: "Голод і недостаток на Україні радянській", "Біда України"; в місцевих читальнях відбувалися численні зібрання.

З боку польської, словацької та чеської влади виявлялись неподінокі спроби обмежити діяльність активніших національно свідомих діячів. Характерно, що серед покараних були як священики, вчителі, так і пересічні громадяни. Зокрема о. Йосафата Кабаровського із села Зиндранова Кросненського повіту за активну пропаганду націоналістичну діяльність було переведено в іншу парохію, І. Геряка з Бандрової за пересилання літератури ОУН з Чехословаччини виселено з громади і заборонено 10 років перебувати у всіх прикордонних повітах, о. Дмитра Ступака у 1928 р. засудили до 5 днів ув'язнення за влаштування зборів у справі шкільного племінництва, селянина В. Острівського у 1931 р. заарештували за зберігання україномовної літератури.

Осторонь цих процесів не залишалось і студентство, яке, незважаючи на невелику чисельність, сприяло зростанню національної свідомості лемків. Відомо, що в будинку о. Миколи Андрейчука у селі Війське Сяноцького повіту його сини, студенти Празького університету, проводили зібрання студентської молоді. Подібні зустрічі сприяли переосмисленню національних переконань молодого покоління. З метою запобігти подібним зібранням о. Миколу Андрейчука та його родину було взято під нагляд поліції.

З метою нейтралізувати впливи духовенства на національно-культурне життя регіону, влада у 1933 р. розпочала переселення греко-католицьких священиків. У серпні 1935 р. був складений список з 16 найактивніших священиків краю, щоб перевести їх з Апостольської Адмінстрації Лемківщини у Перемишльську єпархію. Серед них були о. Павло Вах, о. Михайло Горошко, о. Дем'ян Дзяма, о. Михайло Жеплинський, о. Йосиф Кабарівський, о. Іван Качмар, о. Іван Клюфас, о. Теофіл Кміцекевич, о. Василь Коляса, о. Дмитро Кузмінський, о. Григорій Новосад, о. Володимир Смулка, о. Дмитро Ступак, о. Євгеній Усьцкий, о. Володимир Худик та о. Іван Цегелик. Звідти - таку ж кількість священиків планувалось переселити на Лемківщину. Подібні спроби польської влади загальмувати національний рух у середовищі лемків дали певні результати, внаслідок чого український рух в краї значно ослаб.

У контексті українського національно-визвольного руху на Закарпатті наприкінці 1930-х рр. не залишилось осторонь і населення галицької частини Лемківщини. В окремих громадах Лемківщини відбувалися зібрання за участю української інтелігенції, метою яких було обговорення українських визвольних змагань на Закарпатті. Ініціаторами

рами таких зустрічей були: директор школи П. Гайда з Мшани, адвокат Ю. Налисник з Дуклі, Л. Букатович, М. Запточний та ін. Петро Білінський з Гирової. М. Федак з Мшани Кросненського повіту часто зустрічався з лемківською молоддю та розповідав про організацію на Підкарпатській Русі українського легіону.

Ініціаторами вербування та агітаційної діяльності в основному були вчителі, члени УНДО, товариства "Просвіта", а найбільше – греко-католицькі священики. Серед останніх особливо відзначались о. Василь Бучко, о. Ян Голойда, о. Дмитро Юрчик, о. Іван Титирко, о. Микола Терлецький, яких за активну діяльність затримала польська поліція.

Загалом 20 – 30-ті роки ХХ ст. стали етапом активного утвердження національної ідентичності лемків, яка проявлялась через зростання впливів національно-культурних товариств, боротьбу за українську школу, активну діяльність національної свідомої інтелігенції та часткове зростання партійно-політичних впливів.

Тамара Литвин
кандидат історичних наук (Львів)

ЛЕМКІВСЬКІ СТОРІНКИ АРХІВУ ІВАНА КРИП'ЯКЕВИЧА

У попередньому числі календаря було вміщено статтю, в якій авторка цих рядків розповіла читачам про наукові зацікавлення львівського історика, академіка АН УРСР Івана Крип'якевича (1986–1967), зокрема про його документальні матеріали з підбірки «Лемківщина», яка з 2007 року зберігається в особистому архіві вченого у Львівській національній науковій бібліотеці України імені В. Стефаника. Власне у вказаній підбірці виявлено листи відомого видавця і письменника Юліана Тарновича (1903–1977), уродженця с. Ростайне на Західній Лемківщині (неподалік Дуклі) з істориком Іваном Крип'якевичем у 1935 р. В архіві історика виявлено також «Першу Лемківську Читанку», яку 1934 р. опублікував у Львові в серії «Бібліотека «Нашого Лемка» Ч. 1» відомий підприємець і видавець Іван Тиктор. Видеться, що вказану книжечку (64 стор.) вченому міг подарувати сам видавець, з яким товаришував історик, або ж Юліан Тарнович, співавтор цієї читанки.

На звороті титульного аркуша книжечки читаємо зверненням: «Дорогий читачу і дорога читачко!», в якому зазначено: «Отсе ми для Тебе видали «Першу Лемківську Читанку». Прочитай її, все прочитане розважи і розкажи другим. Ми знаємо, що Ти в горах бідуєш та

мимо того прагнеш науки, освіти, хочеш бути свідомим своїх прав і завдань громадянином, українцем, тому назначили таку низьку ціну книжечки. Бачиш, як ми за Тебе дбаємо? За те все, просимо лише одно: Подай ту книжечку найближшому братові і сестрі, нехай і вони вийдуть з царства темноти на ясну і просту дорогу!». Відкриває читанку вірш Ваня Гливи «Лемківщина»:

*На Лемківщині
Я родився,
На Лемківщині
Проживаю,
Тай Лемківщину
Цілим серцем
Я собі кохаю.
На Лемківщині
Виріс я,
Лемківщину
Пізнав я,
Тай Лемківщину
Цілою душою
Укохав я.
Бо Лемківщина,
Мати моя мила,
Всіх лемків породила,
Бистрою водою напоїла,
Хлібом-солею,
Всіх нас накормила.*

*Як вийду на гору,
На гору Яворину,
Побачу я свою
Цілу Лемківщину.
Побачу я поля сіренъкі,
Ліси зелененькі,
Почую я пісні сопілки,
Тай всіх мельодій лемківських.
Як вийду на гору,
На гору Магуру,
Побачу я в долині
Цілу країну.
Пізнам я хати деревляні
И стріхи соломяні
Тай собі заспіваю.
На Лемківщині
Мило жити,
Мило і умирати.*

Ваньо Глива

Далі поміщено «Карту де живуть лемки», в якій зазначено «границі лемківської бесіди». Вміщено також «Короткий опис Лемківщини. (де живуть лемки)» в якій йдеться про територію Лемківщини від Сяну і Ужу до берегів Попраду. «Однаке властива Лемківщина є там, де місцеве українське населення говорить «лем»». З рядків цієї статті ми також дізнаємося про гірський клімат, лічничі мінеральні води (Вірхомлі, Жегестові, Щавнику, Криниці, Висовій, Вапеннім, Перегримці та ін.), нафтову ропу, залізну руду та інші цікавинки. В іронічному оповіданні «Што ми лемки за одни? (Бесіда свідомого лемка з несвідомим)» відзначено історичне минуле та культуру Лемківщини від княжих часів до розпаду Австро-Угорщини 1918 р., вдачу і характер лемків-українців. У наступному оповіданні

«Кілько є всіх лемків?» підкреслено: «По цей бік Карпат, на польській стороні живе близько 250 тисяч лемків, на Закарпattю -- 150 тисяч, в Югославії близько 50 тисяч, а на еміграції в Америці поверх 200 тисяч. Отже разом живе понад 650 тисяч лемків-українців».

У розлогому нарисі «Про велику лемківську еміграцію в Америці» проаналізовано особливості масової еміграції лемків через німецькі порти Бремен і Гамбург до США і Канади, їх культурно-освітню працю в новостворених заокеанських структурах -- «Робітничий Союз», «Український Народний Союз», товариство «Провидіння». Далі вміщено оповідання Осипа Костаревича «Не знати за що. (З талергофських оповідань)» про лихоліття Першої світової війни.

Без сумніву, особливо захоплення в юних читачів викликала «Лемківська співанка», яку виконували при Петровому пості. Подаємо один куплет цієї співанки (всього дев'ять):

На ростоці, на потоці (2)
Два голуби воду пили.
Пили, пили, юж злетіли (2)
На лелию собі сіли.
Зачали сой гуторити (2)
Кого мають оженити.
Єсть там в Карася Антосьо,
А в Софрана Марися.
Треба того враз злічити (2)
Й на Бога поручити.
А на Бога, на милого (2)
На Антося молодого,
А на Бога, на миленьку (2)
На Марисю молоденьку.

Про професора Івана Філіпчака (лемка з Лішні), який написав повісті, багато оповідань з лемківського життя а також про побут лемків (токарські вироби, строї, писанки, вишивки тощо) йдеться в нарисі «Лемківська культура». В оповіданні «До чого лемкам в горах треба братися?» дітям та їх батькам даються господарські поради - як вирощувати сади, городину, випасати вівці, організовувати молочарство та розведення пstrугів, при цьому співпрацюючи з різними українськими кооперативами. Конкретні поради селянам містяться

також в статтях «Управа лук і сіножатей», «Чому болить в ямці та яка на те рада?», «Лісова господарка».

І, насамкінець, відзначимо, що в читанці поміщено байку Гриця Маринди «Як раз баби завели в селі ряд», вірші Степана Руданського, Лемка Гірняка, Степана Вархоляка, Григорія Кохана, а також рекламу українських фінансово-господарських структур – «Маслосоюзу», «Ревізійного Созу Українських Кооператив», банку «Дністер», «Земельного Банку Гіпотечного», фабрики церковних дзвонів братів Фельчинських (Калуш, Перемишль). Рекламувалися також насіння української насіннєвої фірми львівського інженера Поповича, кава та цикорій львівської фабрики «Суспільний промисл», львівські часописи «Наш Лемко», «Народня справа», «Дзвіночок», селянський календар «Золотий колос».

Читанка знайомить нас з творчістю Юліана Тарновича. В оповіданні «Старий Сидір» показано побут та господарку лемківського газди. У його великій статті «Як будувати добру і здорову хату» подано конкретні поради щодо побудови дерев'яної хати, вміщено можливий проекти перекриття та фасаду.

Патріотичним пафосом оповита стаття читанки «Творім власну інтелігенцію на Лемківщині», в якій луна заклик до батьків скеровувати своїх дітей до українських гімназій в Перемишлі та Яворові, українських ремісничих шкіл у Львові, Перемишлі, Тернополі, Станіславові, Косові та ін. У статті «Свідома лемківська молодь. (Про завдання молодих лемків)» даються поради щодо творення самоосвітніх і театральних гуртків, хорів і оркестрів.

Вважаємо, що вказана лемківська читанка не втратила своєї інформативної та виховної функції і може бути перевидана для нинішніх лемківських родин. Її радо зустрінуть у всіх українських сім'ях, які було депортовано з рідної землі у 1944-1947 роках.

ДОРОГАМИ ПАМ'ЯТІ

Ольга Кровицька

ЕМІЛІЯ ГВОЗДЮК: "Я МУДРА ЖІНКА"

На велолюдних культурних фестивалях, на фестивалі-конкурсі лемківської писанки можна побачити вродливу, сивочолу жінку у лемківському строю. Це пані Емілія Гвоздюк, мешканка с. Сокільники Пустомитівського р-ну Львівської обл. Вона радо погодилася розповісти про своє життя, про радості й болі, які пережила. Цьогоріч їй виповнюється 85 років. Емілія Гвоздюк народилася на Лемківщині у селі Сянічок неподалік Сянока. Згадує про свою велику родину, про те, що всі співали у хорі: і мама Юлія, і батько Андрій, і решта родичів. Очевидно, цю традицію зберегла і пані Емілія, яка 10 ро-

ків співала у народному хорі "Лемковина" (Львів), їздила разом з хором на виступи у близькі і далекі краї. Спочатку вчилася у сільській школі в Сянічку, потім – у м. Сяноку, а згодом після виселення з рідної Лемківщини – у Львівському поліграфічному технікумі. Отож її виробнича діяльність пов'язана із поліграфічною галуззю, зрештою працювала також і в Львівському поліграфічному інституті, а праця з людьми – це також відповідально і цікаво.

Згадувала про своє перебування на Закарпатті, пізніше – в Росії, де побудували великий поліграфічний комбінат; розповідала різні кур'йозні випадки та ін. Зрештою, на думку пані Емілії, в Росії живуть різні люди: одні доброзичливі, а інші – ні (за висловом пані Мілі – люди і людиська).

Особливо тепло говорила про своїх родичів, адже частина з них опинилася за океаном, до речі, татів рідний брат став навіть адміралом американського флоту; а рідний брат сидів у Березі Картузькій.

За вдачею і характером пані Міля – дуже сердечна людина, усім допомагала і допомагає як може. Я неодноразово бувала на фестивалях лемківської писанки, що проходять у Дитячій школі народних мистецтв (Сихів), то ж бачила безпосередньо як вона писала свої лемківські писанки, як допомагала дітям це робити. Тут також проявляється дуже потрібний зв'язок між поколіннями, який закарбовує пам'ять рідної землі. Її дочка їздила у 2014 році до с. Сянічка і надихалася справжнім чистим повітрям, яке манить приїхати іще не раз на батьківщину своєї мами.

Із нагоди ювілею сердечно вітаємо Емілію Гвоздюк, бажаємо міцного-преміцного здоров'я, доброго настрою і многая-многая літа.

До наших побажань приєднується також родичі, хористи "Лемковини", лемки і не-лемки Львівщини.

Ольга Кровицька

ЛЕМКИ І ЛЕМКІВЩИНА У СПОМИНАХ МАРІЇ ВАЛЬО

Марія Андріївна Вальо – відомий в Україні і поза її межами літературознавець, бібліограф, книгознавець, дійсний член НТШ у Львові.

У виданні, присвяченому 50-річчю наукової діяльності М. Вальо, трапляються фрагменти, пов'язані з Лемківчиною. Вважаємо, що вони будуть цікавими і для читачів нашого календаря.

Мати Марії Вальо – Розалія (з дому Сорока). Мамині батьки Ілля і Марія (з Гадомських) Сороки не були корінними борислав'янами. Обоє походили з Лемківщини, із села Середниці, що неподалік містечка Ліско. Селянський син Ілля добре знався на господарстві, зокрема на конях, і працював помічником економа у польському панському дворі Гадомських. За захоплення їхньою молоденькою дочкою Марисею мало не заплатив життям, подавшись, після розбійного нападу на нього, до Америки, а звідти до тієї ж бориславської "Каліфорнії". Незабаром, зрікшись батьків, шляхетських привileїв і комфорту, приступила до нього кохана Марися, та не довелось їй діждатись внуків. Бо, привівши на світ мою маму (Розалію) і її молодшого братика Михася, відійшла з життя знов-таки у двадцять чотири роки. Дрібних дітей залишила на поталу мачусі. Дідо Ілля помер 1920 р., також не діждавшись внуків, залишивши мамі у спадок належну їй частку будинку,

який встиг купити незадовго до смерті на найбіднішому передмісті Борислава – Бані Котівській. Тут на Бані мама й народила нас, четверо дітей, і тут ми провели своє дитинство і юні роки. Мама ціле життя гірко оплакувала своїх батьків. Разом з татом доглядала їхні могили, кожного року на “Усіх святих” прикрашаючи їх вінками із чатиння і саморобних паперових квітів...

У час війни на території Борислава, як і всієї Західної України, діяла густа сітка польських підпільних організацій, від рук яких загинув не один бориславець. На Бані їх жертвою впав наш шкільний товариши Славко Флюнт, якого під час спровокованої сварки на весіллі ножем у серце ударив Тадек Врубель. Хтозна яких масштабів набуло б це протистояння, якби в 1946-1947 рр. бориславські, як і банівські, поляки масово не подались на західні (понімецькі) землі Польщі. На їхнє місце прибули лемки, виселені з рідної землі в результаті страхітливої операції “Вісла”...

У 1939 р. перший клас я закінчила на “дуже добре” з усіх предметів, навіть з латинської і німецької мов, з якими я тоді знайомилася вперше. Та почуття моєї радості після закінчення школи і після відвідин на канікулах чудового закутка Лемківщини – села Райського (як не дивно, там працювало кілька нафтових вишок, інструментарій яких у токарній майстерні обслуговував мій стрижко Микольцьо) зат湮рилось вибухом Другої світової війни і закриттям нашої гімназії...

Як я дізналась недавно, це прекрасне, справді “райське” село, обрамлене стрімкими горами, які ніби розступилися перед бурхливою течією срібноводого Сяну, в час чи після війни, було дощенту спалене разом з великою трибанною церквою і усіма селянськими оселями, невеликим панським фільварком і костеликом у ньому. Про його існування нині засвідчує лише придорожній знак з написом “Rajsko”. А як у цьому селі вирувало життя в час мого незабутнього побуту у ньому! Загибелъ цього села зобов’язує мене залишити про нього перший спогад, щоб бодай у ньому зберігся його, хай і затъмарений часом, образ.

[Взято: Марія Вальо: Бібліографічний покажчик; Мої вчителі (Спогади М. Вальо) / Упоряд. бібліогр. покажч. і автор передм. Т. Кульчицька; За ред. Л. І. Крушельницької. – Львів, 2001, с. 85, 104, 112].

СПОГАДИ ДАНИЛА ДУДИ

— Я народився на Лемківщині в 1930 році у селі Висова Горлицького повіту Krakівського воєводства в родині Миколи і Євгенії Дудів. Наше село не було великим, але його особливість в тому, що саме у нашій місцевості були джерела з мінеральними водами, отож люди мали змогу оздоровлятися тут. На їх основі були споруджені купелі, де відпочиваючі лікувалися цією водою. Було кілька джерел з мінеральною водою, але з різним складом мінералів. Влітку у наше село приїжджало багато відпочиваючих: жиди, поляки, українці. Серед українців було найбільше львів'ян, серед них знаменитості: Павликівський, Заклинські, Кульчицькі. Поляки нашу місцину назвали "оздровіском" і з огляду того, що до нас приїжджало багато людей, вирішили побудувати в селі костел. А окрім того, у присілку Гута було кілька польських родин. Отож у 1936-у році було розпочато будівництво костелу, а через два роки закінчено. Ще у Висові була каплиця, яка знаходилась у горах, недалеко, на відстані 400–300 метрів від чехословацького кордону. Одній жінці на горі Явір неодноразово з'являлася там Матір Божа, бо саме там вона пасла корову. Потім двоє дівчаток на тому самому місці побачили Матір Божу. Громада вирішила на тому місці спорудити каплицю. Її будівництвом займався мій батько. Його почали будувати у 1928–1929 роках, а завершили десь у 1931–1932 роках. Будувалась капличка на народні гроші. Навіть один виходець з нашого села, який мешкав в Америці, вислав гроші на будівництво каплички, але в листі написав – церкви. Отож поляки ті гроші забрали собі, і за них будували костел. Відбувалися в селі два відпости: на літнього Миколая і другий – на Покрови. Тоді збиралося дуже багато людей з навколошніх сіл. Коло каплиці було джерело, вода з якого вважалася цілющою. І люди залюбки вживали її.

Наше село було дуже мальовниче, розташоване у чудовій рівнинній місцевості, а навколо – гори Карпати, які тут називалися Низьким Бескидом. Гори своїм чудовим зеленим шатром вкрили кронами дерева бука, сосни, ялини, а окремі схили облюбував собі ялівець. Біля села протікала річка Ропа. Від Висови до Горлиці пролягала добра дорога.

Корінним населенням Висови були лемки, проживало кілька польських родин. Отже основне населення були українці, які себе називали руснаками. Люди займалися сільським господарством, а також пра-

цювали у лісі, заготовляли деревину, яку відправляли далі до Польщі. Незважаючи на це, що корінні мешканці називали себе руснаками, вони переживали за Україну, знали, що їхня столиця є Київ. Впливу московофільства не було, хоча на той час московофільство на Лемківщині було досить поширене. І його підтримувало багато священиків. Мій батько був священиком, він переїхав у це село у 1927 році, служив у греко-католицькій церкві св. Михаїла, яку збудували давно. І він з двома вчителями і лікарем почали українізувати село. Пригадую був лікар-терапевт Гиж Михайло, а його брат Гиж Орест був стоматологом. А ще вчителя Батюка, але він довго в селі не був, бо за національну свідомість поляки дали йому роботу десь на польських селах. Вони створили читальню "Просвіти", кооператив "Єдність". Моя мама, яка мала педагогічну освіту, створила гурток "Жіноча доля", де збиралися жінки, вчила їх куховарити, господарювати. До "Просвіти" приходила молодь, там читали книжки, лише українську літературу. Був та-кож драмгурток, ставили вистави. До речі, "Просвіта" мала окремий будинок, який був збудований методом народної будови. Там була сцена і відбувалися різні концерти. Активними просвітянами були Стефановський, Мацієвський, Макара, Ганс, Полубняк. Стосовно ре-лігійного стану, то все населення було греко-католиками. Православних у нашому селі не було, але московофільські агенти були. І що дивно, що таким затятим московофілом був вчитель Шинович, який хотів створити московофільську організацію на кшталт нашої "Просвіти", яка називалася "Читальня Качковського". Але йому на свій бік вдалося перетягнути лише одного члена - дяка церкви. Проте поляки на день народження чи іменини Юзефа Пілсудського змушували батька правити у церкві за його здоров'я. У той день, коли правилась така Служба Божа у церкву приходило тих кілька родин поляків, які мешкали у нас; всіх учнів школи заставляли також йти до церкви у цей день. Був такий випадок. Напередодні дня Юзефа до батька прийшов постерунковий і запитав, чи буде Служба Божа. Той відповів, що буде. Правда, у цей день мала бути заупокійна Служба Божа. Батько відправляє Службу Божу в чорних ризах, а тут в церкву заходять поляки, учні школи. Батько докінчив ту Службу Божу, яку було замовлено за померлих. А після обіду батька арештовують. Батько пояснив, що постерунковий був, питав чи буде Служба Божа. "Я відповів, що буде. Він не казав і не питав за кого конкретно", - пояснив батько. Той чоловік підтверджив, що так було, і батька відпустили.

В нас, в горах, неподалік села таборували харцижи. А мешканці села, які пасли худобу в горах, напередодні свята Івана Купала тяг-

нули з лісу сухі дерева, щоб розпалити вогнище. Там збиралася молдь, скакали через вогонь, по-лемківськи то називалося "собітка". І ті польські харцежи побачили, що є стільки заготовлено сухого гілля, вони перенесли його в центр села, де мали ставити виставу. А ми у неділю не пішли на Службу Божу, а підпалили ту купу гілля, що поляки нам вкрали, то був страшний вогонь. Ми їм те польське свято зірвали. Польська поліція ходила, випитувала, хто це зробив, але ніхто не знав. І лемків зачепила пацифікація. До села прибув загін польського війська. Коли вони зайдли в центр села, їх командир побачив назву на кооперативі "Єдність". Коли йому пояснили, що там написано, він звелів то замалювати. Репресій проти українців не було, бо в селі цей загін перебував лише кілька годин. У сусідньому селі вони зупинились довше, то побили священика.

У нашому селі була початкова школа, до якої ходив і я з шестиричного віку. У першому класі заняття велись лише на лемківському діалекті. Української мови, галицького діалекту не було. А вже у другому класі лише два уроки були на лемківському діалекті, а решта заняття проводилось польською мовою. У третьому класі – всі уроки виключно польською мовою. У цій школі я навчався лише до 1939 року і закінчив три класи. Також ще була у селі семирічна школа.

У 1939 році почалася Друга світова війна. 1 вересня батька арештували, і цілий місяць його тримали у Березі Картузькій. До нашого села з Чехословаччини прийшли німецькі частини. Довго не були. Прийшли в обід, переночували і раненько вони пішли далі. Жодних боїв не було. Хоча на посту поляки поставили кулемет і обстрілювали німців, але жертв не було. Пройшли десь десять кілометрів, а потім вернулися назад. Під час німецької окупації в селі були великі зміни стосовно українізації. В цей час лемки перестали називати себе русаками, а називали себе українцями. У школі всі уроки почали викладати українською мовою, хоча ввели і німецьку. Звіrstv у селі жодних не було. У селі були три жидівські і одна циганська родина, то їх забрали. Правда, німці забирали на роботу наших хлопців та дівчат. Спочатку пропонували добровільно їхати. Охочих було багато, бо Лемківщина була бідна на роботу, отож люди поїхали в надії щось заробити. За німців я закінчив четвертий клас і пішов на навчання у гімназію в м. Ярославі, де я навчався до весни 1944 року. Закінчив я четвертий гімназіальний клас і почав навчатися у п'ятому, але німці почали відступати. Наступала радянська армія. І з весни 1945 року гімназія перестала існувати. Коли в 1944 році німці почали відступати,

у нашому селі було багато втікачів, які виїжджали з Галичини і Львова, Тернополя, Коломиї. У нас вони зупинялися, а далі через Чехословацький кордон емігрували далі до Відня.

Партизанських боїв у нашему селі не було. Не було ні радянської, ні польської партизанки. Лемківщина мала чітку етнографічну границю. Села були то чисто українські, то чисто польські. Змішаних сіл, як були на Холмщині на Підляшшю, не було. Після німецької окупації на Лемківщині було велике українське відродження. Активно працювала "Просвіта", були концерти, присвячені героям Крут, створенню ЗУНР.

У січні до нас в село прийшли війська Чехословацького корпусу, довго не були, лише кілька годин. А потім в селі у нас жодної влади не було. З січня по березень кордон з Чехословаччиною був відкритий. Люди ходили сюди-туди. Біля кордону у Чехословаччині теж проживали лемки. І тепер одні до одних могли сміло ходити в гості.

Переселення почалося в нас у 1945 році вкінці липня. Воно відбувалось у три етапи. Перший - добровільно-примусовий. Був уповноважений по переселенню представник радянської влади, українець з вищою освітою, мешканець м. Харкова Новіцький. Він був українцем, судячи з розмови з моїм батьком-священиком, справді українцем. Вони навіть подружилися, але хтось доніс і його замінили іншим. Той теж мешкав і харчувався на плебанії, але добрих відносин з батьком не було. Під час першого переселення збирали людей, уповноважений виступав, агітував виїжджати, говорив, яке то добре жити буде в колгоспі. Багато людей записалося на переїзд, бо усвідомлювали, що залишатися під Польщею їм не можна. Бо відносини лемків з поляками були напружені. Лемки не любили поляків, і поляки нас не любили. І тому більшість села добровільно записалися на виїзд. Можна було брати хто що хотів: сільськогосподарський реманент, худобу... Транспорт організував уповноважений. Возами люди вивозили своє добро до залізничної станції "Грибів". Там нас поселили у криті товарні вагони. На станції ми перебували кілька днів. І вирушили в дорогу. Побачили, що на станціях стоїть багато поїздів, тоді нам підказали, якщо хочете, щоб ви їхали далі, то заплатіть начальнику поїзда. Йому занесли самогонку, харчів, і ми їхали далі, через ріку Сян. У Самборі нас переселили в інші вагони, бо колія була ширша. Але ті вагони були відкриті. Всі наші родини хотіли поселитися в Галичині. Хоча уповноважений агітував, щоб ми їхали до східних областей України: в Донецьку, Херсонську, Миколаївську області. Ми вирішили поїхати в Тернопільську область. Ми приїхали на станцію "Потутори", що біля Бережан. І люди шукали, де є села, в яких жили поля-

ки, то в ці помешкання можна було переселятися. Ми знайшли село, яке називалося Гута. Це було повністю польське село, з якого частина поляків виїхала, а друга – вже збиралася. Більшість поселилася в Гуті, кілька родин – в Бережанах, серед них – лікар, художник-різьбар і ще один чоловік з університетською освітою. Батько знайшов парафію в сусідньому районі, у селі Задарів. Таке було перше переселення. До наших хат поляки переселили гуралів з Тatrів, які в основному займалися вівчарством. Вони осквернили нашу капличку, яка була в горах, недалеко чехословацького кордону, зробили з неї кошару. То вже пізніше ті родини, які повернулися із західних земель Польщі, забрали назад ту капличку і відновили її.

Друге – вже було примусове: в 1945 році пізньої осені. То тоді людей силою виводили з хат і вивозили на залізничну станцію. Частина з них переїхала на схід. А частина знала, де є наші односельчани, то поїхали до нас в Гуту, інша частина в інший район Тернопільської області.

Третій етап переселення 1947 р. – то була операція “Вієла”. І тих кілька родин, що залишились в селі, вивезли на західні землі Польщі, так звані німецькі, бо звідти були виселені німці. Коли ж в СРСР була так звана “хрущовська відліга”, то ці родини повернулися назад до свого села. У нас переселення не було трудне. Звичайно, що залишати рідне село було важко, люди плакали, але розуміли, що залишатися не можна було. Треба було переїжджати в Галичину.

(Автор спогадів Данило Миколайович Дуда – багатолітній хірург Сокальської центральної районної лікарні; проживає в м. Сокалі Львівської області).

Володимир Шелепець
Лауреат Державної премії в галузі
науки і техніки, м. Ужгород

ЛЕМКІВСЬКЕ ЗОРЯНЕ СЕЛО

(До 150-річчя падіння на Лемківщині
найбільшого в Європі метеориту)

Напевно немає людини, яка б залишалася байдужою, спостерігаючи зірки, що «падають» на небі, та загадуючи бажання. Але горянам із с. Княгиня на лемківській Великоберезнянщині, що на Закарпатті (тоді – в складі Австро-Угорщини), яким 9 червня 1866 р. випала доля стати свідками грандіозного природного явища, було не до повір'я та прикмет.

Падіння Княгинського метеориту. Малюнок W.R. v.Haidinger. 1866

Ось як зі слів очевидців описував цю подію головний лікар Ужанської жупи Степан Жиро: «Біля п'ятої години після обіду раптом над селом пролунав надзвичайно сильний вибух, подібний залпу із ста гармат... Жінки і діти, тремтячи від страху, кинулись на землю, гдаючи, що настав кінець світу... Десь через дві хвилини після вибуху з півночі подув вітер, що наповнив повітря запахом паленої сірки, і доки страшний гуркіт тривав, було видно як падає каміння з неба на землю... Після небесного явища люди, опам'ятавшись, почали переглядати і збирати навколо себе каміння, що впали. На великій території пройшов справжній «кам'яний дощ».

Для вивчення обставин і наслідків цієї події адміністрація Ужанського комітату (жути) 2 липня 1866 р. створила представницьку комісію, до якої через 10 днів приєдналася наукова експедиція із Відня та Будапешта. Було встановлено, що Княгинський метеорит з'явився вогняною кулею над містом Липтовський Мікулаш, пролетів у східному напрямку над містами Шараш, Земплін, Пряшів (Словаччина) і, подолавши за декілька секунд відстань понад 200 км, розірвався біля

Метеорит «Княгиня» у Віденському природничо-історичному музеї

с. Княгиня на висоті 40 км. На землю впало до 1200 уламків метеориту загальною масою майже 500 кг, з яких дрібні уламки належали зовнішній частині метеориту, а великі – внутрішньому ядру. За щасливим збігом обставин від «кам'яного дощу» ніхто не постраждав.

Найбільший уламок метеориту був знайдений за 8 км від с. Княгиня на схилі гори Стінка (1078 м) місцевим хліборобом Василем Крив'янком. Оглядаючи сінокіс на поляні «Чорна млака», він виявив на луці кратер і на двометровій глибині викопав великий уламок метеориту вагою 279,766 кг, який при падінні розколовся на два шматки вагою 141,833 кг і 137,933 кг, при чому від другого уламку відколовся шматок вагою 2,35 кг. Лісничий з Великого Березного Антон Покорний, дізнавшись про знахідку, викупив ці уламки «за пару волів» і передав їх Імператорському музею у Відні. Вони і до сьогодні є гордістю Віденського природничо-історичного музею. До речі, уламки Княгинського метеориту знаходяться в експозиціях 115 музеїв світу.

Княгинський метеорит - один із тих незчисленних уламків метеорів, що мільярди років блукають у міжпланетному просторі. Скоріш за все, він прилетів із поясу астероїдів, розташованих між орбітами Марса і Юпітера, та був уламком зниклої планети, зруйнованої гравітаційним полем Юпітера.

Перетнувшись з орбітою Землі і ввійшовши на величезній швидкості (понад 40 тис. км / год) у щільні шари атмосфери, метеор розжарився в передній частині до температури 500-3000°C, внаслідок розплавлення метеоритного матеріалу утворив яскраву газову хмару, розірвався і частково згорів. За яскравістю спалаху та величиною уламків, які не згоріли, він кваліфікується як болід, за складовими частин – кам'яний (аероліт) класу хондритів із сферичними утвореннями силікатної породи розміром від долі міліметра до декількох міліметрів і вмістом мінералу олівіну (ортосилікат магнію та заліза), нікелю, кобальту та інших хімічних елементів. Відповідно до результатів дослідження ізотопного складу і вмісту інертних газів вік метеориту становить приблизно 3,08 мільярди років.

Упродовж часу, що минув від дня падіння, Княгинський метеорит не переставав приваблювати науковців своєю унікальністю, та людей, які вірять в чудодійну силу «посланця Бога» і любителів цінних раритетів. Таємничим «прибульцям» із космосу приписували чарівну силу. Одні старалися придбати шматки метеориту як талісман, деякі закладали їх у фундамент своїх осель, віруючи, що небесний камінь захистить від пожеж, відведе блискавку або інше лихо. В околицях с. Княгиня і по сьогодні можна зустріти шукачів космічного каменю, час від часу з'являються оголошення про продаж метеориту.

Декілька років тому були виявлені публікації кінця XIX ст., в яких стверджувалося, що у 1892 р. в місцях падіння Княгинського метеориту побував французький письменник Жюль Верн і що ця подія наштовхнула його до написання популярного фантастичного роману «У погоні за метеоритом». Письменника зацікавили дослідження геолога Отто Гана, який, вивчаючи склад Княгинського метеориту, нібіто знайшов у ньому частинки позаземних коралів, паразитів і рослин, що приймалося як доказ гіпотези панспермії – ідеї зародження життя на Землі внаслідок перенесення космічними тілами життєздатних бактерій з одних планет на інші. З цього приводу з дослідником переписувався і Чарльз Дарвін. Невважаючи на те, що результати досліджень О.Гана не знайшли підтвердження, теорія панспермії не втрачеє актуальності.

З покоління в покоління лемки Карпат передають спогади про падіння найбільшого в Європі Княгинського метеориту, які стали легендами. Коли в недосяжному зоряному небі яскраво загоряється та за мить зникає падаюча зірка, пам'ятаймо, що інколи і до неї можна доторкнутися та навіть зберегти «на щастя». Так, як півтори століття тому це стало можливим для горян лемківської Верховини. Не випадково село Княгиня називають Зоряним.

ДЕРЖАВНИЙ ГІМН - СИМВОЛ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ВІДРОДЖЕННЯ

Станем, браття, в бій кривавий
 Від Сяну до Дону,
 В ріднім краю панувати не дамо ні кому.
 Чорне море ще всміхнеться
 І Дніпро зрадіє
 Що на нашій Україні доленька доспіє.

Михайло Вербицький народився 4 березня 1815 р. в с. Явірник Руського Перемиського повіту, де його батько о. Микола Вербицький був парохом церкви св. Димитрія, якої вже немає. Церква, що тепер є в селі, побудована у 1882–1883 рр. збереглася завдяки тому, що нею користувалися римо-католики. Окрім збереженого іконостасу, особливістю її інтер'єру є розписи, виконані із нагоди 950-ліття Хрещення Руси-України петлюрівцем з козацьким прізвищем – Павлом Запорізьким, поручником армії Української Народної Республіки, співласником Київської майстерні іконопису “Відродження” в Перемишлі. На церковній стелі зображено Богородицю, яка простягає свій омофор над золотоверхим Києвом. Це ще один символ української соборності – так як і гімн, де слова з козацьким змістом з Наддніпрянщини гармонійно поєднуються з музикою з Надсяння.

Музичний талант молодого Михайла Вербицького розвинувся у Перемишлі, тодішньому центрі українського духовного і національного відродження Галичини, де отримав добру європейську музичну освіту у співацько-музичній школі при греко-католицькому кафедральному соборі, в якому працювали відомі чеські фахівці Алоїз Нанке і Вінкентій Серсаві. Учні виховувались на найкращих зразках європейської музики братів Гайднів, Моцарта, на творах Дмитра Бортнянського (батько його родом з лемківського села Бортне, Горлицького повіту), Максима Березовського, завдяки яким у церковному співі закріпилося багатоголосся. У період навчання у Львові М. Вербицький керував семінарським хором, опанував гру на гітарі, яка супроводжувала його протягом усього життя.

Із 1833 р. він 13 років жив у Львові, де закінчив гімназію, а в 1830 р. – духовну семінарію і був висвячений на священика. У 1846 р. він повернувся до Перемишля і став одним з найактивніших учасників українського відродження в Галичині як композитор, діяч театрального життя. Із 1856 р. і до кінця свого життя був парохом в с. Млини (тепер Польща) поблизу українсько-польського кордону, недалеко від селища Krakowecь Lьвівської області.

У 1864 р. у Львові був створений театр “Руська бесіда”, о. Михайло тісно співпрацював з ним, писав музику для вистав. Музикознавці стверджують, що цей період став вершиною у його творчому житті. У спадщині композитора є церковна музика для мішаного та чоловічого хорів, світські хори, солоспіви, вокальні ансамблі, оркестрові музичні твори, музично-сценічні для вистав.

М. Вербицький був не тільки основоположником професійної музичної культури в Галичині, але як писав Станіслав Людкевич, – “символом нашого національного відродження”, а Іван Франко називав його “найвизначнішим талантом” серед галицьких композиторів.

В Україні ім’я отця М. Вербицького насамперед асоціюється з мелодією нашого Національного гімну.

7 грудня 1870 р. М. Вербицький помер, похований біля церкви, в якій служив 15 р. в с. Млини. Тепер церква відреставрована, на могилі збудовано каплицю-пантеон, а 12 квітня 2005 р. за участю Президента України В. Ющенка, українців Перемишля, масової участі представників Львівщини пантеон було відкрито і посвячено.

Україна поки що у боргу перед своїм славним сином. Тільки яворівчани і львів'яни спромоглися встановити йому пам’ятники. Іменем В. Вербицького названо Яворівську музичну школу та музичну школу № 2 в Тернополі, вулиці у Львові і Яворові.

Стало доброю традицією щороку у Млинах 4 березня та 7 грудня у дні народження та смерті композитора за участю представників Львівської обласної, Яворівської районної і місцевої польської влади, місцевої української громади релігійною і громадською панаходами, покладанням квітів до його могили гідно шанувати пам’ять цього Великого Українця..

Рішенням 37-ої Генеральної конференції ЮНЕСКО 200-річчя від дня народження композитора М. Вербицького затверджене у календарі пам’ятних дат у 2015 р.

Широкому святкуванню на загальнодержавному рівні 200-річчя від дня народження М. Вербицького та 150-й річниці першого публічного виконання українського Славня "Ще не вмерла Україна" присвячений Указ Президента України та Постанова Верховної Ради України "Про відзначення 200-річчя з дня народження М. Вербицького". Розпорядженням голови Львівської ОДА було створено обласний організаційний комітет з підготовки та проведення заходів, присвячених ювілею отця М. Вербицького.

4 березня 2015 р. в с. Млини урочисто відзначили 200-річчя від дня народження отця Михайла та 150-річчя першого публічного виконання Державного гімну України, у яких взяли участь Глава УГКЦ Блаженний Святослав (Шевчук), голови Львівської облдержадміністрації та Львівської облради - Олег Синютка і Петро Колодій, народні депутати України, Посол України в Польщі Андрій Дещиця, представники польських і українських організацій, духовенство. З України приїхало сотні людей. Біля могили о. Вербицького у супроводі хору Катедрального собору з Перемишля, молодіжного хору ім. М. Вербицького, хорів "Журавлі" та "Намисто" відслужили панаходу, яку відправив Блаженний Святослав. Голова Львівської ОДА Олег Синютка виголосив звернення Президента України П. Порошенка з нагоди 200 річчя від дня народження М. Вербицького. Виступали керівники влади і громадських організацій. Відбулося покладання квітів, вінків від Президентів України й Польщі, від товариств "Лемківщина", "Надсяння", "Любачівщина" та інших. Біля каплиці-пантеону відбувся концерт за творами композитора з участю духовного оркестру Академії сухопутних військ України ім. Гетьмана Петра Сагайдачного, Народної хорової капели ім. Павла Чубинського (м. Київ) та Муніципально-го чоловічого хору "Каменяр" зі Стрия. Державний Гімн України звучав у виконанні військових духовних оркестрів України та Польщі.

Одною з найвизначніших подій по відзначенню 200-річчя від дня народження композитора та 150 років від першого публічного світського виконання гімну "Ще не вмерла Україна" у Перемишлі, на вечорі, присвяченому вшануванню пам'яті Великого Кобзаря було відкриття пам'ятника Михайлові Вербицькому у Львові. З-поміж 21 проекту перше місце посів проект творчого колективу скульпторів Андрія і Володимира Сухорських та Володимира Стасюка. Саме лемки брати Сухорські - автори пам'ятника Тарасу Шевченку та Юріє-

ві Змієборцю у Львові, Соломії Крушельницькій та Жертвам депортациї у Тернополі. Пам'ятник прекрасно вписався у сквері на розі вулиць Михайла Вербицького, Генерала Чупринки та Степана Бандери, біля школи № 3 навпроти Львівської політехніки.

Ініціатором і замовником виступило суспільно-культурне товариство "Надсяння", голова Володимир Середа, яке профінансувало (з пожертв громади) виготовлення і встановлення вертикальної фігури композитора із бронзи на фоні стели із граніту, яка символізує великий аркуш паперу на якому зображені карту України, з нотами Гімну України. Благоустрій скверу і постамент виконали міські служби.

Композиція "Автор і Гімн України" висотою понад 3 м. Михайло Вербицький зображений в момент найбільшого надхнення, пориву, творчого піднесення стрімкий погляд у вічність з Україною в момент створення Гімну. Все наше українське вважав він як святість і ніби звертається "Спаси нас, Господи, Спаси!" Автори пам'ятника ніби відчули його геніальність.

Під час Революції гідності ми були свідками коли на майданах, площах, стадіонах сотні тисяч, а може і мільйони одночасно виконували наш національний Славень. Це феномен, це геніально! Настає час бурного відродження України, час, аби зусилля держави і громадськості спрямувати на повернення українців додому. Це допоможе кардинально поліпшити нашу економічну, політичну, демографічну ситуацію. Адже в діаспорі чимало інтелектуалів і фахівців найвищого світового рівня, політиків, громадських діячів, підприємців, науковців, висококваліфікованих робітників. Там безцінний досвід функціонування громадянського суспільства, якого так бракує Україні. У цій справі головне – не кошти, а сила духу нації, сила патріотизму, родової та історичної пам'яті. Поклик землі предків, матері Вітчизни – велика потуга здатна скерувати людей, змінювати їх життєвий шлях. До цього закликав і Павло Чубинський, і Михайло Вербицький.

Процес повернення українців на рідну землю, де жили, боролися батьки, діди, прадіди розпочався. За межами України проживає більше 20 мільйонів українців. Уже повернулися тисячі, працюють в Києві (в т.ч. в урядових структурах), Одесі, Тернополі, Львові, Глухові та ін. Коли повернуться десятки, сотні тисяч, то це буде відчутно і в економіці, політиці і суспільному житті.

Катерина Лігуши

Мої роки –

Мое багатство

(Із пісні грузинського співака В. Кікабідзе)

СПОГАДИ ПРО МОЇХ ДРУЗІВ-ЛЕМКІВЦІВ З НАГОДИ 70-РІЧЧЯ ЇХ ДЕПОРТАЦІЇ З ЛЕМКІВЩИНИ

Хочу розповісти про подію, яку носила в своєму серці 70 років.

Це сталося на Донбасі. Моя мама, троє дітей і бабуся (батько був на фронті), щоб не вмерти з голоду під час німецької окупації в м. Горлівка (бо ми уже ледве пережили Голодомор), перебралися в своє рідне село Бойківка Добропільського р-ну Сталінської обл., з якого втекли у ті далекі тридцяті роки минулого століття від жорстокої і дурної політики Сталіна, коли в усіх порядних, дбайливих господарів все було забрано для новостворених колгоспів, а їх самих оголосили куркулями і виселяли у Сибір.

І ось в це наше село в 1945 році привезли людей, яких тут називали переселенцями. А насправді, це була така ж куркулізація українців з Лемківщини і висилка їх тільки не в Сибір, а в колгоспи, що не було нічим кращим. За тим же самим ненависним сталінським розчерком пера зламалася доля ще одних людей, з Польщі.

Не питуючи нашої згоди, їх уграмбували по хатах колгоспників, бо іншого житла не було. Так я і моя сім'я познайомилися з великою дружною родиною Русиників.

Вони відзначились добротою, працьовитістю, порядністю. У їхній сім'ї було три сини і дочка, а у моїй сім'ї – три сестри. Мабуть, схожість наших долі, яку понівечила радянська влада, швидко зблизила наших батьків, а особливо нас, дітей. Ми швидко подружилися і стали як рідні брати і сестри.

Це був важкий перший повоєнний рік. У селі були тільки напівголодні жінки, каліки, старі і діти, в обов'язок яких було виконувати лозунг: "Все для фронту, для перемоги, для Батьківщини". Ми були уже "видресировані" радянськими законами, а нашим новим друзям було незвично і незрозуміло: вони все втратили, стали бездомними, не могли жити без церкви. Ім дивні були колгоспні порядки: без вихідних, без свят, без відпусток і паспортів, без зарплат. Іди зранку до вечора кожен день на роботу, за яку тобі запишуть палочку (1, 1,5, 2

трудодні залежно від виду виконаної роботи). Як у Т. Шевченка "І помолитись не дають".

Вони сумували, тужили за домівкою, за своїм рідним краєм. Довгими осінньо-зимовими вечорами вони нам розповідали про свій чудовий край – Лемківщину, який тоді простягався від Сяну на сході аж по Дунаець на заході, де жили хазяйновиті газди і талановиті майстри – різьбярі.

Згадували свої ліси з грибами і ягодами, бурхливі ріки. А ще розповідали про захоплення лемків різьбярством, за якими скучали, бо тут у нас, на Донбасі, нічого цього не було.

А ми, голодні діти війни, були темні, неосвічені (не було у нас ні радіо, ні книжок, ні світла) слухали їхні розповіді, мов казку. Дуже хотілося дізнатися, що це таке різьбярство, подивитися як це робиться.

Минув майже рік. Життя було одноманітним, без змін. І це, напевно, прискорило рішення цих вільноподібних, сміливих людей. Одного ранку звідкись узялась машина, переселенці склали свої нехитрі пожитки і втекли, але залишили про себе пам'ять на довгі роки життя. Десять років ми писали один одному листи, з яких дізнавалися про подальшу нашу долю. Потім зв'язок загубився, але пам'ять жила.

З дитинства запало слово "різьбярство" і хотілося побачити справжнє творіння майстрів.

Цього року ювілейна дата нашого знайомства і їхньої депортaciї, і я вирішила відшукати своїх друзів. Пошук був успішним, однак жаль, не повністю, бо їхнє життя – це дорога на Голгофу, а тому не всім пощастило дожити до зустрічі. З чотирьох дітей цієї лемківської родини знайшлася і відгукнулася одразу Тереза Русиник-Кишак.

На відзнаку 70-річчя нашого знайомства і їхньої депортaciї ми зустрілися у славному місті Львові. Яка-то радість зустріти друга дитинства з тих далеких, жорстоких і буревійних років!

Доля їх усіх чотирьох не леліяла, бо кгбісти не тільки їх депортували, а ще зробили з їх батька "ворога" народу, покаравши на 25 років. А що це значить бути дитиною "ворога" народу – це усі знають! Та вони не пали ниць. Всі здобули з горем і мукою вищу освіту, виконали батьківський наказ – "вчитися", стали порядними людьми, патріотами своєї батьківщини, виховали такими ж і своїх дітей.

Я побачила успішною, відомою, активною в громадському житті і свою подругу Терезу Русиник-Кишак. Вона зустріла на своєму шляху такого ж лемка. Обоє з вищою освітою, обоє відомі народні майстри: він – майстер-різьбяр, вона – майстер-писанкарка, солістка лем-

ківського хору. Вони не забули свого рідного краю, дбають про збереження своєї культури, звичаїв, традицій, народних пісень. Доля їх гнула, але не подолала подругу, бо вона "просто українчка" (як у пісні).

Здійснилась і моя мрія дитинства – розкрити таємницю слова "різьбярство". Ці двоє талановитих людей – "просто українців" відкрили свій музей лемківського різьбярства і писанкарства. І я вперше побачила в ньому чудові експонати, лемківські писанки. Скільки тут краси! Тут талановиті руки різьбярів створили скульптури домашніх і диких тварин і птахів, в яких передали не тільки анатомічні особливості, а й їхні звички, особливості поведінки, що дуже цікаво. А які красиві тарілки з рослинним орнаментом! З дерева вирізані скульптурні зображення святих, ікони, розп'яття, обрамлення ікон, свічники. Лемківські різьбярі відображали природу, творили рослинні орнаменти. Є в музеї макет їхньої рідної лемківської церкви і чудової різьби макет палиці. Особливо вигляд правдивий скульптур качок, диких свиней, оленів. Лемківські майстри займалися різьбою і в церквах, вирізуючи з дерева скульптурні зображення святих, царські ворота для церков. У селах Балутянка і Вілька в кожній хаті був майстер.

Творіння цих майстрів є в музеях України, Росії, США, Англії, Австралії, Болгарії...

І ось цей талановитий край – Лемківщина – в 1944–1947 рр. був просто знищений, а його населення депортоване в різні області України, тобто – розігнане; позбавлене нормальних побутових умов життя, а про професійне заняття різьбою немає й мови.

Майстри – не вічні, а за нащадків цих майстрів (майбутніх майстрів) цього прекрасного мистецтва ніхто не думає і не дбає. І вмирає ще одна із чудових гілок українського мистецтва, а значить і культури. Ніхто не дбає і про цей музей у Львові на вул. Ранковій, 16. У підвалі в тісноті, сирості, припадають пилюкою чудові експонати, які б радували око відвідувачів, туристів, а також прославляли б нашу Україну, якби для них знайшли пристойне приміщення або хоч би кімнату у якомусь мистецькому музеї, близькому по духу. Однак владі – не до музеїв, місцеві можновладці борються за свою владу. А навіщо тоді Міністерство культури!? Ay! Відгукніться культурні діячі, зрушіть зі своїх місць насижених і поїдьте у Львів на вул. Ранкову, 16 на екскурсію. Впевнена, ви там ні разу не були. Може, щось придумаете!? Чи ви забули, що "Світ врятує мистецтво". А жаль!

ГОРИ МОЇ - ЛЕМКІВСЬКІ КАРПАТИ

Кожного року у місяці липні, збираємось на "Ватру" в Монастирську та Ждиню (Польща). Так було і в 2013 році, коли мені довелося бути останній раз на "Ватрі" в Ждині.

Із кожним роком все менше і менше є охочих їхати до Польщі на "Ватру". Не тому, що немає бажання, а напевно тому, що є проблеми отриманням візи та іще процвітає бідність простих пенсіонерів громадян України. Пустомитівське товариство завжди набирало до сотні бажаючих на поїздку, а вже 2013 році було охочих лише 12 чоловік.

Наш голова товариства Юліян Френчко не міг їхати разом з нами в автобусі за станом здоров'я, він вирішив їхати своїм авто. Ми попросили його, щоб він нам зайняв місце для наметів, бо завжди були проблеми з місцем під намети, якщо спізнився. Коли ми приїхали автобусом, то він нас чекав. "Радий Вас бачити на рідній Лемківщині", – такі були його перші слова. – "Я Вам зайняв саме найкраще місце для наметів – ходім". Ми вийшли з автобуса і пішли разом з ним. Галівина під намети була майже порожня, місця було досить, але він нас завів в сам кінець галівини на найвищий горбок і питає: "Ну, як місце? Подобається? Подивіться, Ігоре і Олю, яка краса! Звідси видно Ватряне поле нашої маленької Лемківської держави (Лемківська громада Польщі викупила 8 га землі під Ватряне поле). Я дуже люблю свої гори", – так сказав Юліян Франчко, – "А завтра підемо поза Ватряним полем до гір і будемо витатися з ними".

У суботу рано ми пішли до потічка митися в кришталево чистій, холодній воді. А потім піднялися до верху гори, що для нього було дуже складно, тяжко, але він вперто ішов: "Бо мушу привитатися і невідомо чи зможу іще раз бути тут". Але все ж таки ми добралися верху, присіли на зрубану смереку, відпочили. Тоді Юліян встав і щосили закричав: "Добри ден, мої рідні Гори! Я щасливий, що я зас з Вами!".

Таке відчуття, що його ніхто не чує. Він знову закричав, але марно. "Слухай, Ігоре, ану ти сприбуї може тебе почують". І мені також ніхто не відповів. Я його питаю: "А як вони мають відповісти?". А він каже, що має бути відлуння (echo) нашого голосу, то говорить про те, що вони нас чують. "Ти знаєш, Ігоре, я вже другий раз тут і нема еха – вони не чують. А раніше як я закричав, то так гарно відбивалися голоси, здавалося, що мій голос летить поміж горами далеко-далеко і дає знати, що ми приїхали до них в гості. Як то було гарно чути і

хотілося іще раз, іще раз витатися до гір. І на душі мені ставало радісно, хотілося жити заради того, щоб знову приїхати сюди. Так, Ігоре, гори сумують, бо знають, що нам воротя нема. Вони потихенько віддаляються від нас, як і ми від них. Ніхто вже в цьому не зацікавлений. Ми на Україні – українці. Ті, що в Польщі – поляки. Ті, що в Америці – американці. Так що Лемківщина буде лишень на карті, яку ми маємо тільки в себе дома”.

Отакий був наш Юліян Френчко – патріот, який любив свою Лемківщину правдиво, зі всією душою. Чесний, добросовісний, добрий, щирий, ввічливий, жартівник, але був затягній лемко.

22 квітня 2015 року йому сповнилося би 75 років. Але Господь передчасно його забрав до себе 7 жовтня 2014 року. Тож у 2015 році 7 жовтня – річниця як він від нас відійшов.

І тепер, якщо подумати, то нам його дуже бракує. З ним завжди можна було порадитися чи поділитися добрими новинами. Йому було не легко, йому допікала хвороба, але намагався цього не показувати, старався бути веселим, з усмішкою, хоча на лиці блідий, любив лемківські приповідки. Але ненавидів фальш, брехню.

А в житті так буває. Коли людина живе, ми часто цього не помічаємо, а коли вже людини немає, тоді нам його не вистарчає. Так воно завжди було, так воно є і напевно буде.

Тож в честь його ювілею – 75 років від дня народження і річниці смерті присвятив йому цього вірша:

Рідни мої Бескиди

Гей! Гори мої Лемківські Карпати,

Чом з те мовчазни?

Гей! Гори мої Бескиди,

То чом ся – не одзивате?

Хибалъ з те забили?

Не памятате?

Як нас з кровлюм

Одривали од серця Вашого.

А ви терас вдаєте німого.

Ой, Гори мої,

Гори мої Бескиди.

Хоцка з ме посивили,

Але ми твої діти.

А таке – не мож забити.

То чом з те мовчазни?
 І чом не кричите?
 Ми з діда-прадіда ту жили
 По твоїх верхах ходили
 З твоїх студенок щаву пили
 Не вірю!
 Што памят стратили,
 То лем привладни богачи
 До гнес не визнали,
 Што нас лемків-руснаків
 Насильно вигнали.
 Гей! Гори мої Карпати!
 Гей! Гори мої Бескиди!
 То збудтесь, зруштесь,
 Бо хцеме домів
 До Вас вертати.

Андрій Тавпаш

РІДНЕ СЕЛО ВОЛОВЕЦЬ МИКОЛИ ГОРБАЛЯ ПРИВАБЛЮЄ СУЧАСНУ ТВОРЧУ ЕЛІТУ

“Терном заростають дороги
 і стежки. У дике поле перемінив
 квітучу колись землю. В цьому полі
 тільки самітні могили юних борців
 залишились по лісах, вершинах і ярах
 західного кордону українських земель
 та гомонять про долю-волю України”.

Лицарі честі
 Наш геній Богдан-Ігор Антонич писав:
 “Слухай: Батьківщина свого сина кличе
 найпростішим, неповторним вічним словом.
 У воді відбились зорі і обличчя, кароокі
 люди і співуча мова”.

Нас запитують: “Чому не гасне туга за батьківським краєм, чи жити
 лемкам, як самобутньому субетносу і чи маємо ми майбутнє?”

Відповідь на це питання дав Юліан Тарнович: “Я горжусь моїми рід-
 ними лемківськими сторонами, знаходив у лемківській хижечці велиki

скарби. Це були: народна честь, кристальні характери, незламна тверда воля змагатися в ім'я великої Правди". Великий М. Грушевський писав: "Під попелом минулого, під цвіллю сучасного, тайлися здорові, могучі зерна народного життя. Вони скінчилися й зазеленіли пишним руном національного відродження, як тільки по українських полях повіяв перший весняний легіт". Є надія на позитивне вирішення. Але час минає, лемки відходять із цього світу, так і не дочекавшись відшкодування моральних та матеріальних збитків, завданих тоталітарними комуністичними режимами. Лемка впродовж віків тримала на духу віра, і маймо надію, що і тепер дочекаємося торжества справедливості.

Трагедія, яку пережили мешканці західних Карпат – лемки у 1944–1947 рр., як стверджують історики, не має аналогії на нашій планеті. Після Другої світової війни на Лемківщині розпочалась страхітлива війна проти миролюбних, працьовитих, чесних автохтонів Карпат. Депортация, асиміляція, розподіл Лемківщини між різними державами, міграція та інші процеси постійно турбують нас. Як стримати негативні процеси, як до цього залучити державні органи України, Польщі, Словаччини, Євросоюзу, як піdnяти світову громадськість на наш захист.

Про ці страхіття чимало написано в нашій і закордонній пресі за даними науковців близько 70 сіл, сотні церков припинили своє існування і свідками цього є купи каміння, розбиті придорожні хрести й каплички, здичавілі сади, не рахуючи тих, в яких залишилось 10–20 відсотків садіб. Ряд сіл стали винятково польськими. Лемки не лише втратили власне майно, але й рідний край, цілі села, церкви, цвинтарі і т. д. Така істина сьогодення.

Але правда і добро переможуть. Ми маємо залучити інстинкт самозахисту, всіх лемків, особливо молодь, науковців, працівників культури, юристів, громадські організації і засоби масової інформації.

Одним із сіл, що після депортациї лемків майже перестало існувати, є село Воловець Горлицького повіту, гміни Гладишів. Воно межує з селами: Бортне, Свіржова Руська, Святкова Велика, Ясінка, Крива, Баниця Горлицька. Через село протікає річка Рияк, що впадає у Вислоку. Тут є гора Марешка, де росте багато грибів, ягід. До депортациї в селі були дві церкви – православна і греко-католицька. Православну розібрали поляки – забрали дерево і бляху. Греко-католицька побудована в 1880 р. (Мистецтво Лемківської церкви. Том XII. Рим, 1975). Вона крита гонтою. У 1990–1992 рр. силами мешканців була капітально відремонтована. Іконостас церкви віднесений до державної архітектурної пам'ятки. Священик доїжджає з села Крива, а яком був Андрій

Горбаль (батько Миколи Горбала) з Волівця. Тепер відправи у церкви відбуваються, а священик доїжджає з сусіднього с. Бортне.

У цьому чудовому селі на благодатній лемківській землі 10 веосеня 1940 р. народився Микола Горбаль – відомий український поет, письменник, правозахисник, депутат Київради, народний депутат України, Президент благодійного фонду “Галерея Богдана”, член українського ПЕН-клубу, лауреат премії ім. В. Стуса. Людина, що відбула триув'язнення (16 років неволі). Це ж як треба любити Україну, яку ж треба мати титанічну силу волі і нездоланну мужність аби, проїшовши через кагебістські тортури, сибірські тaborи, знущання, залишивши доброзичливою творчою особистістю. Недавно презентував новий роман “Повернення” (360 с.).

У 2001 р. Микола Горбаль видав важливу книжку “Один із шістдесяти” – спогади на тлі ювілейного року, що є болючим свідченням численних суспільно-політичних, духовно-культурних катаклізмів у нашій Україні упродовж ХХ століття.

Віршований твір “Дума” М. Горбала у 1970 р. було кваліфіковано КГБ як антирадянський і автора засуджено (перший раз) на п'ять років позбавлення волі і два роки заслання до Сибіру.

У 2012 р. М. Горбаль видав нарис про батька “Перстень знайдений у рибі”, де він пише: “Батько породив мене, коли йому було 42. Свідомо вживаю тут зворот – “батько породив”. Це змалечку було дивним, чому “Авраам породив Ісака”, відомо ж, що дітей народжують матері. Та дорогою (з родинного гнізда через пізнання Батьківщини до Бога), усвідомлюєш, що саме так треба казати, бо саме Батьківщина – субстанція сформована в духовному, культурному та історично-му плані батьками, і саме вона формує із тебе Когось. І ще хоча б тому, що в Символі Віри – віри моїх батьків, дідів, прадідів – йдеться, що Бог Отець послав нам для порятунку свого “єдинородного, від Отця рожденного” Сина. Саме так і сказано – “від Отця рожденного”. Тому й беру цей вислів як аксіому. Мама – це твій земний ангел-охоронець, але формує життєвий шлях усе-таки Батьківщина”.

Тато Миколи Горбала, Андрій Горбаль, був церковним дяком у Волівці, засновником кооперативи і читальні.

Подаємо ще абзац з цього нарису.

“Як можна потрактувати татове “мушу виїжджати” сказане двоюрідному брату? Страх за себе і за родину перед польськими шовіністами, чи якісь інші мотиви? Не знаю. Хоч подальше життя після виселення з Лемківщини схоже на втечу у прірву. Робиться моторошно, як воно батькові чотирьох неповнолітніх дітей забирали їх з но-

вої хати в Карпатах над гірським потоком (з власним полем і лісом), щоб разом з худобою в товарних вагонах їхати у безвість, щоб у розбитому війною колгоспі у степах Харківщини (де “і повітря інше, і вода інша, і небо інше”) тебе поселили в “мазанках”. Як воно людіні,

що ще недавно мала свій промисел у місті, що у рідному селі вибудувала нову дерев’яну хату, людині, що вільно їздила по світу (недавно повернувшись з Америки) водночас перетворилася на безпаспортного колгоспного кріпака?”

На титульній сторінці найсвіжішого роману “Повернення” Миколи Горбала зображеного образ Ісуса Христа і символічного храму. “Прийди і вселичися в нас і очисти нас від усякої скверни...” Пророцтва Божого Провидіння дають підставу авторові закінчити роман оптимістично: над нашим справді очищеним Краєм пролився дощ Божої Благодаті.

АНДЖЕЙ СТАСЮК ПРО ЛЕМКІВЩИНУ ТА УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ

Анджей Стасюк – один із найпопулярніших польських письменників. Саме завдяки його видавництву “Чарне” Польща, а заодно і Європа, дізналася про Андрушовича, Прохаська, Карпу та інших сучасних українських письменників. Минулоріч Стасюку “повернули літературний борт”: на книжкових полицях з’явився український переклад (його зробив Тарас Прохасько) “Галицьких оповідань”. Ці розповіді – фотографії з життя Південно-Західної Галичини, тобто української Лемківщини, де вже майже 30 років мешкає Анджей Стасюк. У вересні до Форуму видавців вийшов переклад нової книги Анджея “Схід” – про найнеймовірнішу подорож у житті Стасюка.

– Чим вас так захопила Лемківщина, що вирішили туди переїхати і присвятити їй “Галицькі оповідання”? Воловець – село на прикордонні. У 90-ті роки наважитися переїхати туди, мабуть, було непросто...

– У Воловці мешкав мій друг, який виїхав до Америки. Вдома залишилися якісь звірі (вівці, кози), тож він попросив мене пригляднути за хатою протягом року... Рік його відсутності розтягнувся удесятеро. А я, 25-річний хлопець, оселився на Лемківщині, абсолютно не розуміючи, куди потрапив. Все-таки я був хлопцем з міста. А тут при-

Літературний альманах
ПОВЕРНЕННЯ

їхав, дивлюся: мати рідна! Навколо церкви, люди говорять іншою мовою (точніше, вони розмовляли лемківською, ті, хто повернувся після операції "Вісла", – білінгвальні).

Зрозумів, що потрапив у інший світ. А ще через п'ять років усвідомив, що це мое місце, що я тут житиму і, маю надію, помру. Ми з Монікою (дружина Анджея, яка є директором видавництва "Чарне") вже вибрали собі місце на цвинтарі, біля православної церкви. Так, не дивуйтесь... Мешкаю у православному селі, ходжу на православні похорони (Боже, вони тривають по чотири години!). Село вимирає, по суті, вимирають тих вісім родин, які повернулися після операції "Вісла". Притому, що колись у Боловці було 128 хат.

- Як вам вдалося заснувати у Боловці видавництво?

– Перші 4-5 книжок ми з Монікою видали у халупі без електрики і телефонів... У нас була лише покинута хата, що вціліла після операції "Вісла". Одного дня, керуючись якимось божевільним поривом, ми подумали, що я – письменник, а Моніка могла би бути видавцем. Мабуть, за вином якийсь наш знайомий з міста сказав моїй дружині: "А чому ти не видаєш Анджея?". І Моніка – кандидат антропологічних і етнографічних наук – стала видавцем. На сьогодні "Чарне" – одне з найважливіших, найбільших видавництв Польщі.

- Видавництво "Чарне" – рекордсмен з перекладу українських сучасних письменників. Хто найпопулярніший?

– Я не знаю, чому, але усі хочуть Андрушовича. Юрко першу свою книгу польською видав у іншому видавництві, а потім прийшов до нас. За ним пішли інші: Тарас Прохасько, Сергій Жадан і решта. Зараз найбільше видаємо українських письменників. Чому? Бо вони класні! До того ж ментально близькі полякам.

А щодо нашого знайомства з Юрком, то воно було дуже специфічним. Якось у Krakovі, дивлюся, йде Андрушович. В мені прокинувся цинічний видавець: впав на коліна і давай горлати: "Доброго дня, найбільший український письменнику! Видай у нас книжку!". Так ми почали дружити, наші діти також товаришують... Має значення внутрішня хімія. Наше видавництво – в особистому плані приватне, індивідуальне. Не думаємо про те, що треба робити бізнес, а видаємо те, що хочемо. Зараз, наприклад, Софійку Андрушович... А наші діти, мабуть, будуть Юркових онуків видавати.

(За матеріалами інтерв'ю Олени Гутик;
Високий Замок, 16 червня 2015 р.)

СЕЛО ВОЛОСАТЕ

ВОЛОСАТЕ - одне з найбільших сіл у Бескидах, яке простягається з півночі на південний схід вздовж річки Волосатки на висоті біля 700 м між горами, покритими шпильковим лісом. Побіч гори Тарниця (1348 м), Кремінь (1345), Галич (1333). Мешканці села – лемки. За культурою вони були близькими до закарпатських лемків ("лемаків"). До 1946 року крім лемків тут проживали три родини євреїв і дві родини циганів. Постійно існували близькі стосунки з закарпатськими лемківськими селами: Лубня, Стужиця, Ставне, Бистрий, Великий Березний.

Назва села походить, зрозуміло, від назви річки, або ж від того, що селяни займалися годуванням волів ("Волиситі"). Із стародавніх звичаїв до Другої світової війни зберігся звичай везення небіжчика на кладовище на санях, запряжених волами (протягом усього року).

Початки села невідомі. Архаїчні елементи в народній архітектурі, культурі, господарстві, дають підставу віднести село до давніх лемківських селищ. Переказ говорить, що село заснували втікачі з колишнього села Мочари, яке було повністю зруйноване під час повстання Мухи (1490–1492). Єдина пам'ятка, яка збереглася під час перших поселенців – срібний ручний хрест з різьбою, який священики використовували лише у великі свята. Хати довгі, в яких під одним солом'яним дахом поміщалося житло і господарські забудування. За своїм плануванням схожі на хати закарпатських лемків (однорядне планування). На відмінну від галицьких лемків, де велику частину споруди зміяло просторе бойще, тут найбільшою була стайння для худоби. Село славилося розведенням круторогих сивих волів, яких після відгодівлі у кінці літа виводили на ярмарки. Розвивався також випас овець на полонинах. Для свиней і овець добудовувалися окремі "кучі" і загорожі. Сіно зберігали в полівниках (загатах), солому – на горищі. Хати курні, всередині обмащені білою глинкою. На подвір'ї перед хатою мурували пивниці ("склепи") для зберігання картоплі і молочних продуктів.

Основною галуззю господарства було землеробство, яке до другої світової війни залишалося примітивним. Головні культури: картопля, овес, ячмінь, трохи жита. Знаряддя обробітку землі, молочення, очистки і переробки зерна подібні як на галицькій і закарпатській частинах Лемківщини.

Одяг оригінальний, саморобний, прикрашений вишивкою, різноцольоровими стрічками (жіночий), подібний до одягу закарпатських лемків, хоч був помітний незначний вплив сусідніх бойків. Цікавим (як і на всій Лемківщині) був звичай, за яким дівчата не виходили заміж за хлопців іншої народності і навпаки. Тому село протягом століть зберегло характер чисто лемківського поселення.

Не дивлячись на те, що в селі довгий час не було школи і населення в основному залишалося неписьменним, тут існувала висока побутова культура. Предмети побуту (скрині, ліжка, столи, ложники, мисники, масляниці, кіся, прялки, кросне) виготовляли селяни досконало і прикрашували різьбленим орнаментом. Селяни виробляли також музичні інструменти (скрипки, баси, сопілки, трембіти), на яких місцеві музиканти (гудаки) грали на танцях і весілях.

Із історії села відомо, що його відвідав польський король Стефан Баторій (1576–1586), який з вдячністю за зразкову "охорону кордонів" своєю грамотою надав селянам землі і ліси "як оком глянеш" і звільнив їх від панщиняних обов'язків. Селяни подарували королю 300 найкращих волів, що свідчить про те, що село на той час було вже великим і мало багато худоби. Пізніше у селі побував король Август II (1697–1706), який підтвердив грамоту С. Баторого. Документи ці знаходилися у спеціальній срібній коробці, яку невідомо де закопав під час війни син війта. В народі збереглося багато переказів про кошутські війни середини другої половини XIX ст.

Цікаво відзначити, що у кінці XVIII ст. (ЦДІАЛ, ф 19, Йосипівська метрика села 1787 р.) у селі проживав господар Іван Франко. Згідно переказів він згодом покинув село і з родиною "подався на долі". Можливо, що між Іваном Франком з Волосатого та пізнішим відомим письменником з Нагуевичів існує родинний зв'язок. З новішої історії варто згадати відgomін у селі повстання селян Ліського і Сяніцького повітів у 1932 р. Більшість навколоїшніх лісів загарбали місцеві поміщики, які нещадно знищували деревину. Після чисельних судових прав селяни частково відвоювали свої права.

У 1946 р. всі селяни були переселені на Радянську Україну (Стрийський район, Львівщина), а село припинило своє існування.

З Волосатого походять: відомий український скульптор Лука Біганич, доктор медичних наук головний педіатр Української РСР, професор П.С. Мощич.

(для "Енциклопедії Лемківщини").

ДРУГА МАЛА БАТЬКІВЩИНА МАРІЇ ГРИГОРІВНИ СТАРЧАК-ВАВРИЧИН

Нею стало моє рідне село Гонятичі Миколаївського (в ті часи Щирецького) району Львівської області, куди в 1946 р. її сім'я переїхала. А роком раніше десятирічну Марію з родиною примусово депортували після горезвісної операції «Вісла» з рідного села Мішана, що на Лемківщині.

Про ті жахливі часи пані Марія згадує у своїй книжці «Село Мішана на Лемківщині. Історичний нарис» (Львів, 2009), яку вона мені подарувала напередодні моого дня народження.

Читаємо: «Пригадується, як у кінці липня 1944 р. до наших країв стрімко наблизився фронт. Село наповнилося відступаючими німцями, а всі мешканці села, у передчутті якоїсь страшної біди, залишили свої домівки і пішли до лісу. Ми заховалися в урочищі, що називалося Ведмежа Яма. Два місяці жили під деревами, просто неба, і єдиною надійною охороною усім був образ Почаївської Богоматері, який селяни взяли із собою з церкви. Наприкінці вересня всі харчові запаси вичерпались і ми змушені були вернутися в село. І тоді ми пережили страшні три дні і три ночі, сидячи ще з кількома родинами в потоці в Нижньому кінці села... Над ранок третьої ночі в Смеречному все затихло. Як виявiloся потім – село було знищене повністю, дотла. (Сьогодні там росте густий ліс).

Знівечене село залишилося порожнє, назавжди осиротіле. А людей розсіяли по світу і вже ніхто ніколи не збере їх разом”.

Село Гонятичі знаходитьться в 7 км від районного центру. Окрасою села, його основною оздоровчою артерією була і є річка Щирок, що ділить село на дві основні частини. Село поділено на три частини – КІНЕЦЬ, ГОРБ та ЛУГ. Ці назви виникли з врахуванням характеру території. Між колгоспом і млином, з протилежного боку дороги, була місцевина, яку в селі називали «скарбові хати», де проживало декілька родин-переселенців. Мешкали тут і дві родини з Лемківщини – сім'ї Старчаків і Париляків.

У Гонятичівській початковій школі я вчився в одному класі з двоюрідною племінницею Марії Григорівни - Іванкою Парилляк. Її найстарша сестра Марія Михайлівна приятелювала з моєю двоюрідною сестрою Ганною Михайлівною Мартинець, яка навчала нас цих чотири роки (1957-1961рр.).

Коли я закінчив тільки перший клас, Марія Григорівна з відзнакою закінчила історичний факультет Львівського університету ім. Івана Франка. В цьому ж 1958 році пані Марія вийшла заміж за Степана Вавричина, родом з с. Гонятич.

Звичайно, що в ці дитячі роки я мало знат про історію сім'ї Марії Григорівни, хоча дещо про це розказував батько Іванки Парилляк - Михайло Григорович, особливо, коли ми разом пасли худобу на пасовищі. Йшли роки. У 1972 році я теж закінчив історичний факультет і з 1974 року працюю у відділі археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, що у м. Львові на вул. Винниценка, 24. У цьому ж будинку знаходиться і Львівське відділення Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, де з 1993 р. і до останніх днів свого життя працювала Марія Григорівна.

Ми дуже часто зустрічалися, спілкувалися на різні теми, зокрема про історію Гонятич. Є що згадати! Рамки цього нарису-спогадів дозволяє викласти хіба що якусь соту долю.

Вважається, що село веде витоки із давньоруського періоду, а його назва походить від власного імені господаря Гонята, діти, спадкоємці якого називалися Гоняти, а вже поготів витворилося імення самого поселення Гонятичі. Якраз на теренах села та в його околицях мною у 1975 р. відкрито археологічні пам'ятки Х-ХІІІ століть.

Марія Григорівна на основі архівних джерел встановила першу письмову згадку про село Гонятичі - 1453 р. Нелегку долю села сповна розділила його церква, перший запис про яку зберігся з 1649 р. Це сталося тоді, коли віщент згоріло село разом із храмом Божим. Мине чимало часу, село знову стане на ноги, а вірні зведуть новий храм. Так маємо підтвердження, що в 1716 р. коштом панського двору вже у нових Гонятичах знову постав Божий храм.

Розповідь про село та його церковцю була б неповною, якщо не сказати про ще одну реліквію цієї української землі. Йдеться про сільський пам'ятник на честь святого Івана Непомуки (прізвище походить від містечка Непомуки, що в Чехії). Щоправда, його тут називають Іваном Хрестителем. Цей покровитель, за давнім переказом, захи-

Гонятинська церква св. Пантелеймона із дзвіницею

щає від наклепів та поговорів. Прибігають також до його опіки, коли

йдеться про небезпеку повені. Тому і поставили наші предки його пам'ятник при в'їзді у село, буквально на березі, колись, кажуть, норовистої та бурхливої, а тепер мілководної і невеличкої річки Щирки.

Фігура Яна Непомуки в Гонятичах з половини XIX ст. на кадастровій карті 1853 р. уже позначена. Вона й збереглася до сьогоднішнього дня. А львівський скульптор Шізмер виготовив фігуру Яна Непомуки для Братіслави. Можливо, на думку М.Г. Старчак-Вавричин, він є автором і фігури, встановленої у с. Гонятичі. Наприкінці 90-х років минулого століття над

Фігура Яна Непомука в с. Гонятичі

Мама Марії Старчак –
Анастасія Старчак (справа)

Марія Старчак – учениця 4-го класу Гонятинської початкової школи (верхній ряд): перша зліва

цією пам'яткою нависла загроза знищення. У 1999 р. зібрали віче, на яке запросили Степана Боруцького – начальника управління (відділу) у справах релігій Львівської обласної адміністрації, Григорія Катарана – заступника голови Львівської обласної організації Товариства охорони пам'яток історії та культури, Віталія Коноплю – начальника Львівської обласної інспекції з охорони пам'яток археології, Володимира Вуйцика – мистецтвознавця, телебачення, пресу. Гості, а також мешканці села висловили глибоку стурбованість з приводу порушення чинного законодавства про збереження пам'яток вітчизняної історії і культури в селі Гонятичі. І пам'ятку було врятовано. Жаль, що відтоді вона виглядає дещо осиротілою, адже з вини людей позбулася своїх сусідів – акацій. У 2003 р. вийшла книга Степана Боруцького “Держава. Церква. Людина. Державно-церковні та міжконфесій-

Молодь села Гонятичі. 1955р. ІІ ряд (зліва направо): друга Марія Старчак

Марія Старчак і Степан Вавричин. 1958 р.

ні відносини у дзеркалі сучасності. 1992-2002 рр." У ній є нарис про с. Гонятичі "Одна доля села і церкви".

Ланцюг в день Злуки. 1990р. Справа третя Марія Старчак-Вавричин з прапором, її двоюрідна сестра Марія Парилляк і її брат Павло Старчак з прапором

Надгробний пам'ятник Марії Старчак-Вавричин

У 2012 році побачила світ книга «Село Гонятичі на Львівщині. Історичні нариси», яку написала Марія Григорівна, а видав її чоловік Степан Вавричин. Пані Марія на підставі архівних документів описує історію заснування та розвитку села, історію церкви, школи, громадсько-культурного життя. Є у цій книзі нарис-спогади Надії Бортняк-Халас «Науковий шлях Марії Григорівни Вавричин», де є такі рядки «Марія Григорівна Вавричин – українська дослідниця в галузі історії, картографії, соціотопографії, краєзнавства, науково-культурний діяч, науковий співробітник Львівського відділення Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАНУ (1993-2010), член Комісії бібліографії та книгознавства Наукового товариства ім. Шевченка в Україні, член Львівської обласної організації Всеукраїнського товариства «Лемківщина». Її ім'я вписане в історію української науки кінця ХХ – початку ХХІ ст. як автора близько ста праць з історичної картографії, архівознавства, джерелознавства, краєзнавства України, більшість яких було оприлюднено вже протягом останніх двох десятиліть». А взагалі, в її доробку 150 наукових праць.

У «Лемківському календарі» на 2015 р. є стаття О. Кровицької «У її серці завжди жила Лемківщина» - про Марію Григорівну Старчак-Вавричин.

20 березня цього року їй виповнилось би 80, а 28 грудня минає 5 років, як Марія Григорівна відійшла у вічність.

Переконаний, що світлу пам'ять про неї назавжди збережуть жителі її другої малої батьківщини.

Риманів

Місто Риманів заснував у 1376 році князь Владислав Опольчик. У 1503 р. місто отримало від короля Олександра Ягеллончика привілей на три щорічні ярмарки. На той час Риманів був власністю Семенських, згодом Стадницьких. Апогей розквіту міста – XVI століття. Тоді процвітали цехи різників, дубильників шкіри, шевців і пекарів.

Риманів, розташований на торговельному шляху між Сяноком і Коросно, біля Яслиського тракту, був на ті часи активним містом. Одним із найпопулярніших товарів, що виставлялися на міських ярмарках, було, як і в інших торгових градах, вино, яке ввозилося з Угорщини. Тож місто конкурувало із сусідніми осередками торгівлі – Яслиськими, Сяноком, Коросно.

У XVI столітті, внаслідок гострої суперечки між власником міста Збігневом Семеньським і Перемиським єпископом, католицький костел перейменувався на євангелістську церкву. Такий стан тривав до кінця століття, святиня знову стала католицькою завдяки наступним власникам міста – Стадницьким.

Наступне століття принесло цілій околиці велику розруху, особливо під час шведських воєн. Значення Риманова істотно зменшилося, місто стало локальним торговим осередком для довколишніх сіл. Лише відкриття залізничної лінії Ясло–Загір'я в XIX ст., розвиток видобутку нафти і виникнення курорту піднесли рівень міста. Велика заслуга у поліпшенні життя в Риманові належить тодішнім власникам міста – родині Потоцьких.

У міжвоєнний період Риманів славився вищуканими м'ясними виробами, що були відомими за межами Польщі, у Відні і в Празі.

У час гітлерівської окупації в східній частині міста був табір для радянських військовополонених. Тут померло або загинуло близько 10 тисяч осіб. Жиди, що складали значну частину мешканців Риманова, були вивезені в 1942 році. Частину з них розстріляно біля Барвінка, на схилах гори Блудна.

Місто Риманів розташоване на пагорбі, а на його вершині знаходиться площа Ринок, найстаріші будинки на ній походять з XIX ст. Із півдня до Ринку примикає терен парафіяльного костелу. Ця святиня була зведена у 1779–81 роках. Убранство головним чином з XIX століття. У підземеллі костелу знаходиться крипта з гробом засновника Й. Оссолінського, в західній каплиці – надгробок Яна Семеньського з 1580 року.

За 50 м на північ від Ринку, за торговими будками є руїни синагоги з XVII ст. Збереглися мури, на стінах видно залишки поліхромії. На південь від Ринку на пагорбі Окописько є кіркут (жидівський цвинтар), тут є близько 200 надгробків. На вершку горба стоїть так зване огелє (невеликі каплички, надгробки): у північному будинку знаходиться символічна могила риманівських жидів, замордованих німцями; у другому – гріб славного в околиці цадика (духовна особа) Фрідмана. У спільній могилі на кіркуті поховано жидів, що полягли під час Першої світової війни.

На південний захід від міста є пагорб Кальварія (415 м). Тут було створено Хресну дорогу, збереглися тільки три пункти, збудовані перед Другою світовою війною.

Риманів сьогодні – гмінне місто з населенням близько 3,5 тисяч.

Риманів Здрій

Риманів Здрій – порівняно молодий, бо виник як курорт у XIX столітті. Своїм заснуванням завдячує родині Потоцьких, котрі отримали навколоїшні маєтки у 1872 році. У 1876 році тодішні власники Риманова, Анна та Станіслав Потоцькі, запідозрили, що глибокі випари в розташованих на південнь від міста лісах можуть вказувати на джерела, подібні до тих, що принесли стільки слави сусідньому Івоничу. 16 серпня, разом із хіміком Титусом Славіком, що гостював у них, зробили розвідку в бескидських ярах. Спочатку пошуки не приносili результатів, але при поверненні

... Юзьо, що біг за Ясьом по камінцях, вигукнув: Татусю! Тут з одного боку всі камінці червоні від осаду, може і тут є джерело? Забулько тіло джерело, скуштували, набрали води до пляшок: побіжний аналіз показав, як багато заліза в цій воді... (... Juzio, który biegł za Jasiem po kamieńcu zwołał: Tatusiu! Tu z jednej stronej rzeki wszystkie kamienie są czerwone od osadu, może i tu jest zródło? Zabulkotało zródło, skosztowali, nabrali vody do flaszek pobieżna analiza wykazałala, jak silne w wodi to żelazo...).

Початковий аналіз доктора Славіка підтверджив віденський експерт, професор Весельський. Звітка про новий курорт рознеслася блискавично. Перші ентузіасти оздоровчих купелей купалися просто в поглибленому ставку біля джерела. Пізніше Потоцькі збудували тимчасові купальні кабіни. Незабаром збудовано перші пансіонати. Утворено три окремі санаторії, з котрих один – “Титус” (“Tytus”) – названо на честь доктора Славіка, два інші досі носять імена матерів тодішніх власників Риманова: “Целестина” (“Celestyna”) і “Клавдія” (“Klaudia”). На організованій у 1882 році природно-лісничій виставці Риманівській санаторій отримав срібну відзнаку.

Серед курортників були відомі особи, наприклад, Станіслав Виспянський, який, виїжджаючи у 1901 році із Риманівського санаторію з жалем писав:

Гей, ліс риманівський покрила мла,
а мені сьогодні до Krakova.
чому на очах бринить сльоза,
чому хмара сонце хова?
(Hej, las rymanowski za mgłą
A mnie dzisiaj jechać do Krakowa
Czemu to mi oczy zaszyły łzą,
Czemuż słońce za chmury się chowa?)

...

тільки цей ліс полюбився мені, стіною
 стояв переді мною гордий, таємничий,
 захована у ньому гідність вікова
 мовчав, а здавалось, що піснею вола...
*(Jeden mi się podobał ten las, jako ściana
 Stał przedo mną dumny, tajemniczy
 Była weń uroczystość setletnia chowana,
 Milczał, a mnie się zdawało, że pieśńią krzyczy...)*

Тут відпочивав також відомий композитор Любомир Рожицький, а у міжвоєнний період поміж іншими Казимир Пжерва-Тетмаєр і Корнель Макушинський. Тоді тривав розвій культурного і товариського життя, у Риманові побували Ганка Ордонівна, Зуза Погожельська, хори Дана і Юранда...

Нині Риманів Здрій славиться передусім як дитяча оздоровниця. У санаторіях і шпиталях можуть одночасно лікуватися понад 700 дітей. Передусім лікують тут дихальні шляхи (лічниця завдяки значній кількості йоду в повітрі має клімат одночасно морський і гірський), лікують також сечовивідну систему і захворювання серця (атеросклероз і гіпертонію). Одна з тутешніх мінеральних вод "Селестинка" відома в усій Польщі.

Єдині пам'ятки старовини у Риманові Здрою - найстаріші лікувальні заклади: "Голубка" ("Gołąbek"), "Софія" ("Zofia"), "Погоня" ("Pogoń") і "Леліва" ("Leliva") - усі з кінця XIX ст.

(Із книги: Жесік В., Трачек В. Низький Бескид.
Від Команчі до Бортного. - Львів, 2011. - С. 94-97).

Ярослав Швягla

ЛЕМКО З КРИНИЦІ

*Ти з Лемківського неба
 у грішний світ прийшов
 та світ припас для тебе
 ситець, а не шовк.*

(Роман Ворхол)

4 травня 1931 р. народився в м. Криниці на Лемківщині відомий своїми благородними справами для Лемківської церкви, товариства "Лемківщина", Фундації дослідження Лемківщини у Львові доброї

пам'яті Анатолій Семенович Петришак. Трудно перелічити всі благодійні вчинки, що зробив п. Анатолій: зробив хрести на церкву, решітки на церковні вікна, замки для церковних дверей, власноруч проклав електричний кабель 100 м від трансформатора до церкви та безліч інших дрібних, але дуже потрібних справ не лише у церкві, але й на інших об'єктах лемківської етнографічної зони у Шевченківському гаю.

Анатолій Семенович був активним членом Товариства "Лемківщина" і ФДЛ від дня їх заснування, головою Церковного комітету Лемківської церкви св. св. Володимира і Ольги. Завжди користувався авторитетом серед лемківської громади Львова і Тернопільщини, а також на державній роботі, на заводі на посаді начальника інструментального цеху, серед сусідів і знайомих.

Анатолій Петришак за своє життя зробив багато доброго, корисного для громадськості, суспільства, громади Львова, для відродження національної свідомості, їх національної пам'яті.

Із дружиною п. Славою прожили щасливо і в любові подружнє життя. Виховали двох синів. Старший син – викладач, кандидат наук, доцент Львівської ветеринарної академії, молодший – керівник державного підприємства.

Анатолій Петришак відійшов у вічність 24 жовтня 2011 року. Парафіяни Лемківської церкви, члени Товариства "Лемківщина", ФДЛ і всі, хто знов п. Анатолія, пам'ятають про нього, із вдячністю згадують його.

ри, газети «прорусинського» спрямування. Такі ж ідеї поділяв вчитель Юрковський Микола, який окрім вчителювання займався організацією культурного життя в селі, наприклад він ініціював створення церковного хору, музичного гуртка для молоді.

Як пригадує Ярослав Дуда, ситуація змінилася в 1937 р.: «Влада польська забрала нашого вчителя Юрковського в тюрму на два місяці, а потім дали йому працю в польському селі. А в наше село прислали вчителя поляка по національності. Ну приходим в школу, він до нас говорить: «Дзень добрий», і привітався по-польськи, ну ми нічо не відповіли йому. Пізніше починає читати лекції на польській мові. Ми спочатку всі мовчали, слухали, ми польську мову вчили при Юрковськім, і польську мову знали, але приньому мовчали». Пан Ярослав також зауважив, що вчитель проводив всі уроки, які тривали приблизно 4 години лише польською. Про цей випадок в школі діти розповіли своїм батькам. Так само вчинив і Ярослав Дуда, батько якого був солтисом в селі, тому він звернувся в гміну за поясненнями.

Пан Ярослав зауважував: «Я як був в молодості, так і до тепер є трохи активним. Я своїм сусідам хлопцям, дівчатам кажу: «їдем в школу, але в клас не підем, підем поза школу». Від школи так недалеко річка, насаджений сад був. І кажу підемо туди на площацьку, і там побудем, побачим – прийде той самий вчитель, чи не той». Побачивши, що до школи прийшов той самий вчитель-поляк більшість дітей вирішили надалі ходити до школи, але не йти на його уроки, а перечікувати їх в саді біля школи.

Такий «саботаж уроків» тривав, за словами пана Ярослава, тиждень, допоки про нього не дізналася адміністрація гміни, яка наказала заарештувати батька пана Ярослава, священика та ще кількох сільських активістів. Їм висунули звинувачення в організації страйку, тому їм довелося провести місяць у в'язниці. Після цієї справи польський вчитель відмовився надалі тут працювати, замість нього шкільна адміністрація прислала нового, який теж не сподобався громаді, але діти змушенні були відвідувати його уроки.

Незадоволені таким рішенням шкільної адміністрації активісти села на чолі з священиком вирішили не зупинятися, і продовжити боротьбу. Вони зверталися в чимало інстанцій з клопотаннями та петиціями, навіть їздили до Варшави. Приблизно після півроку різноманітної паперової тяганини і дискусій село Сквіртне нарешті отримало українського вчителя зі Львова, який працював тут аж до 1942 року.

ПОЧЕСНІ ІМENA УКРАЇНИ. ЧАБАН ОРЕСТ ЙОСИФОВИЧ

Віце-президент науково-технічної спілки енергетики та електротехніків України, професор Національного університету "Львівська політехніка", доктор технічних наук.

За особливі заслуги перед українським народом нагороджений Почесною грамотою Верховної Ради України (2002).

Забезпечення тепла і світла як невід'ємних благ сучасної цивілізації сприяє утвердженню професії енергетика як української необхідної людству. Видатним представником плеяди науковців цієї сфери є Орест Йосифович Чабан – почесний енергетик України та СНД, шанований педагог та вчений.

Народився 2 березня 1931 р. у с. Долина на Лемківщині (нині територія Польщі). Випускник Львівської політехніки 1953 р. із кваліфікацією інженера-теплоенергетика.

Виробничу діяльність протягом 1953–1968 рр. здійснював на інженерних посадах у Львівській енергоналагоджувальній організації ОРГРЕС. Виконував випробування, експериментальні дослідження та налагодження енергообладнання на багатьох теплових електростанціях Радянського Союзу, був керівником комплексів пуско-налагоджувальних робіт на першому енергоблоці 150 МВт ТЕС "Південна" в Азербайджані та на перших енергоблооках 200 МВт Молдавської ТЕС і Бурштинської ТЕС в Україні. Наукові результати цих робіт стали основою кандидатської дисертації, яку захистив у 1968 р. Продовжував роботи з теплоенергетичної тематики на посадах доцента і професора кафедри теплових електростанцій Львівського політехнічного інституту впродовж 1968–2011 рр. У 1968–1975 та 1990–1996 рр. очолював кафедру.

Докторську дисертацію захистив у 1989 р., опрацювавши в ній результати власних напрацювань теорії моделювання систем передачі тепла в енергооб'єктах.

Громадська діяльність Ореста Йосифовича зосереджена у Науково-технічній спілці енергетиків України (НТСЕУ), до якої він входить із 1953 р., а з 1991 р. є віце-президентом. У період з 1970 до 1990 рр. був членом Центральної ревізійної комісії Всесоюзної ради науково-технічних товариств СРСР та тричі делегатом відповідних всесоюзних з'їздів. З 1998 р. – член Народного руху України, Львівської крайової ради та її проводу, делегат II та III З'їздів НРУ (до перетворення НРУ в партію).

Із 1989 р. – член суспільно-культурного товариства "Лемківщина", яке очолював у 1990–1994 рр., організував перші виїзди на Лемківську

Ватру, був співорганізатором І Всеукраїнського конгресу лемків та головою оргкомітету І Світового конгресу лемків. Тоді ж у Львові в музеї народної архітектури була зведена та відкрита лемківська церква.

У 1990 р. обраний депутатом Залізничної районної ради м. Львова, тоді ініціював створення та очолив першу раду мікрорайону м. Львова. У 1995-2005 рр. – член бюро та голова секції енергетики Західного наукового центру НАН України.

Одружений, має трьох дітей та шістьох онуків.

Багаторічна діяльність О.Й. Чабана у сфері теплоенергетичної тематики поступово поширюється також на всю енергетику – всі галузі, сфери та види енергетичної діяльності у взаємодії. Досліджує роль енергетики як чинника національної безпеки. Виконані опрацювання стосовно світоглядних та методичних основ керування розвитком енергетики. Висновки стосуються також загальнодержавних справ: зв'язки громадськості та органів державної влади повинні здійснюватися на партнерських засадах; доцільним є посилення ролі громадськості як чинника національної безпеки, особливо у сфері формування політики; в системі влади (всіх рівнів) керівні функції розвинені недостатньо, слабше ніж управлінські.

Щиро вболіваючи за благополуччя Батьківщини, Орест Йосифович обрав своє життєве кредо: "Будьмо господарями рідного краю".

(Почесні імена України – еліта держави. Том 3. – Київ, 2015).

Лемківська громада щиро вітає шановного і невтомного науковця, громадського діяча, пана Ореста Чабана, із ювілеєм. Довголіття, міцного здоров'я!

ВІТАЄМО З ЮВІЛЕЄМ ПРОФЕСОРА МАРІЮ БАЙКО

Високоповажна Маріє Яківно!

Від імені Лемківської громади Львівщини, творчих талантів, вихованих Вами, усіх українських сердець, в яких Ваша пісня віднайшла любов до нашого лемківського в осерді Великої України, прийміть найщиріші вітання з нагоди Величавого ювілею.

Сягнувши тієї межі, коли прийнято підводити підсумки, ми разом з Вами тішимися, що на своїй життєвій ниві Ви відшукали у жіночій долі багатство краси, щастя і цілющу любов у суцвітті Лемківської та української пісні.

Пам'ятайте те, що по-справжньому щасливий той, хто живе на крилах різних пісень, а життя щасливе, якщо воно погоджується зі своєю природою.

Полюбіть життя ще більше і цим зробіть його ще прекраснішим.

Нехай легкий вітерець оксамитової пори не остудить Вашу душу та переповнить Ваше серце пристрастю до почуттів, дарованих Небесним Богом.

У день Вашого ювілею зичимо Вам, метру Української спадщини, здоров'я, невтомної енергії і сили в гармонії з пісенною красою і талановитим везінням.

*Дякую я Вам за Вашу милість
Любов в повазі і сердечну щирість,
Що стелиться від серця Вашого до моого
В осерді Господа святого.
Хай Дух Святий на Вас зійде,
Любов промінчиком впаде
На Вашу душу і зігріє,
А боже сонце – гріти вміє.*

З повагою та любов'ю поет Б.Пастух.

Ольга Кровицька

НАТХНЕННЯ - ЦЕ ЙОГО ЖИТТЯ

(до 80-ліття від дня народження академіка Миколи Мушинки)

Духовна культура Лемківщини — неповторна частина скарбниці українського народу. У ній оживають традиції у різних формах, передовсім, у громадському і культурному вимірах. Цей простір насичується лемківським колоритом і своєрідністю лемківської культури, яка проростає запашними квітами на різних ділянках образотворчого мистецтва, художнього слова, музики та інше.

До плеяди збирачів і шанувальників лемківської духовної культури належить дослідник народної культури південних схилів Карпат, доктор філології, вчений — фольклорист, професор, академік Національної академії наук України, популяризатор лемківської культури у науковому світі Микола Мушинка.

Його біографія і творча доля пов"язана із Словаччиною. Очевидно, викладачі Празького університету засіяли в Його серці зерна любові до рідної землі, до вивчення фольклору південних лемків. Дослідник протягом багатьох років збирав народні перлинини, які згодом стали джерелом для таких видань: "З глибин віків. Антологія усної народної творчості українців Східної Словаччини" (1967), "Володимир Гнатюк - дослідник фольклору Закарпаття" (Париж, 1975), "Спільні і відмінні риси у фольклорі русинів Пряшівщини та Воєводини" (1971), "Фольклорні видання українців Пряшівщини" (Український календар, 1979, Варшава), "Голоси предків" (Пряшів, 2002.) та ряд інших.

Хочемо відзначити, що Микола Мушинка по - особливому ставився до свого вчителя Івана Панькевича, який залишив для україністики цікаві праці із діалектології, історії мови, ономастики, а також із граматики, правопису і лінгводидактики. Як зазначає сам Микола Мушинка:

"Вчений з широким діапазоном наукових зацікавлень Іван Панькевич був неофіційним керівником і моєї фольклористичної підготовки під час моого навчання в Празі. Влітку 1967 року він влаштував останню свою фольклорно-діалектологічну експедицію – до моого рідного села Курова Бардіївського округу та його околиці. До експедиції він залучив трьох своїх учнів – Ольдржіха Лешку, Андрія Куримського і мене. Для всіх нас ця експедиція стала наочною школою польової роботи народознавця... Всі ми жили і харчувалися в селянській хаті моїх батьків, яка стала нашою експедиційною базою. При польових записах ми вперше застосували магнітофон. Та оскільки в Куркові в той час ще не було електрики, я щодня запрягав батькового коня у сільський віз і возив усіх членів експедиції разом з інформаторами у сусідні електрифіковані села: Кружлів і Габолтов... Для членів експедиції це була ідеальна школа методики польової фольклорно-діалектологічної роботи. І. Панькевич нас наочно вчив, як треба зав"язувати контакт з інформаторами, що і як записувати".

Цей вишкіл допоміг майбутньому науковцю для подальшої роботи. І фактично визначив Його науковий напрямок. Для Нього стали найосновнішою базою - першоджерела. Оскільки кожна наукова праця повинна опиратися на першоджерела, на записи автентичних творів, на вивчені матеріалів духовної культури, саме в цій ділянці багато доклав зусиль невтомний Микола Мушинка.

Він - співавтор кількох наукових розділів у фундаментальному виданні "Лемківщина" (Львів 2002р.)- "Громадський побут", "Сім" я

і сімейний побут”, автор енциклопедичних і наукових статей, присвячених лемкам і Лемківщині у різних працях.

Микола Мушинка - активний учасник різних наукових конференцій. Його виступи завжди цікаві і насычені маловідомими фактами. Тому Його ідеї можуть розвиватися у майбутніх дослідженнях з лемкознавчої тематики.

Учений збирає та досліджує лемківський фольклор також в Югославії, Румунії, Польщі, Україні, Західній Чехії та Моравії. Кожна журнальна чи монографічна публікація дослідника відзначається оригінальним підходом до використання фактологічного матеріалу для аналізу і висвітлення обраної наукової теми, свіжим баченням тих етнографічних чи історичних явищ, про які вже були написані відповідні праці. Тут назовемо деякі публікації Миколи Мушинки: “Листування Івана Зілинського з Іваном Панькевичем (1913-1951)” (Нью-Йорк-Пряшів, 2008); “Музей визвольної боротьби в Празі та доля його фондів . Історико архівні нариси” (Київ,2005), “В якій в Венеції було записано першу українську пісню? (Науковий збірник Державного музею українсько -руської культури у Свиднику- Пряшів, 2001, том 22, с. 285-298), “Курівський різьбар . Життя і творчість Андрія Павука” (Пряшів, 2006) та ін.

Микола Мушинка тісно співпрацює, насамперед, з Українським музеєм у Свиднику. Він- також член Словацького етнографічного товариства при Словацькій академії наук, Міжнародної комісії дослідження народної культури Карпат та Балкан та інших інституцій.

Академік Микола Мушинка -активний учасник багатьох міжнародних конференцій, симпозіумів, конгресів. Виступи вченого відзначаються не лише добрим знанням конкретної проблеми, але й демонструють широку культурну палітру, пов’язану з різними науковими напрямками.

Розвиток сучасних культурних традицій найяскравіше виявляється на численних фестивальних заходах, які проходять і в Україні, і в Польщі, і в США , і в Словаччині та ін. Серед найпопулярніших фестивалів варто назвати: “Лемківська ватра” (с. Ждиня, Польща), кермеші (с. Босько, с. Вільхівці, Польща), “Лемківські Ватри” в Україні -м. Монастириська (Тернопільська обл.), с. Нагірне (Львівська обл.), фестиваль фольклору русинів-українців у Свиднику (Словаччина) та ін. Для учасників фестивалів такі зустрічі запам’ятовуються надовго, адже з”являється зв”язок між минулим і сьогоденням, між поколіннями, між тогою і радістю. На таких імпрезах майже завжди буває академік Микола Мушинка з дружиною пані Магдою. До речі, його супутни-

ком у подорожах є фотоапарат, завдяки якому фіксується все найцікавіше, а невдовзі світлини та публікації з"являються у різних виданнях.

У науковій діяльності Миколи Мушинки ми виявляємо відчутнію присутність органічного зв"язку наукової об"єктивності і сумлінності з громадянською позицією національно - патріотичною свідомістю справжнього вченого , усвідомлення ролі своєї праці не тільки для розвитку академічного пізнання, а й для потреб українського сьогодення. Уся багатолітня наукова творча і наукова діяльність Миколи Мушинки - це приклад натхненої праці задля свого народу.

Львівська обласна організація Всеукраїнського товариства "Лемківщина", Фундація дослідження Лемківщини у Львові, редколегія "Лемківського календаря" сердечно вітають академіка Миколу Мушинку з ювілеєм і бажають успішного здійснення нових наукових і творчих задумів, невиспушої енергії та многоліття.

Любов Мельничук (Івано-Франківськ)

ЛЕМКОВІ З КРИНИЦІ - 80 РОКІВ

Степан Семенович Криницький народився в м. Криниця в багатодітній сім'ї 15 січня 1936 р. - лікар, педагог, науковець, лемківський громадський діяч-багатолітній голова Івано-Франківської організації «Лемківщина», член Президії СФУЛО всіх скликань, виконує функції відповідального секретаря.

У травні 1945 р. після довгих вагань родина Криницьких примусово виїхала з Польщі і оселилася в с. Куропатники на Тернопільщині. Коли у 1949 р. почали утворювати колгоспи, батьки вирішили переїхати на Станіславщину. На той час у с. Загвіздя жила найстарша сестра Марія (по чоловіку Кріль) з 3 дітьми, а в Станіславові Юля, жінка Антона Фатули і троє її дітей. Вони були переселені на Полтавщину, але перезимували зиму і відразу втекли на Захід. Батько знайшов хату в Загвізді і родина поселилася тут. Старша сестра Ганя пішла працювати на шкірзавод, сестра Міля вчилася в педінституті., а Степан і молодша сестра Дарка продовжували навчатися в сільській семилітній школі.

У Загвізді С. Криницький закінчив на «відмінно» сім класів. У 1950-53 рр. навчався в Станіславській фельдшерсько-акушерській школі.

Працював фельдшером в Солотвині, служив в армії, потім навчався в Станіславському медичному інституті, який закінчив з відзнакою у 1964 р. Після інституту працював хірургом-травматологом в Калушській медсанчастині. У 1967 р. перейшов на роботу в Станіславський медичний інститут. Працював асистентом, старшим викладачем, захистив кандидатську дисертацію. У 1991-1997 рр. працював завідувачем кафедри, а в даний час працює доцентом, завідувачем курсу спортивної медицини та фізичної реабілітації Івано-Франківського національного медичного університету. Автор 75 наукових праць, 14 рецпропозицій, співавтор національного підручника по реабілітології, автор навчального посібника по ЛФК для стоматологів.

У 1990 році з легкої руки засновника лемківського товариства у Івано-Франківську П.Пиртея Степан Криницький долучився до громадської роботи серед переселенців. Уже у 1991 році, коли осередки Калуша, Івано-Франківська і Рожнятова обєдналися в обласне товариство його обрано головою обласного товариства "Лемківщина".

Відразу після виборів почалась робота по розширенню організації. Протягом декількох місяців були створені осередки в Надвірній, Маринополі, Снятині, Коломиї та Долині.

З ініціативи С.Криницького та ентузіастів Іванни Сенко, В.Ворони, О.Шуплати в Івано-Франківську був організований лемківський хор. Керівником хору став співак і диригент Орест Турок, син Івана Турка родом з Солотвин. Степан Сулич, прекрасний скрипаль, разом з дружиною Надією організували ансамбль «Розмарія». Хор "Бескид" швидко мужнів, став популярним, дістав звання Народної хорової капели і вже двадцять років є учасником усіх пісенних лемківських свят в Україні та Польщі

У 1992 році С.Криницький організував другу велелюдну поїздку на Ватру в Ждиню . Він і багато людей вперше за багато років відвідали свій край, родинні місця, могили предків. Зустрічі з краянами, атмосфера Ватри пробудила в душах переселенців, почуття болю і втрати малої Батьківщини, та, мабуть, почуття провини і сорому за забутий край. Після Ватри відношення до лемківського руху змінилося в кращу сторону, зросла активність людей. Створювались нові осередки, розвивалася художня самодіяльність. Проводились концерти, обласні фестивалі лемківської пісні. Концерти збиралі велику аудиторію і тривали по декілька годин. Під враженням тої Ватри народилась авторська пісня С.Криницького про депортaciю "Лемко я си, лемко...", яка стала своєрідною візиткою колективу.

На Ватрі в Ждині С. Криницький вперше зустрівся і познайомився з очільниками лемківського руху Польщі-Петром Чухтою, Левком Галем, Петром Шафраном, Михайллом Донським, Федором Гочем, Стефаніс'ким, головою русинів-українців Словаччини -І.Богданом, членами делегації з Америки і Канади - тодішньою головою ООЛА Марією Дупляк і її чоловіком, з Стефаном Хованським, Володимиром Кіктою, Ковальчиком Л. Максом Маслем. Ця зустріч була цікавою, діловою і стала знаковою для нього в подальшій роботі на суспільній ниві. На тій імпровізованій нараді була обговорена стратегія діяльності і співпраці лемківських організацій світу на майбутнє. Тоді був запланований перший конгрес СФЛ в Україні.

Почалась активна співпраця товариств Львова, Тернополя і Івано-Франківська. У серпні 1992 року проведено перший Всеукраїнський конгрес лемків трьох областей в Тернополі, де створено міжобласну колегію. Голови обласних товариств С. Криницький, І. Чулик (Львів) та В. Барна (Тернопіль) почергово протягом року керували міжобласним товариством. Спільно визначали плани роботи, готували звернення і листи до уряду, Президента, Верховної Ради. Від імені конгресу було підготовлено змістовне звернення Президенту України Л.М.Кравчуку, Голові Верховної Ради І.С. Плющу з вимогою:-дати політичну оцінку Угоді від 9 вересня 1944 року, злочинній акції «Вісла», визнати лемків депортованими, захищати закордонне українство та боротися з русинським сепаратизмом. У підготовці цього звернення С.Криницький брав найактивнішу участь. У 1992-96 роках С. Криницький, як співголова міжобласної колегії веде активну переписку з різними урядовими установами, міністерствами по лемківських питаннях. Під редакцією Т.Старака, І.Чулика, та С.Криницького були підготовлені звернення в ООН, до Президентів Польщі і України. Коли у 1995 р. вийшов Закон України «Про статус учасника війни, гарантії їх захисту ». в ньому було сказано, що статус «Учасника війни» можуть отримати люди, які були переселені з Польщі до 1945 року. Тому більшість евакуйованих з Польщі, позбавлялись такого права. При сприянні юриста міжнародника В. Костицького, депутата Верховної Ради Миколи Горбала і Міністерства праці, куди їздили А. Комара, І.Лінг та С.Криницький вдалось аж через чотири роки добитись відповідної поправки до закону, яка дозволила переселенцям отримати цей статус.

Щодо лемківських питань С. Криницький спілкувався з тодішнім Головою комітету ВР України по захисту прав людини, національних

меншин Г Удовенком, зустрічався з ним як Послом України в Польщі на Ватрі в Ждині. На наступній Ватрі в Ждині відбулася ділова розмова з новим Послом України в Польщі Дмитром Павличком. С. Криницький через його радника Войнаровського передав для Президента України чергове звернення.

Лист С.Криницького до Міністра М.О Шульги, віце-прем'єра І.Ф.Кураса, Голови Адміністрації Президента та у Державний комітет у справах охорони державного кордону України мав певну реакцію. В одному із листів-відповідей. (№10-211/96) Міністр В. Євтух написав: "... Сьогодні Українська держава робить все можливе для розв'язання задавнених проблем, пов'язаних з масовими депортаціями лемків-українців... Розпочала свою діяльність спільна українсько-польська робоча група з виявлення та оброблення матеріалів цього періоду в архівах України і Польщі, Президентами України і Польщі підписано декларацію "До згоди і єдності", що відкривають шлях до подальшої співпраці у вирішенні назрілих питань".

Коли 29-30 березня 1996 р. С. Криницький як заступник голови СФЛ зробив візит до Києва, і був на прийомі в І. Кураса, той сказав, що має наш запит, вимоги вагомі і багато міністерств займаються нашими справами. Він порадив шукати підтримки у депутатів, налагоджувати зв'язки із відповідними міністерствами, зокрема з Міністерством міграцій і національних меншин. Треба добитись, щоб Президент взяв лемківські проблеми під свою опіку.

С. Криницькийскористався порадою І Кураса і відвідав Міністерство міграцій і національних меншин, де познайомився з заввідділом етнополітики Різниченко Світланою Миколаївною. Після ознайомлення з лемківськими проблемами, вона рекомендувала нам пробитись на II Світовий форум українців, щоб ця проблема отриала більший резонанс. Для успішного проведення запланованого чергового Світового конгресу лемків в Києві, слід заручитись підтримкою депутатів М.Косіва, М.Горбала, В. Яворівського, Мих. Гориня, Кожина та інших. І.Драч також пообіцяв свою допомогу в організації конгресу і отриманні постанови Верховної ради на його проведення.

По питаннях закордонних паспортів і переїзду границі по списках С.Криницький був в Комітеті у справах захисту кордону та зустрічався з новим Послом України в Польщі Петром Сардачуком. У МЗС начальник консульського відділу. В.Коваль допоміг дістати копію «Угоди про депортацію, дав різні адреси і обіцяв допомогу. Усі ці знайомства потім допомогли організувати зустріч О. Венгриновича

і І.Щерби з вищими урядовцями для вирішення ряду питань, брати участь у міжвідомчій комісії.

20. 06. 1996р. С. Криницький відправив лист - заяву про долю лемків Папі Павлу II та вітальну телеграму Любомиру Гузару з нагоди обрання його Главою Української Греко-католицької Церкви.

На II Світовому Конгресі СФЛ у Львові, 1997 р С. Криницький був кандидатом №1 на голову СФЛ. Але в останню хвилину львівяни запропонували Теодозія Старака і він став головою. С. Криницький знову залишився членом Президії СФЛ. У складі президії був вільним членом, виконував функції заступника голови по Європейському континенту, був головою контрольної комісії, зараз є відповідальним секретарем.

У 1997-2000 рр .С. Криницький разом з головою Товариства «Бойківщина» Любомиром Сікорою активно працював над створенням Асоціації бойків, лемків і гуцулів в міжнародній програмі «Збереження народів Карпат»

Ними проводились консультації і наради в Ужгороді, Івано-Франківську, у Львові, опрацьовувався статут. У травні 2001 р. в Івано-Франківську на рівні облдержадміністрації. відбулась установча конференція Асоціації товариств України Карпатського краю – "БоГу-Лем". На конференції були присутні голова. ОДА М. Вишванюк, представники ТБ, радіо, преси, представники СБ, Управління юстиції. Головою обрано М. Ватаманюка. В раду ввійшли від лемків С. Криницький, О. Венгринович, Я. Швягла, І. Щерба, В. Ропецький, І. Дуда, І. Фігель. На жаль, голова М. Ватаманюк провалив роботу, і від Асоціації залишився тільки спогад.

Після об'єднання всіх обласних товариств. і створення в 2001 р. Всеукраїнської лемківської громадської організації "Лемківщина" (ВУТЛ) одним із заступників Голови О. Венгриновича, обрано С.Криницького Він очолив політично-правову комісію і в цьому амплуа досягнув певного успіху. Він є автор міждержавної програми відродження Лемківщини, яка була проголошена на ІІІ конгресі СФУЛО, багатьох листів, звернень і відозв з Президентів України, Верховної Ради по питаннях переселенців, співавтор «Закону України про депортaciю». 2 червня 2006 С.Криницький разом з представниками «Надсяння» і «Холмщини» брав участь у нараді Міжвідомчої робочої групи в Міністерстві юстиції по питанню можливості надання етнічним українцям, виселеним з Польщі у 1944-46, 1948 і 1951 рр. грошової компенсації замість статусу «учасник війни». Делегація категорично відмо-

вилася від такої пропозиції і настоювала надання статусу «депортовані». З пропозиціями переселенців Криницький С. звернувся в Комітет з прав людини до Н. Карпачової. 26 липня з Комітету надійшов лист-відповідь (№13/9-К06/09-41), проблеми пересельців відомі і вивчаються шляхи їх вирішення.

С. Криницький входив до складу організаційного комітету і був учасником шістьох з'їздів лемків України, два з яких проходили в Івано-Франківську, п'ятьох Міжнародних конгресів СФУЛО, п'ятнадцяти Всеукраїнських лемківських пісенних фестивалів. Разом з педагогічним університетом та «Надсянням» організував конференцію до 50-ліття акції «Вієла». під назвою «Акція «Вієла» в контексті українсько-польських відносин ХХ століття», матеріали якої опубліковані у 1999 р. Такі ж конференції були організовані до 60-ї і 70-ї річниці депортаций..

...Його популярні і накові статі про лемків і «русинство» періодично друкувалися в місцевій пресі (газ. «Галичина»- «50 років по тому», «Тяжкий шлях додому, або хто порахує наші жертви», «Така історія, така правда» (до 60-ї депортациї), «Бог зберіг лемків, та чи збереже Лемківщину», «Знову про Маріампіль і не тільки», «Ватра лемківського духу» та інші; в «Нашому слові» («Хто ми лемки?», «Дашто о «вшыткым», «Пан Гук робить гук», «Ждиня, жди ня,- чекай мене» Він брав участь у конференціях в Білій Церкві з доповіддю «Евакуація, депортация чи геноцид?», в Івано-Франківську - «Польща і Україна. Політико-правові наслідки депортаций українців з Польщі», у Львові - «Гензис політичного сепаратизму і спекуляції навколо нього» (2008) «Акція Вієла - зло і немає йому оправдання» (2013), а також в роботі лемкознавчої секції III Міжнародного конгресу «Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті: сучасний вимір, проекція в майбутнє»

Степан Криницький знає багато лемківських старовинних пісень, любить гумор, співи і є постійним учасником хору і пісенних фестивалів. На Лемківській Ватрі в Ждині 26-28 липня .1997 р. Криницький С. удостоївся честі бути, разом з О. Маслеєм, ведучим концертної програми.

С. Криницький постійно працює над проблемою засудження злочинної діяльності прибічників русинського сепаратизму. У 1998 році, напередодні чергового зборища «творців русинської держави на Закарпатті», він, будучи на той час діючим співголовою Колегії разом Головою СФУЛО Т. Стараком відправили Президенту України Л.

Кучмі лист-вимогу заборонити проведення Конгресу в Україні та діяльність сепаратистів. В журналі «Ватра» ч.3,2015 опублікована стаття «Проблема Магочія: націстворець чи ідеолог русинського сепаратизму?», яка розкриває його ворожу діяльність проти лемків і українського народу.

Він удостоєний низки урядових нагород: «Ветеран праці», медаль Президента України «За працю і звитягу», медаль Державного комітету національних меншин і міграцій, відзнакою Голови Івано-Франківської ОДА «За заслуги перед Прикарпаттям» та голови міста «Міць та гордість міста»; грамотами обласної Ради та обласного відділу культури за вагомий особистий внесок у збереженні народного фольклору і досягненні в розвитку культури і мистецтва.

Сьогодні, коли новітні сепаратисти і творці Підкарпатської Русі в особі Петра Гецка, закликають Путіна захищати «руський мир», чим розкрили усю свою ворожість не тільки до українців, але і до всього людства, С. Криницький ще з більшою завзятістю готовий боротися з ними. Він повністю підтримує починання Єміля Гойсака, який робить перші спроби об'єднати русинів Польщі, Адама Стеця, що закликає до нової полеміки в рубриці «Шукаємо спільній знаменник - Лемківські зв'язки по-англійськи», і готовий включитися до цієї праці. Він готує звернення до усіх русинів світу з закликом переглянути, нав'язане їм компіляторами від історії русинів, хибне уявлення про своє походження, про свою історію і зрозуміти, що русини є праукраїнці, корінь, а не гілка українського народу, що ніхто русинів не українізував, і що через об'єктивні обставин їх предки опинились за межами України-Руси в інших державах і зупинилися на стадії «русин», «руsnak».

Отож уся лемківська громада Івано-Франківщини, діти, внуки і правнуки вітають нашого Ювіляра із славною датою і бажають наснаги, бадьорості і сили духу в досягненні задуманого. Хай здоровим і щасливим довголіттям наділить Його Бог!

МНОГОЛІТТЯ ДЛЯ ВОЛОДИМИРА ШЕЛЕПЦЯ!

Шелепець Володимир народився 6 липня 1936 року у с. Ставне на Закарпатті лемківської Березнянщини. Середню освіту здобув у школі в с. Великій Березний. У 1958 р. закінчив фізичний факультет Львівського національного університету ім. Ів. Франка. Впродовж 1978-1985 рр. працював в Інституті прикладних проблем механіки і математики АНУкраїни. Сфера його наукових досліджень стосується галузі електроніки. Він автор 10 авторських свідоцтв на винаходи, по-

над 50 наукових праць. За наукові здобутки отримав звання лауреата Державної премії України. Крім наукової діяльності, його перу належать численні карти, які зберігаються в фондах Львівського музею народної архітектури і побуту, численних приватних колекціях в Канаді, Німеччині, Словаччині, Угорщині. В. Щелепець невтомно працює в краївому культурно-освітньому товаристві «Просвіта», Закарпатській обласній організації Всеукраїнського товариства «Лемківщина». Щиро вітаємо п. Володимира з 80-річчям, зичимо творчої наснаги на благо Батьківщини на многая і благая літа.

А. Дмитрієва

ШТРИХИ ДО ПОРТРЕТА

Мирослав Федоренко народився 28 жовтня 1935 року і був охрещений в селі Чертіж на Лемківщині. Село знаходилось в 15 кілометрах від м. Сянік (тепер Польща).

У квітні 1947 р. сім'я була евакуйована (фактично депортована) польським урядом з допомогою війська до УРСР. Місце призначення – Тернопільська область.

Завдяки тому, що серед переселенців були висококваліфіковані спеціалісти, які працювали на фабриці залізничних вагонів у місті Сянік, ешелон був затриманий у Львові. Професійних робітників залучили до праці на завод «Депо-Захід». Родину поселили в селі Холодновідка у будинку, з якого поляки виїхали до Польщі.

Після закінчення СШ №1 м. Львова Мирослав вступив без іспитів (як срібний медаліст) до Львівського політехнічного інституту. Після закінчення навчання його скерували на роботу до Таджикистану. Чотири роки працював інженером-геодезистом в Управлінні геології.

У 1963 році повернувся до Львова, пішов на роботу до енергетичної організації «ОРГРЕС», у якій працював 50 років, виконуючи пускові, налагод-жуvalльні та експериментальні роботи на теплових електростанціях колишнього Радянського Союзу і за кордоном.

Із 1990 року виконував на громадських засадах роботу в Львівському обласному товаристві «Лемківщина» як член правління і заступник голови товариства, член колегії Всеукраїнського товариства «Лемківщина».

**Ювілейна
Десята
Лемківська
ВАТРА
ждина
24-26 липня 1992**

Після виділення облвиконкомом приміщення для Товариства на площі Ринок, 17, Мирослав Федоренко виконував терміновий ремонт двох кімнат, обладнав їх меблями, оргтехнікою, канцелярськими товарами, посудом. Була створена бібліотечка лемківської та історичної літератури; посвячене приміщення.

За пропозицією М. Федоренка лемківську газету, яку друкували у Тернополі, назвали «Дзвони Лемківщини».

За дорученням лемків Львівщини протягом 1990-1999 років організовував поїздки на фестиваль «Ватра» на Лемківщину до с. Ждина на кордоні Польщі зі Словаччиною. Були роки, коли на «Ватру» з Львівщини виїжджало 35 автобусів і 20 легкових автомобілів з бажаючими відвідати прадідівську землю.

У Львові 8-10 жовтня 1993 року відбувся Перший Світовий Конгрес лемків. Підготовку і проведення Конгресу виконали голова оргкомітету, професор Львівської політехніки Чабан О. Й. і голова управи оргкомітету М.І. Федоренко.

Матеріали Конгресу опубліковані в 2007 році окремою книжкою (240 сторінок; упорядники О.Чабан і М.Федоренко).

Під час проведення Конгресу Мирослав познайомився з керівником аме-риканської делегації Володимиром Кіктою, хрещеним батьком якого був дідусь Мирослава - Миколай Федоренко. Виявляється, що В.Кікта народився і був охрещений, як і Мирослав, у с.Чертеж.

У поїздці американців до Крехівського монастиря василіан Мирослав познайомився з лемком з міста Бостона (США), від якого довідався, що батько Іван Федоренко, якого у 1939 р. призвали до польського війська, не загинув на фронти. На східному фронті під час бою батько був контужений і потрапив у полон до Червоної Армії; відбував полон у Архангельській області, потім - у Кривому Розі. Згодом за клопо-танням уряду Англії відпущені з полону до війська генерала Андер-

са, солдати якого воювали в Лівії з німецькими військами фельдмаршала Роммеля. Іван Федоренко брав участь також в боях за перевал Монте-Касіно в Італії. Після демобілізації по закінченню Другої світової війни отримав постійне місце проживання в Англії. Помер у 1973 році. Похований на цвинтарі у м. Престон недалеко від м. Манчестер.

Мирослав Федоренко за активну участь в роботі Товариства «Лемківщина» нагороджений грамотами. Отримав подяку за передачу лемківської літератури з домашньої бібліотеки в подарунок лемківському осередку м. Старий Самбір.

Вітаємо ветерана товариства з 80-річчям. Многая літа ювіляру!

A. Дмитрієва

Спогад про Лемківщину

*В душі твоїй співає водограй:
Його відлуння – твій чудовий край,
Де сонця промінь блимає в очах,
І пісні гір привозять по ночах...*

*I колискові бабчині пісні, і постать тата,
Що завжди в твоїй душі...
Час швидкоплинний миттю пролетів,
Але не стер із пам'яті
Тих радісних років...*

*Про друзів, про життєву ниву,
Про рідний край, про хату і родину...
Летять роки в минуле, мов пісні.
Надію трепетно плекають
I довго-довго в серці зберігають.*

*Лемківщина – мій рідний край!
Люби його і пам'ятай:
Я іншої землі не знаю,
Де б був такий куточек раю.*

УКРАЇНА - В ЙОГО душі

До 75-річчя від дня народження Романа Фабрики

Мандруючи Україною, ми щоразу спостерігаємо за навколошнім світом. А кожний фотокореспондент по особливому дивиться на цей навколошній світ. Його фотоапарат сприймає і фіксує найцікавіші митті життя. У них - радість, цікавість, захоплення, задоволення, щирість, сердечні зустрічі, здивування, сподівання, неприховані відчуття чогось позитивного, а також сумні моменти у житті кожного.

Власне автор і фотокамера фіксують для майбутніх поколінь неповторну мить життя.

Роман Фабрика - один із активних прикарпатських журналістів, які висвітлювали українські події того часу, що стосуються культури, історії, мистецтва, туризму, підприємництва, екології, освіти, науки, екології, архітектури, просвітленства, кооперації, мандрівництва та інше.

Роман Фабрика неодноразово організовував персональні виставки в обласному центрі та районах Івано-Франківщини, які відвідували небайдужі глядачі. По - особливо му їм запам'ятовувалися цікаві і несподівані світlinи Романа Фабрики, які розкривали ментальні особливості української

Пан Роман показує свої світlinи

нації, що зараз переживає складні часи.

Останнім часом Роман Фабрика дуже-дуже активно займається колекційною діяльністю. На його обійті у кожну пору року можна побачити предмети побуту, техніки, культури з різних часів, які відтворюють для сучасників дух матеріальної і духовної культури XIX-XXI ст. У цих предметах закарбовується пам'ять минулих поколінь українців, які традиційно формують свою культуру на спадщині своїх предків.

Мистецтво, техніка і наука фактично відтворюють сутність прадавніх українців, які були і землеробами, і мисливцями, але не войовничими

людьми. На своїй землі вони вирощували ті рослини, які найкраще підходили для споживання, а також для тваринництва – свійську худобу.

Важливо наголосити на тому, що наші предки вміли користуватися природними ресурсами: обробляти дерево, камінь, метал; виробляти з них різні предмети побуту, полювання, озброєння та ін.

Ці та інші фрагменти історії матеріальної культури засвідчені певним чином у музеї пана Романа Фабрики.

У них бринить іскра української історії, яка переливається в потужних променях праслов'янської спадщини, а також у героїчних сторінках складної української історії – доби Хмельниччини, Гетьманщини, Визвольних змагань, Другої світової війни, часів Української повстанської армії, дисидентського руху, боротьби за незалежність України...

Очевидно, це музейницьке сподвижництво нашого Ювіляра сприятиме вихованню і розвитку у майбутнього покоління почуття справжнього патріотизму, віри і надії у перспективу європейського розвитку нашої Батьківщини, яка стільки століть прагнула до цієї мети, і за для неї гинули справжні українці-патріоти.

*Ніна Свистун
(м. Тернопіль)*

ІЗ СЛОВОМ У СЕРЦІ...

До 70-річчя від дня народження професора
Панцьо Стефанії Єлісеївни

До наукової еліти України належить мовознавець, професор, автор близько 200 наукових розвідок з лінгвістичної тематики Стефанія Єлісеївна Панцьо (Ковтко).

Народилася 15 липня 1946 р. у с. Лошнів Теребовлянського району Тернопільської області. Батько – Ковтко Юрійович, мати – Ковтко (Тхір) Варвара Григорівна походили зі села Пстружне на Горлицчині. У 1945 р. були депортовані з Лемківщини в Україну.

С.Є Панцьо закінчила Чернівецький державний університет (1969). Працюва-

ла вчителем української мови та літератури. З 1980 р. – викладач Тернопільського державного педагогічного інституту (нині – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка). У 1985 р. захистила кандидатську дисертацію «Антропонімія давньої Лемківщини». У 1990-их рр. була одним із організаторів Обласного лемківського товариства та кількох осередків у Тернопільській області. Деякий час виконувала функцію заступника голови товариства «Лемківщина», очолювала молодіжну секцію. Працювала доцентом на кафедрі української мови, а у 1998 р. стала завідувачем кафедри української мови, згодом була обрана професором кафедри. Друкує наукові статті, навчальні посібники, словники. Майже уся наукова продукція присвячена лемківському говору. Продовжує працювати у царині лемківського слова. Останнім часом публікує статті про символічний потенціал народно-поетичної творчості лемків.

Опублікувала монографію «Антропонімія Лемківщини» (1995), «Матеріали до словника лемківських говірок (діеслівна лексика)» (1998). Ініціювала і організувала підготовку та видання двох фразеологічних словників – Богдана Лепкого (2010) та Бориса Харчука (2012), навчально-методичний посібник «Українська діалектологія. Практикум» (2013), «Словник прикметникового лексикону лемківських говірок» (2015).

Шановна Стефаніє Єлісеївно! Щиро сердечно вітаємо Вас із чудовим Ювілеєм! Ви народилися у чудову пору, коли дійсність сповнюється новою радістю, а природа дарує веселкове розмаїття фарб. Тож бажаємо Вам міцного Здоров'я, Благополуччя, Радості! Даруйте ї надалі тепло Вашого серця, ширість почуттів, неповторність зустрічей та спілкування.

Нехай світлим і сонячним буде світ навколо, а кожен новий день – сповнений добра і всіляких гараздів, життя – по вінця наповнене щасливими подіями, а поруч будуть і оберігають Вас Віра, Надія і Любов.

Ігор Дідович

ВОЛОДИМИРОВІ МАРКУ - 70

Володя народився на Тернопільщині в с. Грабківці Зборівського р-ну Тернопільської обл. 21 липня 1946 року. У 1947 році батьки перебралися в с. Сокільники Пустомитівського р-ну Львівської обл. Батьки – Ярослав та Катерина походять зі села Прусік Сяноцького повіту. У 1963 році закінчив середню школу. У 1965 р. служив в Армії. У 1969

році одружився з Наталею, батьки якої – вихідці з села Гирова (Лемківщина). Мають двоє дітей; троє внуків.

Володимир – чудовий сім'янин. Член церковного комітету. Кожна толока, чи прибирання церкви проходить за його участі. Допомагає в ремонті Лемківської хижі в Шевченківському гаї. Разом будували Алею Ігоря-Богдана Антонича.

Ювіляр – надзвичайно безкорислива, добра, працьовита людина. Від нього ще ніхто не чув, щоб він відмовився від допомоги в тій чи іншій справі.

Володимир Марко – твердий лемко, який любить своє рідне слово і пісню.

*Летять не зупиняючись хвилини,
Приходить неповторна мить,
Коли вдивляється людина в роки,
Що встигла їх уже прожити.*

*Хай мудрість літ не стане тягарем,
Нехай в душі не вигасне зірниця,
Хай повниться до краю день за днем
Добра і щастя золота кри ниця.*

З Ювілеєм Тебе, Володимире,
лемківська громада вітає
І бажає міцного-преміцного здоров'я
На многій літі.

Андрій Тавпаш

МОЯ ВІТЧИЗНА ТАМ, ЗВІДКИ ПОХОДЯТЬ МОЇ БАТЬКИ

(з нагоди 65-річчя В. Шуркала)

Трагічна доля батьків Володимира Шуркала як і сотень тисяч їх співвітчизників, яких брутально у 1944–47 рр., з порушенням всякої людської гідності, було вигнано, депортовано із споконвічних рідних земель лише тому, що вони були українцями. Саме в Пустомитах, після довгих поневірянь, знущань знайшла у 1947 р. свою другу оселю родина Шуркалів, яка в 1945 р. у товарняках була депортована спочатку в Кірово-

градську область зі села Радоцина Горлицького повіту, що поруч зі словацьким кордоном.

У Пустомитах народився Володимир Шуркало 29 квітня 1951 р., тут проходило його дитинство. У хаті завжди панувала лемківська мова. Нею говорили всі: бабусі, мама, батько і чимало лемків. Після закінчення середньої школи працював слюсарем на вапняному заводі. Після закінчення будівельного факультету Львівської політехніки – у Пустомитівському будівельному підприємстві, у якому за 11 років пройшов шлях від майстра до начальника райсількомунгоспу. Далі – він успішний підприємець.

Одне з перших відвідувань майже 25 років тому праобразківських земель назавжди вкарбувалося в пам'яті Володимира Шуркала. На підсвідомому рівні він душею і серцем відчув щось рідне, незображенне, коли припав до землі пращурів, а рясний дощик з неба ніби осв'ячував його почуття. Скільки то було пекучих до болю і радісних сліз. Із розповідей батьків, односельців віднайшов всі пам'ятні місця, всі джерельця, потічки, річку, що в'ється вздовж села. Від радості цілував землю, де було батьківське обійстя. Відтоді щороку і по кілька разів відвідує свою вітчизну. “То був розпач і радість, – згадує Володимир. – Я був такий схильзований, що цілував землю і дерева. Я до глибини душі відчув своє коріння і зв'язок з цією землею, де жили мої батьки і діди. Ця земля назавжди зі мною. Я з нею живу кожен день”.

Радоциняни спільними зусиллями від реставрували каплицю, очистили фундамент церкви св. св. Косми і Дем'яна, що була побудована в 1898 р. і знищена в 1955 р., почистили і загородили цвинтар, в т.ч. військовий 1915 р., де поховані 4 австрійці і 79 росіян, відновили колишні доріжки. Посадили деревця, почистили студеньку-криницю і освятили її. Щороку радоциняни відвідують своє рідне село, їдуть як на прощу.

Володимир Шуркало добре знає географію, історію, культуру Лемківщини, десятки разів проїхав її вздовж і поперек. Є компетентним екскурсоводом. Його знають, шанують в Об'єднанні лемків, Об'єднанні українців Польщі. Чимало має добрих знайомих в Перешилі, Сяноку, Горлицях, Висові, Гладишові, Ждині, Крампні, Святкові Великій і т.д. Як рідного приймає його Фецьо Гоч і його родина в Зиндронові – музеї-скансені лемківської культури. Під час поїздок він заїжджає в Сянок до архієпископа Адама для Божого благословення.

Він постійно турбується про благоустрій, розвиток Пустомит і району. З його участю встановлено 7 придорожніх фігур, капличку. Одну з вулиць в Пустомитах назвали Радоцинською. Він – наний меценат, широ-

підтримує все, що служить українській справі. Найбільшу допомогу надає в будівництві церков, розвитку культури, спорту, виданню книжок.

В. Шуркало часто виступає на сторінках преси, по телебаченню і радіо, закликає до пришвидшення прийняття закону України "Про визнання депортованими етнічних українців, депортованих із території Польщі в 1944-46 рр.", закликає не до помсти за заподіяні кривди, а до "взаємоодпущення гріхів", до порозуміння заради кращого майбутнього. Він – великий оптиміст і прогнозує в більші роки зміни у відродженні Лемківщини аж до повернення депортованих лемків на свою вічизну – теперішні процеси про це свідчать.

16.XI-2014 р. в Народному домі відбулась знаменна подія – 20 років хору "Радоцина", 70-річчя депортациії українців Закерзоння.

Як голова товариства "Лемківщина" Пустомитівщини В. Шуркало гордиться здобутками всіх лемків району. Уже 20 років в Пустомитах проводиться "Кермеш" на свята Косми і Дем'яна. Уже більше двадцяти років хор "Радоцина" виступає не тільки в Пустомитах, Львові, Монастириськах, Зинранові, Зимній Воді та інших. У Пустомитах будується дерев'яна церква святих Косми і Дем'яна. Вона стане символом, пам'яткою спопелілих українських церков, звідки були депортовані українці, зокрема з Лемківщини, Холмщини, Любачівщини, всього Закерзоння. Вона буде пам'яткою жертвам депортациї, способом загоєння духовних ран. 28 червня 2015 р. (у День Конституції України) с. Сокільники, біля церкви Успіння Пресвятої Богородиці відбулось величаве дійство – відкриття і посвята пам'ятника "Без вини покарані..." депортованим українцям з їх прадавніх земель Лемківщини, Надсяння, Холмщини, Підляшша, Любачівщини та інших. Після Святої Літургії в церквах пройшла урочиста хода духового оркестру, зустріч владик, чин освячення пам'ятника, виступи владик, урядовців, голів сусільно-культурних товариств Надсяння, Лемківщини, Холмщини, Любачівщини, закладання освяченої землі з рідних теренів в основу пам'ятника. Співав зведений хор с. Сокільники.

29-30 серпня 2015 р. в найбільшому селі Пустомитівщини Зимна Вода, що біля Львова відбувся перший обласний фестиваль лемківської культури "Гомін Лемківщини", приурочений 70-річчю депортациї лемків-українців з прадідівських земель. На два дні село перетворилося на культурний центр Львівщини. Сюди з'їхались хорові та танцювальні колективи не тільки Львівщини, а й Київщини,

Івано-Франківщини, Закарпаття та інших областей. Приїхали лемки з Польщі. На урочисте відкриття прибули голови Львівської облдержадміністрації Олег Синютка та обласної ради Петро Колодій.

Уся доброзичлива лемківська громада щиро вітає Ювіляра – людину з серцем, наповненим любов'ю до рідного краю, натхненням до постійної праці на благо Лемківщини та на добро України. Щастя, міцного здоров'я, здійснення нових цікавих задумів!

Михайло Смереканич

БОЛЕСЛАВУ БАВОЛЯКУ - 65 РОКІВ

Ніби недавно він відмічав своє 60-ти річчя, а тут нова напівкругла дата. Як швидко летять роки!

Народився пан Болеслав в селі Святкова Велика 15 червня 1951 року у родині Василя та Кароліни Баволяків. Пролетіло дитинство, юнацькі роки, тепло згадуються роки навчання у древньому Krakovі і робота, робота, робота...

Якби жив в Україні, вже був би пенсіонером, а в Польщі вік виходу на пенсію сягає 67 років, тому доводиться тримати себе у формі і не старіти. Тож з нагоди цієї дати бажаємо пану Баволяку ще довгих і плідних літ на ниві відродження Лемківщини, особистого щастя і всяких життєвих гараздів.

Ярослава Галик

ОТЕЦЬ ІВАН РЕПЕЛА - БУТИ ПОКЛИКАНИМ

До 60-ліття від дня народження

«Літа минають...» - так назвав свою книгу спогадів отець-митрат Іван Репела, яка вийшла з друку 2015 року до 30-ліття його ієрейських свяченень. А цього року о. Івану виповнюється 60 років. І, вітаючи його з цим важливим ювілеем, пройдімось разом непростими, але часто особливо визначеними й окресленими долею, стежками його життя.

Народився Іван Репела 24 травня 1956 року в селі Терновиця Пільна Тисменицького району Івано-Франківської області в родині депортованих лемків Івана і Єлизавети (з дому Гиря) Репелів з сіл Ростока Велика і Крижівка повіту Новий Санч Краківського воєводства

(Польща). Переселенське село Терновиця в той час стало духовним осередком підпільної Греко-католицької церкви. Бо, за словами о. Івана, хоч у лемків відібрали батьківщину, але не змогли відібрати віру.

Сім'я Репелів була глибоко релігійною, а їхня хата часто служила прихистком греко-католицьких священиків у підпіллі. Іван був третьою дитиною в молодої пари, але первістки Петро і Марія померли. Тому ще перед його народженням батьки у щиріх молитвах дали обітницю, що коли дитя народиться здоровим, посвятять його на службу Господу. При хрещенні хлопчика назвали Іваном як тата, а також як діда по матері і як прадіда по батькові. Іван і став першим священиком у нашій родині в Україні (брати діда Петра Репели - Василь і Антон - були священиками в США, а дід Петро і його брат Павло були дяками на Лемківщині в Польщі, потім і в Україні).

Свої перші кроки Івась зробив, на диво, біля церкви на храмове свято. А хлопчиком він уже прислуговував, а потім служив дяком при священиках у підпіллі. Підлітком він супроводжував своїх учителів-підпільників - єпископа Павла Василика, о. Володимира Максимця, о. Миколу Волосянка, о. Зіновія Кисілевського та інших духовних подвижників - на церковні відправи від села до села, часто ночами, у зимовий холод чи осінню негоду. А вдень хлопець навчався в школі. Цей період о. Іван називає своєю першою підпільною семінарією, коли він пізнавав практики служіння. «Ті часи й визначили мій пізніший вибір», - каже о. Іван.

Неповну середню освіту з відмінним свідоцтвом юнак здобув у Терновицькій початковій та Ново-Кривотульській восьмирічній школах. Успішно закінчив Коломийське фармацевтичне училище (1971-1974 рр.). У 1974-1976 рр. перебував на військовій службі. Після демобілізації працював провізором-аптекарем в аптеках м. Івано-Франківська.

Ще під час навчання в Коломиї Іван мав щастя познайомитися з Владикою Софроном Дмитерком, спілкування з яким спонукало його до пізнання монашого життя. «Я заношу подяку Господу Богу за те, що дав мені можливість бути учнем таких великих світочів Христової Церкви як Владика Павло Василик, Владика Софрон Дмитерко, отці Єронім та Яків Тимчуки ЧСВВ, Дам'ян Богун ЧСВВ, Ізидор Патрило ЧСВВ. Їхній досвід, смиренність, приклад життя, жертвенність, безкорисливе служіння Церкві та близкім – цього не навчать у жодних найкращих університетах», - згадує о. Іван у своїй книзі.

У підпіллі він закінчив Львівську Духовну Семінарію Святого Духа і 22 грудня 1984 року, опівночі, у приватній хаті в Брюховичах на Львів-

щині єпископом Софроном Дмитерком був висвячений на священика УГКЦ. А на Різдво 1985 року отець Іван відслужив першу святу Літургію в родинному колі в Терновиці – пріміцію.

Упродовж 1984-1990 років священодіяв підпільно. Відправи та духовне обслуговування мирян (хрещення, вінчання, елеопомазання) відбувались у квартирах чи приватних будинках, частіше вночі, кожен раз в іншому місці, в різних населених пунктах, щоб не привертати уваги органів КДБ. Хоч і не обходилося без викликів до «компетентних органів»... Та Господь хоронив.

Вперше у прилюдному Богослужінні молодий отець Іван Репела взяв участь у вересні 1989 року, в період виходу з підпілля, відродження УГКЦ. Це була Архиєрейська Літургія Владики Софрана Дмитерка під старенькою церквою-музеєм в Коломиї, яка зібрала кілька тисяч вірян.

На початку 1990 року о. Іван Репела був призначений адміністратором напівзруйнованого храму св. Параскеви в Опришівцях у Івано-Франківську, і на Різдво відбулася тут перша Свята Літургія. Величезними зусиллями громади села під натхненним керівництвом о. Івана протягом року церкву було відремонтовано, відновлено розписи, прибрано новим вишиванням, відбудовано капличку та дзвіницю, встановлено нові дзвони, і вже 10 листопада 1990 року храм був освячений тодішнім єпископом-ординарієм Івано-Франківським Кир Софроном Дмитерком.

У 1990-1991 рр. о. Іван проходив студії у Папському Східному Інституті в Римі. Після повернення з Риму він був призначений Грамотою Владики Софрана Дмитерка парохом церкви св. вlmч. Параскеви в Опришівцях у липні 1991 року, де виконує свої душпастирські обов'язки до сьогоднішнього дня. За цей період біля церкви збудовано її відкрито нову священичу резиденцію (1997) та просторий Молодіжно-катехитичний центр із великою бібліотекою і залом для парафіяльних потреб (2007). До святкування 100-літнього ювілею побудови і посвячення церкви св. Параскевії (2008) у храмі була проведена повна внутрішня і зовнішня реконструкція, завдяки чому він нині виблискує новими куполами під золотистим булатом, дивує внутрішньою красою та зразковим благоустроєм церковного двору. У 2012 році була повернена у власність церкви і відреставрована стара парафіяльна резиденція. При церкві створено братство Матері Божої Неструванної Помочі, діє Рух «Матері в молитві», виходить щомісячна газета «Парафіяльний вісник»...

У 1991-1995 роках отець Іван Репела був водночас настоятелем храму Покрови Богородиці в рідному селі Терновиця. В цей період також ця церква була відремонтована всередині, відновлені ікони за старими світлинами, встановлено новий іконостас, поставлено престоли...

Одночасно, гідно виконуючи свої священичі та організаційні обов'язки, о. Іван Репела закінчив Івано-Франківський Духовний Теологічний Інститут. З рук Блаженнішого кардинала, глави УГКЦ Мирослава Івана Любачівського отримав митру.

В тяжкий фінансово-економічний період відбудови зруйнованих парафій, будівництва нових храмів, відновлення Духовної семінарії отець Іван працював економом Івано-Франківської єпархії УГКЦ, до-кладаючи величезних повсякденних зусиль для становлення УГКЦ в нашему краї. Завдяки його невтомним турботам була збудована в Івано-Франківську і освячена до 2000-ліття Різдва Христового чудова церква Різдва Христового, яку в народі називають білою або єпископською церквою. Тоді ж було відновлено консисторію, відреставровано і добудовано резиденцію для владик, проведено ремонти навчальних і господарського корпусів семінарії, відкрито готель для приїжджих, пекарню, магазин, вирішено чимало проблем по будівництву і реставрації церков на Прикарпатті.

У 2004 році отець Іван Репела був призначений деканом Івано-Франківським, нині - Південно-Східного деканату Івано-Франківської Митрополії УГКЦ. Двічі був нагороджений Грамотами на право но-сіння нагрудного хреста з прикрасами, а також Срібною ювілейною медаллю з нагоди 2000-річчя Різдва Христового, Митрополичною грамотою і медаллю «Підпілля УГКЦ 1946-2010» до 25-річчя виходу УГКЦ з підпілля.

Отець Іван має надзвичайний дар церковної проповіді, глибокого духовного впливу та переконання. Його щиро люблять і цінують парафіяни. Його знають і шанують духовні особи в різних країнах світу і в різних регіонах України. Його поважають навіть його опоненти – за його силу духу, за терпіння, за знання і розум.

В своїй родині о. Іван теж став важливим духовним прикладом – слідом за ним священиками стали його брати Роман і Володимир Шафрани, Василь Репела, небіж Петро Козак, монахинею – сестра Галина Репела... Він завжди був добрим і гідним сином, ширим і турботливим старшим братом, а також духовним об'єднавчим ядром цілої нашої родини.

22 грудня 2014 року минуло 30 років Священства отця Івана Репели, пароха церкви св. Параскеви, митрофорногоprotoієрея, декана Івано-Франківського, який продовжує свою наполегливу щоденну працю для розбудови і утвердження Греко-Католицької Церкви в Україні.

О. Іван часто відвідує рідну Лемківщину з духовними місіями, делегаціями, підтримує тісні зв'язки з лемківськими релігійними та громадськими осередками в Польщі, в Україні, у світі.

«Коли мені виповнилося 50 років, я дав інтерв'ю кореспондентці нашого єпархіального часопису «Нова Зоря» п. Юлії Боечко. «Отче Іване, - запитала вона, - що би Ви хотіли попросити у Господа Бога на подальше життя?». Моя відповідь була така: «Господь дав мені набагато більше, ніж я в Нього просив». Напередодні свого 60-ліття хочу закликати разом із псалмопівцем: «Чим я віддячу Господеві за все, що Він мені вчинив ?!» (з книги «Літа минають»).

Велика лемківська родина Репелів-Галиків-Шафранів-Гир'їв, численна духовна християнська греко-католицька громада Терновиці, Опришівців та цілої Івано-Франківщини сердечно витає отця-митрата Івана Репелу з його ювілеєм – 60-літтям від дня народження і просить Господа про материнську опіку Пресвятої Богородиці та ангельську небесну охорону для нього, про збереження в добром здоров'ї, про довготривале натхненне служіння на прославу Божу.

Многих і благих Вам літ, отче Іване!

Ігор Дідович

ПЕТРОВІ ЖИЛИЧУ - 60

Петро Жилич народився 25 червня 1956 р. у с. Містки Пустомитівського р-ну в родині Миколи та Софії Жиличів, які походять зі с. Фльоринка (Лемківщина). Родина багатодітна: 8 синів. Шестero народилися в Польщі, а двоє – в Пустомитах. Депортовані 1945 р. у Кіровоградську обл. У 1949 році переїхали на Львівщину в Пустомити, а через рік – у село Містки.

Петро закінчив школу у 1971 р. Згодом вчився у профтехучилищі, а потім – армія праця на заводі. У 1982 році вступив до технікуму технічної промисловості та автоматики.

Петрові Жиличу доводилось працювати на різних посадах – від слюсара до інженера. У 1997 році одружився з лемкінею Галиною, батьки якої походять також з Лемківщини, з с. Перегримка. З родиною проживають дочка та внук.

Ювіляр бере участь у всіх лемківських заходах, зокрема під час Різдвяних свят. Допомагав будувати Алею І. Б. Антонича. Часто відвідує нашу Лемківську церкву, помагає на толоках. Неодноразово відвідував "Лемківську Ватру" в Ждині, своє батьківське село Фльоринка, цвинтар, церкву, де зараз відправляється Служба Божа для римо-католиків. Дуже переймається нашими лемківськими проблемами.

*60 - то хіба літа,
Коли очі горять і душа молода,
Якщо світ навкруги,
Мов веселка сія.
Коли люди шанують
І любить сім'я.*

Тож, Петре, лемківська родина бажає Вам здоров'я, щастя, наснаги до життя на многій літі.

Світлана Гавенко

ЮВІЛЕЙ РЕКТОРА

Богдан Дурняк народився 12 червня 1956 р. у с. Підгірці Бродівського району на Львівщині, батько якого Василь був депортований з Лемківщини (с. Лупків). Навчався у Підгорецькій початковій та Ясенівській середній школах. З 1973 по 1978 рр. навчався в Українському поліграфічному інституті ім. Ів. Федорова (тепер Українська академія друкарства), здобувши фах інженера автоматизації і комплексної механізації процесів поліграфічного виробництва. Свій трудовий шлях розпочав у рідній академії інженером науково-дослідного сектору ка-

федри автоматизації, а згодом – асистентом кафедри. Закінчивши аспірантуру в 1988 р. достроково захистив кандидатську дисертацію. З 1990 р. працює старшим викладачем, а з 1995 р. – доцентом кафедри автоматизації поліграфічного виробництва. У 1998 році Б.В. Дурняк очолив Поліграфічний технікум Української академії друкарства. У 2000 р. в Інституті проблем моделювання в енергетиці НАН України (Київ). Захистив докторську дисертацію, а у 2002 р. йому присвоєно вчене звання професора. Водночас він очолює кафедру автоматизації

та комп'ютерних технологій. З 2003 р. До сьогодні працює ректором Української академії друкарства. Його науковий напрям, пов'язаний з автоматизацією технологічних процесів нелінійних і нестаціонарних систем, інформаційними та комп'ютерними технологіями, проектуванням цифрових систем керування, плідно реалізовується в створеній ним науковій школі. Під керівництвом д.т.н., професора Дурняка Б.В. захищено більше 30 кандидатських і докторських дисертацій, здійснено численні наукові впровадження у виробництво. Він є автором понад 500 наукових праць, серед яких більше 20 монографій та навчальних посібників, численних патентів на винаходи. Головний редактор збірників наукових праць «Наукові записки УАД», «Квалілогія книги», «Комп'ютерні технології друкарства» та «Поліграфія і видавнича справа». Упродовж багатьох років є Головою двох спеціалізованих рад із захисту докторських і кандидатських дисертацій зі спеціальностей «Інформаційні технології» та «Машини і процеси поліграфічного виробництва». За активну науково-педагогічну діяльність, Б. Дурняка нагороджено відзнакою Державного комітету телебачення і радіомовлення України «За заслуги в розвитку інформаційної сфери», у 2006 р. йому присвоєно звання Заслужений діяч науки і техніки України та обрано академіком Академії інженерних наук України та Аерокосмічної академії, почесним членом Міжнародного товариства кавалерів Гутенберга (Варшава), почесним професором Варшавської політехніки, почесним доктором Національного технічного університету «КПІ». У 2009 р. нагороджений Подякою Президента України за великий внесок у розбудову української держави та зміцнення її незалежності. Професор Дурняк Б.В. – активний громадський діяч, відстоює інтереси українського книговидання, пропагує впровадження новітніх інформаційних технологій для збереження раритетних друкованих пам'яток.

Щиру любов до батьківського краю він нерідко висвітлює в своїх поетичних рядках. У шанобливій повазі до лемківських традицій виховує своїх синів. Цікавиться історією лемків, розвитком та відродженням їх культури, часто відвідує покинуті батьківські землі на Лемківщині.

На порозі 60-ліття вся лемківська громада вітає відомого українського вченого Богдана Васильовича Дурняка з ювілеєм. Бажаємо йому творчої наснаги, великих наукових звершень, плідної праці у підготовці спеціалістів широкого профілю для видавничо-поліграфічної галузі. Ювілей-це не просто свято, це здобутки прожитих років, то ж хай буде

їх у Вас ще багато, щоб здійснилися задуми усі! Хай сміється доля, мов калина в лузі, в колі щиріх, вірних і хороших друзів. Зичимо Вам щастя, радості й тепла, успіхів, здоров'я, злагоди й добра, хай крокують поруч вірність і кохання, хай здійсняться мрії та задумані бажання.

Ярослава Галик

«НЕ БІЙСЯ НІЧОГО, ЩО МАЄШ ВИТЕРПТИ»

До 30-річчя Священства отця-доктора Романа Шафрана і
отця-митрата Павла (Василя) Репели

Найбільшим скарбом підпільної УГКЦ митрополит Василій Семенюк у своїх споминах^{*} називає молодих священиків, які у важкі часи катакомбної Церкви ставали на дорогу служіння Христові. Бо це свідчило про те, що Греко-Католицька Церква живе, розвивається.

9 листопада 2016 року виповнюється 30 років з тієї пам'ятної ночі, коли два двоюрідні брати з невеличкого села Терновиця – Роман Шафран і Василь Репела – на світанку в гуцульській хатині в гірській Дорі в умовах глибокого підпілля отримали з рук владики Юліана Вороновського іерейські свячення.

Спершу дату їхніх свяченень митрополит Володимир Стернюк призначив на 9 травня. В селі Рудному в приватному домі зранку розпочалася Свята Літургія. «Якраз на Великім вході, після якого уділяється Тайна Священства, в будинокувірвалося кілька незнайомих чоловіків, – згадує владика Семенюк. – Після затримання і допитів нас ще повезли в КДБ. Мене дуже тішило те, що після допитів і побиття мої вихованці не злякались, а сміливо відповідали і були готовими до ув'язнення».

«Отче Романе, – запитала я недавно, – а коли Ви вирішили стати священиком?». Відповідь була несподіваною: «Я нічого не вирішував, я священиком народився. Бо відколи себе пам'ятаю з дитинства, то не бавився в лікаря чи вчителя, як інші діти, а будував з дощечок і глини церковці, складав престоли, одягав уявні ризи, молився і правив Службу Божу. А росли ми з братом-однолітком Василем по сусіству, то і бавилися разом. Тому й вибір був наш однаковий – ми обидва стали священиками».

Роман Шафран і Василь Репела походять з побожної лемківської родини Репелів-Шафранів-Данчаків, яка була депортована у 1945 році з Ростоки Великої повіту Новий Санч Краківського воєводства (Польща). Народилися вже в Україні в селі Терновиця Тисменицького рай-

ону на Івано-Франківщині у 1962 році: Василь – 25 лютого в родині Петра і Ярослави (Данчак) Репелів, Роман – 7 грудня в родині Івана і Марії (Репела) Шафранів. Обидва брати здобули середню і спеціальну технічну освіту, обидва відслужили військову службу.

Великий вплив на духовний розвиток хлопців мало як родинне релігійне виховання, так і сільське бого米尔ьне оточення, бо Терновиця була незламним осередком Греко-Католицької Церкви. На Богослужіння до села приїжджало багато священиків підпілля, серед яких майбутні владики Павло Василик та Василій Семенюк (тоді ректор підпільної семінарії), які також сприяли формуванню християнського морального світогляду юнаків та їх священичого вибору.

Роман Шафран (псевдо Петрусь) поступив у Львівську Підпільну Духовну Семінарію Святого Духа 13 грудня 1983 року, а Василь (Павло) Репела – навесні 1984 року. В серпні 1985 року обидва семінаристи отримали дияконські свячення з рук владики Володимира Стернюка. А незабутнього осіннього ранку 9 листопада 1986 року брати стали священиками. Наприкінці листопада вони приватно відправили Подячу Службу Божу до Пресвятої Богородиці в Зарваниці і розпочали своє підпільне душпастирське служіння.

«Бути священиком в підпільній Греко-Католицькій Церкві означало не тільки служити Богові і людям, але й піддаватися тяжким переслідуванням, гонінням Радянською державою», – згадує о. Павло. Постійне стеження і переслідування міліції та КДБ, несподівані обшуки, арешти, допити, побиття, фабрикування «політичних» справ – це створювало повсякчасну життєву напругу, вимагало частої зміни роботи, житла, строгої конспірації. Але брати-священики стійко переносили всі випробування. І таємне навчання в семінарії, і підпільні Богослужіння не припинялися. Служби відправлялися в хатах, на квартирах, в лісах, в парках, під закритими церквами, у селах і в містах...

Вже в 1988 році, коли відзначалося тисячоліття хрещення Руси-України, почалися відкриті Богослужіння, до яких сміло долучалися і молоді служителі Церкви. «На священиків і віруючих УГКЦ поступово перестали тиснути. На початку літа 1989 року вони нам дали спокій, а восени греко-католики почали офіційно служити», – розповідає о. Репела.

Після виходу УГКЦ з підпілля брати-отці спочатку священнодіяли на парафіях Тернопілля та Івано-Франківщини, а далі з молодим за-

взяттям вони поринули у справи становлення і утвердження УГКЦ в Україні та в світі.

5 серпня 1990 року владика Стернюк призначив о. Романа Шафрана своїм особистим секретарем у Львові, а також парохом Архикатедрального собору св. Юра. Глава УГКЦ Блаженніший Мирослав Іван Любачівський після свого повернення в Україну доручив о. Роману посаду Віце-канцлера Львівської архиєпархії.

12 жовтня 1991 року о. Шафран був призначений капеланом Сестер катехиток св. Анни в Римі. У квітні 1993 року обійняв парафію св. Анни у Львові, яку довелося піднімати з руїни. Тут він служить і сьогодні.

У 1995–1997 роках він був візитатором Львівської архиєпархії. У 2002 році почав викладати канонічне право у Львівському Католицькому Університеті. Того ж року обраний членом Пресвітерської ради Львівської архиєпархії.

У червні 2002 року о. Роман закінчив магістерсько-ліценціяцькі студії з канонічного права в Люблінському Католицькому Університеті, де пізніше, у 2007 році, захистив докторат з канонічного права. 17 грудня 2002 року нагороджений Грамотою на право носіння нагрудного хреста з прикрасами. З жовтня 2002 року – суддя в подружніх справах Митрополичого трибуналу; з липня 2005 – суддя Трибуналу Львівської архиєпархії; з вересня 2005 – суддя Патріяршого трибуналу УГКЦ. 15 березня 2005 року був призначений деканом Галицького деканату м. Львова Львівської архиєпархії.

У 2008 році вийшла з друку монографія о. Романа Шафрана «Синоди Києво-Галицької митрополії (1596–1991)».

Нині отець-доктор Роман Шафран – радник Канонічного відділу Патріаршої курії УГКЦ, синкел у справах духовенства та священичих родин Львівської архиєпархії, парох храму св. Анни, викладач канонічного права УКУ, суддя Патріяршого трибуналу УГКЦ, суддя трибуналу Львівської архиєпархії.

Для отця Павла Репели часи відродження УГКЦ також були періодом напруженості та плідної праці. В роки виходу Церкви з підпілля він священнодіяв на різних парафіях Тернопілля (Острів, Доброполе, Дичків, Застінки, Підгороднє, Кутківці, Теребовля, Великі Бірки, Струсів). Розпочав будівництво нового храму Святого Михаїла у Тернополі.

Наприкінці 1990 року о. Павло був призначений деканом Тернопільського деканату Львівської архиєпархії, а на початку 1991 – особистим секретарем владики Михаїла Сабриги. З утворен-

ням Тернопільської єпархії, у 1993–1995 та в 1997–1998 роках, о. Павло служив канцлером єпархії.

У 1995–1997 рр. о. Павло Репела працював у США префектом семінарії імені святого Йосафата у Вашингтоні і одночасно в коледжі студіював англійську мову. У 1999–2002 роках вивчав філософію у Католицькому університеті в Філадельфії, де захистив наукову працю з титулом ліцензійованого магістра.

У 1997 році з благословення владики Михаїла Сабриги о. Павло заснував катехитичні курси в Тернопільській єпархії. У 2003 році призначений віце-ректором Тернопільської семінарії, де з часу заснування семінарії викладав моральне богослов'я і сповідництво. Одночасно о. Павло служить парохом парафії Святого пророка Іллі в Петрикові. За сумлінну багаторічну працю нагороджений митрою.

Нині отець-митрат Павло Репела – синдел Тернопільсько-Зборівської єпархії, парох храму св. пр. Іллі, викладач курсів підвищенні кваліфікації священиків у Тернопільсько-Зборівській єпархії, викладач Тернопільської вищої духовної семінарії.

Священики Роман Шафран і Павло Репела – невтомні трудівники Христової ниви – продовжують свою велику подвижницьку працю для розвитку й розквіту Греко-Католицької Церкви. Неможливо у короткій статті охопити всю широку діяльність цих ревних служителів УГКЦ. До 25-річчя виходу Церкви з підпілля вони були нагороджені Митрополичими грамотами та медалями «Підпілля УГКЦ 1946–1989».

Велика лемківська родина Репелів-Шафранів-Данчаків, а також вірні УГКЦ Івано-Франківщини, Тернопілля, Львівщини, ми всі сердечно вітаємо отця-доктора Романа Шафрана та отця-митрата Павла (Василя) Репелу з 30-літтям їхнього Священства і щиро дякуємо Господу Богу за те, що послав нам таких натхнених братів-священиків, благаючи для них Божого благословення та небесної благодаті, міцного здоров'я та наполегливої праці для Христової церкви на многій і благій літі!

(У статті використано матеріали з книги І. Говери «Літургія Підпільної Церкви», Рим-Тернопіль, 2014)

Степанія Панцьо, професор
(м. Тернопіль)

ЛІТОПИСЕЦЬ НАШОЇ ДОБИ

Петро Сорока – поет, прозаїк, критик, літературознавець, народився 6 січня 1956 року у с. Грицівці Збаразького району Тернопільської об-

ласті, де опинилися його батьки після виселення з Лемківщини. Закінчив Кременецьке медичне училище і Тернопільський національний педагогічний інститут ім. В.Гнатюка, захистив кандидатську дисертацію з проблем розвитку гумору і сатири. Працював кореспондентом, редактором журналу «Сова» і «ТО». Нині – доцент кафедри теорії літератури і порівняльного літературознавства ТНПУ ім. В.Гнатюка, співзасновник і видавець ряду альманахів та видавництв.

Петро Сорока – автор численних *повістей і романів*: «Сини Сонця» (1992), «Чернігівська Січ» (1994), «На ясні зорі Запоріжжя» (1995), «Душа при свічці» (2002), «Карагач над полігоном» (2011), «Мій ворог – Хасан», «Володар часу» (2012), «Шедевр» (2014), «Жезл і посох» (2015), «Симфонія Петриківського лісу» (2015); *серії денників*: «Сповідь слъзою» (2000), «Пам'яті навперейми» (2001), «Найкраще помирати в понеділок» (2002), «Рік подвійних райдуг» (2003), «Голос із притвору» (2004), «Денники 2004-2005» (2006), «Застиглий вогонь» (2007), «Перед незримим вівтарем» (2008), «Знак серця» (2009), «Натщесерце» (2010), «На захід від спадаючого сонця» (2011), «Дерево над водним потоком» (2012); *поетичних збірок*: «Крони роду» (1984), «Ладан осені» (2011), «Лісові псалми» (2012); *літературознавчих нарисів і монографій*: «Сміх проти терору» (1993), «Сім етюдів про Бориса Демківа» (1994), «Павло Пундій» (1995), «Дмитро Нитченко-Чуб» (1996), «Літературно-творчий шлях О.Гай-Головка» (1997), «Роман Колісник. Літературний портрет» (1998), «Однокрилий Янгол, або Роман Бабовал» (1998), «Емма Андієвська. Літературний портрет» (1998), «Роман Кухар. Літературний портрет» (1999), «Два життя Петра Тимочка» (1999), «Володимир Жила. Життя і творчість» (1999), «Вивільнення світла, або Марта Мельничук» (2000), «Панько Незабудько (Анатолій Демусь)» (2000), «Леся Бризгун-Шанта, або В пошуках золотого горішка» (2000), «Іван Филипчак. Літературний портрет» (2001), «Григорій Вишневий» (2002), «Докія Гуменна» (2003), «Дух і форма, або Іван Мердак. Мистецький силует скульптура» (2005), «Степан Ткачук. Літературний портрет» (2005), «Богдан Ткачик. Мистецький силует художника» (2006).

Твори П.Сороки перекладені англійською, російською і чеською мовами. Українською мовою переклав Михайла Пришвіна і Крістіана Бобена. Він член міжнародного ПЕН-клубу, лауреат літературно-мистецьких премій: «Слово України», «Тріумф», ім. В. Сосюри, ім. Григорія Сковороди, ім. Братів Лепких, ім. Миколи Гоголя, ім. Ро-

мана Федоріва, ім. Дмитра Нитченка, ім. Іванни Блажкевич, «Лісова пектораль» та ін..

Про творчість Петра Сороки вийшли книги: «Вивільнення світла» (2011), Сергій Ткаченко «Шостий вимір» (2015), «Ловець слів».

Це розмаїття жанрів, якими однаково добре володіє Петро Сорока, свідчить про широту таланту письменника, а розмаїття імен – про широту його щедрої душі, у якій він завжди знаходить найтепліші слова підтримки для товаришів по цеху.

«Петро Сорока – унікальна постать у сучасній літературі, – стверджує критик Євген Барап. – Він обрав для себе роль літописця доби. Незвичного літописця – Міфотворця, бо прагне подати візію сучасного з погляду завтрашнього дня. Він витворює уявлення про «минуле сучасне», як про «прекрасне далеке». У цій візії автор і його сучасники постають у ролі героїв Гомерових поем – суперечливі, але здебільшого й чисті у своїх вчинках і словах. Ці щоденникові нотатки – свідчення боротьби за духовне в людині, свідчення торжества духовного в людині. У цьому плані Петро Сорока – один з останніх великих свідків».

Особлива любов письменника – щоденники, чи денники як він їх означує, у яких багато сповідального, зворушливого, поетичного, і в яких лемківська тематика – одна з центральних. З винятковою теплою пише він про своїх батьків, поїздку на рідну вітцівщину, гори і побут лемків.

Свого часу висловили захоплення денниками Петра Сороки Леонід Талалай, Анатолій Дімаров, Борис Олійник, Микола Кагарлицький, Роман Лубківський... Наче узагальнюючи думки своїх товаришів, високу оцінку дав їм Роман Іваничук: «Чистота мислі, натуральний патріотизм, синівський біль за долю України, прозорість і цупкість художнього слова, світлий оптимізм, розуміння Бога, ненависть до словесного й суспільного бруду – все це вміщується в деннику, який П.Сорока вважає романом без сюжету, початку і кінця. А таким він і є – цей філософський роман, що осмислює сенс українського суспільного буття».

П. Сорока – лірик. Навіть у денниках і в прозі він залишається поетом, і часто у структуру денникової прози вкраплює вірші. Як ось цей – про ліс, велику любов поета:

Я мову лісу вивчити хотів,
Я брав уроки в білки і синиці,
Та тільки із перебігом років

Мені відкрились перші таємниці.
 Я поселився в нетрях, де Яга,
 Де все на світі знає мудра тиша,
 Де так природно й лагідно ляга
 Зелений шум на партитуру вірша.
 Позбулася душа суетних пут,
 Пощезло все мізерне і дволіке.
 І шепче дуб мені, що тільки тут
 Я напишу щось вічне і велике.

Він уміє бачити і вміє узагальнювати. І тут він дуже близький до свого улюблена письменника М. Пришвіна, про якого колись написав: «У Пришвіна неймовірна простота поєднується з глибиною філософських узагальнень». Чи не те ж саме можна сказати і про самого Петра Сороку, коли він роздумує: «Людина росте – і її очі віддаляються від землі. І вже вона не може дивитися з таким зачудуванням на трави, квіти і кущі, як у дитячі роки, вже не помічає, що коїться в неї під ногами. Цікаво, чи ми знову будемо з таким подивом вдивлятися в землю, коли старість почне пригинати нас донизу?» «Люблю клубчасті хмари в теплий погожий день, можу годинами милуватися їх повільним вельможним плинном, зворушують мене й набрякл дощем вогкі небеса, хвилюють мене вечорові далекі небосхили в перистих рожевих хмарах, до щemu в серці зворушують вишукані барви пригасаючих надвечірніх небес... Якщо там поза земним життям, безсмертну душу чекає нова робота, то я хотів би відповісти за хмари».

Поки що ж його невгамовну натуру чекає робота тут, на землі, – це невидані монографії про І. Кошелівця, С. Пушки і художника А. Петрика, статті і відгуки на нові книжки, нові вірші і свіжі розділи до «Симфонії Петриківського лісу»... Коли Сорока написав і видав книгу про Богдана Бастюка, Євген Баран відзначив: «Я завжди дивувався Петрові Сороці, як він швидко реагує на ту чи іншу подію і відгукується книгою. Це уміння виїмкове і гідне поваги». Додам від себе – великої поваги гідний весь той титанічний труд, який здійснив Петро Сорока за роки незалежності для всієї української літератури.

РОДИННІ ЮВІЛЕЇ

Михайло Кавка народився 27 березня 1961 року в м. Пустомити. Батько Михайла із села Радоцина, а мати - із села Граб (Лемківщина).

У 1945 році батьки були виселені на схід - батька - в Кіровоградську обл., а мати - в Донецьку обл. Згодом переїхали до Львівської обл., у м. Пустомити. Тут батьки знайшли одне одного та поженилися. Виховали двох синів: старший Іван та Михайло.

Михайло закінчив середню школу, згодом - курси водіїв. Відтак відслужив 2 роки в армії. Працював шофером у будівельній організації.

Одружився в 1987 році з Іриною, вона не з лемків, але лемків по-важає, щиро підтримує мужа Михайла у всіх лемківських заходах. В Ірини 29 грудня 2016 р. буде 50-річний ювілей. Мають двох прекрасних синів та внуки.

У 2000 році Михайло розпочав займатися підприємницькою діяльністю. Допомагав в Шевченківському Гаї під час ремонту лемківської хати та при будівництві Алії Ігоря-Богдана Антонича. Завозив будівельні матеріали: щебінь, пісок, а також доріжку до входу до церкви; привіз із Закарпаття гонти для перекриття церкви.

Дуже любить свою Лемківщину, лемківську пісню, завжди веселий. По декілька разів в рік відвідує Лемківщину, своє село Радоцину.

На Лемківщині в нього багато друзів.

*Тож з ювілеєм вас, Михайле та Iро!
Ваша зоря на світлім небосхилі
Яскраво й сильно хай горить,
Хай сам Господь благословляє
Кожен Ваш крок і кожну мить.
На многії та благії літа!*

МНОГАЯ ЛІТА!

Фундація дослідження Лемківщини у Львові, редколегія "Лемківського календаря", приятелі-лемки, родичі близькі і далекі сердечно вітають своїх дорогих колег, активних, справжніх патріотів Лемківщини, енергійних лемків і лемкинь із цьогорічними ювілеями:

із 95-річчям - Марію Кузяк-Шлянту, педагога, активну дописувачку до "Лемківського календаря";

із 70-річчям – Мирослава Сополигу, директора Свидницького музею української культури (Словаччина);
із 70-річчям – Яніну Начас;
із 65-річчям – Ганну Головчак;
із 65-річчям – Михайла Смереканича, голову церковного комітету лемківської церви святих Ольги і Володимира у Шевченківському Гаю;
із 60-річчям – Ярослава Кидоня;
із 55-річчям – Лесю Зарицьку.

Усім бажаємо міцного-преміцного здоров'я, доброго настрою, міцності духу і всіх земних благ.

Многая літа

Редколегія «Лемківського календаря» від усієї душі і сердечно вітає членів Фундації дослідження Лемківщини у Львові із її 25-річчям, бажає процвітання та творчих успіхів на ниві громадського життя.

ПОЕТИЧНА ЛЕМКІВЩИНА

Igor Didoivich

НЕ ЗАБУТЕ

Перша Ватра в Зимній Воді
Лемку душу гріє
Гарни привітання,
Як тот добрий,
Теплий вітер віє.
А в деяких старих лемків
З очей слизи,
Як тот теплий дощик ліє.
Вельки слова подячності,
Што про них никто не забув, але пам'ятали.
Бо они 70 літ минуло,
Як нас добровільно-насильно вигнали.
Є што старому лемку припомнити,
Як нас нагло в товарняки запихали,
На схід везли,
Кого - на шахти,
А кого до колгоспу заганяли.
Лемко роботи ся не бояв,
Лем на Захід ся позерав
Та потихіцьку, на возах коровами
Близче домів ся вертали.
Але москаль нас не пустив.
І так коло Львова,
Та в Зимній Воді
Барз ся Лемків полишили.
Терас, як пам'ятка -
Горит Ватра.
Бо зме лемки ту вижили
Бо ся разом ту тримали.

АНГЕЛ ПАМ'ЯТІ Й МИРУ

Немов збудили журавлі...
 Тут, на Сокільницькій землі,
 Нове гніздо звили родини
 З-над Холма, Сяну, Лемківщини.

*В Сокільниках ангел у бронзі повстав,
 Пам'ять про виселенців всім нагадав:
 Молитви до небес крильми здіймає,
 Ликом сумним він душу проїмає.*

*Це пам'ять про тих, хто терору зазнав,
 Й ганьба тим, хто всенік майно в них забрав.
 Понищили храми, роз'єднали родини...
 Та милував Бог, що прийняла Україна.*

*Душпастирі врочисто його освятили,
 А діти голубів у небо пустили,
 Аби любов і добро від всіх нас
 Швидко долетіли аж на Донбас.*

*Вигнанців землю біля себе вмістив,
 Владика теж її освятив.
 Дорослі і діти святу землю вкладали,
 Аби нащадки про це пам'ятали.*

*Бо що таке ангел, знає кожна дитина,
 На його підтримку в нас надія щоднини.
 Бо Ангел Божий – чиста душа
 З любов'ю й ласкою веде все життя.*

*I кожного з нас він не раз рятував,
 Від бід й падінь охороняв,
 Крило піdstавив, підказку шепнув,
 З полону лукавого вмить відвернув.*

Будь, Ангеле, вірним крайні й селу,
Стрільбу відверни й дай жити бійцю.
Молитву складе він Богу й Тобі,
Як посланцю миру, а не війни.

Просимо, Боже, наш край збережи,
Навчи нас єдино іти до мети.
І ціль має бути одна свята:
Вкраїна, Любов і Віра – одна!

Анна Волошинська

ПОЛЯНИ, МОЇ ПОЛЯНИ...

Квітучий край мій – Лемківщина,
А в ньому – Поляни.
Мое коріння йде спрадавна,
А люд працьовитий в цілім світі знаний.
Є тут ґрунт родючий,
Є й бідна землиця,
Та багата лісом з потічками,
В горах – звірі, гриби, ягоди – суниці,
В джерелах вода, як свята.
Мали в річках рибу.
В лісі вулики стояли,
А в них – повно меду.
Полянчани, як і всі лемки,
Бога ся бояли,
Щодень зрання й перед спанням,
Перед образи клякали.
Люди посту трималися,
Смачно йли пісні страви,
Родинами сповідалися
І не робили забави.
Вони в свята не робили,
До церкви ходили,
Бідним вдовам помогали,
Зерном ся ділили.
Село росло у всі кінці:
Вишній, чи Баранє,

Сукуванці, Добанці
 І Острішине нам знане.
 Що родина – повно дітей,
 Церковця вже мала.
 Громадою порішили:
 "Буде церква в нас нова!"
 З тих днів минає вже століття,
 Разом з людом православним
 Терпіла руїни, конфесійні чвари
 І різні лихоліття.
 В тім же році ювілейнім
 Село 460 (четириста шістдесятиліття) відзначає,
 Свята церква – молоденька,
 Бо лиш сто літ має!
 Вірю, рідна, що ти встоїш
 Не одне століття.
 Від душі усі бажаємо:
 Мирних буднів, свят та довголіття.
 Щоби люду було повно
 В Твоїм святім місці,
 Віру в серці щоб кріпили
 З самої колиски.
 Щоби і нащадки ї ті, що не в Полянах
 Щиро Богу ся молили
 За вбитих ї за вигнаних.
 Нині ту в церковці
 Всі душечки з нами
 Молились, співали разом з ангелами.
 Ними збудована
 Нами підтримана,
 З ласки Божої, так прекрасна
 Як над гором Явір світить звізда ясна.
 Уклін Тобі, Церкво,
 Забудьмо гонитви,
 Об'єднай всіх християн
 До спільної молитви!!!

Анна Волошинська (з Мишковських)
 (Ганна Житня)

ПОДЯКИ

*Тішить нас, що маєм книжку
 Про рідні Поляни,
 Знаєм трохи історії,
 Дякуєм за те пану Ардану.*

*Уклін ѹ Мирону – Єгомосцю
 За ѹого старання,
 Служби Божі в нашій церкві,
 За спільні благання.
 За щирість ѹого молитов,
 За мир, за згоду, за любов.
 Вдячна товариству, хору,
 П. Мирону і Богдану,
 Що не погордили, ще ѹ вставали рано.
 Недарма прожито нинішній день,
 Купайтесь у барвах лемківських пісень.*

*Дякуємо полянчанам
 Й всім, що нас приймають,
 Най будуть міцні та здорові
 Й добру долю мають.*

Р.С. Благослови, Боже, наші Поляни, святу церковцю і людей в селі та по цілому світі. А душам померлих та невинно вбитих – подай, Господи, вічну пам'ять.

28–29.11.2014 с. Поляни

Володимир Капець

ТУГА ЗА РІДНИМ КРАЄМ

*Весною в сорок п'ятим
 Прийшов такій розказ:
 Пишати рідні гори,
 Їхати в чужий край.*

Лишати хижи, поле
І весь нажитий крам,
Бо так ся захотіло
Одвічним ворогам.

Незнаний край нас прийняв,
Як чужа сторона,
По селах нас розкинув,
Ні кола, ні двора.

Сиджу я на чужині,
І думку думаю,
А коли я ся верну
До рідного краю.

Там моя сторона
На заході сонця,
Де колись мі світило
До моого віконця.

Тепер на чужині,
Між чужими людьми,
Ніколи не забуду
Своєї сторони.

А як вернусь там,
Нікого не знайду,
Лиш родичів могили
Зарослі травою.

І стане мені жаль
Лемківського краю,
І сльози як пацюрки
Поллються з того жалю.

Ой жаль мені тя жаль,
Мій рідний гірський рай,
Бо не знам чи ще побачу
Лемківський рідний край.

СЕЛО КОЛИСЬ ЧЕРЕШНЯМИ ЦВІЛО

Ми взводом мовчки йшли через село.
Воно лежало чорне, як руїна.
Колись воно черешнями цвіло,
Тепер це зветься Східна Україна.

Приспів

Гей нагорі, чи ви спите? Відкрийте очі,
І вилізьте на світ з хмільної ями,
Згадайте Кобзаря слова пророчі:
Любітесь, брати, не з москалями
(два рази)

Із темних, чорних вибитих вікон,
Аж страшно, вилітають чорні граки.
Зачайвсь в патроннику патрон.
За нами йдуть здичавілі собаки.

Ми йшли на смерть за тебе, Батьківщино,
Хоча ніхто вмирати не хотів.
Моя свята, кохана Україно,
Прийми в обійми всіх своїх синів
(приспів 2 рази)

Олег Стефчишин (Щерба)

МАМИНА МОЛИТВА

В твоїх очах, матусю, смуток і тривога.
В них заглядають зорі, місяць молодий.
Ти, мамо, щиро так молилася до Бога,
Що завтра я повернуся живий.

Ти не журися, не сумуй, моя матуся.
Просила ти за свого сина у Отця.
Тепер я знаю точно, що вернуся,
Бо з того світу поверъя молитва ця.

Мить зупинилась й полетіла так поволі.
 Я кожну кулю відчував своїм чолом.
 І я побачив – попід хмари в чистім полі
 З'явився ангел і накрив мене крилом.

Мій побратим піднявся в ріст і похилився.
 Йому під серце полетіла хмара та...
 Певно ніхто за нього щиро не молився,
 А не було мабуть кому, бо сирота.

Той бій запеклий був, на смерть, сивіли скроні.
 Мій друг упав мені на груди, як скала.
 І кров його мені стікала на долоні,
 Така червона, остигала і пекла.

Віддати борг – тепер за двох житя прожити,
 За двох ростити вільних лицарів-синів,
 За двох мою святу Україну любити,
 За двох за неї бити москалів.

Олег Стефчишин (Щерба)

ТИ ПРОСТИ, МОЯ НЕНЕ

Завтра знов по росі прийде тихо туманами ранок.
 І погасне зоря, що світила в дорогу мені.
 Після темної ночі зажевріє знову світанок,
 Та сьогоднішній день ще горить, потопає в огні.
 Ти приходиш до мене у снах, дорога моя нене.
 Але вся у печалі її трибозі, і очі сумні.
 Певно знаєш, що завтра світанок прийде не до мене
 І світитиме лагідне сонце комусь, не мені.
 Ти молилася Богу,
 Щоби він твого сина беріг.
 І хрестила в дорогу,
 Коли я виходив за поріг.
 І стискала в долоні Своє серце матуся стара.
 І лягала на скроні На стару сивину сивина.
 Не побачу тебе ще колись, моя люба-кохана.
 Не тонутиму більш в глибині я бездонних очей.

Не впаде вже сльоза на мою незагоєну рану
І не буде між нами тих тихих чарівних ночей.
Чорні очі дивитись будуть на когось, не на мене,
І уста шепотіти «кохаю-люблю» не мені.
Білі руки свої покладеш не мені на рамена.
Розійшлися на зорі наші групи ОУН похідні.
Як збирався в дорогу,
Чи вернусь, чи ні – я не знав.
І молився я Богу
Щоб набій мій осічки не дав.
І беріг я для себе Найдорожчий останній патрон.
Ти прости, моя нене,
Бо такий наш повстанський закон.
Побратиме старий, я закрив тобі очі, як брату.
Чорний ворон не буде клювати ті очі ясні.
Наостанок притисну до серця останню гранату,
Але хто на світанку закріє ще очі мені.
І для нас навесні зацвіте білим цвітом калина
І зійде над горами у небі вечірня зоря.
Пам'ятатимутъ люди про нас і моя Україна,
Бо у ній залишилась маленька краплина моя.
Ох важкий шлях до волі,
Але іншого Бог нам не дав.
Але іншої долі Я ніколи собі не жадав.
І молитва за мене – Материнський святий оберіг.
Ти прости, моя нене,
Що для тебе себе не зберіг.

ВІСТІ З ОСЕРЕДКІВ

Анна Волошинська

ВІДКРИТТЯ ПАМ'ЯТНИКА "БЕЗ ВИНИ ПОКАРАНІ"

У селі Сокільники, що біля Львова, на День Конституції 2015 року урочисто відкрили пам'ятник "Без вини покарані" на вшанування пам'яті українців, що 70 років тому були насильно депортовані із своїх прадавніх земель – Лемківщини, Надсяння, Холмщини, Підлящя, Любачівщини.

Скульптор Микола Гурмак виконав пам'ятник у вигляді позолоченого ангела, що підносить крила до небес. Це символ пам'яті скорботних подій 1945–1947 років.

Напередодні Дня Конституції, у суботу, в обох церквах Сокільник о 9 год. відправлялись Літургії та панахиди за всіма жертвами терору і депортаций. Тоді ж молились і за геройів Небесної Сотні та полеглих бійців – геройів на Донбасі.

А в неділю в обох церквах служились Літургії та молебень за здоров'я всіх постраждалих у війнах, депортациях. Люди молились щиро за здоров'я поранених, інвалідів АТО.

Село Сокільники у повоєнні роки дало прихисток сотням сімей депортованих українців з Польщі. Перші депортовані прибули в село у 1945 році. До 1947 року в Сокільниках були переселенці із 116 міст і сіл Закерзоння. Більшість із них родин спочатку були вивезені в східні і південні області України. Люди не були пристосовані до проживання в степових зонах. До того ж, наші люди не вміли красти навіть в колгоспах. Багатодітні сім'ї, які були вивезені, як кажуть "голі-босі", мерзли, голодували, хворіли діти, багато вмирало. Всі прагнули повернутись на рідні землі. (А це було категорично заборонено!). Втікали хто як міг на захід, але кордон вже закрили і ніхто не знав як надовго. Як уже знаємо – назавжди. Втікачі завертали в Сокільники та інші села, де звільнялися хати, переважно це ліплянки без підлог, немало з них ще й під стріхами.

Тепер село не впізнати. Старих хат нема. Всюди добротні садиби. (Хоч і жаль, що не залишилось нічого для історії). На День Конститу-

ції воно так причепурилось: на придорожніх стовпах висіли державні прапори та банери. На одній стороні банера – герб села (сокіл з розпростертими крилами на синьому тлі з датою заснування села – 1397), а на другій – зображення нововстановленого пам'ятника.

Після Літургії з центру Сокільник вирушив духовий оркестр "Львівські фанфари" (керівник Андріян Леськів). Вони не тільки вправно і майстерно грали, закликаючи всіх на урочистість, за ними легко йшлися й парафіянам церкви Різдва Пресвятої Богородиці. Група дівчат з оркестру, у вельми вишуканих строях, не раз дивували публіку досконалими маршовими вправами з прапорами та палицями. При підході до церкви Успіня Пресвятої Богородиці оркестр припинив грati, оркестранти та братство тихою хodoю йшли до пам'ятника, бо вже дзвонили гучно й урочисто дзвони в обох церквах, сповіщаючи про зустріч двох братств та наближення часу чину освячення. Після зустрічі братства вишикувались поруч за пам'ятником. Перед пам'ятником стояв стіл-престіл, на якому, окрім ікони та хреста, були капсули з землею, яку привезли голови чи члени товариств з визначних місць своїх теренів. На площі перед пам'ятником вишикувались 33 священики різних конфесій та Митрополит Львівський і Сокальський Димитрій.

Після вступного слова сільського голови п. Михайла Криси та вітання ведучої Тетяни Павелко з Днем Конституції, сільський зведений хор, оркестр та тисячі присутніх виконали Державний Гімн. У той час сільський голова та депутат Верховної Ради п. Богдан Дубневич відкрили пам'ятник. Чин освячення очолив Митрополит Димитрій.

Коли хор виконував пісню-молитву за всіх мертвих і живих, дівчата в білих сукнях та білих віночках розходились з маршової колони навколо пам'ятника і в руках несли білих голубів. Коли птахи злетіли в небо, люди радісно аплодували. Голуби символізували душі невинно вбитих, закатованих та депортованих померлих. Після дівчат виїшли хлопчики й дівчатка в українських строях. Вони несли запалені лампадки синіх і жовтих кольорів, клали їх до підніжжя пам'ятника. Тут же вони випустили в небо 70 синіх і жовтих кульок.

Далі звучали привітальні слова з уст голів районної ради та держадміністрації – Віктора Бабія та Володимира Говенка. Поділились спогадами про депортацию жителі села Емілія Гвоздюк та дитячий хірург Орест Дворакевич, священик з Польщі Мирон Михайлишин. Вручались нагороди сільському голові та працівникам сільради від Митрополита та бійців батальйону "Штурм".

Згодом виступили голови або їх заступники суспільно-культурних товариств. Від "Надсяння" – п. Володимир Середа, від "Любачівщи-

ни" - п. Юрій Судин, він також безпосередній учасник депортациї, від "Лемківщини" - п. Степан Майкович, а від "Холмщини" - п. Олександр Волошинський.

Після кожного виступу хор виконував гімн чи пісню кожного з товариств. Керівник хору Марія Мельник завершила виступи голів лемківським гімном "Гори наси". Звучав гімн дуже велично та урочисто.

Пан Степан Майкович, голова товариства "Лемківщина", після короткого виступу подарував сільському голові книгу Ярослави Галик про рідний край, зачитавши для присутніх епіграф з неї.

Заступник голови товариства "Холмщина" Олександр Волошинський розповів про те, що у капсулі, яку буде закладено в пам'ятник, є земля з визначних місць холмського краю: земля з Холма, де похований Данило Галицький; з гірки, в підніжжі якої – будинок, де народився Михайло Грушевський; із села Верховини взяли землю у 70-у річницю трагедії – 6 червня (дня, коли у 1945 році було вирізане все українське населення села); земля із Турковицького монастиря, де знаходиться знаменита чудотворна ікона Божої Матері, а також з села Сагринь, де закатовано в березні 1944 року понад 1200 осіб тільки тому, що були українцями.

Настав момент вкладання освяченої землі у підніжжя пам'ятника. Під супровід пісні "Чом, чом, земле моя..." голови товариств (або їх представники) сходили зі сцени, кожен з дитиною за руку і разом вкладали святу землю напроти гранітних стел, де викарбувані назви рідних сіл. Це був надзвичайно зворушливий момент – момент передачі пам'яті про рідну землю наступним поколінням. На очах бриніли слізози навіть у місцевих жителів.

До сценарію були залучені учні Сокільської ЗОШ 1-3 ступенів ім. І. Я. Франка. Серед них і читці, які декламували уривки віршів Ганни Житньої згідно до змісту сценарію. Урочиста частина завершилась гімном-молитвою "Боже Великий Єдиний". Далі – оркестранти-віртуози продовжили свої виступи на площі перед пам'ятником. Присутні ще довго оглядали пам'ятник, знаходили назви сіл, згадували про минуле, бідкались про сьогодення, прогнозували майбутнє, фотографувались.

І всі ми разом показали, що вмімо гуртуватись, вмімо шанувати найдорожче, вмімо передати гідну естафету прийдешнім нашадкам. Пам'ять – це наше неоціненне надбання.

ЛЕМКІВСЬКА РОДИНА КРАСНІ ДЯКУЄ

Вжитким лемкам і не лемкам,

Хто ся спричинив до той великої праці, жеби ся одбива І Лемківська Ватра в Зимній Воді. Найперше: Голові сільської Ради п. Гутнику; Старості Ватрі п. Головатому; Голові товариства "Лемківщина" в Львівській області п. Майковичу, його заступнику п. Дмитраху. Голові Пустомитівського товариства "Лемківщина" п. Шуркало; народному депутату Верховної Ради п. Дубневичу; Пустомитівській районній держадміністрації.

Барз дякуємо вшитким Гостям Ватри за підтримку культури поведінки та чистоту на Ватрянім полі. Вшитким Вам Великий Боже запват.

Володимир Капець

ЯК МИ ЖИВЕМО

Старосамбірська громадська організація Товариства "Лемківщина" об'єднує десять населених пунктів, у яких проживають переселенці з Лемківщини, Надсяння та інші.

Найбільша скупченість переселенців - у селах Сусідовичі та Надиби. У селі Сусідовичі за сприяння районного Центру національного відродження, Товариства "Лемківщина", Надсяння, Західної Бойківщини та місцевої влади був побудований символічний пам'ятник депортованим (у 1944-1951 рр.) українським родинам із Надсяння, Лемківщини та захисникам Закерзоння - воїнам ОУН-УПА.

І тепер щорічно в останню неділю липня біля пам'ятника депортованим українцям ми збираємося, покладаємо квіти, проводимо віче, розповсюджуємо літературу та газети, поповнюємо бібліотеки сіл Сусідовичі і Надиби, насамперед лемківськими виданнями. Члени товариства беруть участь у зборі матеріальної та фінансової допомоги воїнам АТО.

Правління товариства допомагає переселенцям в оформленні документів для одержання віз, а також щорічно організовує поїздки на "Лемківську Ватру" в Ждиню, відвідини батьківських місць у Польщі.

Члени товариства неодноразово бувають на заходах, організованих Львівської обласною організацією Всеукраїнського товариства "Лемківщина".

Лемківська громада Старосамбірщини щиро вітає Ювілярів:
із 80-річчям Івана Дицького, Володимира Капця, Любов Костишак-
Карлик,

із 75-річчям Михайла Криницького, Петра Витку, Антона Капця,
із 65-річчям Марію Чернянську,
із 60-річчям Петра Красняка,
55-річчям Ірину Гарберу-Жовнір,
35-річчям Володимира Яценика.

Жичимо їм міщного здоров'я, доброго настрою, достатку і добра.
Многая літа !

R. Скочиляс

ЛЕМКІВСЬКА СВЯТИНЯ У ПУСТОМИТАХ

У мікрорайоні "Парцеляція" міста Пустомити будується
дерев'яна Українська греко-католицька церква святих
безсрібників і чудотворців Косми і Дам'яна.

- Це буде дочірній храм УГКЦ Успіння Пресвятої Богородиці. У 2013 році освятили під нього місце; - розповідав настоятель пустомитівської церкви отець Юрій Чудяк. - І відразу взялись за будову святині. Чимало часу зайняло оформлення документації. Це також нелегкий процес. Якщо Господь Бог допоможе, у січні наступного року маємо завершити основний її каркас.

- Чому вибрана дерев'яна форма будови, а не цегляна?

- Ця церква не є просто храмом для певної території міста. Вона споруджується як символ тих спалених українських святинь, звідки були виселені українці, зокрема з Лемківщини, Холмщини, Любацівщини, Закерзоння та інших регіонів. Для мене ця тема дорога, оскільки мої родичі по маминій лінії були депортовані. Виростаючи на колінах своєї пррабабці, слухаючи від неї молитви, багато чув від неї розповідей про дорогі її місця, страшну переселенську долю, поневіряння по вагонах, почівлі під небом чи в чужих хатах, постійне відчутия голоду. Це був дуже тривожний час. Рідним майже нічого не дозволяли взяти зі собою. Мали те, що встигли схопити і нести в руках. Тоді було вбито багато українських священиків, згоріли сотні хат. У Пустомитах також проживає велика громада нашадків переселенців.

Є ще і живі свідки. Для них ця церква буде способом загоєння їхньої духовної рани. А також – пам'ять про жертви депортаций.

- Цей дерев'яний храм своєю формою чимось подібний до багатьох церковець, звідки походять переселенці?

- Ця святина стане символом, пам'яткою спопеліх церков. Адже у тих краях церкви будувались дерев'яні, невеличкі. Були у кожному селі. Від багатьох сьогодні не залишилося і сліду.

- Поруч із церквою багато сучасних будинків, у яких живуть люди з різних куточків району. Як вони сприйняли зведення саме такого храму?

- Позитивно. І не лише цей мікрорайон. Активно долучилася до будівництва вся парафія, за що їй дуже вдячний. Розуміння, підтримку відчуваю майже від усіх людей. Навіть у теперішній час, коли в Україні йде війна, важка фінансова ситуація, пустомитівчани віддають певний відсоток своїх доходів на цей храм. У молитві, побожності, єдності досягнемо перемоги у війні, збудуємо цю церковцю.

- Церква тісно переплетена з минулим...

- Маємо у Пустомитах хор "Радоцина", який названий на честь лемківського села. Тепер іменем святих буде названа і церква, яка була у цьому населеному пункті. Мені також приємно, що мій син називається Дем'ян. Маю сподівання завершити будівництво і благословити моїх дітей.

Леся Сидорович
член організації «Родинне дерево», Золочівщина

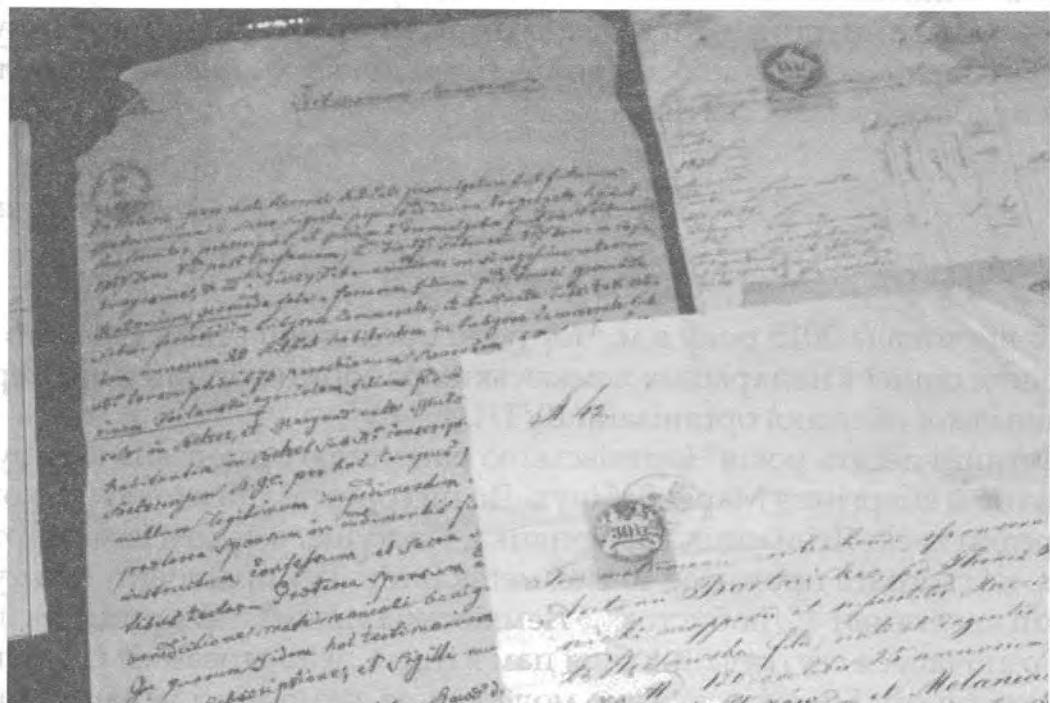
ГОРОДИЛІВСЬКІ СВЯТИНИ

Вони покидали рідну землю, батьківську хату, бо їх виганяли. На збір їм давали обмаль часу. Тому люди брали найдорожче та найнеобхідніше. Це горе торкнулося кожної родини, депортованої з етнічних земель сучасної Польщі. Нещодавно в с. Городилів на Золочівщині (Львівська обл.) у церкві Воздвиження Чесного Животворного Хреста знайшли архів, вивезений зі села Белзець Томашівського повіту і переданий до церкви села Городилів однією з родин депортованих. Це документи, які засвідчують про побутове та церковне життя українців села Белзець. Окрім того, у згаданому храмі є ікони і розп'яття, що теж були вивезені з рідного села.

16 серпня 2015 р. члени організації українців, депортованих із етнічних земель (сучасної Польщі) «Родинне дерево», були присут-

Ікона зі села Белзець

Архівні документи села Белзець

ні на урочистому молебні. Отець Юрій Юречко, настоятель громади УАПЦ с. Городилів, та о. Юрій Лісньовський, адміністратор громади УГКЦ цього села, спільно відслужили цей молебень, при тому у фелонах, яким близько ста років. По закінченню о. Ю. Юречко розповів про історію церкви. А збудована церква Воздвиження Чесного Животворного Хреста у 1811 році. Це була друга мурована церква на території теперішньої Золочівщини. Дід Маркіяна Шашкевича, о. Семен Шашкевич, був парохом у селах Городилів та Жуличі, і якраз тоді народився батько Маркіяна Шашкевича Семен Шашкевич. В цій церкві збереглися портрети ктиторів (засновників церкви), за кошти яких здійснювалось будівництво. Отож до цієї церкви і передали найцінніші скарби люди, вигнані із рідних земель.

Усі присутні мали змогу прикладися до ікони зі села Белзець та оглянути архівні документи цього села, після чого о. Ю. Юречко офіційно передав архівні матеріали в обласний історико-краєзнавчий музей м. Винники, в якому з 1998 р. працює відділ культури та побуту депортованих українців із Закерзоння (Надсяння, Лемківщина, Холмщина та Підляшшя).

Організація «Родинне дерево» звертається до всіх сільських громад та священиків Золочівщини із таким проханням: «Якщо у вашому храмі є ікони, привезені із Закерзоння, ми готові посприяти тому, аби більше людей дізналося про це, помолилося у спільній молитві біля прабатьківських святинь».

Андрій Тавпаш

СВЯТО В ЧОРТКОВІ

15 листопада 2015 року в м. Чорткові проходило величаве свято – 25-річчя однієї з найкращих лемківських районних організацій Тернопільської обласної організації ВУТЛ.

Останні десять років Чортківською районною організацією керує активна й енергійна Марія Бабічук. До цієї організації входять також осередки із сіл Ягільниця, Нагірнянка, Пастуше, а також із м. Чорткова, де сьогодні проживає 40 тис. мешканців. Тут працюють такі художні колективи – "Любисток", "Лемківські гудаки", "Яворина" та ін.

Розпочалося святкування біля пам'ятника депортованим із Польщі українцям. Було відслужено молебень за загиблими українцями. В урочистостях взяли участь голова Тернопільської ОДА Барна (лемко за походженням), представники міської влади м. Чорткова, а та-

кож керівництво Тернопільської організації ВУТЛ – О. Венгринович, І. Дуда та ін. До м. Чорткова прибула також делегація львівських лемків на чолі з С. Майковичем. По-особливому зустрічали голову СФУЛО – Софію Федину, сердечно і з короваем.

Перед присутніми виступили Барна, С. Федина та ін. Після короткої концертної програми біля пам'ятника, святкування вже проходило в Палаці культури м. Чорткова. Тут відбувся великий святковий концерт (3 год.) у переповненому залі. Звучали самобутні лемківські пісні... І що приємно, що до організації цього ювілею активно долучилися також члени "Молодої Лемківщини", також діти-лемки, які із захопленням виконують лемківські пісні, що свідчить про те, що лемківська культура і далі розвиватиметься.

МИСТЕЦТВО. КУЛЬТУРА. МУЗЕЇ

Данило Ільницький

ДИСКУСІЯ ПРО НАЦІОНАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО У МІЖВОЄННІЙ ГАЛИЧИНІ: БОГДАН ІГОР АНТОНИЧ І КОНТЕКСТ

Проблема національного мистецтва і національного у мистецтві – разом із проблемою «література і суспільне життя» – була одною з головних у літературному житті Галичини 1920-1930-х років ХХ століття. Навколо неї оберталися дискусії, вона була своєрідним каменем спотикання молодого покоління і одним з головних зауважень, вказівок і навіть імперативів покоління старшого. Влучно про це писав Михайло Рудницький. Він, зокрема, говорив про «критиків, які всі проблеми творчости розв'язали своїм політичним “вірую”, пересвідчені, що нарід і література дійуть до найкращих здобутків тоді, коли письменники висловлюватимуть ідеї, прийняті ними, непохитними критиками»¹. В іншій своїй статті, опублікованій у 1933 р., – «“Молода Муз” (З нагоди свята Б. Лепкого у Львові)», – М. Рудницький влучно себе доповнює, окреслюючи міжвоєння у порівнянні з періодом «Молодої Музи», – програмною добою, добою вказівок, ідеологічної кон'юнктури. Щоправда, тут міняються ролі: старше покоління виступає богемно-ідеалістичним, проте мистецько серйознішим, а молодше – більш претензійним, вимогливим до попередників, а не до себе. Звісно, йдеться про загальну тенденцію, та й окрім цього у статтях М. Рудницького постійно присутній наліт конфлікту поколінь: «Члени “Молodoї Muзи” не мали ніякої програми, не казали про ніякі шляхи, якими можна відродити націю – вони сподівалися із власних духовних знемог і давали тихі, скромні, довго виношені книжки [...] I коли порівняти нинішній стан галицької літератури з тодішнім, вразить одна величезна різниця: ті буцімто декаденти, зі здоровими

¹ Рудницький М. Між ідеєю і формою // Рудницький М. Від Мирного до Хвильового. Між ідеєю і формою. Що таке «Молода Муз»? / відповідальний редактор і упорядник О. Баган; Науково-ідеологічний центр ім. Д. Донцова. – Дрогобич: Видавнича фірма «Відродження», 2009. – С. 349. – (Cogito: навчальна класика).

нервами вважали себе недужими, пацієнтами, що шукають у літературі ліку. Наше нинішнє покоління молодих письменників – це здебільша кандидати на лікарів, які хотять оздоровлювати суспільність, нарід, навіть людство. Замість пошуку ліку для себе, вони самі пишуть рецепти для всіх, як лікарі з "Каси хворих"»².

Звісно, ці проблеми невипадкові, вони є втіленням духу часу, вираженням актуального дискурсу – на суспільному, політичному, історіографічному і культурному рівнях. Це був час пошуку національного, його утвердження, час дискусій про те, що таке національне і як його розвивати. Для поляків, які у 1920-1930-х рр. були у владному становищі, це теж був час утвердження опорних пунктів у національних орієнтирах, щоправда, у них це стосувалося більше політичного і державного плану, у той час, як в українців – більше виражалося у мистецькому та інтелектуальному контекстах.

Однією з найцікавіших та найобґрунтованіших є концепція національного мистецтва Богдана Ігоря Антонича – українського письменника, есеїста і теоретика мистецтва. Його роздуми про *національне мистецтво*, з одного боку, є вираженням його індивідуальних поглядів і процесу роздумування над сутністю мистецтва, а з іншого – звертання до цієї проблеми, безперечно, було спровоковане українською ситуацією. Відтак він комунікує з нею, пропонуючи свою візію. Статтю «Національне мистецтво (Спроба ідеалістичної системи мистецтва)» Б. І. Антонич надрукував у «Карбах» – збірникові малярського середовища, з яким він контактував чи не більше, ніж з літературним. Для малярів це була теж одна з головних проблем їхньої естетичної теорії. Та якщо у літературно-критичному контексті ця проблема мала радше суспільно-ідеологічний характер, то у малярському – радше естетичний. Звісно, був ще ліберальний, або ж естетичний напрям літературної критики, Б. І. Антонич спілкувався з його представниками, друкувався у газеті «Назустріч», але цей напрям був одиноким супроти різних за змістом, але однакових за формою (бо ідеологічних) напрямках у літературі.

Творча діяльність українських малярів і мистецьких критиків, які жили і працювали у Галичині в період міжвоєнного двадцятиліття, окрім суто мистецтвознавчого контексту, на жаль, недостатньо ві-

² Рудницький М. «Молода Муза» (З нагоди свята Б. Лепкого у Львові) // «Чорна Індія» «Молодої Музи»: антологія прози та есеїстики / упорядкування, літературна редакція та примітки В. Габора. – Львів: ЛА «Піраміда», 2014. – С. 225.

дома та належно не оцінена в загальному українському культурномистецькому дискурсі. Тимчасом, як слідно зазначає про цей період мистецтвознавець Роман Яців, «тональність, глибина, жвавість реагування практиків і критиків мистецтва на ті чи інші проблемні питання естетичної творчості ще й досі можуть бути повчальними для фахівців»³.

Власне, українське малярство 1920-1930-х рр. є чи не поодинокою галуззю мистецтва, яка розвивалася в активному і безпосередньому зв'язку з європейськими мистецькими тенденціями. Більшість галицьких художників навчалися у мистецьких академіях Парижа, Берліна, Krakова, підтримували творчі контакти із митцями-іноземцями, брали активну участь у художніх виставках в Європі, і навпаки – під час формування львівських виставок старалися представити провідні тенденції сучасного європейського малярства. «Конфігурація виставкового, і ширше – мистецько-інституційного – життя Львова між Першою і Другою світовими війнами, – стверджує Р. Яців, – виявляла цілісну загальноєвропейську платформу міжкультурних діалогів, що позитивно позначалося на атмосфері міжособистісних контактів та кінцевому естетичному результаті»⁴.

Представники молодого покоління митців-малярів міжвоєнного періоду, бувши спадкоємцями Івана Труша чи учнями Олекси Новаківського, дискутували й опонували їм. Вони виступили з власною мистецькою програмою подальшого розвитку українського мистецтва, консолідували свої сили, об'єднувалися у мистецькі групи, активно обговорювали свою програму і проговорювали її у мистецькій критиці та статтях теоретичного характеру. Як стверджує Олена Ріпко, «основна їх інспірація, що співпадала з атмосферою загального піднесення духовної енергії молодого століття, полягає в пафосі опору пресингові, у консолідації сил для здійснення широкої програми вдосконалення творчої особистості, у прагненні до своєрідності національного самовисловлення»⁵.

Загалом для діяльності українських митців-малярів міжвоєнного двадцятиліття характерні три головні тенденції, які визначали їхне

³ Яців Р. Від упорядника // Українські мистецькі виставки у Львові (1919-1939): довідник; антологія мистецько-критичної думки / автор-упорядник Р. М. Яців; Львівська національна академія мистецтв; Інститут народознавства НАН України. – Львів, 2011. – С. 17.

⁴ Там само.

⁵ Ріпко О. У пошуках страченого минулого: ретроспектива мистецької культури Львова ХХ століття. – Львів: Каменяр, 1996. – С. 64.

місце у культурно-мистецькому житті цього періоду та характеризували специфіку їхньої діяльності.

Перша тенденція – це зв'язок практики з теорією, важлива роль інтелектуалізму у формуванні і діяльності митців. Більшість художників були активними і як мистецькі критики, а деято був навіть теоретиком мистецтва. Часто митець-практик був вдумливим самокоментатором, інтерпретатором творчості своїх колег, а навіть талановитим дослідником, творцем власних наукових концепцій. Критичні статті й публіцистика авторства художників, листування, чи, пізніше, спогади, свідчать про їхню ерудицію, тонке розуміння не тільки малярства, але й інших видів мистецтва. Ще під початку ХХ століття, і особливо у 1920-1930-х роках, як констатує О. Ріпко, «велику роль в осмисленні творчої реальності в її багатогранних проявах, зв'язках починає відігравати мистецтвознавство, що активно виступило вперед, стало коригуючою і мобілізуючою силою. Починається інтелектуалізація творчих процесів (курсив мій – Д. І.)»⁶. Зрештою, це стало загальною тенденцією модернізму – і не тільки серед малярів, а й серед письменників: не є чимось винятковим бачити у виданнях творів українських поетів і прозаїків 1920-1930-х рр., окрім художніх творів, ще й статті, есеї, рецензії тощо. Поєднання творчості та інтелекту, зв'язок емоційного та раціонального начал у творчому процесі влучно виразив поетичною формулою Б. І. Антонич: «А те, що звать мистецтвом, творять шал і розум» (вірш «Концерт»).

Із дуального поєднання щалу і розуму випливає друга тенденція діяльності українських малярів у міжвоєнній Галичині – взаємозв'язки з літературним середовищем, своєрідне «ступання» на іншу територію. Намагаючись з'ясувати генезу взаємозв'язку малярського і літературного середовищ, дослідниця українського авангарду Анна Біла згадує про теорії синтетизму, яку розробляли і осмислювали, зокрема, Михайло Бойчук і Павло Ковжун. «Імовірно, – пише дослідниця, – саме <...> ідея синтетичного мистецтва сприяла взаємному притягненню-злипанню образотворчого і літературного дискурсів, що можна спостерегти на прикладі творчих стосунків АНУМ з літературним виданням “Назустріч”»⁷. І справді, на сторінках «Назустріч» можемо побачити статті художників І. Іванця, П. Ковжуна, В. Ласовського, С. Гординського та ін. Варто наголосити й на тому, що низка українських малярів були ще й поетами, і навпаки, поети були й малярами – на-

⁶ Там само.

⁷ Біла А. Український літературний авангард: пошуки, стилеві напрямки. – Донецьк: Донецький національний університет, 2004. – С. 314.

приклад, Святослав Гординський, Володимир Гаврилюк, Галя Мазуренко, Василь Хмелюк.

Показовим прикладом участі письменника у проектах мальського середовища є присутність Богдана Ігоря Антонича у ролі автора і «ближчого співробітника» у мистецькому збірнику «Карби», єдине число якого вийшло у 1933 р. Для цієї співпраці є підстави. Як відомо зі спогадів про Б. І. Антонича, його зацікавлення не обмежувалися лише літературою. У коло його інтересів входили також мальство і музика, здібності до яких проявлялися ще з дитинства. Ольга Олійник стверджує, що під час гімназійного навчання «мальство дуже його [Антонича. – Д. І.] приваблювало, а його картини належать до найліпших на мальських виставках в гімназії. Захоплюється Антонич і музикою. Сам компонує і дуже гарно грає на скрипці <...>⁸. Відтак у період завершення університетського навчання Антонич «був немовби на роздоріжжі. Не знав, що вибирати, чому присвятити себе – музиці чи мальству. – Про поезію, – говорив мені не раз, – я якось не думав»⁹. І хоча Антонич врешті став письменником, інтерес до музики і мальства у нього аж ніяк не зник.

Художник Володимир Ласовський писав у своєму есеї «Два обличчя Антонича: «Як ставився Антонич до мальства? <...> Мені відомо, що мальські вистави чи репродукції добрих мистців не лише западали глибоко в тямку поета, але й мали чималий вплив на його творчість. У свій час, коли в поезіях Антонича з'явилися вперше виразно сюрреалістичні моменти, я показав йому декілька репродукцій Кіріко, порівнюючи творчий клімат цього італійського сюрреаліста до клімату нових Богданових поезій. <...> Слід тут згадати також М. Андрієнка, що його мальські композиції <...> з'явилися вперше на виставі АНУМ у Львові 1931 року. Близькість обох творців впадає в очі: та сама монументальна статичність, застиглість у безмірі позачасовості, однаковий нахил до більогізму»¹⁰. Додамо, що й сам Б. І. Антонич згадує про творчість Михайла Андрієнка у статті «Національне мистецтво»¹¹, яка, власне, була опублікована у «Карбах». Важливою ознакою цієї теоретично-програмової статті Б. І. Ан-

⁸ Олійник (Ксенжопольська) О. Забутий поет Лемківщини // Весни розспіваної князь: слово про Антонича: статті; есе; спогади; листи; поезії / упорядники: М. Ільницький, Р. Лубківський. – Львів: Каменяр, 1989. – С. 359.

⁹ Там само. – С. 360.

¹⁰ Ласовський В. Два обличчя Антонича // Ми. – 1939. – Кн. 3, травень–червень. – С. 23-24.

¹¹ Антонич Б. І. Національне мистецтво (Спроба ідеалістичної системи мистецтва) / Б. І. Антонич // Карби: мистецький збірник. – Львів, 1933. – С. 5.

тонича є те, що свої погляди він проектує на мистецтво загалом і ці положення можна застосувати як до літератури, так і до малярства, зрештою, і до інших видів мистецтва. Тож не дивно, що малярі вважали Антонича за *свого*, і саме за статтю «Національне мистецтво», яку сприймали як *свій* маніфест, вибрали його членом Асоціації Незалежних Українських Мистців – професійної організації митців і мистецтвознавців, яка діяла у Львові у 1931-1939 роках і була основною і найактивнішою організацією молодого покоління українських художників у Галичині¹². Щоправда, збірник «Карби» заповідався як друкований орган іншої групи – «Руб». Із представниками цього товариства молодих українських митців-малярів Б. І. Антонича теж поєднували як особисто-дружні взаємини, так і творчі, що виражалися у спільніх поглядах на завдання і функції мистецтва. Найближчими колегами Антонича були саме малярі – «рубівці» Володимир Ласовський і Володимир Гаврилюк, які підтримували свого приятеля-поета і вболівали за його літературну долю, про що, зокрема, свідчать їхні статті, а також спогади сучасників. Тож можна твердити, що Б. І. Антонич на неофіційному, неформальному рівні був членом «Рубу», принаймні був чи не єдиним письменником, який брав участь у неформальних зібраннях «рубівців» у «Качиному долі» – підвальному приміщенні одного із львівських будинків, де містилася своєрідна колективна творча майстерня художників. І була вона не тільки місцем для малювання, але й для обговорення теоретико-мистецтвознавчих ідей. «Качиний діл» як одне із «вагомих і, водночас, романтичних явищ історії українського мистецького модернізму»¹³ лягло в основу роману Оксани Керч «Альбатроси». Авторка була безпосередньою учасницею описаних подій, тому в «Альбатросах» неважко відгадати реальних прототипів і реальні події.

Варто звернути увагу й на те, що у збірнику «Карби» Б. І. Антонич опублікував рецензію на монографію В. Хмурого про Олексу Новаківського (Харків, 1931), а незадовго, упродовж кількох місяців 1934-го р., як головний редактор часопису «Дажбог» оприсутнював на його сторінках сучасний образотворчий контекст. Показовим є публікація «Листа з Парижа» Михайла Андрієнка, статей В. Лা-

¹² Асоціація Незалежних Українських Мистців (АНУМ) // Українські мистецькі виставки у Львові (1919-1939): довідник; антологія мистецько-критичної думки. – Львів, 2011. – С. 50.

¹³ Яців Р. «Качиний діл» в історії українських мистецьких мрій // Керч Оксана. Альбатроси: роман / упорядник І. Калинець. – Львів: Галицька видавничча спілка, 2006. – С. 228.

совського «Андрієнко» і «Прощаю Париж», а також репродукцій творів Андрієнка і Дом'є та участі В. Ласовського в художньому оформленні журналу.

Тож інтерес до образотворчого мистецтва у контексті творчої діяльності Б. І. Антонича був не просто викликаний звичайною його цікавістю до іншої форми художнього пізнання світу, чи зумовлений вродженими нахилами. На прикладі Антонича бачимо, що й справді, за словами В. Ласовського, «молода галицька поезія розвивалася рука в руку з новим пластичним мистецтвом, і був це справді новий духовий подув у галицькій культурі, органічно український, але зорієнтований одночасно на найновіші світові досягнення»¹⁴.

Власне, принципи «органічної українськості» та «орієнтації на світові досягнення» (за В. Ласовським) (курсиви мої – Д. І.) як певна дихотомія постійно стояли на двох шальках терезів у мистецьких дискусіях цього періоду. Розуміння і трактування категорії національного у мистецькій творчості є третьою тенденцією середовища мальярів, яка водночас є своєрідним містком до постаті Богдана Ігоря Антонича і його концепції «національного мистецтва». Яким повинно бути національне мистецтво, яким шляхом воно повинно йти, аби увійти до загальносвітового русла і водночас зберегти свої специфічні риси – таке питання стоять у центрі теоретичних поглядів «анумівців», «рубівців» – з одного боку, і Б. І. Антонича – з другого. У програмному маніфесті «рубівців» на першій сторінці «Карбів», зокрема, проголошено: «Хочемо дати новий зміст нашій майбутній творчості. Цим змістом буде здоровий світогляд окциденту й ті знаменні елементи національної духової структури, що свідчать про нашу расову й культурну окремішність. Змагаємо до нових форм нашого пластичного вияву ідей. Наши шукання опремо на власній творчій спроможності в безпосереднім зв'язку з мистецьким рухом Європи»¹⁵.

Те, що категорія національного була для галицьких модерністів важливою, є беззаперечним, бо «однією з точок спорів була <...> справа мистецької традиції та відношення мистця до неї»¹⁶. Окрім цього, багато хто із художників був активним громадським діячем-патріотом, при цьому не полишаючи своєї основної професії і не поменшуючи активності в ній. До прикладу, Іван Іванець під час Першої світової

¹⁴ Ласовський В. Два обличчя Антонича. – С. 24.

¹⁵ Карби: мистецький збірник. – Львів, 1933. – С. 1.

¹⁶ Гординський С. Богдан Ігор Антонич: його життя і творчість // Антонич Б. І. Зібрані твори / зредагували С. Гординський і Б. Рубчак. – Нью-Йорк – Вінніпег: Слово, 1967. – С. 7.

війни добровільно пішов на фронт, де окрім виконання військового обов'язку, документував історію Українських Січових Стрільців, створивши низку малюнків і фотографій¹⁷. Проте на рівні теоретичних зasad проблема національного мистецтва і національного у мистецтві була саме тим ядром, яке становило центр обертання практичної мистецької діяльності. За словами Р. Яціва, «в програмних орієнтирах або на підсвідомому рівні етнопсихологічний код завжди був чинником, який мотивував поведінку і пошуки художників. Модерне мистецтво залишило немало підтвердженъ цього...»¹⁸. І одним із таких підтвердженъ є «Карби», який можна вважати тематичним збірником, адже проблемі «національного мистецтва» тут присвячені всі статті – окрім Антоничевої, ще «Завваги про сучасне мистецтво» В. Ласовського, «Олександер Новаківський» В. Гаврилюка та «Самостійність національного мистецтва» А. Малюци.

Та втім, це не було єдине дискусійне поле, хоча й з тогочасної, і зі сьогоднішньої перспективи воно дуже вагоме. Весь дискурс національного мистецтва у часопросторі міжвоєнної Галичини був поліфонічним і конфліктним на естетично-конструктивному та ідеологічному рівнях.

Власне, якщо говорити про ці умови галицького життя як тло для постання Антоничевих роздумів, то не можемо не визнати слушності за Л. Стефановською. Вона вважає, що «вже із сьогоднішньої перспективи видно, що на такому ґрунті важко було б очікувати в Галичині якогось швидкого культурного відродження. На додачу, тодішні культурні діячі впродовж десятиліть витрачали забагато своєї творчої енергії на розмови про неадекватність і нижчість власної культури та потребу її реанімувати. Але насправді певна можливість “порятунку” існувала тут, поруч. Потенціял зміни стилю мислення, конструктування нової ідентичності (в різних вимірах), нової дикції літератури та мистецтва зазвичай містилися всередині власної культури. Достатньо його відповідним чином зіставити з іншими культурами, обсервувати “чуже” та порівняти його з рівноцінним “своїм”, – щоби можна було зробити конструктивні висновки. Отож, одним зі способів модернізувати свою культуру стає вміння використати її ж

¹⁷ Бірюльов Ю. Іванець Іван // Енциклопедія Львова. – Львів: Літопис, 2007. – Т. 2 / за ред. А. Козицького. – С. 510-511; Мушинка М. Трагічна доля Івана Іванця та його художньої спадщини // Образотворче мистецтво. – 2004. – № 1. – С. 89-92.

¹⁸ Яців Р. Український інтелект на мистецькій карті Європи 1900-х – початку 1920-х років / Яців Р. Українське мистецтво ХХ століття: ідеї, явища, персоналії: збірник статей / НАН України, Інститут народознавства. – Львів, 2006. – С. 12.

інструменти, творчо синтезуючи елементи чужого та свого досвіду. Саме такий шлях обрав Богдан Ігор Антонич»¹⁹.

Брешті Антоничів текст («Національне мистецтво») дослідниця вважає «пропозицією тотальної зміни естетичної парадигми української культури. Тут ішлося не лише про засвідчення нової постави митця (письменника), але передовсім про окреслення зміненої системи координат, яка виникає в межах нової формули художньої творчості»²⁰.

Розглянемо більші погляди Б. І. Антонича. Національне мистецтво, на його думку, не передбачає лише наявності національного елементу у тій чи іншій літературі: «Слід пригадати відому, – пише він, – не один раз висловлювану, але проте ще непризнану й непоширену правду, а саме, що національний характер не творить у мистецтві народня або історична тематика чи наслідування народніх або наших давніх способів оформлення мистецького твору»²¹.

Проектуючи порушувану проблему на контекст несловесного мистецтва, Антонича доповнює Володимир Ласовський: «Національність мистецтва не спирається ані на тематиці чи сюжетності твору ані на суцільній формальності. Національність мистецтва це лиш та частина формальних засобів, якими орудує мистець, що пливе з ріжницею світовідчуття між мистцем одної національності й другої (стиль)»²².

Роль авторитетної підтримки можуть виконати також твердження відомого українського скульптора Олександра Архипенка, які розширяють дискурс цієї проблеми і до того ж вкотре свідчать про співзвучність Антоничевої теорії з мистецтва з відповідними пошуками митців-малярів: «Без сумніву в кожного народа є свої характерні психічні риси; а що мистецтво є відбиттям духа, то ясно, що істнє національне мистецтво. Признаки національного мистецтва не в сюжеті. Бо ж чимало чужинців зображали українок в українському одязі та український побут. Характер національного мистецтва находитися у внутрішніх творчих джерелах мистця. – Мистецтво є не те, що ми видимо, тільки те, що ми маємо в нас самих»²³.

¹⁹ Стефановська Л. Антонич. Антиномії. – Київ: Критика, 2006. – С. 111-112.

²⁰ Там само. – С. 134.

²¹ Антонич Б. І. Національне мистецтво (Спроба ідеалістичної системи мистецтва). – С. 3.

²² Ласовський В. Завваги про сучасне мистецтво // Карби: мистецький збірник. – Львів, 1933. – С. 15.

²³ Архипенко О. Національне мистецтво // Українські мистецькі виставки у Львові (1919-1939): довідник; антологія мистецько-критичної думки. – Львів, 2011. – С. 456.

Проте у період міжвоєнного двадцятиліття в Галичині мислилося протиставлення: досвід української літератури доби реалізму (часто ототожнюваний із народництвом чи просвітнством) контрастиував із модерними віяннями, які, на думку багатьох митців та інтелектуалів, не мали жодного стосунку до національних потреб, що їх ставили до літератури, а також не були національною формою вираження. Врешті, національне ототожнювалося із суспільно-політичним, а європейське – із модерним. Це були дві головні дихотомії, які у літературно-критичному дискурсі цього періоду перебували в опозиції одне до одного. Народництво трансформувалося у *національне* і в Галичині набуло ще більшого політичного звучання, ніж раніше.

Проте чи існує насправді така опозиція? Дотепер ця проблема є предметом дискусій в українському літературознавстві, у яких досвід Б. І. Антонича вважаємо актуальним. Власне, середовище Антонича (і передусім він) проголосило не *розрив*, а *синтез* національного і мистецького. Б. І. Антонич не був прихильником ні однієї, ні другої тенденції, був критично налаштованим до будь-якого проголошування чи маніфестування, натомість на перше місце ставив *креативність*, тобто творчість.

Власне, говорячи про важливість і доленосність *національного* у мистецтві, він наголошує на органічному, незапрограмованому його прояві: «Мистець є тоді національним, коли признає свою принадлежність до даної нації та відчуває співзвучність своєї психіки із збірною психікою свого народу. Якщо це відчування є справді щире, воно напевне знайде вислів – навіть мимохіть – у його творах»²⁴.

Є тут, щоправда, один важливий момент. Відоме Антоничеве визнання В. Вітмена своїм символічним вчителем («Тут Тобі хвала, сивобородий міністре республики поетів, Воте Вітмене, що навчив Ти мене молитись стеблинам трави»²⁵, сприймалися окремо від слів, що він аж ніяк не розуміє «національний стиль <...> як щось скам'яніле та невідсвіжуvalne»²⁶. А в згаданому тексті промови вони – поруч. Власне, Б. І. Антонич корелює національний стиль із В. Вітменом, який до того ж розкривав йому «крізь століття таємниці "прапричини"»²⁷. Отже, звідси випливає дифузія первісного способу світосприйняття

²⁴ Антонич Б. І. Національне мистецтво (Спроба ідеалістичної системи мистецтва). – С. 5.

²⁵ Антонич Б. І. Становище поета (Слово при роздачі літературних нагород дня 31 січня 1935) // Назустріч. – 1935. – Чис. 4, 15 лютого. – С. 1.

²⁶ Там само.

²⁷ Там само.

із національно забарвленим, і водночас – напередданість, неминучість національного світосприйняття при пізнанні основоположних засад існування.

Б. І. Антонич розуміє, що національне світовідчування навіть – і особливо – у системі координат модерного мистецтва – далеко не проста річа, навпаки, є чимось глибинним, архетипним, наперед даним, акумуляцією ментальних рис. Чи не найяскравіше воно відображене у народній культурі – піснях, інструментальній музиці, візуальних видах народного мистецтва. Досить згадати так зване *примітивне малярство*, яке завжди викликало інтерес в академічних мистецьких середовищах. Близьким прикладом до Б. І. Антонича може бути його земляк, маляр-примітивіст із Лемківщини Никифор Епіфаній Дровняк, самоук, картини якого виставляли у цілому світі.

Цікавою є думка відомого маляра Михайла Осінчука (1890-1969) про залежність українського національного світовідчування у мистецтві ікони. «<...> Мистецькі елементи нашого іконопису, – писав він у праці “Ікона” (1967), – є для нашого мистецтва незвичайно важні. Стиль ікони тримався в наших церквах повних сім століть. Щойно з кінцем сімнадцятого віку барок поволі випирає ікону з нашої церкви та впроваджує релігійний образ західного зразка. Нам стало ясно, якщо наше мистецтво має мати своє обличчя, то мусить респектувати іконну традицію, себто мусить оперти свій дальший розвиток на мистецтві ікони»²⁸ (Осінчук 2012, 142). Не менш цікавим є його висновок про близькість селянства з мистецтвом: «Цю зміну треба було впроваджувати в першу чергу в сільську церкву, бо це було місце, в якому переважна частина нашого народу – наше селянство – могла стрінутися з мистецтвом». Якщо спроектувати міркування М. Осінчука на *життєвий світ* Б. І. Антонича, то побачимо тут важливий перетин: він був священицьким сином, а його рідна Лемківщина була осередком народно-сакрального мистецтва: як дерев'яної церковної архітектури, так і ікони.

Проте, ми навели приклад із малярства, а як же це екстраполовати на літературу? Передусім може йтися про використання художніх прийомів та методів одного виду мистецтва в іншому. Синестесія, або ж синтез мистецтв – характерне явище для літератури модернізму, в тім числі і для поезії Б. І. Антонича, про що написано окремі розвідки.

²⁸ Осінчук М. Ікона // Ідеї, смисли, інтерпретації образотворчого мистецтва. Українська теоретична думка ХХ століття: антологія / упорядник Р. М. Яців. – Львів: Львівська національна академія мистецтв; Інститут народознавства НАН України, 2012. – Ч. 1. – С. 142.

Якщо ж повернутися до народної культури, то чи не найглибиніше ментальні риси тої чи іншої нації проявляються у піснях, зокрема у текстовій частині. На перший погляд текст народної пісні є простим. Проте у цій простоті втілена досконалість, і багато хто з поетів прагнув наблизитися до поетики народної пісні, у якій закладено дивовижну драматургію, немає зайвих слів, їхній хронотоп стиснутий, іншими словами, при малому обсязі вони місткі на багатоподібність і розтягнутість в часі.

Чи не такий народно-пісенний принцип творчості Б. І. Антонич застосував у своїй «Яворовій повісті» (збірка «Зелена євангелія»)? На підставі цієї поезії Дмитро Павличко висловив проникливе судження про Антоничеву поетичну вимову, що водночас корелюється з його поглядами на національне мистецтво: «Оце і вся “Яворова повість” поета, яка має більше драматизму, філософії і чару, як деякі наші повісті та романи, що всю роздуту порожнечу набивають лексичними реп'яхами, повисмikuваними з вовни ділівських кожухів, та взорами потовчених музейних писанок народницької літератури»²⁹. Попри своєрідну риторику, це твердження містить і влучні міркування щодо поверховості у художньому опрацюванні національних тем.

Мабуть, однією з найближчих до народної пісні в українській літературі є поезія Тараса Шевченка. З них обох користав Б. І. Антонич, хоча його художня практика уже модернізована, втілена відповідно до духу часу. Паралель Шевченко – Антонич є не випадковою. Антоничів вірш «Вишні», перші два рядки якого є часто цитованими і навіть стали візитною карткою автора, є мовби його творчим автопортретом: Антонич був хрущем і жив колись на вишнях, / на вишнях тих, що їх оспіував Шевченко. / Моя країно зоряна, біблійна й пишна, / квітчаста батьківщино вишні й соловейка! / Де вечори з євангелії, де світанки, / де небо сонцем привалило білі села, / цвітуть надхненні вишні кучеряво й п'янко, / як за Шевченка, знову поять пісню хмелем»³⁰.

Антонич бачить себе продовжувачем Шевченкових традицій. Вони обос – Шевченко і Антонич – на одному шляху. Антонич цього не

²⁹ Павличко Д. Пісня про незнищенність матерії // Антонич Б.-І. Пісня про незнищенність матерії: поезії / упорядкування, вступна стаття і примітки Д. Павличка. – Київ: Радянський письменник, 1967. – С. 32-33.

³⁰ Антонич Б. І. Зелена євангелія (Посмертне видання) / портрет роботи В. Ласовського; обгортка С. Гординського. – Львів: Видавництво «Ізмарагд», 1938. – С. 40.

циурається. Зовсім інші естетичні характеристики поезії Антонича не перешкоджають йому опиратися на традицію Шевченка.

Він про це й сам говорив (чи писав) в інтерв'ю «Як розуміти поезію», коментуючи свій твір: «Вірш "Вишні", що в ньому виступає цей образ, висловлює зв'язок поета з традицією нашої національної поезії, а зокрема з шевченківською традицією. У цій традиції поет почуває себе одним дрібним тоном (малим хрущем), але зате врослим у неї глибоко й органічно, начеб сягав корінням ще шевченківських часів»³¹. Це можна потрактувати, як добре новаторство, оперте на добрій традиції. Бо *виростає* з неї. Не копіює, не сліпо продовжує, а *виростає*. Окрім цього, це передбачає – при одній умові – обов'язково умову іншу: якщо виростати, то ґрунтуватися, або ж якщо ґрунтуватися, то виростати.

Тому *модернізація* для Б. І. Антонича теж важлива як така, що відбувається не без закорінення у досвіді анонімних та відомих попередників. І сприймає він це не крізь вузьку призму напрямів/стилів і навіть епох, а ширше, загальніше, трактуючи зміну як щось природне, але універсальне та умовне. Пишучи у статті «Національне мистецтво» про поступ, Б. І. Антонич говорить про те, що попри зміну періодів, епох, стилів, у мистецтві існує щось таке, що є понадчасовим, те, що об'єднує митців та їхні твори незалежно від духу часу, і щось таке, що завжди актуалізується, щось, що є спільним для всіх *життєвих світів*, незалежно від простору постання і розвитку. «Безперечно, – стверджує Б. І. Антонич, – що кожна доба має свої власні художні форми, свої власні способи мистецького вияву»³². Проте «мистецькі форми одної епохи не є здебільша ні вартісніші, ні кращі від мистецьких засобів іншої»³³. Отож: «мистецькі форми кожної епохи є неповторні, а одночасно художні закони всіх часів є до себе подібні»³⁴.

Проте в Антоничів час, як і нерідко в теперішніх літературознавчих дослідженнях, категорії *народне* чи *національне* неодмінно асоціювалися із соціальним контекстом, в тім числі розроблюваним у реалістичній літературі, де окрім справді вершинним мистецьким досягнень, далеко не все було створене на відповідному рівні. І дуже часто під ці уявлення потрапляла глибинна народна культура. Проте не можна прирівнювати народницько-просвітянську літературу,

³¹ Як розуміти поезію: размова в редакції з Богданом І. Антоничем // Назустріч. – 1935. – Чис. 15, 1 серпня. – С. 5.

³² Антонич Б. І. Національне мистецтво (Спроба ідеалістичної системи мистецтва). – С. 5.

³³ Там само.

³⁴ Там само.

до того ж ту, яка далеко не рівня найкращим взірцям українського реалізму (І. Нечуй-Левицький, Панас Мирний) до синкретичного, міфологічно-первісного пластику культури, репрезентованого, наприклад, у піснях. Хто ж, як не Б. І. Антонич, добре відчував таку народну культуру і знав її ціну – адже його життєвий світ нею наповнений.

З іншого боку, ця давня культура позначена розмитістю національних різниць. Наприклад, фольклорні мотиви горян подібні між собою: гірський ландшафт накладає певні риси у світовідчуванні – незалежно, чи це Альпи, чи Кавказ, чи Карпати. Б. І. Антонич назвою одного з підрозділів статті «Національне мистецтво» ставить риторичне питання: «Чи народнє мистецтво таке оригінальне?». «Ми навіть бандури не винайшли, – розвиває свін свою думку про умовність національного, – <...> Яких дев'ятдесяти відсотків наших народніх казок <...> наявні з чужини. Деякі коломийки <...> нагадують <...> еспанську народню музику. Чи творчість такого, наприклад, Андрієнка така знову чужа, а всяке народництво знову прарідне?»³⁵. Очевидно, творчість відомого у світі українського маляра Михайла Андрієнка-Нечитайлі була предметом дискусій, як і багатьох інших його соратників.

Проте національні риси з часом формуються, відточуються і таки набувають оригінальності, попри якісь універсальні характеристики, що їх поєднують. Національне у мистецтві – це акумуляція ментальних і світовідчуvalьних рис певної спільноти, яке попри свою універсалізацію зберігає щось характерне. Ми говоримо про англійську літературу, німецьку філософію, австрійську музику – і не тільки через, що вони суттєвично творилися у певному просторі, у тій чи іншій країні, але й тому, що позначені духом цього простору, цієї країни.

В уста Чуба, прообразом якого був Володимир Ласовський, авторка роману «Альбатроси» Оксана Керч вкладає якраз те, що обговорювали у колі мистецької богеми 1930-х років, куди входив і Б. І. Антонич. Тут повторено те, що раніше було надруковане на сторінках «Карбів»: «Коли цей твір, вибачте за зухвалість, намалював мистець, свідомий своєї українськості, то твір буде, безперечно українським. І не треба його прибирати у вишивані рукави та смушкову шапку. А де лежить національна ознака твору, то це не наш секрет <...> Правда, наші критики, визначуючи органічність нашого мистецтва, зводять її ознаки до фольклорних рис. Це не гаразд <...> Немає понаднаціонального мистецтва, і всі мистці, які своєю батьківщиною вважають Париж, живуть там роками, працюють в атмосфері своєрідної солідарності, різняться

³⁵ Там само.

між собою, як негр із скандинавцем, як англієць з вірменином, як українець з москалем. Чи Леонардо да Вінчі створив французьке мистецтво, хоч жив між французами?»³⁶.

Отже, йдеться передусім про національну призму у світовідчуваенні і світосприйнятті. І це переводить проблему національного із літературно-критичного контексту міжвоєнного періоду в Галичині до теоретичного дискурсу, відсилає твердження Б. І. Антонича та його соратників до потебнянської рамки національного світосприйняття у творенні слова/твору. Відомим є Антоничеве визнання, яке залишилося у чернетковому варіанти статті «Становище поета. «...Проти розуму вірю, - писав він, - що місяць, який світить над моїм рідним селом в Горлицькому повіті, є інший від місяця з-над Парижа, Риму, Варшави чи Москви <...> Вірю в батьківську землю й в її поезію»³⁷.

Утім, батьківська земля може залишитися як спогад, як невикористане джерело для продовження життя в уяві – тобто, у творчості, якщо не стане матеріалом для мистецької дійсності, якщо не стане *уявленням*. Врешті, така трансформація *життєвого світу* стає «власністю» не лише для її автора, а й для усіх потенційних її сприймачів різної національності і з різним горизонтом сподівань. «Але з народного мистецтва, – уточнює Б. І. Антонич, – треба видобути загальні проблеми, а не зовнішні прикраси, одним словом треба піднести його до понадлюдового рівня, але це може вчинити хіба... Шопен чи... Пікассо»³⁸. Іншими словами, національна призма цікава настільки, наскільки може бути *універсалізована*. Це – мовби повернення до того стану, коли ще не було такої розмитості у різних способах сприйняття світу залежно від місця народження.

Для Б. І. Антонича, отже, чи не найважливішим є синкретизм світовідчування, що виражається передусім у зв'язку людини з природою. Тоді мистецтво – у різних його видах – є мовби наслідуванням природи, трансформацією позалюдського із людським, сполученням різних світів. Різні національні досвіди такого сполучення доповнюють одне одного у загальній картині, творять своєрідний «концерт» (як в однійменному вірші Б. І. Антонича), де важливою є кож-

³⁶ Керч Оксана. Альбатроси: роман. – Буенос-Айрес: Видавництво Юліяна Середяка, 1957. – С. 101-102.

³⁷ Антонич Б. І. Чернетка статті «Становище поета» // Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника, відділ рукописів, фонд 10, од. 36. 69.

³⁸ Антонич Б. І. Національне мистецтво (Спроба ідеалістичної системи мистецтва). – С. 5-6.

на партія у загальному оркестрі. Тут – коріння поезії Б. І. Антонича, і, очевидно, тут треба шукати витоків його трактування категорії *національного* у мистецтві.

Підсумовуючи зазначу, що творчі пошуки і теоретичні засади митців-малярів не лише викликали інтерес у Б. І. Антонича, але й були йому співзвучними, дискусії саме на цьому полі, за словами С. Гординського, «творили певний фермент, точніше сказати – духовий, мистецький клімат, в якому народжувалися ідеї і поставало бажання творити»³⁹. Антоничева концепція «національного мистецтва», виражена в однайменній статті, яку можна «однаковою мірою прикладти до мистецтва пластичного і словесного»⁴⁰, і за яку письменник удостоївся членства в АНУМ, є прикладом плідного зв'язку різних мистецьких середовищ і підтверджує теорію синтетизму.

Ольга Федоро

ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ АНТОНИЧА У БОРТЯТИНІ

Уже із самого ранку 4 жовтня 2015 р над Бортятином витав антоничівський дух, бо «прийшли лемки у крисанях» віддати шану українському поету світової слави – великому сину Лемківщини Б. І. Антоничу, вшанувати день його народження.

Зранку за участю церковного хору с. Зимна Вода відбулася Служба Божа у церкві с. Бортятин. Свято розпочалося о 11 годині. Було багато місцевих жителів, а також гостей зі Львова, Миргорода, Запоріжжя та інших місць, як і кожного року – І. Калинець та Р. Лубківський. Виступаючі відзначали щедрий талант поета, те, що він створив власну концепцію світу, яка ставить його в один ряд з найвизначнішими поетами його епохи.

Багато поетів називають Б. І. Антонича своїм духовним учителем, зокрема про це говорив Р. Лубківський, який видав збірку поезій «Легенда про Поета» і подарував її присутнім. Також пан Роман передав музею копію ікон церкви с. Новиця з Лемківщини – рідного краю поета. Інші гости музею-садиби – депутат Верховної Ради України Ярослав Дубневич подарував книгу спогадів про Майдан, художники-студенти з Миргорода представили глядачам виставку своїх творів, працівники Львівського музею історії релігії привезли цілу експозицію фотографій і по ній зробили екскурс життєвого шляху Андрея Шеп-

³⁹ Гординський С. Богдан Ігор Антонич: його життя і творчість. – С. 7.

⁴⁰ Там само.

тицького до його 150-річчя – Духовного батька українського народу, який підтримував культуру рідного краю.

Свято прикрасили і художні колективи. Глядачі гаряче вітали виступи хору «Лемковина» зі Львова, ансамблю «Оксамит» із Запоріжжя.

Щиро дякуємо організаторам цього свята.

Степан Кищак

ДО 95-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ НЕЗАБУТНЬОГО СКУЛЬПТОРА ЛЕМКІВЩИНИ ВАСИЛЯ ОДРЕХІВСЬКОГО (18.02.21-06.12.96)

В. Одrexівський. Скульптура
Ю. Шкрумеляка

Осягнути мистецьке обдарування, природу таланту Василя Одрехівського без рідної не тільки йому Лемківщини, напевно, можна, але це буде нефахово, неповноцінно. Відомо, що мистецтво різьби серед українського населення Карпат, зокрема лемків, має свою багатовікову історію. Лемки жили в оточенні гірських масивів, буйних лісів і тому з незапам'ятних часів обробляли дерево, виявляючи високі естетичні смаки, самобутню культуру та великі творчі здібності. Дерев'яні промисли розвивалися природно, органічно вплітаючись у плин життя.

Різьбу, переважно з рослинним орнаментом, застосовували в архітектурі житлових будинків і церков. Розповсюджені були скульптурки домашніх і диких

тварин і птахів малих форм: серни, олені, ведмеді, бики, верблюди, кози, вівці, лисиці, зайці, орли, качки, гуси і т. ін. Майстри передавали у пластичні не лише анатомічні особливості, а й звички, тому ці вироби – дуже цікаві й самобутні. Різьба – чи не найкраща пластична форма, яку колись відчула людина, можливо, муки її творчої появи найбільше нагадують народження людини. Це своєрідний синтез внутрішніх зворушень, думок і відчуттів, які шукають втілення в реальній формі.

Саме різьбярство Лемківщини є незаперечним колоритним явищем у скарбниці українського мистецтва. Ця різьба вже віддавна є

об'єктом прискіпливого аналітичного вивчення з боку багатьох дослідників, у тому числі сина В. Одрехівського Романа – кандидата мистецтвознавства, у монографії якого міститься 164 назви праць українських і зарубіжних авторів. Додамо, що автор цих рядків – різьбяр з лемківських теренів, – теж долучився до вивчення лемківських різьбярських витоків. Словом, Лемківщина дала видатних майстрів народної різьби та професійних митців, що збагатили не тільки українську національну, а й світову культуру.

До цієї когорти належить В. Одрехівський заслужений діяч мистецтв України (1964 р.), член Спілки художників України.

Народився митець у невеличкому, але чарівному на природу різьбярському с. Вілька в родині різьбяра Павла Одрехівського. Це село разом із с. Балутянка були осередком різьби на Лемківщині, розташовані біля курортів Івоніч та Риманів, що стимулювали розвиток народного мистецтва, зокрема різьбярства, привертаючи зацікавлення курортників.

Юний Василь, ще пасучи худобу, почав різьбити, бо мав зразки. У селі найвідомішими різьбярами були Михайло Орисик із синами, Олекса Стецяк, родина Бенчів, Красівських, Сухорських та Іляшів. Молодий Василь, окрім батьківської творчості, вивчав їхні різьби та вдосконалював своє ремесло. Він дуже цікавився виробами М. Орисика, його талантом як музиканта, коли М. Орисик з різьбярами та їхніми дружинами відтворювали лемківське весілля в Риманові на запрошення графині Потоцької, він з великим зацікавленням стежив за цим дійством, що зафіксував фотограф.

Але лиха доля вирвала В. Одрехівського з прадідівської рідної землі – у січні 1945 р. був депортований з іншими лемками в Одеську область, с. Цибульовка. Згодом не без зусиль переїхав у Тернопільську область, де оселилася його рідня. 1946 р. приїжджає у Львів, продовжує різьбити скульптури малих тварин, чорнильні прибори, працює надомником у артілі ім. Лесі Українки. До слова, заснування різьбяр-

В. Одрехівський.
Захар Беркут

ського цеху – артілі справа автора цих рядків. Незабаром усі різьбярі артілі переходять у Художній фонд, беруть участь у виставках, де допитливий В. Одрехівський знайомиться з художниками Львова, зокрема В. Паньківим, директором етнографічного музею та художніх промислів, скульпторами В. Сколоздрою, Я. Чайкою, графіком Л. Левицьким, мистецтвознавцем М. Батогом та іншими.

Під впливом львівських митців тематика творів В. Одрехівського змінюється, він освоює різьбу круглих тематичних творів дерев'яної скульптури, виконує в дереві твори "Дереворуб", "На ярмарку", "Лемко несе дрова", "Дудар", "Збирання винограду", "Жнива", "Гуцульський танок", "Орел", "Материнство" тощо, які позначені прагненням реалістично відобразити навколоїшній світ.

Водночас В. Одрехівський усе самокритичніше оцінює свій творчий метод, що уподібнюється натуралізму, усвідомлює потребу професійного опанування мистецтва творення, тому вирішує вчитися. 1948 р. вступає до Львівського художнього училища ім. І. Труша, після закінчення якого 1951 р. продовжує навчання на скульптурному відділенні Львівського державного інституту прикладного та декоративного мистецтва (нині Львівська національна академія мистецтв). Заявив про себе як митець-портретист вже від дипломної роботи, в якій увічнив цікавий історичний портрет Юрія Шкрібляка (тепер зберігає в Національному музеї в Києві). Митець прискіпливо вивчав історію України, рідної Лемківщини, що дозволяло створити галерею скульптурних портретів – "Захар Беркут", "Лукіян Кобилиця" (1960 р.), "Композитор Станіслав Людкевич" (1967 р.), "Леся Українка", "Василь Стефаник" (1971 р.), вникнути в образи Івана Франка, Тараса Шевченка, разом із сином Володимиром створити пам'ятник Т. Шевченкові в Перемишлянах (1991 р.). В. Одрехівський також співавтор пам'ятника І. Франку у Львові.

Мешканці Стрия пам'ятають його та сина Володимира як творця історичного триптиху "Будителів" (Т. Шевченко, І. Франко, Леся Українка). Для історії Лемківщини Василь зробив портрети поета Б.-І. Антонича, лікаря А. Гнатишака, диригента хору "Лемковина" І. Кушніра, різьбяра І. Кищака та його сина різьбяра С. Кищака, лемківських співачок, лауреатів Шевченківської премії сестер Байко.

Василь Одрехівський з дружиною Марією Байко – професором Львівської музичної академії ім. Лисенка – виховали двох синів – скульптора Володимира, професора ЛНУМ, народного художника України та науковця Романа – доцента Українського національного лісо-

технічного університету, які гідно продовжують славний родовід Одрехівських.

Праці В. Одрехівського відомі та високо поціновані в Україні й за кордоном, входять у скарбницю українського мистецтва. Попри значне науково-популярне вивчення лемківської різьби, інтерес до неї не вгасає, є ще чимало нез'ясованих сторінок, майстрів, творчість яких чекає на фахових дослідників.

Степан Кищак

ПОЇЗДКА ЛЕМКІВСЬКИХ РІЗЬБЯРІВ “ДОМІВ”

6 липня 2013 р. мій музей лемківської різьби і писанок ім. Богдана-Ігоря Антонича у Львові, який знаходиться на вул. Ранковій 16, відвідали пан бурмістр гміни Риманів Войтек Фарбанець, відомий юрист з Коросна пан Ришард Крукар та пані Марія Вайс з села Климківка, що знаходиться біля колишнього села Вілька. Вони з великою цікавістю оглянули музей та зробили запис у книзі відгуків. Метою їхнього приїзду в Україну було вивчити успіхи лемківських різьбярів із сіл Балутянка, Вілька, Дошно, Волтушова, які до 1945 р. переселення лемків належали до гміни Риманів, і запросили нас та наших родичів взяти участь в урочистих подіях “Śladami Kultury Lemkowskiej”, які проходили від 15 до 17 серпня 2013 р. на теренах гміни Риманів.

С. Кищак серед учасників конференції у Риманові-Здрою, 2013 р.

Програма святкування передбачала Службу Божу у новій, відремонтованій церкві, її громадську оцінку, посвячення, науково-історичну конференцію, лемківську Ватру, різьбярські верстати та фотовиставки, а також панаходу на могилі Катерини Бенч (на цвинтарі біля церкви), святкові зустрічі на горі Примірки.

Згадую слова бурмістра з Риманова: “Вас, пане Кищак С. та пане Красовський І., як культурних діячів в Україні, запрошуємо як головних гостей завітати до нас із групою лемків названих сіл. Витрати на

подорож і перебування в Польщі беремо на себе". Ось 15 серпня 2013 року автобус пана Степана Костя, дружина якого має лемківське походження, із 22 особами, під керівництвом Одрехівського Ярослава, сина різьбяра районного голови товариства "Лемківщина" міста Трускавця, взяв курс із Трускавця через Львів у напрямку Польщі. Кордон перетнули спокійно, без зайвих затримок. Групу складали члени різьбярських родин із Балутянки, Вільки, Дошна, із Волтушови був Володимир Максимович, який живе в США (Флорида), його батько, Іван Максимович, виставляв лемківську різьбу в Монроє (Нью-Йорк).

Село Дошно було осередком парафії, куди належали Балутянка, Волтушова з дочірними церквами, Вілька і Посада Горішня без церков. Церкву в Дошно у 1945 році розібрали, а в 1963 році така ж доля спіткала церкву у Волтушові. Збережено в парафії в Балутянці лише церкву Успення Пресвятої Богородиці з 1820 р. Від знищення її врятували 5 родин поляків, які залишилися після виселення лемків. Поляки недовго використовували церкву як костел через її поганий стан. У Балутянці згодом побудовано костел, а церкву вирішили реставрувати, щоб зберегти цю пам'ятку духовної та матеріальної культури лемків (як власність римо-католицького костела).

Активістами реставрації були пан Ришард Крукар, пан бурмістр гміни Риманів Войтек Фарбанець, а основним реставратором був інженер пан Стефан Стемпін з Коросна. Розпочали її у 2009 р., а завершили - у 2013 р. Замінили деякі деталі іконостасу, зокрема давні царські врата, які були передані до фондів історичного музею в Сяноці.

15 липня 2013 року ми переночували в Риманові - здрою у віллі "Зачіші". На другий день автобус із делегатами приїхав до Балутянки через Дошно. Ми всі з хвилюванням оглядаємо відновлену церкву (як писанку) зі слізами на очах. До церкви прийшло дуже багато людей, репортерів з фотоапаратами. Мене як найстарішого мешканця Балутянки попросили зробити запис у книзі відгуків. Я написав своє враження на українській мові. Про церкву пам'ятаю з дитинства, адже наша хата була біля церкви і цвинтаря.

Фотоапарати журналістів виблискували зі всіх сторін. Незабаром прибули представники римо-католицького духовництва - єпископ з Перемишля Станіслав Ямрозек, о. Мечислав Шостак - декан Риманова, о. Веслав Словінський, парох Королика Польського та греко-католицький священик Андрій Журав з Команчі. Всі ледве помістились у церкві. Священики з єпископом розпочали Службу Божу разом із лемківським хором. Після Служби Божої всі вирушили на цвин-

тар, де відправили панахиду на могилі Катерини Бенч, бабці Ольги Бенч (консула України у Словаччині). Священик виголосив проповідь українською мовою. Панахида була дуже зворушливою. Було багато людей, серед них - дві монахині із США, їхні родичі з Балутянки, Федір Гоч з жінкою із Зиндранови, який допоміг мені поставити хрест на могилі матері в Балутянці. До речі, поруч з могилою Катерини Бенч знаходилась могила моєї матері. Ольга Бенч подякувала всім за участь у відправі панахиди. Згодом всі дружно добралися на гору Примірки, туди прибуло понад 600 осіб, значно більше, ніж сподівалися організатори. Тут були поставлені столи і лавки для угощення. Згори чудовий вид на Коросно, Ясло і опустіле колишнє село Вілька. Серед присутніх на горі Примірки був гость з Ізраїлю колишній тутешній мешканець, пан Альберт Слugoцкі, зараз мешканець США, який колись жив у Варшаві. Під час німецької окупації його врятували від голоду селяни Балутянки. Він закупив школу в Балутянці, відновив та запросив відвідати її. Цього ж дня гостей чудесно пригощали, зі сцени лунали українсько-лемківські пісні у виконанні хорового ансамблю "Ослав'яни" з Мокрого.

Через місяць 8 серпня 2013 р. Альберт Слugoцкі відвідав мій музей Лемківської різьби і писанок ім. Богдана-Ігоря Антонича з делегацією Польщі від Дуклі. Вони зробили запис у книзі відгуків музею.

Пан бурмістр В. Фарбанець виголосив цікаву доповідь на тему "Слідами лемківської культури". Польські пісні виконував хор з Риманова. Свято затягнулося до пізньої ночі. На вершині гори запалено велику собітку, яку було видно і в Коросно і в Яслиськах. Крім музики, зі сцени лунали численні привітання, оголошення про нагороди присутнім та подяки за організацію величавого свята.

17 липня, на третій день, у галереї Риманів-здрій відбулася науково-історична конференція "Слідами культури лемків", присвячена історичному минулому лемків, їхній культурі, мистецтву різьби, оцінці реставрації лемківської церкви в Балутянці. Польські доповідачі розповідали про цінність реставраційних робіт і про самі твори церковного іконопису. Я також детально розповів про давні традиції лемківського різьбярства в Балутянці, Дошні, Валтушовій. Згадав про графиню А. Потоцьку, яка організувала у 1887 році різьбярську школу у Риманові-здрою, щоб рекламиувати здрій і технічно допомогти сільським різьбярам. Згадав теж про приїзд папи римського Івана Павла II до Львова; від львівського хору "Лемковина" я подарував папі різьблену палицю. Іван Красовський виступив з доповіддю про історію лем-

ків, про їхню культуру, яка ще чудово побутує на Україні (лемківські хори, лемківська різьба, писанки та вишиванки), про свою співпрацю з відомим польським вченим, професором Романом Райнфусом.

17 липня 2013 року на прощання пан Ришард Крукар, бурмістр В. Фарбанець, пан архітектор С. Стемпкін подарували Музею лемківської різьби і писанок ім. Б. Ігоря Антонича макет відремонтованої церкви в Балутянці, який мені вручила Ольга Бенч.

Галина Щерба

ВІДГОМІН "ЛЕМКІВСЬКОЇ ВАТРИ"

33-я "Лемківська Ватра" в Ждині проходила 15-19 липня 2015 р. Як завжди була велелюдна, цікава. Прибуло багато автобусів з України. Сюди приїжджають, щоб відчути запах рідної лемківської землі. Навколо – палатки, автомобілі різних марок; всюди весело й гамірно; лунають різні мови і різні пісні; люди зі всього світу – молоді й похилого віку, українці – лемки, які вже не володіють лемківською говіркою, але чують голос своїх предків, хочуть на рідній лемківській прадідівській землі напитися чистої водички з потічків і криничок, подихати свіжим карпатським повітрям, намиливатися безмежно гарними краєвидами.

Ватру урочисто розпалили староста "Ватри" Петро Васюла і карпатський трембітар Любомир Кушник.

Організатори успішно попрацювали над концертною програмою. Серед колективів найбільш активними дитячі – "Сонечко" (Польща), "Лелечатко" (Україна), "Горицвіт", "Лемко-товорюніор" (Польща) та ін. Глядачі тепло приймали також виступи таких колективів і "Яворина" (Україна), "Гомін" (Україна), "Студенька" (Україна), "Дики бджоли" (Польща), "Ластівочка" (Польща), "Маковиця" (Словаччина), "Юнор" (Словаччина), Тріада (Україна), "Цвіт кульбаби" (Україна). У суботу біля Пам'ятного знаку відслужено панахиду за жертвами "Віслі". Урочисто привітали усіх ватрівчан львівська "Лемковина, Зоря" (Польща), "Полунічка" (Україна), "Сандечане" (Польща), "Сузір'я" (Україна), "Ручай" (Польща) та ін.

У неділю пройшла вистава "Сватання на Гончарівці" лемківською говіркою, яку поставив аматорський театр із Ряшева (Словаччина).

Звичайно були також наукові виступи, зокрема присвячені творчості Епіфанія Дровняка (Б. Гук, О. Маслей, С. Гладик, В. Шляпта та ін.); тему біженців до Чехословаччини у 1945-1946 рр. висвітлював проф.

Б. Гальчак. Третю актуальну тему "Русинізм в лемківському середовищі" розкривали у своїх виступах В. Мулеса (Україна), Г. Трохановський (Польща), В. Піпаш (Україна), Б. Вісловський (Сербія), Б. Гальчак (Польща), М. Сополига (Словаччина). Увесь час стояла гарна погода, а під час закриття "Ватри" – сильна гроза. Так прощалися рідна земля зі своїми дочками й синами, які знову через рік приїдуть сюди зрештою не лише для культурної розваги, але й для того, щоб відвідати рідні села, побувати на могилах родичів...

Думаю, що ця "Ватра" запам'ятатиметься надовго усім її учасникам, а особливістю її є те, що вона приваблює молодих, а отже сподіваємося, що й далі буде відбуватися у гарному лемківському куточку в с. Ждиня.

Михайло Тиханський, Валентина Грабчак

ЕКСПОЗИЦІЯ КАРТИН В «МУЗЕЙНОМУ КОМПЛЕКСІ «ЛЕМКІВСЬКЕ СЕЛО»

26 травня 2015 року важливою подією в історії музею стало відкриття виставки картин художника, майстра живопису Михайла Івановича Тиханського, народженого в 1950 році в с. Нова Гута в сім'ї депортованого лемка з с. Мілик Новосанчівського повіту Краківського воєводства (Лемківщина). Робота по передачі картин тривала декілька років, художник ще вагався щодо передачі картин, але через

М. Тиханський у колі друзів

наполегливість директора художні шедеври розміщені в лемківській світлиці музею. Тематикою картин художника є лемківські краєвиди та навколоишня природа Монастириського району, оскільки майстер проживає в даній місцевості. Виставка містить сімнадцять картин і один відреставрований образ. Серед них: «Рання весна в с. Нова Гута» (олія, картон, 1970 р.); «Вид на костел м. Монастириська» (олія, картон, 1982 р.); «Карпатський етюд» (олія, картон, 1998 р.); «На рідній землі» (олія, картон, 1981 р.); «Вид на автобусну м. Монастириська» (олія, картон, 1983 р.); «Рясний сніг» (олія, картон, 2006 р.); «Осінь в Карпатах» (олія, картон, 1998 р.); «В Карпатах» (олія, картон, 1998 р.); «Монастириська г.к. церква» (олія, полотно, 2010 р.); «Капличка на Ватряному полі» (олія, полотно, 2013 р.); «Зимовий ранок» (олія, полотно, 1998 р.); «Міський ставок» (олія, полотно); «Трудовий ранок» (олія, полотно, 1973 р.); «Портрет лемка І. Кулика» (олія, полотно, 2000 р.); «Будівництво аптеки м. Монастириська» (олія, полотно, 1979 р.); «Автопортрет» (олія, полотно, 1995 р.); «Антон Цідило бригадир буд. бригади» (пастель, картон, 1950 р.); «Сікстинська Мадонна (копія)» (олія, картон, 2015 р.); образ «Матері Божої» (олія, полотно); образ «Ісуса Христа» (олія, полотно).

16 жовтня 2015 р. нашему художнику минуло 65 років, зичимо йому здоров'я, щастя, благополуччя та творчої наснаги, ще багато років трудитися на рідній ниві. Многая літа Вам!

Михайло Тиханський, Валентина Грабчак

ЛЕМКІВСЬКА КУЗНЯ

Музей під відкритим небом почав розбудовуватись з 2008 року за ініціативи отця Анатолія Дуди. Першими будиночками були збудовані «хата столяра», «лемківська світлиця», «лемківська садиба», у 2009 р. – «кравецька майстерня», «вілла», 2013 р. – «гончарня». Поруч з експозиційними будиночками тут розміщений церковний комплекс до якого входить: лемківська капличка, дзвіниця та криниця. А з 2014 р. почалося будівництво лемківської кузні.

Двадцять років тому як я (Тиханський Михайло) вперше дізнався, що наш славний лемко – коваль з с. Астрябика (Лемківщина) під час депортациі зумів перевезти спорядження для кузні, яким він заробляв собі гроші і на Україні, виробляючи різний реманент нашим країнам з Мілика, Щавника, Поворозника, Астрябика, які проживають після депортациі в с. Доброводи Тернопільської області. Важко було випро-

сити цей скарб у родичів уже покійного Шкварли Симена. Неодноразово протягом цього часу я випрошував міхи ковальські, прикрашені різьбою з волової шкіри, ручну машинку свердлильну чи кліщі виготовлені руками нашого славного коваля, але відповідь була тверда «їх юш давно неє», але вже в 2014 р. дочка Марія зм'якла і не витримала моого благального погляду. І слова її, як хліб з медом, зійшли з уст «Та юш си воз там на поді тоти міхи», напевно тільки муzejні працівники зможуть зрозуміти мою радість, з якою я летів на той під сипанця, як я тягнув міхи до самоходу.

Так збулася моя мрія збудувати кузню і закипіла робота. Лісничий Синишин Володимир дозволив зрізати ялиці, хлопці з с. Гончарівки з майстром Дробязком Миколою перевезли кіньми 20 м³ лісу. Наші лемки Теліщаки з радістю їх розпилили на плахи.

А ваш покірний слуга зі своїми працівниками вручну, як було колись, почали класти зруб і так вінець за вінцем і кузня, як казка, виринула в гайочку на Ватряному полі. Внуки Віталій і Сергій Харик ручним коловоротом вертіли діри і тесали кілки (кращого тренажера не треба було їм).

Тераз щиро Вас шитких заправам, дороги лемкове, приходте і приїжджайте до нашого музею, де зможете по дмухати і розпалити горно ковальське і полинути в наші славні гори Бескиди, де наши діди і прадіди творили і славили наш край безмежний і багатий.

Ольга Фабрика-Процька

«МУЗЕЙ РОДИННИХ ПРОФЕСІЙ» РОМАНА ФАБРИКИ ЯК ФАКТОР ЗБЕРЕЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Музей родинних професій – ці три слова виблискують карбованою міддю над вхідними дверима відкритого та освяченого 13 вересня 2005 року нового музею на Прикарпатті. Автор ідеї, проекту, дизайну та численних експонатів заслужений журналіст України Роман Фабрика. Відомий далеко за межами Прикарпаття репортер тривалий час виношував ідею відкриття такого музеюного осередку. У спеціально побудованому його руками невеличкому приміщенні на подвір'ї п. Роман зібрав символи 150 родинних професій за останні 200 років, а відкриття свого дітища приурочив до сторіччя з дня народження матері, Анни Андріївни. У будівлі знайшли свій притулок сотні пристрій, інструментів, апаратів, механізмів, численні атрибути багатьох професій, а також предмети побуту, домашнє начиння.... Не один рік

збирав, лагодив, реставрував Роман Михайлович з метою збереження цих реліквій для наступних поколінь не лише його великої родини, але й для широкого загалу відвідувачів цього оригінального музею.

У великій родині журналіста, здебільшого, були ремісники – добри газди, майстровиті люди, які уміли «з нічого зробити щось», змайструвати воза і підкувати коня, збудувати будинок, викопати криницю... Вони були не просто умільцями, а справжніми інженерами-винахідниками. Серед його родичів – багато вчителів, музикантів, є військові й суднобудівники, правоохоронці, хлібороби, лікарі, ковалі, банкіри, прачки, чимбарі, римарі, співаки, ветеринари, пасічники, пожежники, лісоруби, кіномеханіки, фотографи, агрономи, зоотехніки, кравці і навіть ворожка....

Відомий прикарпатський журналіст за своє життя опанував чимало професій. Починав трудову діяльність шахтарем у Воркуті (про цю сторінку його біографії у музеї нагадують лампа і шахтарська шуфля). В армії вивчився на авіаційного механіка – про це в музеї нагадує висотомір з літака. Є й кінопроектор – свого часу працював кіномеханіком. Журналістськими стежками Роман Михайлович мандрував понад сорок років. Був ліцитатором і весільним тамадою. Останні два десятиліття лауреат численних премій, працював власним кореспондентом Укрінформу. В Івано-Франківську започаткував місцеве телебачення. За експонатами його музею можна простежити й еволюцію журналістики: ручка з пером і чорнильницею-невиливайкою, звичайні авторучки, кулькові ручки, фотоапарати, диктофони, друкарські машинки різних років, комп'ютер.

«Найдорожчі для мене експонати – це Медаль материнства та орден «Материнська слава» моєї матері, - розповідає Роман Михайлович. – У сім'ї було семеро дітей. Батько був залізничником. Загалом у родині понад 250 років «залізничного стажу». Є тут і родинна колиска, яка виколисала більше ста немовлят, колекції сімейних годинників, ключів, монет, нагород.

Збирати експонати господар почав давно. Найцікавішим з них вважає пристрій для обжарювання та перемелювання кофейних зерен ще з часів Австро-Угорщини. Серед експонатів представлено відреставрований плуг і борону, старовинну прялку і керамічний посуд, кованські інструменти і художнє ткацтво, жорна тощо. А найважче, зізнається, було розшукати старий плуг, адже девіз музею «Від плуга до комп'ютера». Від усього, що представлено в експозиції, від добрим українським духом, батьківським і материнським теплом.

Збудував музей Р.Фабрика самотужки, без допомоги влади, спонсорів, добroчинців. Працьовиті руки і власні пенсійні кошти. Цим музеєм він хотів зробити своєрідний пам'ятник своїй родині, розповісти і показати символами про їхні професії, чим займалися, з чого жили. «Час не стоїть на місці. Онуки, правнуки, сподіваюсь, поповнять експозицію, можливо, й розширять приміщення самого музею. Адже з плином часу ці сімейні реліквії – речі, які називаємо старожитностями, що десятиліттями слугували людям, набувають особливої цінності. І, повірте, не як антикварні, а тому, що зберігають у собі дух попередників, живу пам'ять про дідусів і бабусь, батьків, братів, сестер...», – зазначає Р.Фабрика.

Родина, родина, від батька й до сина, від матері – доні тепло передай.... Цей музей – скромний дар попереднім поколінням трудівників-ремісників і тим, хто нині своєю невтомною працею продовжує естафету творення.

Про музей державні чи приватні краще не розповідати, а їх відвідувати. Тож скористайтесь нагодою, щоб віч-на-віч зустрітися з речами, предметами, інструментами колишніх і нинішніх ремісників, науковців, інженерів, символи професій яких зібрані у цьому оригінальному міні-музей, що в Івано-Франківську по вулиці Київській, 6-А.

Степан Кищак

ПРО ПРЕЗЕНТАЦІЮ КНИЖКИ І НАШ МУЗЕЙ

Музей лемківської різьби і писанок ім. І.-Б. Антонича був за-

твєрджений наказом Управління культури і туризму Львівської ОДА № 133 від 14.VII.2009 р. Засновник і керівник музею – автор цієї статті, член Спілки художників України (з 1962 р.).

11 листопада 2003 р. я презентував свою книгу-альбом «Корені лемківської різьби» на художній

Засновники музею Степан та Тереза Кищаки

раді Львівської Академії мистецтв у присутності вчених Академії. Ректор Академії професор, академік, лауреат Шевченківської премії Андрій Бокотей високо оцінив мою дослідницьку працю особливо розділ книги "Лемківське художнє плем'я", де є зібрано визнаних творців, які через депортацию розійшлися по всьому світу, поширюючи лемківське різьлярське мистецтво.

Експонати музею

Володимир Овсійчук, професор, доктор мистецтвознавства, лауреат Шевченківської премії порівняв книгу-альбом "Корені лемківської різьби" з концентрованою енциклопедією Лемківщини. Автор численних видань про народне мистецтво, доктор мистецтвознавства Галина Стельмашук відзначила необхідність досліджень, а також створення такого музею, що покликаний заповнити білі плями в історії українського мистецтва. На думку професора, народного художника України Івана Самотоса, книга-альбом і створення музею мають надалі зберігати мистецьку культуру лемків.

Цю ж думку підтримав народний художник України, Зеновій Кецало. Кульмінацією презентації був виступ лемківського різьбяра, скульптора Мирона Амбіцького в чийому доробку твори в музеях України, Польщі та США. Він нагадав, як Кищак Степан зібрав у повоєнні роки народних лемківських майстрів у Львові до артілі надомників. Справа дала добрий ужиток – 9 членів Спілки художників України та стимул до розвитку паростей славних різьбярських династій Сухорських, Одрехівських, Бенчів, Орисиків, Стецяків, Гляшів, Ритаків та інших.

Схвальним рефреном лунали відгуки професорів Якима Запаска, Ігоря Голода, Ореста Голубця, Володимира Бадяка, голови Фундації дослідження Лемківщини у Львові Ярослава Швягли, голови товариства "Лемківщина", заслуженого діяча мистецтв, скульптора Ропецького Володимира. Варто підкреслити, що автор статті віддав свою художню майстернію, батька Івана Кищака та брата Василя під музей. Музей практично заснований у 2006 р. до 60-річчя депортациї лемків.

Наш музей лемківської різьби і писанок ім. І.-Б. Антонича став осередком розвитку та експонування різьби із сіл: Балутянка, Вілька, Дoshno, Волтушова, Стежниця, Криниця, Білянка (писанки с. Розтайне – центр Лемківщини).

У музеї зберігається така кількість експонатів різьби: оригінальних – 485, допоміжних – 986, лемківських писанок – 250 з цілої Лемківщини.

Протягом цього часу музей відвідало 565 зацікавлених осіб зі Львова, Києва, Харкова, Донецька, Москви, серед них герой України, директор Львівської національної галереї Б. Возницький Тавпаш Андрій – заслужений працівник промисловості України колишній керівник фірми "Світоч", зі США Марія Дупляк, Степан Гованський, Андрій Хомик, член ООП США, фотокореспондент В. Максимович, науковець А. Медведів, народний різьбяр І. Максимович із села Волтушова виставляв свої різьби у США (Монроє Нью-Йорк, деякі різьби і фото зберігаються в музеї). Музей відвідала також заступник міністра культури та туризму України Ольга Бенч, яка 20.VII.2009 р. організувала виставку лемківської різьби в Палаці мистецтв у Києві, де був президент Ющенко. Були нагороджені Орденом II ст. "За заслуги" А. Сухорський, С. Кищак, А. Красівський і Д. Долинський – отримали звання "Заслужений майстер народної творчості України". Експозицію музею побачили Крукар Ришард (з Коросна) і Фарбанець Войтек бурмістр м. Риманів, куди колись належало село різьбярів Балутянка і Вілька. До речі, вони відновили церкву в селі Балутянка, а 16–17 серпня 2013 р. запросили на конференцію до Риманова-здрою 25 родичів лемківських різьбярів.

Львів, 20 вересня 2015 р.

Богдан Ладанай

НАРОДНИЙ УМІЛЕЦЬ ЖИВЕ У САМБОРІ

У фондах Самбірського мистецького музею Леся Курбаса є чимало оригінальних експонатів, подарованих містянами. Серед них – ху-

дожні сувеніри, виготовлені Мироном Головатим. На одному з них у вигляді свічника зображене Леся Курбаса, міську ратушу та Ейфелеву вежу у Парижі.

За словами директора музею Люби Теплої, не просто так у композиційну основу вмонтовано вежу. У 1925 році наш видатний театральний діяч за великий творчий набуток отримав у Парижі золоту медаль. На зворотному боці округлого центру згаданого експонату – море, Соловки, певні ознаки сурового заполярного краю, де кати обірвали земне життя Леся Курбаса.

Такий складний цей експонат, як і ще дві оригінальні речі, подавав музею самбірчанин Мирон Головатий. З ним, власне, й познайомився у музеї. Бо ж пан Мирон старається не пропускати жодної виставки у Самборі. Постійно і активно допомагає у роботі музею як секретар громадської ради.

Про його уподобання більше збагнув у нього вдома. Помешкання на вул. Калнишевського – це своєрідний музей. Там різні за змістом картини. Відчувається колорит сільського життя: соняхи, тин, хлопчина жене корів на пасовище, миловидна україночка у національному вбранні... Зачаровується природою різних пір року.

Є у митця набір писанок з різними орнаментами. Його вправні руки за допомогою лобзика, стамески та ще деяких нехитрих інструментів відобразили на дереві мотиви Великоднього свята, торкнулися нюансів козацького побуту. Вирізьблював шматки із деревини і створив оригінальний комплект шахових фігур.

Мирон Головатий закінчив статистичний технікум, здобув вищу освіту. Тридцять п'ять років віддав Самбірській швейній фабриці, де працював механіком-наладчиком швейного обладнання. Нині – на пенсії.

Важким було його дитинство. Народився на Лемківщині, у селі Височани. Семирічний хлопчина разом з батьками в часи проведення сумнозвісної операції "Вісла" опинився в Тернополі, а згодом їх сім'я переїхала у Самбір. Тут, побудували родинний дім.

Мою увагу привернув токарний верстат. "Сам його змайстрував, придбавши різні частини", – зізнався господар. Якщо б його назвати згідно з творчим амплуа, то пан Мирон – художник, різьբяр, і трішки майстер-чеканник на металі.

– Як у Вас з'являються теми для таких творів? – запитав Мирона Головатого.

– Стараюся ні в кого і нічого не копіювати. Це принципово. Що в душі відклалося, чим багата творча уява, це і відображенено. Адже читаю багато книг.

Вдячні Мирону Головатому і в Самбірському історико-етнографічному музеї “Бойківщина”. Адже до його фондів передавав кілька експонатів. Серед них – кондукторський ліхтар, з яким колись працював його покійний батько-залізничник.

ПЕРЕГЛЯДАЄМО СТАРІ СВІТЛИНИ

Ольга Кровицька

РОДИНА ПЕЛЕШІКІВ

Кожна родина – особлива. Чому? Різні життєві ситуації, різне становлення до політичних подій, різне сталення до реліквій...

Активною парафіянкою лемківської церкви ссвв. Володимира і Ольги є пані Віра. Одного разу я попросила принести старі фотографії їхньої лемківської родини. Пані Віра принесла з фотографії, яким понад 80 років.

Унаслідок депортації з лемківської землі родина була виселена в Україну. У лютому-березні 1946 року вони їхали поїздом два місяці в Україну. Спочатку були в м. Зборові, а згодом – у Львові.

Родина була велика – під час депортації виїхали батьки та 5 дітей: Юлік, Володимира, Любомира, Марія, Віра.

(перший ряд) Пелешик Михайло Степанович (1905 р.н., с. Прусік, Лемківщина); мама Михайла, Анна.

(другий ряд) – зліва Пелешик Юлія Семенівна (1910 р.н., з дому Ракочі); троє – родина Михайла Пелешика.

Пелешик Юлія Семенівна
(1910 р.н.), фото зроблене в Ся-
ноку в 30-і рр.

Ракочії Семен (с. Збоїська на
Лемківщині); брав участь у І сві-
товій війні

Тереза Русиник (Кицак)

ФОТОГРАФІЇ З РОДИННОГО АЛЬБОМУ

Я народилася в селі Розтайне на Лемківщині в родині Стефана Русиника і Ольги Прокопчак у 1935 році. Мій батько був багато ро-
ків війтом села, мама – писала гарні писанки, співала господарювала як кожна лемкиня.

У 1945 році нашу родину виселили в Україну. Спочатку ми опи-
нилися в с. Бойківка Добропольського р-ну Сталінської обл. (тепер
Донецька обл.). А пізніше поїхали на захід, до кордону з Польщею. У
1946 р. опинилися у селі Сусідовичі Старосамбірського р-ну.

Мені дуже дорога ця фотографія з 1946 р. - у першому ряді сидять мої батьки - тато Русиник Степан, мама Русиник Ольга; в другому ряді - справа - Тереза, Василь, Іван, Михайло. Як бачите, мама - у лемківському строї. І ще одна цікава фотографія нашої родини, зро-

блена в с. Михайлівичі біля Дрогобича (1951–1952 рр.). У той час наш батько був у тюрмі на Воркуті. На знімці моя мама Ольга Русиник (сидить у першому ряді), навколо неї діти – зліва – Тереза, Василь, Іван, Михайло.

ДЛЯ МАЙБУТНІХ ПОКОЛІНЬ

Василь Мулеса

Голова Всеукраїнського товариства «Лемківщина»

З ДУМКОЮ ПРО ЗАВТРАШНІЙ ДЕНЬ

Милі лемки України! Минув ще один рік нашого земного життя. Неповторний, незабутній, радісний... Щастливим він був і тривожним, трагічним, і, від часу, навіть комічним, майже таким як малював його колись наш геніальний художник Єпіфаній Дровняк. Рік несповнених надій, нових здобутків, непоправних втрат, спалення лемківського села Переможне Луганської області. Тому року нема вороття. Все, що було добрим, щирим й Богу угодним потішило не тільки наше лемківське товариство, але й порадувало кожного, хто мав можливість і бажання причаститися тими здобутками, що ми їх мали в 2015 році.

Найголовніші з них відомі кожному лемку України. Пересічні буденні, але саме з них складається життя нашої великої лемківської родини, залишилися десь поза увагою. Я маю на увазі все те, що робиться на підсвідомому рівні нашої лемківської громади в хатах Зарічова й Монастириська, Кострино й Сваляви, Нагірного й Солі... Саме в хатах цих сіл і містечок зберігається сьогодні автентична лемківська культура: пісня, вишиванка, казка, загадка, писанка й великолій кошарик, де зберігається як святе все те, що причетне до нашої прадавньої минувшини.

Непублічна, але кропітка робота в первинних осередках в лемківських селах й містечках, як у прикладному плані, так і в широкому розумінні цього слова, матеріалізується, викристалізовується під час проведення лемками українських фестивалів – Лемківських Ватр. Протягом року такі фестивалі пройшли у всіх західних областях України: За-

карпатськім, Львівській, Тернопільській, Івано-Франківській. Вершиною, підсумком зробленого за рік, є Всеукраїнський фестиваль «Дзвони Лемківщини» у м. Монастириська Тернопільської області. Шанай подяка за це Олександру Венгриновичу, голові, членам правління цієї найпотужнішої організації в лемківському русі України. Це свято особливе в житті кожного лемка. Україна й світ збирається на великому ватряному полі, щоб помолитися Богу за себе, за своїх дітей, друзів і Державу, пом'янути жертв тоталітарних режимів, що безпощадно нищили лемків у минулому столітті, простити їм гріхи на землі, щоб Бог помилував їх на небі.

Монастириська сьогодні стало для лемків України й світу містом надії, наріжним каменем, де сьогодні формується завтрашня будова храму Всеукраїнської лемківської культури. Лемкам України є чим пишатися, що берегти, з кого брати приклад. Наші достойники гідно представлені в українській національній історії й культурі. Не кожна нація, не кажучи вже про етнічну групу, в межах цієї нації, має стільки відомих світу особистостей. Починаючи з князя Федора Корятовича, й закінчуючи геніальною піснею сестер Байко, ми пишаемося композитором Дмитром Бортнянським, одним з творців гімну України Михайлом Вербицьким, будителем Олександром Духновичем, блаженнішим Йосафатом Коциловським, геніальним поетом Богданом-Ігорем Антоничем, Президентом Карпатської України Августином Волошиним, геніальним художником Никифором-Епіфанієм Дровняком. Всі вони та й не тільки вони, - цілі планети на небосхилі української лемківської культури.

Люди часто запитують, скільки сьогодні лемків - українців в світі. Мільйон, два. Це неважливо. Важливо те, що ми, лемки й не лемки України - бойки, гуцули... робимо для зміщення своєї держави, збагачення примноження й збереження великої української національної культури. Що ми робимо для того, аби не дати нашим, світового значення перлинам, загубитися у морі дикого прагматичного психозу, глобалізації й асиміляції. Не повторити той шлях, який привів багато етнічних груп Європи й світу до повного самознищення й забуття. Трапилося це тому, що люди, носії своєї власної культури втратили зв'язок поколінь, знищили корінь, що живив їх протягом тисячоліть, забули про свою колиску.

Ми заземлилися не тільки на теренах України. Як суб'єкт СФУЛО, ВУТЛ бере активну участь у міжнародній діяльності лемківської громади. Майже у всіх міжнародних заходах, що їх проводила Світова федерація українських лемківських об'єднань брали участь

представники України. В першу чергу це заслуга голови СФУЛО Софії Федини, яка є сьогодні візитівкою української Лемківщини далеко за її межами, за океаном, де теж проживають, зберігають свою материнську пісню лемки-переселенці, що теж долучилися до розбудови тих держав, на території яких вони сьогодні проживають. Мають вони там честь, пошану, повагу, бо вони серед багатьох інших народів світу є кращими, тому їх залучають сьогодні навіть до управління державами.

Що чекає нас у 2016 році? Знає Бог. А ми будемо молитися аби цей рік став кращим, добрішим, милостивішим до всіх нас. Щоб закінчилася війна, щоб батьки нарешті побачили своїх здорових дітей і онуків, на полях Донеччини й Луганщини заколосилася пшениця, а не смерділи чадним газом спалені танки... І будемо пам'ятати – це рік 25-ї річниці незалежності України! Чверть століття волі. Як ми зустрінемо цей ювілей?

Над сказаним варто задуматися й пам'ятати, приймати кару від Бога як дар, а дар, як випробування, загартування, готовності до пожертві задля майбутнього доброго милого щирого світу який обов'язково прийде на благословенну українську лемківську землю. Коли ми так будемо сприймати оточуючий нас світ, тоді він відкриється нам ще яскравіше, багатогранніше й буде милувати серце й душа повсякчас, а не тільки по празниках.

Найлем нам в тому поможе Господь Бог!

З нагоди 25-ї річниці незалежності України хочу привітати всіх патріотів України і побажати благополуччя, душевного спокою і повсякчасної Божої ласки.

Петро Антонів

ОСЛАВИЦЯ І ОСЛАВИЧАНИ (до 490-річчя села Ославиця)

Село Ославиця було засновано на волоському праві у 1526 році. Одними із перших поселенців у витоку річки Ославиця були селяни, вихідці з с. Радошиці та інших навколишніх сіл. Правдоподібно, поселялися тут і мігранти з Галичини, про що свідчать характерні для цієї території прізвища Антонів, Даньків, Грицьків, Величко, Паньків та ін., які в інших селах Лемківщини у XVII не траплялися.

Протягом багатьох століть ославичани займалися рослинництвом, скотарством, бджільництвом, заготівлею лісу для будматеріалів, пред-

метів побуту і різьбярства. В селі проживали майстри з виготовлення знарядь праці (плуги, борони, січкарні, млинки для помолу зерна), побутових речей (діжки, корита, ступи, цебрики та ін..) засобів пересування (вози, брички, сани) та художніх виробів із дерева, по-лотна і шкіри.

У центрі Ославиці були побудовані дві важливі громадські споруди – церква святого Архистратига Михаїла (1821 р.) та початкова школа (1885 р.). Крім того в селі був тартак, млин, кузня, корчма і кооперативний магазин. Станом на 1830 рік в Ославиці проживало 90 родин, а на час переселення 1946 рік – 157 родин. Така тенденція до збільшення чисельності населення засвідчує про позитивний розвиток села.

У повоєнній Польщі комуністична влада вирішила позбутися українців на підконтрольній їй території Лемківщини і, за підтримкою Москви, депортувала корінне населення в Радянську Україну. 27 квітня 1946 року село Ославиця було оточене польським військом з бронемашинами і вночі під дулами автоматів погнали ославичан до переселенського пункту в Загір'я, а звідти товарним поїздом вивезли до УРСР.

Село було спалено, цвинтар сплюндровано, а з церкви зроблено кошару для овець. У 1967 році церкву підірвали місцеві комуністи, а каміння з неї використали на ремонт дороги.

В теперішній час ославичани при допомозі жертвовників, благодійних добродій пана Петра Скоцького і отця Андрія з Команчі суміли впорядкувати, загородити цвинтар, поставити хрест та його посвятити у 2014 році.

Через рік перебуваючи в Ославиці на цвинтарі ми побачили перевернуту стару кам'яну фігуру з пошкодженим хрестом. Від цього мені стало прикро, що у ХХІ столітті в моїй рідній Ославиці є прояви вандалізму.

*Ославище моя велична й дорога,
Твій край, мов та Швейцарія мала.
Чарівні гори, де стрімко в'ються ріки,
Ліси зелені, долини й луки.*

*Християнство тут народ давно прийняв
Від проповідника ченця Ослава.
І славним іменем його назував
Святі місця, ріки та села.*

*Гірське село з лемківськими хатами
Вздовж берегів Ославиці ріки.
Дахи покриті гонтами й кичками
Та бляхами сріблястими подекуди.*

*В селі була школа, читальня й корчма,
А під горою стояла церковця свята.
До неї ми молитись Богу приходили,
Щоб поміж нас любов і злагода були.*

Мої там діди і прадіди жили
Та вміло газдували на землі.
Вони в Америку на заробітки виїжджали
І повертались, бо пам'ятали корені свої.

Коли в Європі скінчилася війна,
В село прийшли військові палачі,
А з ними й енкаведе, як сатана,
І вигнали ославичан із рідної землі.

Хати спалили, церкву підірвали,
Щоб стерти нас з лиця землі.
Тож кому ви брати-ляхи прислужили
Господу Богу чи лукавому сатані?

Нема села, все заросло травою,
На цвинтарі похилені хрести.
За предків наших молимось з журбою
Й на їх могилах запалюєм свічки.

Нас клекотом кличуть додому лелеки,
І тужить за нами в Бескидах розмай.
Вертайте ви, дочки й сини Лемківщини,
У рідний працьківський край.

Ославичани часто відвідують свій рідний край, а також безпосередньо беруть участь у фестивалях лемківської культури. Так 29-30 серпня 2015 року в селі Зимна Вода, що на Львівщині, відбувся обласний фестиваль лемківської культури «Гомін Лемківщини».

Концертна програма на фестивалі була насичена колоритними українськими та лемківськими піснями.

Для мене надзвичайно зворушливими були ті хвилини концертної програми, коли на сцені виступали мої внучки Ксенія і Юстіна Мотрук. Вони широко подякували своїм рідним за те, що прищепили їм любов і повагу до, лемківської культури і подарували присутнім на святі дві лемківські пісні: «Під облачком явір посаджений» і «Ой верше мій верше».

За участь у фестивалі Ксенія і Юстінка отримали подяку і грамоти від Львівського обласного товариства Лемківщина.

Про сьогоднішній бурений час в нашій Україні вірш ославичанки Ксенії Мотрук .

Повертайтесь живими

(Лист до солдата)

*Дякую за те, що можу жити,
Плакати, сміятися, любити,
Мріяти, навчатися й творити,
Ввечері із Богом говорити:*

*«Любий наш і Всемогутній Отче!
Прошу: бережи цієї ночі
Тих, що усім серцем любить Україну –
Сильну, непоборну і єдину!»*

*Борються за Неї й не сплять ночі,
Мудрістю й завзяттям горячі очі.
Нехай молитви Їх щитами будуть,
І серця гарячі від бід бережутъ!»*

*Дякую за те, що можу жити,
Плакати, сміятися, любити,
За те, що підіймаєте з руїни
Кохану нашу Неньку – Україну!*

*Вклоняюсь перед Вами, Мужні Діти!
Й благаю: поверніться, щоби жити,
Без сусідської напасті і біди,
У квітучій, Богом даній нам землі!
Дякую за те, що можу жити,
Плакати, сміятися й любити...*

СЛАВА УКРАЇНІ! ГЕРОЯМ СЛАВА!

Ярослав Козак

СПОГАДИ ПРО НАШЕ ВИСЕЛЕННЯ З СЕЛА БОСЬКО В ЛИПНІ-СЕРПНІ 1945 РОКУ

(до 70-річчя депортациї)

З приходом літа 1944 року щораз то тривожніше було мешканцям села, бо зі сходу наближалася лінія фронту. Німці забирали працездатних мужчин на будівництво оборонних укріплень та окопів в районі сіл Довге, Заршин, Пасвисько. Люди з тривогою збирави свої пожитки, майно та ховали їх у сховищах, пивницях, а для свого захисту рили бункери-укріплення від бомб та куль. В нашій частині села таке укріплення було збудовано в гірці за Бобровою хатою, де могло сховатися до 10 сімей. Лінія фронту тривала до двох місяців, село переходило то до рук руских, то до німців.

Нарешті, після тяжких боїв, у вересні 1944 року лінія фронту перемістилася під Дуклю, де стояла до кінця 1944 року.

Село Босько понесло великої втрати в людях, було спалено багато будинків, понищенні поля.

Поступово життя в селі почало налагоджуватися, бощани відновлювали свої господарки та чекали на закінчення війни.

Час сплиував дуже скоро і ми поступово відчували недобре ставлення до нас зі сторони польської місцевої влади. Перед самим фронтом в Боську, банда АК Польщі вбила нашого священика-катехіста отця Миколу Головача, що дуже стривожило українців-бощан.

Після закінчення війни для бощан почалися тривожні часи.

В травні місяці в селі сталася страшна трагедія - було вбито трьох музикантів, які поверталися з весілля, яке обслуговували в селі Лази. При переході через грабинський ліс їх бандити піймали і замордували. Цей випадок дуже налякав мешканців Боська.

Почалися грабунки українських господарів, розбійні напади на наших людей.

Я з сином Ігорем біля хати, в якій народився в Боську

Осінню вечором до нашої хати прийшли сім польських міліціонерів, нібито шукати зброю. Положили всіх нас на підлогу, а самі, під видом обшуку, грабували наше майно. На дворі стояла фіра і вони все награбоване вивезли фірою. Коли ми отямылися, то побачили, що ми залишилися в тому, в чому були одіті. Наша сім'я залишилася без засобів для існування. З допомогою сусідів, родичів якось вдалося трохи приодіти дорослих дітей.

Такі випадки були непоодинокими в селі і дійшли до висновку, що треба організовувати загони самооборони, які чергували кожної ночі в селі та забезпечували охорону наших людей.

Ще в травні місяці бощани були свідками ще одної трагедії, яка сталася в с. Синява. Вночі польська банда палила хати та було вбито декілька людей. Такі події ще більше завдавали горя і смутку нашим мешканцям.

Після війни в 1945 році ніхто з українців у Боську не думав про переселення з рідного села. Однак, невдовзі солтис повідомив нас про угоду Уряду Польщі з Урядом УРСР про переселення. Люди про-

це почули, але старались забути, проте, щотижня кожен господар отримував повідомлення, щоб негайно покинути Босько, бо на наше місце чекають переселенці з УРСР. Психологічний тиск перейшов у практику – були напади банд, грабування майна, навіть вбивства, але про добровільний переїзд не могло бути й мови. Нарешті українська частина села поступилася перед тиском влади, а подекуди й односельців. Така була “добровільність”, яку влада записала в евакуаційні документи. За неповними даними, в 1945 році з Боська депортовано приблизно 354 українські родини, які зі слезами на очах та сумом на серці покидали своє землі, не знаючи, що їх чекає попереду.

Починаючи з 22 липня по серпень 1945 року протягом півтора тижня з короткими інтервалами було відправлено три ешелони зі станції Вороблик.

Перед відправкою другого ешелону в селі стала нова трагедія. Польський солтис призначив нашого бощанина Масника з Грабині, щоб відвести до Вороблика фірою двох міліцянтів. По дорозі вони вбили фірмана, а коней забрали.

Дуже важка була дорога. Більше двох тижнів залізницею нас везли на станцію призначення, якою мала бути Тернопільська область. Надворі спекота, часті зупинки, нестача паші для худоби, захворювання людей і тому доводилося приймати рішення про зупинку та пошуку місця розташування. Громадська бощанська рада первого ешелону, коли він зупинився в Стрілковичах біля Самбора, пішла до місцевої влади Самбора з проханням дозволити вивантажитись в Стрілковичах та шукати місця проживання в околицях Самбора.

Перше місце, де рекомендували поселитися, то було село Зимна Вода біля Львова, але по причині, що там мало було землі для ведення сільського господарства, то зупинились на околицях Самбора. З великими труднощами вдалося вирішити це питання розміщення бощан. Таких сіл, які могли би прийняти всю бощанську громаду не було, тому поселилися по селах: Радловичі, Угерці, Бісковичі, Воля-Баранецька, Максимовичі, Дубляни, окремі родини – в Стрілковичах та Воютичах.

Після розселення по обістях колишніх польських мешканців для бощан почався новий етап свого життя. Дуже багато виникало проблем то з виділенням землі, то з придбанням продуктів харчуванням.

На первих початках місцеві мешканці ставились до нас недоброзичливо, дорікали нам чого ми сюди приїхали, підозріло спостерігали за нашими діями. Була частина місцевого населення,

яке старалося надавати нам відповідну допомогу. Ми, бощани, дуже вдячні всім цим мешканцям сіл, де ми поселилися, поступово з ними порозумілися і стали жити разом як одна сім'я.

Заключний третій ешелон був направлений на Тернопільщину, де поселилися родини в м. Золочеві та навколошніх селах.

Ці населені пункти стали для більшості бощан рідними назажди, хоча з часом, в меншій кількості вони змінювали своє місце проживання, перебралися жити до біжніх міст, а то і в інші області УРСР, не кажучи вже про дітей та внуків, перед якими значно розширився світ.

70 років тому зупинила свій розвиток, свій ріст велика корона бощанської спільноти на рідній землі.

По-різному склалося життя в кожній сім'ї бощан, деякі покинули село і влаштовувалися в містах на роботу. Багато молоді здобували освіту та будували своє життя по-новому.

У місцях нових поселень бощани живуть з тugoю "за рідним домом", з надією, що щось зміниться і вони повернуться на свої нажиті місця, у село над бистрим Віслоком.

А життя та час брало своє, народжувались і росли діти та внуки, співалися "бощанські пісні", бесідували по хатах по-своєму, розповідали історії з життя бощан. У селах передавали як могли і вміли свою любов до Боська, землі, яка їх народила, виховала і відходили з цим у вічність. Вони не вживали таких слів як "Батьківщина", "Вітчизна", з їх вуст звучали слова "рідна земля", де рідне село, що належало їм відвічно, де була суть їх існування, як і просто щира любов до свого краю, до Лемківщини. Вони просто говорили: "Вдома було так".

Та події ІІ світової війни роз'єднали наші хороші відносини між мешканцями Боська - поляками та українцями, але це тільки тимчасово.

Наши стосунки між теперішніми мешканцями Боська є добрими та ширими. Про що свідчить проведена робота по впорядкуванні цвинтаря та щорічне святкування бощанами свята Різдва Пресвятої Богородиці. Велика заслуга в цьому належить війтуті гміни Беска - пану Маріушу Балабану, бувшому війтуті - пану Броніславу Жовкевичу, а також пробошуцькою Анджею Гілю і всій польській громаді села Беска.

Протягом 70 років, хто більше, хто менше підтримував різні зв'язки з Боськом, зі знайомими, товаришами, а також з родинами.

Ще в пам'ять історичного поєднання з селом вплелося і десятиліття діяльності громадської організації "Бощани", до якого причетні багато наших членів організації і тих, яких вже немає в живих:

*Бощани, ви - обірвана струна,
Яка довіку буде нас боліти.
Сльоза за вами впала не одна...
Світами розбрелися ваші діти.
Та серцем в Босько линено нераз,
Де ви у теплім материнськім лоні,
Щоб разом із Пречистою за вас
В молитві скласти трепетні долоні.
Бощан родино, мов обірвана струна,
Ти в серці викликаєш болю клекіт.
За тебе просить Богородиця сумна
І ми, нащадки, в стороні далекій.
Люба Проць (с. Дубляни)*

Бажаю всім нашадкам бощан, щоб вас ніколи не спіткала така трагічна доля, яку пережили наші батьки, діди та прадіди.

Ярослава Величко

ІСТОРІЯ В ЛИСТАХ

Вони були свідомі своєї місії

*„Історії ж бо пишуть на столі.
Ми ж пишем кров'ю на своїй землі”*
Ліна Костенко

Із Лемківщиною — цим неповторним куточком української землі — пов'язано багато видатних імен. Одні з них загальновідомі, інші призабуті або зумисне замовчувані окупаційними режимами. Сьогодні про них, слава Богу, є вже чимало публікацій. Я ж хочу розповісти про звичайних людей, які жили по совісті, чесно працювали і вірили, що рідна земля стане вільною від загарбників. Ці справжні герої зазвичай не відомі широкому загалу — вони живуть тільки у спогадах своїх сучасників.

З пісні слова не викинеш

Подружжя Левицьких у 1940 — 1944 роках жило в мальовничому курортному містечку Криниці і вчителювало в Українській учительській семінарії (пан Роман закінчив Krakівський університет, працював у Krakові, Яворові, Самборі, Криниці; пані Ірена була вчителькою у Рідній школі, головою Союзу Українок у Криниці). У 1945 році родина Левицьких вийшла на Захід, а потім у США. Там, за океаном, Роман Левицький створив капелу бандуристів і великий хор та керував ними до глибокої старості. Ірена після війни брала активну участь у науково-суспільному житті української громади в діаспорі. Вони не поривали зв'язків із рідною землею і впродовж усіх своїх емігрантських років вболівали за долю України.

У листах до моого світлої пам'яті Батька Осипа Величка пані Левицька розповіла історію однієї пісні. Вона згадувала, як їхній добрий друг — творець стрілецьких пісень, письменник, журналіст, композитор, громадський діяч Роман Купчинський (в минулому поручник УСС та УГА) попросив її чоловіка Романа Левицького, який тоді був учителем співу і музики та диригентом хору Української учительської семінарії, щоби той з його голосу записав на ноти мелодію. Це була пісня „Марширують добровольці“, яку Купчинський 1943 року написав для добровольців дивізії „Галичина“ (опісля — I Дивізія Української Національної Армії), що формувалася у той час.

„Роман це зробив і відразу навчив свій хор її співати. Також чудові лемківські діти, учні народної школи, співали дуже радо цю нову пісню, яку навчила їх моя шкільна товаришка Тетяна Мигаль“, — писала пані Ірена.

„Тоді, в 1943 році, до Української дивізії зголосилося багато молоді і старших, бо кожний хотів здобути волю Україні, — читаю далі. — Досі заховалося в моїй пам'яті, як молоді добровольці виїздили з Криниці. Мені було доручено їх прощати з кількома школярами, які вручали їм маленькі подарунки (...). Багато з них згинули, багато перебули 25 літ у Сибіру, багато стали інвалідами“.

Ірена і Роман Левицькі дуже втішилися, коли дізналася про пошукові роботи на території „Бродівського котла“ і намір встановити на цьому місці пам'ятний знак: „Ми з чоловіком щиро вдячні львівським студентам, які трудилися над збиранням кісток полеглих дивізійників на Бродівському побоєвищі. А їх там у липні 1944-го тисячі полягло. Знаємо, що хор „Бурлака“ з Канади 19 липня 1990 р. брав участь в освяченні наріжного каменя пам'ятника, який має постати

на найвищому горбі села Ясенева в честь полеглих героїв. Під наріжний камінь покладено кістки дивізійників, позбирані студентами, та відправлено панаходу. Промовці наголошували, що тут добровольці клали своє молоде життя на жертівник Батьківщини. Може, якісь кісточки мого невіджалованого брата поручника Мар'яна Пасічинського, розстріляного саме в тій місцевості на очах 20-ти стрільців, пощастило попасті в руки студентів і тепер вона буде спочивати на належному місці”.

Подружжя Левицьких раділо, коли там постав пам'ятник, і тяжко переживало, коли негідники підірвали його: „Пишу ці слова кров'ю свого серця і зі слезами в очах”, — написала вона в останньому листі від 23 червня 1992 року.

Не знаю, чи Іrena та Роман Левицькі дожили до того дня, коли 1993 року з ініціативи Галицького братства колишніх вояків I УД УНА та представників управи Братства ветеранів дивізії з діаспори в урочищі Кутовець Золочівського району Львівської області — на місці, де вояки дивізії „Галичина” прорвалися з оточення, було засновано Військовий меморіальний цвинтар. Та знаю, що з історії, як і з пісні, слова не викинеш.

Добрий доктор Іван Смолинський
Лист від батькової товаришки студент-
ських літ Меланії Смулки розповідає про
лікаря Івана Смолинського.

„Пам'ятаю його як людину великої
душі, якому не чужа була доля рідного
народу. Ця скромна, чесна, правдива лю-
дина вершила добре діла без претензій на
визнання і подяку, — писала вона. — Син
священика із села Нова Весь, він бачив
тяжке життя селян. Ставши лікарем, до-
помагав людям, чим міг. Кожен бідний
лемко знов, що в біді чи хворобі йому до-
поможе доктор Іван Смолинський — не
тільки плати за лікування не візьме, а й
дасть ліки безплатно. Я часто бачила в зи-
мову хуртовину кремезну постать, заку-
тану в бараницю, на санях, запряжених
одним конем. То наш добрий лікар поспішав рятувати життя хворих.
Концентраційний табір Освенцим, в якому його ув'язнили, не зламав
сили духу лікаря-патріота. Вдруге він був арештований у 1947 р. і за-
гинув мученицькою смертю”.

Більше про доктора медицини Івана Смолинського я дізналася зі спогадів блаженної пам'яті о. митрата Степана Дзюбини¹, колишньо-
го в'язня концтабору в Явожно.

Повне ім'я лікаря було Іван Хризостом. Народився він 2 січня 1906
року в Розтоці Великій Новосанчівського повіту. Батьки — о. Василь
Смолинський та Ізабелла з Бедзінських. Іван після закінчення медич-
них студій лікарював у Криниці. Серед лемків знаний як „наш док-
тор“. Влітку 1945 р. його заарештували й ув'язнили в концентрацій-
ному таборі Освенцим. Після звільнення не мав права повернутися в
Криницю, тому разом із родиною поселився у Рацібожу на Шльонську.

„Коли не стало в нього ліків, — писав о.Дзюбина, — він приїхав до
Криниці, де мав їх багато у своїй хаті. Переїжджаючи, зайшов до рід-
ного села, де жила його мати. Вона наче й передчувала синове нещас-
тя, ніяк не хотіла його пустити (...). Підтримував її також я, бо вже
знав про намір польської влади виарештувати всю нашу інтелігенцію,
щоб потім легше було справитися з виселенням. Проте він не зважав

ні на які перестороги й поїхав. У Криниці його й розпізнано (...). Разом з ним арештовано навіть і фірмана, що вернувся по кількох днях.

У тому часі доктор відбував допити. Але то не були допити, а тортури, доктора було до того бито, стрибано по ньому так, що в нього тріснув шлунок. Щойно по кількох днях перевезено його на „лікування“ до Нового Санча, очевидці казали, що його тіло було аж чорне від побоїв. Від рані на шлунку пішла гангrena. Довідавшись від фірмана про долю доктора Івана Смолинського, я поїхав на побачення в лікарню. Мене не впущено, а польський лікар сказав: „Отче, мені його дуже жаль“.

Внаслідок тортур Іван Смолинський помер 13 травня 1947 р.“

На цих словах можна було б поставити крапку, але, читаючи надзвичайно цікаві спогади о. С. Дзюбини, я звернула увагу на присяту: „Пам'яті отця Василя Смолинського, довгими роками пароха села Нова Весь, та його дружини Ізабелли з Бедзінських видання це присвячують панство Іванна й Ярослав Іванусіви з Едмонтону. Завдяки їхній, а також Об'єднання лемків Канади та Фундації Енциклопедії України в Канаді щедрості книга ця вийшла друком до світу“.

А з передмови випливає, що Іванна Іванусів — рідна сестра Івана Смолинського! Обізнаному читачеві, очевидно, прізвище Іванусів нагадає ще одне унікальне видання — „Церква в руїні“. Відкриваю об'ємний альбом з фотографіями зруйнованих або перетворених на костьоли колишніх греко-католицьких церков, що були на етнічних українських територіях, і читаю. Так і є: його автор — син Іванни і Ярослава Іванусівих, тобто небіж доктора Івана Смолинського.

У світі випадковостей не буває!

Він перший сказав лемкам, що вони українці

Ще один спогад Меланії Смулки — про Івана Малика, людину, від якої, за її словами, лемки вперше почули українські народні пісні, слова „Україна“ та „українці“, побачили народні костюми і танці з Великої України:

„В моїй пам'яті постає постать красивого кремезного чоловіка, який непомітно з'явився в наших околицях десь у 30-х роках, зв'язав свою долю з багатьма людьми і так само непомітно зник...“

Хто він такий і звідки взявся в Криниці ще задовго до війни? Жаль, що вже немає в живих тих людей, які були його близькими друзями і могли б розказати більше, ніж я, про цю чудову людину. Я лише знаю, що він був артистом одного з драматичних театрів в Одесі. Хвилі Першої світової війни занесли його на Лемківщину. В Криниці він мав ма-

менький продуктовий магазинчик перед входом у Солотвинський парк.

Жив Іван Малик із дружиною Лізою (дітей у них не було) в маленькій кімнатці дерев'яного будиночку, в якій поміщалась одне ліжко, маленький столик і кухонна плита. От і всі меблі. Важко було уявити собі убогіше існування. Але він не міг жити краще, тому що всі зароблені гроші вкладав у благородну справу — організував у селі Солотвини драматичний гурток і ансамбль народних інструментів, і сам був і режисером, і диригентом, і актором. Сам і за власні кошти виготовляв народні костюми, вишивані сорочки, кольорові шаровари, оксамитові вишивані жупани. Його правою рукою була Ганна Копистянська зі Солотвин, яка підбирала узори для вишивок, організовувала членів гуртка. Пригадую, що декорації виготовляв Адамський, столярні роботи виконував Осип Запоточний.

Асафат Криницький віддав свою стодолу для вистав. Репетиції відбувалися в домі Копистянських. Ставили п'єси „Сватання на Гончарівці”, „За двома зайцями”, „Бурсаки”. Самодіяльні актори та ансамбль народних інструментів давали концерти, співали українські народні пісні. Вхід у театр був безплатний.

Згодом Іван Малик організував ще й драматичний гурток для підлітків, в якому брали участь Іванна, Антоніна й Олег Криницькі, Дора Попадюк, Петро Сметана і я.

Жаль, що ми не знаємо, куди дівся Іван Малик. Я випадково зустріла його в Krakovі у 1941 році. Він розшукував свою дружину Лізу, яку загубив під час повітряного нальоту...

Тільки через багато років можна оцінити значення його просвітницької роботи і зрозуміти, що він був свідомий своєї місії. Він відкрив лемкам очі і перший сказав їм, що вони українці.

Голова громадської організації "Бощани"

ЮВІЛЕЙНА ПРОЩА

Суботнім вересневим ранком на привокзальній площі м. Самбора десятки бощан з трепетним хвилюванням очікували на автобуси. Сьогодні ми вдесяте (ювілей!) їдемо до рідного Боська на святкування Різдва Пресвятої Богородиці. Як і десятки, сотні років тому на кермаш поспішають і дорослі, і діти. Найбільше хвилюються народжені в Боську, їх небагато. Але ж скільки тих, котрі їдуть до Боська вперше! Внуки продовжують традиції своїх дідусів і бабусь. Вони теж їдуть на рідну землю, бо там – їх коріння.

І ось, нарешті, на зупинку під'їжджають два автобуси, один з яких наполовину заповнений бощанами, які проживають у Львові та околицях. До них приеднуємося ми: жителі Самбора, Дублян, Нагірного, Ралівки, Задністря, Біскович, Волі Баранецької, Садкович... (і куди тільки нас не закинула доля: Київ, Золочів, Яворів...). Нетривалі формальності, перевірка списку, яку проводить п. Марія Опрись, пакування багажу і – в дорогу!

Під легку музику двигунів, колеса двох NEOPLAN-ів намотують на себе асфальтову стрічку недобитого українського гостинця (цісарська дорога!). За якусь годину ми вже на кордонному переході Смільниця – Кросценко. Завдяки старанням пана Ярослава Козака, обласна державна адміністрація потурбувалася про прискорення перетину нами кордону. Через півторагодинне проходження митних формальностей ми знову в русі. Погода починає псуватися, але ми вже прямуємо на Сянік і до Боська.

Європейська якість шосе прискорює наш приїзд до рідного села. Опівдні ми паркуємося на площі біля гміни. Тут нас зустрічає війт гміни Беска (Боська!) Маріуш Балабан. Тепла зустріч, взаємні обійми... Дехто вже поспішає з квітами, лампадками на цвінттар, що знаходиться цілком близько.

За попередньою домовленістю нам організовують екскурсію по Боську, бо було багато молоді, якій цікаво познайомитися з селом. Спочатку війт показав нашій делегації приміщення гміни, розказав про діяльність ради гміни і потім ми поїхали автобусом оглянути школу, народний дім і залишаємося приємно вражені побаченим. Спортивний зал школи площею понад 800 кв.м слугує не тільки

Війт гміни с. Беско п. Маріуш Балабан радо зустрічає нашу делегацію. Фото Ярослава Данила (Львів)

учням, але й сільській молоді. Тут проходять заняття членів різних спортивних гуртків та секцій, проводяться уроки фізкультури.

Оглядаємо навчальні кабінети, які чудово обладнані технічними засобами, інвентарем, посібниками. Впадає в око дбайливе ставлення до збереження учнями шкільного майна.

Затишними, відмінно заасфальтованими вулицями (тротуари покриті винятково бруківкою) приїжджаємо до народного дому. Тут нас зустрічає його директор разом з волонтерками. Дівчата знайомлять нас з роботою різних гуртків: народного мистецтва та промислів, танцювального, музично-інструментального та інших.

Після цікавої екскурсії Боськом повертаємося на майданчик біля гміни, а звідти прочані роз'їжджаються на місця ночівлі: хто в готелі Боська, Риманів-Здруй, хто до рідних, знайомих, які вже очікують гостей.

Другий день нашої прощі, неділя, найбільш насищений. Значна частина бощан разом з місцевими родинами зранку відвідали службу Божу в костелі, спілкувалися зі знайомими, рідними. А на першу годину дня за місцевим часом збираємося на місці, де колись стояла церковця. Тут тепер височить дерев'яний хрест, а поряд – фігура Матері Божої.

Зі Самбора прибув мікроавтобус з отцем Володимиром Коркуною, дяком Олесем Романом, іншими прочанами. Останні приготування до служби Божої. Моросить дощик, але місцева влада подбала, щоб відправа проходила під накриттям, встановила підсилювачі звуку, лавки для людей похилого віку.

З початком служби Божої дощ припиняється. Відправляють службу Божу п'ять священиків: отець Володимир Коркуна з Самбора, отець Микола Костецький з Сянока, отець Мирон Михайлишин з Ряшева (Жешув), ксьондз Хелінек Лукаш з Боська та ксьондз-місіонер Келдьора Ярослав. Хор бощан під керівництвом дяка Олеся Романа чудово супроводжує святкову відправу. Запам'яталася надзвичайно емоційна проповідь отця Мирона Михайлишина, чудового знавця історії української церкви.

Під час служби Божої в Беску. Фото Ярослава Данила (Львів)

Після служби Божої відбувся молебень за померлих.

На завершення від бощанської громади зі словами вдячності місцевій владі виступив пан Ярослав Козак. Взаємно теплі слова на адресу бощан прозвучали з уст війта громади Беско Маріуша Балабана, який наприкінці запросив усіх в народний дім на святковий обід.

Після посвячення отцем Володимиром могил наших предків, знову збираємося біля автобусів і їдемо в народний дім, де нас чекають святково накриті столи.

В просторому залі народного дому – отці Володимир Коркуна, Микола Костецький, Мирон Михайлишин зі своїм дядком, війт Маріуш Балабан, голова ради гміни Мацей Мермер, заступник голови обласної організації “Лемківщина” Ярослав Козак, прочани з України, Польщі, Великобританії. Молитвою відкриває частування отець Володимир Коркуна, мама якого народилася тут, у Боську. Під час обіду гості та господарі обмінялися подарунками в знак взаємної поваги і приязніх стосунків з обох сторін. Потім лунали бощанські пісні, точилися цікаві бесіди, спогади, лунали різні пропозиції. Чи не найцікавішою була пропозиція теперішнього жителя Великобританії пана Ярослава Будзенка звести на місці розібраної нову церкву, або, принаймні, капличку. І відразу ж почали поступати перші пожертвви. Можливо! Спроба грошей не коштує. Але ж найбільше залежить від місцевої влади. Чи буде на це згода?

Час підганяє нас і ми знову опиняємося в автобусах. Треба поспішати до кордону, бо повернемося в домівки, очевидно, опівночі.

Дорогою автобуси перетворилися на концертні майданчики. Пісні лунали безупинно. І які ж ми співучі! Скільки талантів породила бощанська земля! Дякую Тобі, Господи, що коріння мое бощанське.

Мирон Теплій

ДВІ ДАТИ В ІСТОРІЇ БОЩАН

*Ще їй нині серце біль нам крає,
І не загоїть рани час...
Щемить душа за рідним краєм,
І сниться Босько повсякчас.*

Кінець липня 1945 року став останнім часом перебування бощан-українців на своїй предковічній землі. Трагічні обставини змусили громаду після важких і болісних роздумів дати згоду на виїзд.

Після оформлення евакуаційних листів, починаючи з 21 липня і до 1 серпня, зі слізами на очах, затамованим болем у серці, з молитвою на устах трьома ешелонами («транспортами») бощани назавжди покинули село. Перші два ешелони з різних причин змінили початкове місце скерування й опинилися в Дрогобицькій області, а переселенці знайшли хати для проживання в селах поблизу Самбора: у Дублянах, Бісковичах, Радловичах, Угерцях, Волі-Баранецькій, Макси-

мовичах. Третій ешелон з приблизно двадцятьма родинами, скерованими в Тернопільську область, з пригодами зупинився в місті Золочів, деякі сім'ї поселилися в навколошніх селах.

З того часу Босько й Лемківщина стали щодennimi розмовами й спогадами, «як то биво дома», мріями про повернення.

Сумній даті 70-річчя депортациї громадська організація «Бощани» приурочила урочисту академію, яка відбулася 9 серпня за підтримки Самбірської районної ради та місцевої сільської ради в актовій залі Ралівської загальноосвітньої школи, щоб згадати ті важкі й тривожні дні в житті наших дідів, батьків, які вже відійшли у вічність, як також і тих, хто в той час був дитиною чи підлітком, а зараз, вже сивочолий, з повним правом звється бощанином.

На захід, попри неймовірно спекотний день, зібралося чимало людей, зал був переповнений народженими в Боську, які пам'ятають ті події, а також дітьми та внуками переселенців, і не лише з Боська, а й з інших сіл Лемківщини та Надсяння. Серед гостей – члени обласного товариства «Лемківщина» разом з головою Степаном Майковичем. Присутній голова Самбірської райради Андрій Бобак – бощанин по батьковій лінії, голова Самбірського товариства «Лемківщина» Михайло Шпак, голова Ралівської сільської ради Володимир Бучко. Благословив зібрання о. Володимир Козак, предки якого також проживали в Боську.

З великою увагою присутні сприйняли мистецьку програму, яка почалася хвилиною скорботи під особливу лемківську пісню «Пливе кача», яка в останні два роки супроводжує в засвіти героїв Небесної сотні й Небесних батальйонів, що встали в обороні справедливості, гідності, цілісності й суверенності України.

У першій частині «І згадується чорна мука, Як звідси виїжджали ми...» поєднувалися спогади очевидців подій 70-річної давнини з тужливими лемківськими піснями, поетичними рядками та піснями, присвяченими рідному селу. Відкривав цю частину своїм виступом народжений у Боську, усім знаний і глибоко шанований, наш незмінний порадник, організатор і провідник у подорожах до отчіх порогів заступник голови Львівського товариства «Лемківщина» Ярослав Омелянович Козак. Спогадами про переселення та початкові умови проживання в Україні поділилася бощанська берегиня п. Марія Цуп, яка, незважаючи на вік, виконала пісню «Чуєш, брате мій», котру під-

хопили зворушені присутні. Особливим моментом був перегляд старих фотографій, зроблених колись давно в Боську, на яких впізнавали своїх батьків, родину, хати, вулиці й околиці села.

Друга частина програми мала назву «Знов гуртуємось в коло родинне» і була приурочена 10-ій річниці з часу заснування ГО «Бощани». Тут голова організації п. Богдан Бобак розповів про початки її створення, згадав у хвилині мовчання всіх, хто не дожив до цього ювілею, коротко відтворив основні віхи діяльності товариства: відновлення цвінтаря, встановлення та освячення надмогильних пам'ятників, впорядкування церковного пагорба й возведення фігури Матері Божої, щорічні відвідини Боська та інших куточків Лемківщини, підтримання бощанських традицій різдвяних святкувань, участь членів ГО в різноманітних заходах, які проводяться іншими лемківськими організаціями. Його розповідь доповнювалася демонстрацією фотоальбому, підготовленого спеціально до цієї дати Мироном Теплим, який і коментував перегляд світлин.

Від імені народжених уже в Україні, які прийняли Босько за своє родинне гніздо, звідки долинає голос предків, слово мав незмінний учасник всіх наших поїздок, член ради товариства, «бощанський Довженко» - Степан Теплий. Представницею від бощанок, які відповідають за кулінарну частину наших імпрез, прикрашають наші делегації маєвом вишиванок, передають наступним поколінням красу бощанської лемківської пісні, виступила Марія Кузьмяк-Козак, яка деякий час очолювала товариство.

Із цим заходом тепло привітав присутніх голова райради Андрій Бобак, згадуючи своє дитинство в бощанській атмосфері с. Бісковичі. Голова обласного товариства «Лемківщина» Степан Майкович наголосив на важливості таких зібрань, які передають пам'ять про історичні події в житті лемків, віддають шану предкам.

Усе це дійство перепліталося з піснями у виконанні наших артистів: Ігоря Теплого, народного ансамблю «Юш мелем», сімейного ансамблю родини Деньків, аматорського гурту з Дублян, Наталі Нестерівської та Христини Бобер – усі вони діти, внуки та правнуки переселенців з Боська. Також звучали поезії, присвячені Боську, які в різний час написала член Національної спілки письменників України Любі Проць, а декламували їх ведучі програми: Михайло Павлючик – керуючий справами виконавчого комітету Самбірської райра-

 194 ді, Марія Грибанова – учителька Ралівської школи, режисер народного театру «Радо» та Марія Ванів – автор сценарію урочистої академії. Особливою родзинкою свята став вірш, написаний Любою Проць спеціально до цього дня, у якому поетично поєднано дві дати: 70 років від часу депортациї і 10-річчя діяльності ГО «Бощани»:

*Не стало вміти Лемківщини і хати,
В якій вогонь у печі не загас...
В сльозах застигла на порозі мати,
На возі – батько з мукою в очах...*

*Хліба світились колосом на нивках –
І в газди серце мліло від краси...
Медове яблуко, синьоока сливи
Вжсе не ховали в листя сліз-роси...*

*Як ми не в Боську – сімдесят минає.
Подумати: вже сім десятків літ!
Та кожен рідне Босько пам'ятає,
Зозуля звідти кукас привіт...*

*I Віслок в душу хлюпа, як у берег,
І кличутъ дзвони храму нас, прочан...
I знову Свято всіх докупи збере:
Колишніх і теперішніх бощан.*

*На душу впали болю чорні брили,
З розбитим серцем покидали край...
Позаду – дім і дорогі могили,
Попереду – чужий незнаний край...*

*Вважалося нам Босько вічно потім,
А надто – як приходила весна...
Забутися хотіли у роботі,
Воно ж до нас приходило у снах...*

*Єдине, рідне, ти навік у серці!
(Хоч дітям, внукам доля й тут
незлецька:
Дубляни, Радловичі та Угерці,
І Бісковичі, й Воля-Баранецька...)*

*Вже десять літ в родину нас єднає,
До Боська стежжу стелить кожну
мить,
Де Матір Божа радо зустрічає
І під своїм Покровом прихистить.*

*Най вічно рідне Босько процвітає
І вічна пам'ять – днів минулих плоть.
Нехай бощан усіх благословляє
На мир і щастя добрий наш Господь!*

Насамкінець усі учасники концертної програми разом з автором Степаном Теплим, а з ними весь зал виконали «Баладу про Босько», яка стає гімном покинутого, але не забутого села.

ЛЕМКІВСЬКА ПОЕТИЧНА ДУША

Неля Шейко-Медведєва – українська поетеса, прозаїк, драматург, театральний критик, член Національної спілки письменників України. Закінчила філологічний факультет Львівського університету ім. Івана Франка. Кандидат філологічних наук. Деякий час працювала викладачем на кафедрі української літератури рідного університету. Сьогодні проживає у Києві. Вона авторка низки театральних статей і рецензій, численних п'ес для дітей та юнацтва, „авантюрної трилогії” „Альфонс”, „Баламутка”, „Кохана...”, роману-апокрифу „Ніч остання”, збірки поезій та оповідань „Незгасне світло”.

Прикметною рисою творчого доробку письменниці є те, що окремі свої твори вона пише діалектною мовою. Народилася Неля Шейко-Медведєва на Львівщині, у повоєнному Бориславі, куди доля занесла її батьків, що сповна скуштували гіркого хліба переселенців. В одному з інтерв’ю вона зізнавалася: „Найбільше мені запам’яталася їхня повсякчасна туга за своїм „домом”. Батько був з тих українців-русинів, яких прозвали лемками і викоренили після війни з рідних теренів, а мати – донеччанкою із козацьким корінням. Родина батька оплакувала свої поліщені домівки й могили, а бабуся-східнячка тужила за своїм степом-морем, дітьми, вигубленими голодомором, синами, що полягли на війні. Приїхали вони в Борислав бідними аж синіми і замешкали серед бідних, розорених війною людей – бойків, поляків. Але було й позитивне: вуха мої повнiliся різними бесідками, а я набиралася досвіду. Можна сказати, що я із пелюшок зростала в дійсно соборній Україні й ніколи навіть подумки не поділяла її на Захід і Схід. Люблю живу, різnobарвну, не дистильовану українську мову. Час від часу, сумуючи за своїм Підкарпаттям, пишу вірші лемківською говіркою”.

Лемківська говірка живе в душі поетеси як „пам’ять роду, пам’ять серця”. Писані діалектом поезії вона публікує на „лемківських сторінках” газет „Нафтovик Борислава” (Україна), „Наше слово” (Польща), частина з них увійшла до збірки „Незгасне світло”, що побачила світ 2006 р. у Львові.

Хрестили мя в тій церкві,
же над потоком дзвонит.
Куми на кріжму принесли
єдвабу в пасочки сіви.
А тато кошулі нё мов,
то вшили кошулю з кріжми.
Я ся й до гнєска тішу,
же з той мої кріжми
вшили му файну кошулю.
Жёби мов в чому піти
на Паску
помежи сусіди
і посыпівáти про поле,
што, як полотно згрібной,
схне під далéков горов.
Жде, заки дощ вишиє
на нім зозульки сіви.

Під буками

...біловолічков вишию
слíзки дороги буків,
кóтри на небо ведут...
Вшítким нам – єдна
шоса:
з зéмли до хмар
– єднáка.
Далі – кождому свій
конар.
Єдни направо підуть –
в літа горіячу піну,
жёби водмýти з дúши
хлóпски немудри гріхи.
Други – наліво, в слéзах,
сънігом на землю спáдут,
сплýвут керавим листям,
ночи драпливим вóстем...
Лем поєдýнчи дúши,
як курибáбки, злётят,

аж на саміський чубок,
аж до Бóжої стóпи,
й зйдуть незабудками,
што не зов'янут нíгди.
Біловолічков скрашувá
довги дорóги бükів,
што підпирáють нéбо
на Лемковині моїй.
Біловолічков пíсьні.
(1984)

Незгасне світло

Ніч витріпúє звізды,
як дзяд вокруши нí з міха.
Лáмпов гуральськов місяц
падат на тін воріха.
«Ой місяцю-місяченьку,
не съвіти нíкому,
ено мому татусеви,
як іде додому».
Баба мі знов виповідат,
же в нас юж нéє гáсу...
Тато ся вéртат із шíхти,
лáмпу в присінку гáсит.
Дóвго ся бáбрат в цéбри,
змýват з рук знáки нóчи.
Съвічка ся рóбит рýбов,
плýне брез мої вóчи.
Дáлі малює пáльцьом
на заголóвку Кróсно
й вýймат з кишéні цúкер,
што аж під зéмлью рóсне.
Пóтим мя йме за рóку,
вéде брез снів колéйку,
й тóта го кóстка цúкру
світит мі до сонéйка.
(1984)

Дόчко, не звідуй,
як мі ся жило
на сьвіті. Сьвіт сес не
любит бáйок.
Змруж ліпше вóчи
і в тéмнім скléпі
куп на залíчку єдвáбних
крайок.
Й посмот ся далі,
при гáньбі соньця,
яки сут крайки.
кілько ти дáли?

Днéска сам Панбíг — 197
не здýбат чловéка,
жéб го махляри
не вошукали.
Так мóє жýтя.
Так твóє жýтя.
Раз го берéмо.
Раз – і насылíпо.
Того й не звідуй,
як мі ся жíло...
Пóвіч мі лíпше,
чи сыпíват липа.

1989

Наталя Антонюк, доктор філологічних наук, професор
Любов Горбенко-Старак, член Національної спілки письменників України

ДО 85-РІЧЧЯ ТЕОДОЗІЯ СТАРАКА

СТАРАК Теодозій Васильович (12 серпня 1931 року, с. Межиброди поблизу Сянока, тепер Республіка Польща – 1 жовтня 1999 року, м. Львів) – український громадський діяч, журналіст, редактор, публіцист, перекладач, дипломат.

Початкову освіту здобув у рідному селі Межиброди на Сянічині. Протягом 1943–1944 рр. навчався у гімназіях Дрогобича і Криниці. У березні 1945 року разом із батьком (мати разом зі старшим братом ще у 1940 році депортовані в Казахстан) був переселений до Львова. Тут Теодозій продовжив навчання у вечірній школі.

1949 року його, вісімнадцятирічного юнаця, було заарештовано органами НКВД за приналежність до української націоналістичної організації. Без суду і слідства, за розпорядженням ОСО ув'язнено на десять років у Карагандинському концтаборі. До Львова Теодозій Старак повернувся у 1955 році. Тоді, в час так званої «хрущовської відлиги», йому пощасти

тило вступити на слов'янське відділення філологічного факультету Львівського університету ім. І. Франка, яке закінчив 1961 року з відзнакою. Здібного студента залишили на кафедрі, де він досить вдало розпочав свою наукову кар'єру, під керівництвом відомого вченого-словівіста, професора Михайла Онишкевича готувався до захисту кандидатської дисертації. Однак у 1965 році його знову заарештовують за участь у дисидентському русі «шістдесятників». Звільнений з університету, Теодозій Старак деякий час був безробітним, згодом працював розповсюджувачем квитків у театрі юного глядача, вчителював по селах Львівщини.

У 1971 році за допомогою друзів влаштувався у редакцію підручників для шкіл з польською мовою навчання видавництва «Радянська школа» (Львівська філія). Згодом очолив цю редакцію. Редактор, рецензент, автор низки підручників: «Польська мова, 2 клас» (у співавторстві з Д. Луциком), 1990; «Польська мова, 8–9 класи» (у співавторстві з Є. Чирвою), 1990; укладач «Російсько-польського словника» (у співавторстві з С. Левінською), 1991; «Польсько-українського словника», 1998 та ін.

Активний учасник українського національного відродження кінця 80-х-90-х років. Делегат І з'їзду НРУ. Один із перших авторів і співредакторів нелегального друкованого органу РУХу «Віче» (1989–1990). У той же час разом із дружиною Любов'ю Горбенко, при підтримці друзів – професора Юліана Редька, Івана Гречка та Ірини Калинець – організував видання часопису вірних Вселенської Церкви візантійсько-українського обряду «Віра батьків», став кореспондентом католицької радіостанції «Воскресіння» в Україні, головна редакція якої містилася в Брюсселі. Протягом 1990 року вийшло 20 чисел «Віри батьків», які доводилося друкувати ксероксним методом у Литві. Теодозій Старак був головним редактором, головним бухгалтером, організатором і найактивнішим автором цього видання.

Разом з Іваном Гречком та Ігорем Калинцем він став одним із засновників Клубу української греко-католицької інтелігенції (1990). У тому ж році разом з Ігорем Калинцем редактував нелегальний літературно-мистецький журнал «Євшан-зілля».

У жовтні 1991 року за рішенням комісії в закордонних справах Верховної Ради України Теодозія Старака було призначено спеціальним послаником уряду України в Республіці Польща – першим дипломатичним представником за кордоном після проголошення Україн-

ської незалежності. На цій посаді розкрився політичний хист Теодозія Старака – було встановлено дипломатичні стосунки з сусідньою країною, підписано перший в історії міждержавний Договір між Україною і Польщею, розпочалося налагодження дружніх взаємин, які завжди були непростими.

Протягом 1992–1998 рр. Теодозій Старак – радник із політичних питань Посольства України в Республіці Польща. На журналістську творчість лишається все менше часу, проте його інтерв'ю і статті в ці роки часто звучать по радіо «Свобода», інших радіостанціях, з'являються в газетах: «Голос України», «Хрещатик», «Літературна Україна», «День» (Київ), «За вільну Україну», «Молода Галичина», «Високий Замок», «Поклик сумління» (Львів); американському україномовному щоденнику «Свобода»; друкованих органах української громади в Польщі – «Наше Слово», «Гомін», «Українець», «Над Бугом і Нарвою». Із відомим політиком і дипломатом охоче співпрацюють польські періодичні видання: журнали «Spotkania», «Ojczyzna», «Przekrój», часописи: «Rzeczpospolita», «Tygodnik Solidarność», «Głos Pomorza», «Goniec Pomorski», «Gazeta Polska», «Głos Wybrzeża», «Życie Warszawy», «Gazeta Wyborcza», «Dziennik szczeciński» та ін. Журналісти, можна сказати, люблять його – за високий інтелект, неординарність і аналітичність мислення, за відкритість суджень.

У своїх статтях, публіцистичних виступах, лекціях, інтерв'ю Теодозій Старак висвітлював політичні та історичні аспекти польсько-українських взаємин, аргументував необхідність польсько-українського зближення, аналізував сучасну політичну й економічну ситуацію в Україні, що в кінцевому результаті працювало на створення позитивного іміджу незалежної України.

1997 року Теодозія Старака обрано Головою Світової федерації українських лемківських об'єднань, 1998 – співголовою Світового християнського конгресу та співголовою українсько-польського товариства у Львові.

З 1 червня 1998 року став директором Інституту Польщі при Львівському університеті ім. І. Франка, організацію якого активно розпочав.

Публікації та інтерв'ю Теодозія Старака викликали значний резонанс та зацікавлення громадськості. Так, новизною оцінки українських суспільно-політичних та культурницьких реалій, сміливістю і контроверсійністю відзначаються – стаття «Етап утрачених можливостей» (Шлях перемоги. – 1994. – 9 липня), цикл інтерв'ю 1998–1999 років у львівських газетах «Високий Замок» та «За вільну Україну», «Від-

критий лист Ніні Матвієнко» (у співавторстві з Любов'ю Горбенко), опублікований посмертно в «Літературній Україні» (1999, 7 жовтня).

Тяжка недуга обірвала життя цієї неординарної особистості. Теодозій Старак помер 1 жовтня 1999 року. Похований на Личаківському цвинтарі у Львові.

2002 року Теодозія Старака посмертно нагороджено найвищою нагородою Республіки Польща – Командорським хрестом. Український дипломат удостоєний цієї відзнаки за визначний внесок у формування польсько-українських відносин, як зазначив тодішній польський Президент Олександр Квасневський.

Сучасна ж Українська Незалежна Держава так і не спромоглася відзначити свого першого дипломатичного представника жодним чином – ні за його життя, ні після смерті.

Любов Горбенко

УНІВЕРСАЛЬНІСТЬ ЙОГО ОСОБИСТОСТІ

Найдоцільнішим способом відзначення цієї дати була думка запропонувати видавцям «Лемківського календаря» передрукувати якийсь яскравий спогад із книги «Літаючий амбасадор. Теодозій Старак: особистість. Статті, інтерв'ю, документи, матеріали, виступи, спогади» (Видавництво Львівського Національного університету ім. І. Франка, 2001). Щоправда, це, якщо бути чесним, – певною мірою найпростіший і найлегший спосіб. Хоча не такий уже й ординарний. Адже вибрати, дякувати Богові, є з чого: понад тридцять спогадів колишніх політв'язнів, представників духовенства, політичних діячів, польських та українських дипломатів, науковців-істориків, журналістів... А крім того – фактологічно й емоційно наснажені публіцистичні твори та інтерв'ю, рідкісні документи, виступи на різних конференціях тощо. Але тут же подумалося: Теодозієві таке не дуже б сподобалося... Тому вирішила піти іншим, трохи складнішим шляхом, який він (впевнена) точно схвалив би, а саме – уважно перечитала цю укладену колись мною книжку: посторінково, від початку й до кінця. Й вирішила вибрати з розмов моого чоловіка дещо з того, що особливо вразило, те, що стовідсотково справдилося й справджується на сьогодні в світі і в нашій державі за час його земної відсутності (1 жовтня ц. р. минає 17 років, як Милосердний Господь покликав його до солодкої Вічності з Собою...). Перечитаймо ж разом ці фрагменти непростих і болючих міркувань-пророкувань і спитаймо себе: чи багато з нас

тоді так думали, так бачили, так розуміли, так сприймали й оцінювали реалії нашої буреної дійсності, як Теодозій Старак? Не всім, у тому числі й найпатріотичнішим особам і діячам в Україні, були (та й будуть) до вподоби його висловлювання, його позиція, але сьогодні кажу собі: все правда, і нікуди від цього не дінешся...

Про польсько-українські стосунки

Журнал «Spotkania» (РП), 18 грудня 1991 року

Кореспондент: Jaki cel stawia sobie ukraiński dyplomata wśród Polaków, którzy podobnie jak Państwo rodacy nie są wolni od resentymentów?

Теодозій СТАРАК: Chcę, abyśmy historię pozostawili historykom. Zarówno Polacy, jak i Ukraińcy powinni odrzucić uprzedzenia, urazy i stereotypy w imię przyszłości. Powinni zapomnieć, kto kiedyś pierwszy strzelał.

Газета «Віче»(Львів), № 7, лютий 1992 року

Кореспондент: Пане Старак, як повинна, на Вашу думку, виглядати оборонна доктрина України?

Теодозій СТАРАК: Як відомо, оборонна доктрина повинна базуватися на визначені потенційного противника. Ми можемо наразі такого потенційного противника визначити... Польща у нашій оборонній доктрині займає особливе місце. Фактично тут у нас уже багато з'ясовано. По-перше, під час візиту в Польщу міністра оборони України генерал-полковника Костянтина Морозова (тоді, до речі, вперше на офіційній зустрічі міждержавного рівня прозвучав гімн України.

- Прим. Л. Г.) і, по-друге, під час дуже важливої двосторонньої конференції, що відбувалася під Варшавою 10–13 лютого ц.р. і в якій взяли участь з українського боку Дмитро Павличко, Іван Драч, Володимир Мулява, Микола Поровський та інші, а з польського боку – генерали Генерального штабу, заступники міністра оборони, високі чини Міністерства закордонних справ Польщі, міністр у справах національної безпеки при Президентові, видатні державні і партійні діячі. Хоч конференція називалася «Шлях України в Європу», на ній найбільше уваги було приділено саме питанням оборони і роззброєння. Здається, на цій конференції остаточно розвіялися всі дотеперішні припущення про можливу загрозу з боку України для Польщі. Встановлено, що Україна і Польща не мають одна до одної жодних територіальних претензій і що будь-які можливі спірні питання не будуть ніколи розв'язуватися з допомогою зброї. Польща зацікавлена в тому, щоб Україна увійшла в Політичну раду і в систему НАТО, не в оборонну, а в загальну систему європейської безпеки. Україна так само зацікавлена у входженні в цю загальноєвропейську систему безпеки, щоб тим самим виключити можливість війни при вирішенні спірних питань зі своїми сусідами.

Кореспондент: Яке зараз ставлення польської суспільності до України і українців?

Теодозій СТАРАК: Хочу сказати одразу: я не впізнаю теперішньої Польщі. Бував там і раніше декілька разів у різні періоди. І на кожному кроці зустрічав тільки якусь шалену ненависть до українців. Тепер все змінилося. Більшість польського суспільства хоче будувати стосунки з українцями по-новому. Більшість починає ставитися до нас прихильно. Я дістаю багато відгуків на свої виступи по польському телебаченню, на газетні й журнальні публікації. Усі кажуть мені: саме таку лінію треба проводити. А лінія ця полягає ось у чому: треба забувати минулі чвари, треба, виходячи з реалій нинішнього дня, будувати відносини між нашими державами, дивлячись у майбутнє. Не можна йти вперед з оберненою назад головою.

Щораз більше поляків починають усвідомлювати, що всякі порахунки ні до чого не приведуть. Ми вже стільки наробили помилок у минулому, як українці, так і поляки, що мусимо з того робити вже якийсь висновок і будувати свої відносини на зовсім нових засадах.

Хотілося, щоб і в Україні настало таке прозріння. На жаль, ми часто любimo говорити, що поляки такі-сякі, що вони і те, і те нам натворили. Польські шовіністи таке саме говорять про нас. І якщо ми буде-

мо так підходити, то ніколи не дійдемо до істини і злагоди. Століття наших чвар показали, що ми нічого не виграли. Коли я часом цитую на зустрічах із громадськістю слова безсмертного Шевченка «Правда ваша - Польща впала та й вас роздавила!», це знаходить велике розуміння. Адже завжди на польсько-українських чварах вигравала третя сторона. Саме українсько-польські конфлікти довели до виникнення московської імперії. Не потрібно цього повторювати! Ми сусіди й маємо ними бути, мусимо жити по-доброму.

Прикладом нам можуть служити теперішні Франція й Німеччина. Колись це були смертельні вороги. Століттями вони вели безкінечні війни, бо не могли, як і ми, поділити кількох клаптиків землі. Тепер, за нових умов, обидва народи зрозуміли, що це нічого доброго не дасть. Примирилися – і зник здавалося нескінчений конфлікт. Отак треба, щоб зник і польсько-український конфлікт. Один із польських міністрів сказав мені в розмові: «Як би добре було, щоб так, як Франція й Німеччина на Заході, щоб ми те саме показали на Сході». І тому я мав би охоту звернутися і до наших громадян, до українців: забудьмо про все, починаймо будувати свої взаємини на нових засадах. Це знайде відгук. / ... / Коли в нас нацьковують українців на поляків, які нам, до речі, нічим не загрожують і не можуть загрожувати, – це відвертає нашу увагу від найважливішого: від утвердження правдивої незалежності. Польща нам не загрожує, не збирається загрожувати і не може загрожувати, ще раз підкреслюю. Тут ми можемо бути абсолютно спокійні.

Про небезпеки для України

Газета «За вільну Україну» (Львів), 22 липня 1994 року

Кореспондент: Перш ніж відповісти на наші запитання, пан Стапак міркує про ситуацію в Україні, загрози, що чатують на молоду державу.

Теодозій СТАРАК: Над Україною нависли три небезпеки. **Перша небезпека** – перетворення нашої держави в колонію, спочатку під виглядом економічним, а відтак – політичним. Власне у цьому полягає слабке місце наших політичних партій, рухів, напрямів, які сповідують доктрину пріоритету економіки. Так позиція була чітко виражена в доктрині Леоніда Кучми під час президентських виборів, подібне простежувалось і в інших претендентів, зокрема у Володимира Ланового. На жаль, цю лінію підтримують і деякі сили в Україні, що зараховують себе до демократичного блоку.

Небезпека властиво полягає в тому, що гасла про економічне процвітання дуже прихильно сприймаються населенням, котре, можливо, слабо усвідомлює, що за цим стоїть. Якщо взяти для прикладу Росію, то ми бачимо, що Президент Єльцин основну увагу звертає на зміцнення держави, тобто на політичний бік справи. Тільки на правильній базі політичній можна розвивати економіку. Інакше як можна розвивати економіку, коли навіть не визначено, яку державу ми будуємо? Коли немає чіткого поділу влади, не окреслені прерогативи Президента. Я хотів би звернути увагу на те, що всюди, де проводилися реформи, спершу була утверждена державність, – у Польщі, в Чехо-Словаччині, в Угорщині. В тій же Польщі реформи Бальцеровича виявилися не дуже вдалими лише тому, що попервах там не була чітко окреслена структура влади.

Друга небезпека – Україна перетворюється в першу державу, якою править мафія (в широкому і повному розумінні цього слова). Себто коли мафіозні структури практично проникають у державні. Саме мафії вигідно відвертати увагу суспільства й парламенту від насущних проблем державотворення.

Третя небезпека – можливий поділ України, її розпад. Діють певні зовнішні сили та їхня агентура всередині країни, які зацікавлені в розпаді України. Рапорт ЦРУ спеціально «просочився» у пресу. Щоб заздалегідь підготувати громадську думку. Кому це потрібно в першу чергу? Нашому великому східному сусідові. Для чого? Бо Україна потенційно може стати найважливішою державою в центрально-європейському регіоні. При співпраці з сусідами (а ми вже маємо прекрасні стосунки з Польщею та Угорчиною) в Європі може витворитися третя потуга. Росія – з одного боку, Західна Європа – з другого, а ота сила – посередині. Я не маю на увазі військовий блок, але силу політичну й економічну. Цей регіон відтак може протиставитися економічній та політичній експансії з Заходу (в першу чергу Німеччини), Сходу (Росії). Коли ж на території України утворяться три-четири держави, що ворогуватимуть поміж собою, такого об'єднуючого фактора в Європі не стане. Отже, парламент України мусить відкинути другорядні справи й займатися державотворенням, усі державотворчі сили мають об'єднатися.

І ще одне міркування: поки Україна є членом СНД, вона не є повноцінною державою, бо СНД є нічим іншим, як видозміненою формою Советського Союзу. /.../ Коли в 1991 році СНД був потрібен для цивілізованого розпаду Советського Союзу, то тепер він втрачає сенс. Це є

всього лиш намаганням знову підпорядкувати держави-учасниці московському центрові. Виходом з ситуації має бути підписання з Росією цілого ряду документів (дивно, що цього не зроблено досі), і саме оці двосторонні угоди на рівних можуть і повинні регулювати всі сторони життя. Кордони ж повинні бути всюди однакові – чи з Польщею, чи з Росією, чи з Молдовою.

Про неминучий розпад Росії

Газета «За вільну Україну» (Львів), 9 червня 1998 року

Кореспондент: Як Ви вважаєте, що чекає нас у зв'язку з можливими подіями в Росії?

Теодозій СТАРАК: Будь-яка імперія, яка починає валитися, котиться до загибелі. І стримати цей процес неможливо. Але слід пам'ятати, що конання імперії, як правило, триває довго. В мене щодо України оптимістична думка. Власне, є надія, що відбудеться подальший розвал Росії. Бо, ще раз підкresлюю, стримати процес розпаду неможливо. Для прикладу: Микола I повісив п'ятьох декабристів, на якийсь час «залигла тиша» – всі кілька років жили в страху. Микола II покрив цілу Росію шибеницями після 1905 року – і за десять років упав царизм. Такі процеси – невідворотні. Безперечно, це може принести ще багато страждань народам, у тому числі й українському. Бо «захисники» імперії можуть піти на крайні авантюри.

Про політичну ситуацію в Україні

Газета «Львівське віче», 27 вересня 1998 року

Кореспондент: Якої Ви думки про політичне становище України?

Теодозій СТАРАК: ...Досі ми не маємо влади, яка б служила своєї нації.

Один професор Люблінського університету назвав нинішній державний апарат клептократією – правлінням злодіїв. Вони є всюди, але в інших посткомуністичних країнах їх менше, там вони бояться порушень закону, в нас – навпаки. Свого часу Лановий застерігав: розкрадуть усе. І це пророцтво збулося.

Найголовніше, що в суспільстві нарощає розчарування державою. Діє їй ворожа пропаганда, але пропаганда нічого не дала б, коли б була інша ситуація. Якось Левко Лук'яненко писав, що, мовляв, «ми надялися, що комуністи працюватимуть з нами». Тоді, в 1991 році, вони сиділи, причайвшись, як миші. А в 1993 році вийшли з окопів. Демократи прогавили час, не зробили нічого. Вони сварилися між собою і втрачали все. Нині ми дійшли до критичної межі. Це державне утворення – не дай Бог! – будь-коли може розвалитися, як картковий бу-

диночок. Залишається лише надія, що може вдастся щось зберегти й почати справжнє відродження.

Про відмову України від ядерної зброї

Газета «Високий Замок» (Львів), 13 листопада 1998 року

Теодозій СТАРАК: Це відбулося в абсолютно ганебний спосіб. Повірте, ми в посольстві у Варшаві діставали купу листів, в яких поляки благали, аби ми не віддавали атомної зброї. Вони казали, що поки в Україні є тактична ядерна зброя, і Україна буде спокійна, і Польща... Я розумію, що тоді був страшений тиск з боку Америки. Але ж було відомо, що ціла низка країн працює над створенням власної атомної зброї. Це була величезна помилка. До речі, після цього престиж України дуже впав.

Про чергові президентські вибори й можливих кандидатів

Газета «За вільну Україну» (Львів), 6 лютого 1999 року

Кореспондент: Чому ми не можемо, точніше – відкидаємо варіанти поставити на таких людей, як В. Ющенко чи Є. Марчук? Чому дехто / ... / майже одразу відкидає ці постаті?

Теодозій СТАРАК: Думаю, що відіграють роль амбіції наших псевдовождів. Такі кандидати в президенти, як В. Ющенко чи Є. Марчук, при хоч би трохи ширшій підтримці правоцентристських сил мають шанси здобути перемогу.

Газета «За вільну Україну» (Львів), 16 липня 1999 року

Кореспондент: Нещодавно Віктор Ющенко у телепередачі на УТ-1 висловив таке побажання українцям: «І мені дуже б хотілося, щоб дуже багато українців на ранок відчули в собі голос, який дарує їм самодостатність, впевненість, щоб вони не були слабкими людьми, навіть – фізично. І духовно – теж. Це залежить від нас... Я хотів би, щоб не бачили себе слабкими, щоб були духовно об'єднані!» Мудрі слова, чи не так? Якби це побажання нинішнього голови НБУ зреалізувалось, ми, обираючи президента, більше керувалися б духовними критеріями.

Теодозій СТАРАК: Як кажуть у народі: якби ці слова та Богові у вуха. Але поки що людей, які так думають, у нас небагато, а людей, які здатні так чинити, – одиниці.

Кореспондент: То Ви хочете сказати, що якби Ющенко висував свою кандидатуру на посаду президента...

Теодозій СТАРАК: На другий же день Ющенка зробили б злодієм, і всі громадяни України, а першою чергою – наші галицькі ботокуди, плювали б на нього й кричали: «Розпни!» Йому б приписали

усі можливі смертні гріхи. Бо поки що – ментальність хохла така, що він любить повторювати будь-які наклепи і звинувачення.

Зі спогаду Мирослава ТИМОЧКА

За книгою «Літаючий амбасадор», Вид-во Львівського Національного університету ім. І. Франка. – Львів, 2001.

На прогнозовану політичну й господарську ситуацію в Західній Україні його погляд був тоді настільки неординарним, що й сьогодні вимагає ґрунтовного осмислення й ретельної перевірки. Росія, казав якось, ніколи добровільно не захоче відпустити нас, бо вона втрачає найголовніше – витоки своєї історії. Тому триматимемо нас скільки зможе – через проросійське і прокомуністичне лобі у Верховній Раді, Уряді, Адміністрації Президента, через російську православну церкву і засоби масової інформації. Найтяжче буде в Західній Україні. Руками «наших» грабіжників і злодіїв вона паралізує промисловість, створить масове безробіття, хабарництво і злодійство, заохочуватиме всіляко еміграцію, щоб посіяти повну зневіру серед людей в Українську державу. Влада, основу якої складають галицькі хруні, дивитиметься на все це крізь пальці, щоб нагребти й собі. Коли ж запанує нужда й зневіра, Росія візьме Україну голими руками, бо хто ж боронитиме продажну й корумповану державу? Це був його постійний біль.

ВІД УПОРЯДНИКА. Дехто з читачів не без гіркоти приреченості й іронії може сказати: навіть якщо б українські провідники (та й пересічні люди) у відповідний (тобто вирішальний) для народу час всі ці постулати глибоко знали й усвідомлювали, а до того ще й не полінувалися чи не погордили взяти їх до уваги й забажали ними керуватися – навряд чи це б нам аж так допомогло. Не відкидаючи часткової слушності таких міркувань, запитаймо себе: що ж тоді може порятувати нас найрішучішим і найефективнішим чином, як не правда про себе?

Завжди поділяла думку Теодозія про те, що світову цивілізацію формують і рухають найдревніші, а отже, найрозумніші народи – приміром, ті ж ізраїльтяни й китайці. Українцям же залишається хіба що сподіватися, що з плином історії й з усім, що вона їм принесе, вони змушені будуть мудрішати. Наразі доводиться констатувати, що досі цей процес полягав в основному в боротьбі за зміну форм невільництва, а в нас самих нічого не змінив. Тому донині найліпший і найближчий ворог для нас – ми самі. Бо попри звитягу й жертвоність численних героїв з нашого народу (ніби зараз чую голос моого найдорожчого лемка) за понад тисячу років ми в загальній своїй масі так і не

спромоглися дорости до потреби застанови над тим, чого ж все-таки хоче від нас наш Творець...

Ярослав Козак, Василь Оприськ

“...ТУТ НАШЕ КОРІННЯ...”: З ІСТОРІЇ КУЛЬТОВИХ МІСЦЬ СЕЛА БОСЬКО У ПОЛЬЩІ”

Лемківщина – найзахідніша частина української етнічної території. Вона займає найнижчу частину Українських Карпат – Низький Бескид, частково Середній та Західний Бескиди. Споконвіків цю територію населяли корінні слов'янські племена.

В мальовничому куточку Карпатських зелених гір, де Віслок несе свої бистрі води, між містами Сяноком і Кросно, розкинулося лемківське село Босько. Село розташоване по обох боках річки Віслок і було багатовуличне. По центральній частині через село проходила головна підкарпатська дорога, так звана Цісарська або “королівський тракт”, що з'єднувала такі міста, як Перемишль, Сянок, Кросно, Ясло, Новий Сонч. Крім того, через село проходила залізнична колія, що з'єднувала такі міста, як Перемишль-Хирів-Загір'я-Сянок-Кросно-Ясло-Горлиці-Новий Сонч. Це мало велике значення для розвитку сільського господарства і промисловості.

В основному бощани займалися землеробством, бо ґрунти в Боську були родючі, але в селі були різні майстри: ковалі, столяри, теслярі, кравці, шевці, будівничі, через це господарі були достатньо заможними.

У Боську вміли не тільки добре працювати, вести свої господарки, але було добре розвинуте культурне життя: була добре розвинута ді-

яльність "Просвіти", пізніше при ній було організовано український театральний гурток, великий духовий оркестр, заняття в якому проходили на високому професійному рівні. Все це свідчить про високий громадсько-супільний та культурно-освітній рівень жителів села.

Основним центром життя українців-бошан, як і для українців на Лемківщині, крім родинного гнізда, залишалася їхня святыня – власна церква, яка згуртовувала цілі покоління бошан. Праця богоспочатих осіб сприяла піднесення духовної та національної свідомості місцевого значення, спричинила до того, що талановита молодь потяглась до знань, до освіти. За найбільшу честь і посвяту батьки вважали за обов'язок дати дітям теологічну освіту.

Босько вирізняється серед сіл Лемківщини тим, що троє вихідців з низів, із "селянських ховп" стали духовними проповідниками – отець Микола Денько, отець Войнер, отець Юстин Роман.

У Боську церква Різдва Пресвятої Богородиці стояла на горі, височіла над селом. До церкви, прямо від дороги – колишнього "королівського тракту", вели знамениті сходи із 55 сходинок. Біля підніжжя сходів встановлені по обох боках фігури Ісуса Христа та Матері Божої. За церквою – цвинтар, де лежать в могилах наші діди і прадіди, наш лемківський рід.

Воєнні бурі Другої світової війни змінили життя мешканців прекрасного лемківського села Босько.

Лемків-бошан, як і тисячі їхніх сусідів, було розкидано по світі "за добровільною згодою виїзду". За неповними даними в 1945 році з Боська було депортовано близько 354 українські родини, які зі слізами на очах та сумом на серці покидали свої землі, не знаючи, що їх чекає попереду...

По-різному склалося життя в кожній сім'ї бощан, деякі покинули село і влаштувалися в містах на роботу. Багато молоді здобули освіту та будували своє життя по-новому. Але туга "за рідним домом" з надією на повернення в свої нажиті місця залишалася лише в споминах і в розповідях своїм дітям і внукам, що надихало їх на відвідування тих місць.

Згодом, приїжджуючи до рідного Боська, колишні мешканці села, а тепер і їхні діти, обов'язково затримувались на тому місці, де стояла колись церква, бо в 1953 році її було розібрано, та цвинтар, на якому спочивають наші предки. Цвинтар був повністю зарослий кущами, деревами, понищени і повалені надгробні пам'ятники, неможливо було знайти могили предків. Сходи були в жалюгідному стані, порослі мохом та кущами, на місці колишньої церкви стояв суцільний чагарник. Такий стан справ дуже турбував вихідців села і треба було терміново це питання вирішувати.

І тому, 10 грудня 2005 року була створена громадська організація "Бощани", від імені якої можна було вирішувати питання з польською владою про впорядкування цвинтаря та місця, де стояла церква. Були відправлені листи до польського уряду, Міністерства закордонних справ України з проханням відновлення святих місць. На жаль, відповідь надійшла тільки з Міністерства закордонних справ України, де було вказано, що ці питання треба вирішувати з місцевою владою села Босько в Польщі.

Делегація від громадської організації "Бощани" прибула на зустріч з війтом села п. Броніславом Жовкевичем стосовно питання приведення в належний порядок нашого цвинтаря та місця, де стояла церква. Вислухавши нас, війт погодився допомогти в упорядкуванні цих місць,

надавати робочу силу, а нам частково оплатити за матеріали. Домовилися про встановлення хреста на місці, де стояла церква.

Спільними зусиллями і сподвижницькою працею як наших людей, так і місцевих жителів було впорядковано цвинтар, очищено територію від заростей, підмуровано надгробники, які збереглися. На місці, де стояла церква, і яке було очищено, поставлено величний дубовий хрест.

16 вересня 2006 року відбулося посвячення хреста та проведена перша Служба Божа на честь храмового празника Різдва Пресвятої Богородиці, посвячені могили на цвинтарі самбірським отцем Володимиром Коркуною та дядком Олесем Романом. З великим піднесенням відбулося це свято, в якому взяли участь: вся місцева влада, польський ксьондз о. Анджей Гіль та польські парафіяни. З нашого боку було більше 120 чоловік: колишні мешканці села, їхні діти та внуки, знані люди: Марія та Ірина Байко, історик-лемкознавець п. Іван Красовський, голова Українського товариства в м. Сяноці п. Мар'ян Райтар. Після урочистостей місцева влада влаштувала нашій делегації святковий прийом.

Так було започатковано святкування церковного празника Різдва Пресвятої Богородиці, яке відзначали наші родичі.

Ці зустрічі з мешканцями села Босько та з їх керівництвом стали традиційними, що підтверджує підписана Угода про співпрацю між гміною Боська (Беска по-польськи) та самбірською громадською організацією "Бощани". 21 березня 2011 року Угода підписана на невизначений термін.

А роботи з реставрації цвинтаря продовжились. По периметру розібраної церкви місце було вистелено бруківкою. Основним завданням ще було відреставрувати сходи, які вели від дороги аж до церк-

ви. Їх заново заливали морозостійким розчином, крім цього проводили реставрацію надгробників, почали обладнувати доріжки. На місці, де стояла дзвіниця, поставлено і освячено фігуру Матері Божої.

До сімдесяти років трагічних подій – 10 вересня 1939 року в с. Босько, де від рук німців загинуло 22 бощан, – виготовлено і встановлено пам'ятник отцю Михайлу Величкові. 20 вересня 2009 р. посвятили пам'ятник отцю і меморіальну дошку на спільній могилі 22 загиблим отці Володимир Коркуна та Володимир Козак, ксьондз с. Босько Андрей Гіль.

24 травня 2011 року керівництво гміни Боська запросило делегацію ГО "Бощани" на святкування 20-річчя утворення гміни Боська. Нашу делегацію дуже радо приймали на урочистому засіданні. Від імені делегації виступив Ярослав Козак, подякував за ту допомогу, яку надає нам місцева влада та вручив на згадку подарунок. Гміна Боська прийняла рішення просити польський уряд та уряд Євросоюзу признати наш цвинтар та місце, де була церква, як історичну пам'ятку і в 2012 р. гміна дістала від Євросоюзу таке визнання і підтримується фінансово проведення будь-яких упорядкувальних робіт.

Наша громадська організація "Бощани" сприйняла цю постанову

з дуже великим задоволенням, що свідчить про те, що наша нелегка праця по упорядкуванню цвинтаря дістала відповідне визнання.

Треба відзначити, що поїздки наші щоразу більш багаточисельні, серед яких переважають молоді нащадки бощан, яким цікава історія рідного краю. Щоразу ми бачимо на цвинтарі встановлені нові надгробки, хрести, фігури і помальовані надгробки, кидається в очі, що на цвинтарі і на церковному місці великий порядок, все помальова-

но, викошено траву. За рахунок місцевої влади було зроблено проекtorну підсвітку фігур, які встановлені перед сходами.

Велику вагу в налагодженні порозуміння між народами мають спогади очевидців, розповіді про непрості долі окремих людей, цілих родин, що складають картину трагедій лемків.

Наші відносини з місцевою владою с. Боська набувають все більших результатів. Так, гмінний осередок культури в с. Босько організував зустріч переселенців з України і мешканців Боська. Зустріч на тему "Історією поділені – сучасністю з'єднані" була організована музеєм Історії Польщі у Варшаві. Основна дискусія велася на тему "Тут є наші коріння". В дискусії взяли участь журналісти, місцева влада та члени нашої делегації, які народилися і проживали в с. Босько. Більше потрібно таких зустрічей, бо дійсно, наші коріння є в с. Босько.

Кожна поїздка до рідного села – це зустріч з батьківчиною, як і з власним домом, з рідними та знайомими і, найголовніше – це зустріч із пам'яттю та предками, що спочивають на бощанському цвинтарі, місці вічноїтиші. Поїздки з такою метою – наш святий обов'язок, насамперед, моральний.

Олександр Волошинський

ТОВАРИСТВУ "ХОЛМЩИНА" - ДВАДЦЯТЬ П'ЯТЬ

Ідея створення Львівського суспільно-культурного товариства "Холмщина" належить холмщанину – поету, члену Спілки письменників України Володимиру Лучку. На установчі збори, які відбулися 24 лютого 1990 року у Львові, прибули холмщани не тільки зі Львова й області, але і з Волині, Тернопільщини, Києва, Вінниці і Одеси. На установчих зборах були прийняті всі необхідні документи для реєстрації товариства в органах влади. Першим головою товариства "Холмщина" став професор Леонід Квітковський. Статутною метою товариства було визначено задоволення та захист соціально-економічних, культурно-освітніх, духовних потреб, прав, інтересів виселених нащадків, відродження та збереження історичної пам'яті про малу батьківщину, про свою долю, духовну і матеріальну культуру.

У структурі товариства були створені філії у Кривчицях, Сокалі, Городку і Золочеві. Наше товариство нині нараховує понад 1200 членів.

За роки діяльності товариства проводились культурно-просвітні заходи, наукові конференції, на яких з доповідями про найдавніші

міста Холмської землі, сакральну архітектуру, говірки Холмщини, про українських вчених з Холмщини, про Михайла Грушевського, митрополита Іларіона (Огієнка), архівні матеріали про Холмщину виступили такі провідні вчені, як Лариса Крушельницька, Ярослав Дашкевич, Ігор Середюк, Ярослава Закревська, Ярослав Грицак, Володимир Сергійчук та інші.

До 50-ти річчя початку депортациї етнічних українців з Польщі у вересні 1994 року проведено перший Світовий конгрес українців Холмщини і Підляшшя, який проходив у двох княжих столицях – Львові і Холмі. На конгрес прибули понад сімсот делегатів з України, Польщі, Німеччини, США і Канади.

У проведенні культурно-просвітницької діяльності важливу роль відіграє співпраця товариства з Львівським державним меморіальним музеєм Михайла Грушевського. Ця співпраця започаткована з 90-х років, коли створено фонд Михайла Грушевського. Роботі нашого товариства з відродження та збереження історичної пам'яті про свій отчий край сприяла системна краєзнавча, культурно-просвітницька і видавнича діяльність. Щорічно організовуємо не менше восьми паломницьких колективних поїздок депортованих та їх нащадків на Холмщину і Підляшшя. Відвідуємо могили предків, невинних жертв , пам'ятні місця, пов'язані з іменами Данила Галицького, Михайла Грушевського, Митрополита Іларіона, Прем'єр-Міністра УНР Пилипа Пилипчука, селянського поета Михайла Кумецького та інших. Члени Городоцького осередку товариства активно займаються відновленням і впорядкуванням могил на наших цвинтарях на рідних землях. Члени Сокальського осередку допомагають нашій армії, виготовляючи маскувальні сітки, маскувальні костюми, накидки, шиють для воїнів білизну, рукавиці і таке інше.

На четвертому Світовому конгресі українців Холмщини і Підляшшя, який проходив у Львові в 2004 році, було прийнято ухвалу побудувати пам'ятник з нагоди 60-и річчя депортациї українців з їх етнічних земель. Пам'ятник "Жертвам терору і депортациї українців Холмщини в 1938-1947 роках" споруджено і урочисто відкрито у Сокальському районі неподалік моста через ріку Західний Буг на автотрасі Львів-Ковель біля єдиного на теренах України холмського села Пісочне. Пам'ятник побудований на добровільні пожертви патріотів-українців Холмщини і діаспори при активному сприянні і фінансовій допомозі державної влади. Автором, ініціатором і організатором будівництва пам'ятника був один із засновників товариства "Холмщина" Володимир Бойчук.

У Львові на вулиці Харківській, за підтримки нашого товариства, побудовано церкву на честь Ікони Холмської Матері Божої, де кожної першої неділі місяця відбуваються Богослужіння для холмщан. Силами товариства було проведено два обласні фестивалі-конкурси традицій Холмщини і Підляшшя "Політ на зраненім крилі", які проходили в с. Оборошино і Пустомитах. Новостворений хор товариства бере активну участь в культурних заходах Львова і області. Активно співпрацюємо з Львівськими товариствами "Лемківщина", "Надсяння", "Любачівщина", Міжнародним інститутом освіти, культури та зв'язків з діаспорою Національного університету "Львівська політехніка". Видаємо книжки, присвячені історичній долі, духовній і матеріальній культурі українців Холмщини і Підляшшя, синам і доњкам нашого краю.

Звісно, не все нам вдалося здійснити. Не реалізовано проблеми, породжені 70 років тому нашою депортациєю. Але спільними зусиллями в об'єднанні "Закерзоння" будемо старатись вирішувати їх.

Анна Щерба-Стефанишин

ЩИРЕ СЛОВО ПРО ІВАНА КУШНІРА

Хочу розповісти про керівника -диригента хорового співу Івана Максимовича Кушніра. У нього великий талант, Богом даний, велика любов до рідних лемківських пісень, адже народився у лемківській заможній селянській родині 16 липня 1939 року в селі Бонарівка Кроснянського повіту.

Як потрапив Іван Максимович до хору «Лемковина»?

Коли восени 1969 р. у селищі Рудно, що біля м. Львова, лемки - патріоти організували хор «Лемковину», відразу виникла проблема, а хто ж буде диригентом-керівником хору.

Спочатку ним став викладач консерваторії Роман Соболевський, потім Роман Кокотайло, який наполегливо працював з колективом, а відтак заявив: «Лемковина» підготовлена, треба її показати на сцені людям. Але шукайте молодого керівника хору». Знову проблема. Рада хору, староста Павло Сильвестрович Юрковський звертається за допомогою до сестер Байко, зокрема до Марії Байко, яка тоді працювала у Львівській консерваторії. Вона порекомендувала кількох студентів. Першим диригентом став Михайло Мокрецький, який дав перший виступ «Лемковини» 14.02 1971 р. у клубі «Сільмаш». Успіх був прекрасний - овації, велике задоволення від слухачів. Згодом він закін-

чив консерваторію й отримав скерування до Івано-Франківська. Пізніше з «Лемковиною» працювали такі студенти консерваторії: Тарас Матвій, Ігор Циклінський. Закінчують навчання – покидають «Лемковину». Староста хору П. Юрковський каже: «Нам треба знайти професійного диригента, керівника хору «Лемковина», лемка, який буде дорожити хором і лемківською піснею». Він знаходить Івана Максимовича Кушніра, який на той час працював диригентом хору при Будинку вчителя у м. Львові. П. Юрковський довго вмовляє І. Кушніра взяти «Лемковину» під свою опіку, однак Іван Максимович не хотів залишати свій колектив. Але П. Юрковський переконав І. Кушніра у тому, що тільки він має бути керівником хору «Лемковина». І. Кушнір погодився і взяв хор під своє керівництво.

Праця була нелегка. Репетиції проводилися три рази на тиждень: понеділок, середа, п'ятниця, а в неділю – додаткова репетиція з вивчення музичної грамоти.

Незабаром «Лемковина» досягла високого виконавського рівня. Її запрошуvalи на різні концерти, зокрема на підприємства. Відбувалися також поїздки з концертами до братів-лемків на Тернопільщину, Івано-Франківщину, Самбірщину. Концерти «Лемковини» були всюди успішними.

Іван Максимович постійно шукав нові пісні і завжди добивався найкращого рівня виконання цих пісень, особливо чистого звучання. Йому це вдавалося, він дорожив кожним хористом, водночас шукав нових. Завдяки його нелегкій праці 16.04.1978 року хору присвоєно почесне найменування «Самодіяльна народна хорова капела «Лемковина».

Іван Максимович мріяв показати «Лемковину» світові і це йому частково вдалося. Хор виступав з концертами в Естонії (м. Рапла), Словаччині (м. Свидник), Польща (с. Ждиня, м. Криниця, м. Вроцлав, м. Легніца, м. Зелена Гура, Межиріччя, м. Люблін, Шпротава, Пшенков), на західних землях Польщі, а також у Німеччині (м. Мюнхен, м. Штутгарт). «Лемковина» об'їздила з концертами всю Україну: Черкащина (Канів, Кирилівка); на могилі Тараса Шевченка «Лемковина» виконала такі твори «Заповіт», «Розрита могила», «За байраком байрак», «Думи мої, думи», «Реве та стогне Дніпр широкий» та інші. Крім того, ми виступали у Києві, Харкові, Луганську, в Криму, Закарпатті, Івано-Франківську, Тернопільській, Львівській областях.

«Лемковина» багато разів виступала по радіо, телебаченню: «Лемківське Різдво»; колядки; Вертеп. «Лемковина» має записи двох пла-

тівок: 1) Співає «Лемковина», 2) «Заграй мі , гудачку». Часто «Лемковина» на концертах виступала у двох відділах: перший – українські народні пісні (костюми українські); другий – лемківські народні пісні (костюми лемківські). Ще раз повторюється. «Лемковина» за існування І.М. Кушніра на всіх своїх концертах мала всюди і завжди великий успіх, великі овації, великі подяки. Іван Максимович Кушнір вклав в «Лемковину» всю свою душу, любов, здоров'я, аби «Лемковина», славилася своїми піснями, славилася своєю назвою.

Мені дуже жаль, думаю, що й Івану Максимовичу також дуже жаль, що «Лемковина» втратила своє величне звання «Народна хорова капела «Лемковина», а має сьогодні назву «Ансамбль пісні і танцю».

Іван Максимович – надзвичайно цікава людина. Прекрасний сім'янин, батько, дідусь. Дуже добрий (може і ніколи не був злим), культурний, високодуховний, великий патріот рідного краю, рідних пісень. Веселий, любить гумор, веселі, жартівливі лемківські пісні. Хочу побажати йому та його родині щастя і благополуччя.

Марія Оприськ

З ДНЕМ НАРОДЖЕННЯ

29 вересня 2015 року відзначив ювілейний день народження Богдан Антонович Бобак. Його життєвий шлях є свідченням поєднання інтелекту та працелюбності.

Після закінчення в 1971 році Львівського державного університету ім. І.Франка отримав скерування на роботу в с. Арламівська Воля Мостиського району на посаду директора школи (1971-1974рр.), потім – Самбірський район: с. Вербівка (1974-1978рр.), с. Хлопчиці (1978-1986рр.), а даліше в с. Бабино - з 1986 р. і по даний час працює на посаді директора школи, як невтомний керівник - багаторічний директор.

Він – висококваліфікований, сумлінний та добросовісний освітній працівник, завжди зібраний і активний, намагається постійно вдосконалюватися. В роботі завжди дотримується вимог управлінської культури, компетентний, ерудований у питаннях управління, педагогіки, психології, комунікабельний, цілеспрямований і наполегливий. Має авторитет серед колег, громадськості. є відмінником народної освіти.

ти. Відзначений грамотами Львівської обласної ради та відділу освіти районної державної адміністрації.

Є депутатом Самбірської районної ради трьох останніх скликань.

Упродовж останніх років Богдан Бобак бере активну участь у діяльності громадської організації "Бощани" і на даний час її очолює як голова, докладає багато зусиль для її діяльності. Виходець з лемківської родини з села Босько, не забуває про нього, часто відвідує його, родину, яка залишилася, цвинтар, де спочиває його рідня.

Він є одним із активних учасників щорічних поїздок у вересневі дні до села Босько, присвячених храмовому празнику "Різдва Пресвятої Богородиці" та щорічних фестивалів лемківської культури, що проходять у с. Нагірне на Самбірщині та Зиндранові - Польща.

Бере участь у конференціях, які проводить Львівське обласне товариство "Лемківщина".

З нагоди ювілею всі члени ГО "Бощани" а також члени Львівського обласного товариства "Лемківщина" бажають Богдану Бобаку міцного здоров'я, оптимізму та Господньої ласки.

Марія Янко,
член Національної Спілки художників України
та член Спілки народних майстрів України

ПРО СЛАВНУ РОДИНУ ГОЧІВ

Про таких, як Федір Гоч, кажуть «Людина» з великої букви» або «справжній Лемко». А я ще додала б, що ця Людина-легенда, наш сучасник, зробила справжній подвиг: ще за життя створила живий пам'ятник на віки не тільки собі, і не лише цілій своїй родині, а й цілій Лемківщині. Бо хто з лемків не знає чи не чув про музей лемківської культури в Зиндранові коло Дуклі, що знаходиться на території Польщі?.. Може, знайдуться і такі, хіба що зовсім байдужі до того, хто вони і чиї вони діти та звідки походить їх рід. Дехто багато говорить, як він любить Лемківщину. А Федір Гоч про це мало говорить та власним життям доводить, яка безцінна для нього ненька земля, де народили і виховали Його батьки. Бо після тяжких вимушених владою поневірянь на чужині, повернувся до колись ще з незапам'ятних часів дарованої Богом землі, а тепер мусів її по-новому викупити, віддавши за неї ціну молодості і майже прожите життя не лише своє, а й коханої дружини Марії, вчительки, а й синів - Романа та Богдана, та ціну праці рідного брата Яна, який тяжко працював у вугільних ко-

З легендарною ро-
диною Гочів
зліва направо Бог-
дан Гоч, Марія
Янко, Роман Гоч,
Микола Гоч, Федір
Гоч, Марія Гоч, Зе-
новія Гоч

Наталія Гоч в лем-
ківському строї

Покладення квітів до памятників.
п. Федір, п. Богдан, панна Наталія Гочі

Богослужіння
з Владиками
Авелем і Паїсі-
єм на 30-ліття
церкви св. Ми-
колая у с. Зин-
дранова

На фестивалі
у Зиндранові.

Світлини
Марії Янко

пальнях США. Надзвичайною є також колекція зібраних хрестів п. Федором, які промовляють сьогодні до нас від імені неіснуючих сіл з минулих віків .Дружина п. Федора, п. Марія, завжди привітно зустрічає гостей - відвідувачів музею, показує і розповідає про експонати. Син Богдан продовжує велику справу своїх вже немолодих батьків, ставши директором родинного музею. Допомагають також онуки Федора і Марії Гочів - привітний Микола і завжди усміхнена красуня Наталія, діти Романа і Зеновій. Це є воістину справжня лемківська родина, яка присвятила своє життя для збереження нащадкам рідної культури і мистецтва вишуканого ошатного народного лемківського строю, вишивки, писанки, дерев'яної різьби і скульптури, образотворчого мистецтва через графіку та малярство, мистецтва народної пісні і танцю, які щороку звучать на сцені музею під час фольклорного свята «Русалля». У музеї збираються майстри різця і пензля, щоб розповісти глядачам не лише про своє вміння, а донести у своїх творах історію , побут та традиції життя лемків у минулому і сьогодені. Тут вшановують пам'ять замордованих людей у таборах Талергофу і Явожно та полеглих у боях воїнів, які вели визвольну боротьбу проти німецьких окупантів . Зібрана величезна колекція давніх фотографій та документів, які свідчать про високу духовність тутешніх людей, їх працелюбність і велику віру у майбутнє... Сюди люблять приїхати відвідувачі не лише зі Словаччини, Польщі та України - музей відвідують з різних країн Європи та з-за океану, свідком теплих незабутніх зустрічей яких я була...

30 вересня 2015 року святкувала свій перший Ювілей - 30-річчя вся парафія церковці св. Миколая, новозбудованої після повернення лемків з чужини у рідне село Зиндранова. На велике Богослужіння з Владиками Авелем і Паїсієм прибули багато священиків та парафіян з сусідніх сіл , з Горлиць, Сяноку та з-за кордону.. Я щиро дякую родині Гочів за неймовірно велику працю на благо Лемківщини та прошу Бога благословити їх родину здоровям і щастям на многая і благая літа!

Михайло Садовий

ЛЕМКІВСЬКІ ФЕСТИВАЛІ

I. Монастириська-2015

Цьогорічний фестиваль “Дзвони Лемківщини” (м. Монастириська, Тернопільська область) був приурочений до сімдесятиліття депор-

тації лемків. Фактично це був фестиваль – спогад про рідну землю, про лемківську культуру, про неповторну лемківську пісню. Адже на ньому були присутні не лише ті, які були виселені, але й їхні нащадки, які плекають культурні традиції.

На території фестивального містечка знаходитьться також музейний комплекс "Лемківське село", скарбничка лемківської культури, де зібрані унікальні речі, привезені нашими краянами з різних земель та подаровані до музею.

На фестивалі звучало і поетичне слово, і молитва за всіх жертв лихоліття, яку очолив Блаженніший Святослав Шевчук, Глава УГКЦ.

Як завжди звучали лемківські пісні у виконанні різних солістів і хорів (Народний лемківський хор "Яворина" Монастириського РБК (керівник - заслужений працівник культури України Василь Баран), лемківський фольклорний ансамбль "Анничка" (с. Вербівці Теребовлянського району), народний аматорський лемківський хор "Конар Лемківщини" (с. Жовтневе Тернопільського району). народний ансамбль пісні і танцю "Лемковина" (м. Львів) та інші.

Тут також можна було придбати лемківські видання, скоштувати лемківські смаколики, оглянути твори народного мистецтва, які виставляли райони Тернопільської області (твори Михайла Яремка, Руслана Вітковського, Богдана Карого, Ольги Ткач, Марії Антонюк та інші).

Кожен фестиваль – це також місце зустрічей давніх приятелів – Василя Мулеси (Закарпаття), Степана Майковича (Львів), Андрія Тавпаша (Львів), Степана Криницького (Івано-Франківськ), Миколи Мушинки (Словаччина), Мар'яна Райтара (Польща). Серед присутніх гарно забавлялася родина шанувальника лемківської культури із Львова Макара Гаталяка, який приїхав на фестиваль із дружиною Надією та донькою Паранею.

XVI Всеукраїнський фестиваль лемківської культури відбувся завдяки організаційним і творчим зусиллям таких організацій: Всеукраїнське товариство "Лемківщина", Тернопільська обласна державна адміністрація, Тернопільська обласна рада, Монастириська районна рада та інші. Головою оргкомітету був Олександр Венгринович, голова обласної організації товариства "Лемківщина", господар і господиня фестивалю Ігор Дуда і Любов Малярська, старости фестивалю Михайло Тиханський та Андрій Татарин.

На фото: лемківська родина: прабабця Мирося, бабця Люба, мама Іруся і найменша – донечка Мартуся (Фото автора)

ІІ. "Гомін Лемківщини" – фестиваль зустрічей

У літню пору, коли більшість людей відпочиває, майже по всій Україні організовуються фестивальні заходи, які спонукають людей до ознайомлення із культурними традиціями власного народу. Бо ж саме через культурну традицію передається пам'ять народу, оживають його господарські, побутові, виробничі звичаї і обряди, які згодом передаються від покоління до покоління. Вони закарбовуються не лише в реальних речах (твори мистецтва, побуту, архітектури та ін.), але й також у людському спілкуванні. Власне фестивалі є таким місцем зустрічей і спілкування рідних і небайдужих людей. На такі зустрічі приїжджають не лише з України, але й з різних країн світу, щоб дізнатися щось новенького або поділитися про минуле або ж віднайти нових приятелів чи нових родичів, про яких до сих пір ніхто не знав. Саме таке живе спілкування знову ж таки викликає до пробудження людської пам'яті, яка пов'язує і предків, і нащадків. Мабуть, всі знають, що лемки – це особлива етнографічна гілка українського народу, яка повсякчас виявляє активність у всіх сферах діяльності: у виробництві, у господарстві, в науці і культурі.

Серед цьогорічних фестивалів варто назвати перший обласний фестиваль "Гомін Лемківщини", який проходив в селі Зимна Вода (Пустомитівського району Львівської обл.). Його організували: Львів-

ська обласна організація Всеукраїнського товариства "Лемківщина", Пустомитівський районний осередок Всеукраїнського товариства "Лемківщина", Пустомитівська і Городоцька районні держадміністрації.

Серед гостей свята ми побачили відомих політиків, чиновників, громадських діячів. Але для всіх присутніх були найтепліші зустрічі з рідними, приятелями і друзями, які прибули з близьких і далеких країв: лемків з Києва, Самбора, Пустомит, Старого Самбора, Сокільників, Перемишля (Польща), Сянока (Польща), Калуша, Борислава, Івано-Франківська та ін.

У концертній програмі виступили такі народні колективи: ансамбль пісні і танцю "Лемковина" (Львів), "Студенка" (м. Калуш), "Радоцина" (м. Пустомити) та ін. Учасники фестивалю подивилися фільми: "Дзвони пам'яті", "Никифор Дровняк".

Ми мали цікаву розмову з отцем-капеланом Мироном Михайличиним, який один із небагатьох священиків греко-католицької церкви на Лемківщині досить активно проводить духовну і культурну діяльність серед українців в Польщі і дуже часто відвідує різні лемківські фестивалі. У розмові він розповів про своє життя, своє розуміння фестивального духу, який викликає у людських серцях не лише духовну єдність, але й поклик до справжньої духовної пісні, яка єднає людські серця.

Як завжди, на таких фестивалях у дружньому колі зустрічаються члени родин, які можуть поспілкуватися і розказати про свої новини, оскільки такі зустрічі проводяться раз на рік. Серед присутніх ми побачили: родини Копильчаків, Щербів, Марків, Сидориків, Дідовичів, Русиняків, Вихованських, Кищаків та ін.

На таких фестивалях можна побачити навіть кілька поколінь з одної родини, наприклад тут була родина Суликов: прабабця, пані Миррослава, яка походить з Лемківщини, бабця Люба, мама Ірина, дочка Мартуся, які сьогодні плекають лемківські традиції в українських обрядах і звичаях.

Цей перший фестиваль Львівської обласної організації товариства "Лемківщина" проходив в традиційному, класичному ритмі. Загальне враження позитивне, але як зауважила журналістка з Івано-Франківська пані Анна Кирпан, дуже хотілося б, щоб у мистецькому Львові фестиваль мав професійну мистецьку родзинку, щоб наприклад, професіонали-художники показали учасникам фестивалю сучасне бачення Лемківщини та її проблем, а організатори зверну-

ли особливу увагу на залучення молодого покоління до сприйняття і популяризації лемківських культурних традицій.

Іван Сенько

(уродженець с. Красна, 1928 р.н.)

НЕ БЕЗ ДОБРИХ ЛЮДЕЙ НА СВІТІ....

До 100-річчя побудови Церкви в с. Красна (Польща) у 2014 році була видана книжка «Pod niebem jednego Boża» (автори Лукаш і Олександра Урами). У прологі цієї книжки польська письменниця Ельжбета Гаврот зуміла стисло, але дуже поетично передати минуле: долю люду, який проживав на тих теренах. Зуміла викласти на папері людський біль, страждання, показати незагоєні рани, що викликають щем у серці і слізози в очах...

Вірш друкується з дозволу автора

*Ziemio krośnieńska, która masz za sobą burzliwe dzieje,
zmienna w swej urodzie, ale zawsze piękna.*

Pozdrawiamy Cię.

*Ziemio, zroszona potem utrudzonego chłopa ruskiego i polskiego,
którzy ramię w ramię szli do kośby.*

*Ziemio, niegdyś dwóch obrządków a jednego Boga,
dlatego silna w modlitwie.*

*Kiczera wysoka, coś słyszała ruskie i polskie przepiękne śpiewanie,
a w nim radość i smutek ten sam, bo ludzki.*

*Kłaniamy Ci się Ziemio, coś wydała ludzi mądrych,
nauczycieli miłości do rodzimej ziemi.*

*Najukochańsza, utęskniona Ojczyzno wygnaniców, rano niezabliżiona
i Ojczyzno przydzielonych Tobie.*

Ziemio, kryjąca w sobie ślady przeszłości.

*Ziemio, nad którą górują kopuły cerkiewne
nakazujące pamięć o czasie minionym.*

*Ziemio, gdzie do dziś zgodnie szepczą wieczorne pacierze
polskie i ruskie kapliczki przydrożne.*

Pozdrawiamy Cię.

Ельжбета Гаврот – за освітою філолог і багатолітня вчителька польської мови в початковій школі с. Красна. Багато років цікавиться культурою та історією регіону, а саме с. Красна і його околиць. Вона іні-

ціаторка і співорганізаторка циклу «Зустрічі з польською традицією», до яких пише сценарії. Керує краснянською творчою групою відродження, до якої входять учні місцевої школи та мешканці села. У 2011 році за свою діяльність отримала відзнаку Міністерства культури і спадщини Польщі «Заслужений діяч польської культури». У вільний час пише вірші.

ПОСЬМІЙМЕСЯ!

- Куме. Былисте на урльопі?
- Так в Криниці.
- Повідають же там барз чисте повітря.
- Так, я навет колеса всвоїм автії ним напомпував.

- Куме. Ви діти мате?
- Ніт. Мій няньо и дідо тіж не мали дітей.
- А ви одкаль ся взяли?
- Я з Грабу.

- Діду Василю, за што вас так люблять дівки.
- Не знам. І облизав язиком брови.
- Гальо. Міліція, я ту автом збив барана, што мам зробити?
- То положте го до фоси.
- Добрі, а ровер де подіти?

- Гальо! То страж пожарна?
- Так.
- Ту ся бьют міліціянти з дохторами і не знам, де мам зателефонувати.

Старий лемко пришов до дохторя.

Пане дохтор, мам барз велику біду.

То яку?

Мам тилько 85 років, а з женов сплю, преці, раз на тижден.

О, то барз добрі, дай Боже так вшытким .

Та де ж то добрі, мій кум має юж 98 років і повідат ищи 2 - 3 рази на ден годен. То яку мі пораду дасте?

Покажте язика.

Не виджу жадной прычыни жеби сте могли повідати так само.

Купив Мошко коня од цигана, прывів го домів, запріг до воза, але кін не рушав з місця, поганяв го батогом, таргав за ліци, а кін стояв

як з каменя. Товди Мошко закликав сой ветеринаря, жебы дав даку раду. Ветеринар дав коню якысий застрык і кін, як шалений скочив з місця і полетів.

Пане дохтор, дайте і мі такого застрика жебим міг догнати свого коня.

В Африканській державі аборигени зъїли европейського посла, за то же перешов заказану меджу. На протест Европейської держави пришла одповід: " Як наш посол порушит ваш закон, то можете го тіж зъїсти".

Добрий день! З вами передача "Ревізор" І її ведуча Ольга Фреймут. Чому ви відвідувачів годуєте з однієї ложки? Де ваше меню? Де карта якості вина? Де ваша кухня? Там за лаштунками?

Пані, як сте пришли не до порычастя, то винесте ся з церкви.

Рубрику підготував Михайло Смереканич

КНИЖКОВІ НОВИНКИ. ПРЕЗЕНТАЦІЇ

ЯРОСЛАВА ГАЛИК. КНИГА ПАМ'ЯТІ ЛЕМКІВЩИНИ 1944-1946. ТОМ 1.

Презентація книги

18 травня 2015 року у Львові в Національному музеї-меморіалі жертв окупаційних режимів «Тюрма на Лонцького» відбулася урочиста презентація першого тому «Книги пам'яті Лемківщини 1944-1946». Авторка ідеї, керівник проекту і упорядник книги – лемкиня Ярослава Галик з Івано-Франківщини, з-під пера якої вже вийшло три книжки: «Лемківщина – край наших предків» (2009), «Маленька українка у великому Парижі» (2012) та «Світло очей моїх» (2013).

Презентація «Книги пам'яті Лемківщини 1944-1946» проходила в рамках заходів Ночі Музеїв і зібрала численну аудиторію. Ініціаторами

та організаторами заходу були п. Вікторія Садова, заступник директора музею, та п. Наталка Криничанка, автор і ведуча радіопрограм ПОДТРК. На відкритті зі зворушливими віршами виступив відомий лемківський поет Богдан Пастих та співачка Катерина Яремко із задушевною лемківською піснею.

На презентації були присутні: Голова Світової федерації українських лемківських об'єднань п. Софія Федина, яка виголосила вітальну промову, Голова Львівської обласної організації «Лемківщина» п. Степан Майкович, Голова Фундації дослідження Лемківщини у Львові п. Петро Гандяк, Голова «Молодої Лемківщини» у Львові п. Назар Радъ, художниця Марія Янко, картина якої ілюструє першу сторінку книги, науковці, історики, літератори, представники духовенства зі Львова, Івано-Франківська, Хмельницького, родина Ярослави Галик, багато лемків і не лемків, які зі щирим інтересом слухали авторку.

Ярослава Галик представила присутнім свою книгу, розповіла про виникнення ідеї цього унікального проекту, його мету та про кропітку роботу над створенням книги.

«Книга пам'яті Лемківщини 1944–1946», Том 1, є першою частиною великого проекту – створення Мартиролога, поіменного списку лемківських родин та осіб лемків, виселених у 1944–1946 роках з території Польщі в УРСР. До Тому 1 увійшло 40026 імен, 9807 родин лемків-українців з повітів Новий Санч, Новий Торг, Ясло і Коросно, які стали жертвами злочинної переселенської акції, проведеної комуністичними режимами Польщі та СРСР, початком і підґрунтам якої стала «Угода між УРСР і ПКНВ про евакуацію українського населення з території Польщі до УРСР і польських громадян з території УРСР до Польщі» від 9 вересня 1944 року. Внаслідок цієї акції сотні тисяч лемків-автохтонів були насильно вивезені з прадідівських етнічних земель, які перебували тоді під владою Польщі, в УРСР.

Книга містить кілька розділів: 1) Передмову авторки з чіткими поясненнями до змісту книги і користування нею; 2) Перелік населених пунктів Лемківщини, з яких були виселені лемки; 3) Зведені таблиці кількісних даних по територіально-адміністративних одиницях та вказівник відповідних архівних першоджерел; 4) Поіменні списки депортованих лемків-українців за населеними пунктами Лемківщини.

Основною частиною праці є поіменні списки депортованих лемківських родин, які були складені у вигляді таблиць за населеними пунктами Лемківщини на основі Посімейних списків евакуйованих, які зберігаються в фондах Державного архіву Львівської області. Таблиці містять такі відомості про виселенців: прізвище, ім'я та побатькові особи, її рік народження, родинний зв'язок (господар, дружина, діти, внуки тощо) та область виселення в УРСР. Списки були укладені шляхом дослідження архівних документів, їх фотокопіювання, комп'ютерного набору та впорядкування за адміністративними одиницями краю.

«Книга пам'яті Лемківщини 1944–1946» приурочена 70-річчю депортації лемків з рідного краю і має за мету увічнити імена жертв примусового переселення лемків-українців заради збереження пам'яті для нащадків про страшну трагедію краю, яка привела до розсіяння, асиміляції та знищення найзахіднішої етнографічної групи українців – лемків. Вона є документальним свідченням Лемківської трагедії середини ХХ століття, живою пам'яттю тих зловісних подій, застеженням усьому світові щодо подібних злочинів проти людей. Книга розкриває реальні масштаби злочинної депортації в центрі Європи в середині ХХ століття і необхідна для поширення цієї маловідомої інформації як в Україні, особливо серед молоді, так у Європі і в усьому світі.

Це видання може стати своєрідним довідником для розпорощених лемків і їх нащадків для розшукування своїх родин, уточнення їх особистих даних, встановлення місця їх проживання, дослідження історії своїх родин, родинного походження, відновлення родинних зв'язків.

Книга – особливий, родинний проект лемківського роду Галиків-Репелів-Шаффранів, бо всі технічні редактори і помічники є його членами та нащадками.

Авторка висловила сердечне лемківське «Боже, заплат!» всім, хто допомагав і підтримував її в роботі над книгою, а особливо Фундації Дослідження Лемківщини в США та зокрема її Голові п. Андрію Хомику за фінансову підтримку цього проекту, завдяки якій перший том «Книги пам'яті Лемківщини 1944–1946» побачив світ.

Видання об'ємне (675 с.), в твердій обкладинці, видрукуване у Львові (видавництво «Тріада Плюс») невеликим накладом – 250 примірників, і зразу ж розійшлася серед лемків усього світу: США, Канади, Поль-

щі, Словаччини, Австралії та, звичайно ж, України. Готується додатковий тираж книги, адже вона необхідна і корисна в кожній лемківській організації, в бібліотеках, для дослідників-лемкознавців, краєзнавців, істориків як достовірне і доступне джерело архівних матеріалів.

Невтомна Ярослава Галик продовжує роботу над наступними томами «Книги пам'яті Лемківщини 1944–1946», до яких повинні увійти списки депортованих з повітів Горлиці, Березів, Сянок, Лісько.

Г. ДОБРЯНСЬКА-ПОПОВИЧ, О. ПОПОВИЧ "ОПАРІВКА. ЕНЕРГЕТИКА ПРАДІДІВСЬКОЇ ЗЕМЛІ (ІЗ ЦИКЛУ "ЗАМІШАНЦІ")". - ЛЬВІВ, КОЛО, 2015. - 448 С.

Книга запрошує у мандрівку в історію українців, які віками жили в північно-східній частині Польщі, на своїй пра-дідівській землі.

Крізь призму історії села Опарівка, що знаходиться між містами Ряшів і Кросно, автори розкрили тему побуту культури, релігії, освіти, звичаїв, традицій людей цього мальовничого краю. Висвітлено також найтрагічніші сторінки в їхній історії – депортацию з рідного дому з Польщі і життя на новому місці в Україні. Однак у їхньому серці завжди жила надія повернутися до рідних місць, де залишилася пам'ять

про їхні родини.

Книжка складається з трьох частин, словничка найбільш вживаних слів, колекції родинних фотографій, дуже цікавого розділу “На закінчення” (в якому вміщено довідкові матеріали про села Замішанчи-ни, взяті із мемуарного збірника “Ярославщина і Засяяння 1031–1947” (Нью-Йорк, 1986)) – про села Близянка, Гвоздянка, Бонарівка, Ванівка, Красна, Опарівка, Ріпник, Чорноріки.

У першій частині подано у стислій формі найважливіші сторінки з духовної і матеріальної історії; у другій частині – про події I і II світової війни і життя сучасної Опарівки; у третій – про родоводи Добрянських і Пастернаків.

Книжку ошатно оформлено, її надзвичайно приємно і читати, і розглядати ілюстративний матеріал.

Радимо прочитати цю книжку, щоб зануритись у неспокійний світ української історії.

ПРЕЗЕНТАЦІЯ КНИЖКИ ГАЛИНИ-ДОБРЯНСЬКОЇ-ПОПОВИЧ, ОРЕСТА ПОПОВИЧА “ОПАРІВКА. ЕНЕРГЕТИКА ПРАДІДІВСЬКОЇ ЗЕМЛІ ІЗ ЦИКЛУ «ЗАМІШАНЦІ»”

Незвичну презентацію провели автори цієї книжки 28 червня 2015 р. - у формі святкової вечері в ресторані “Спутник”. Пані Галина Попович досить творчо підійшла до цього заходу, тому фактично він перетворився на родинне свято. Пані Галина як справжня газдина цього вечора була неповторна. Вона зустрічала гостей, знайомила із гостями, всім приділяла уваги. Це було дуже зворушливо. Серед гостей була родина Дорожинських, родина Галько, родина Поповичів, друзі, приятелі, наукові консультанти, гості з Польщі.

У запрошені пані Галини написано: “Презентація книжки є нашою добробчинною дією. Наперед дякую за квіти, які Ви маєте намір мені, як автору, подарувати, але взамін квітів прошу долучити свій благодійний внесок в розмірі 50 гривень для воїнів АТО. Ці кошти будуть передані у військовий храм св. Петра і Павла у м. Львові”.

Звичайно, що у такому родинному колі звучала і музика, і пісні, і щирі побажання авторам продовжувати таку необхідну для нащадків роботу – збереження пам’яті про рідну землю і свій родовід.

Хочемо також додати, що у вересні 2015 році на Форумі видавців у Львові ця книжка отримала спеціальний диплом серед 500 кращих книжок.

ОЛЬГА ФАБРИКА-ПРОЦЬКА ПІСЕННА КУЛЬТУРА ЛЕМКІВ УКРАЇНИ ХХ-ХХІ СТ. - ІВАНО-ФРАНКІВСЬК, 2013. - 327 С.

Це видання насправді є цікавим і потрібним дослідженням пісенної культури лемків України. Після його появи на книжковому ринку з’явилося ряд відгуків, рецензій, деякі з яких пропонуємо вашій увазі. Зокрема, доцент кафедри теоретичної, прикладної культурології і музикознавства Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв (Київ), кандидат педагогічних наук, доктор філософії Світлана Садовенко пише: “Монографія Ольги Романівни Фабрики-Процької «Пісенна культура лемків України ХХ - ХХІ ст.», здійснена в річищі

сучасних світоглядних пошуків, вражає багатовекторним підходом щодо висвітлення велими значимої для сьогодення проблеми утвердження параметрів української національної культури, є оригінальним і зрілим дослідженням.

Поставивши завдання проаналізувати процес становлення й розвитку пісенної культури лемків України ХХ – ХХІ ст. як невід'ємної складової частини загальнонаціональної музичної культури, авторка виразно передає основні тенденції розвитку пісенної культури Лемківщини та їх характерні прояви в регіональній і загальнонаціональній проекціях. Вартісною ознакою монографії є те, що у ній простежена певна поступальна динаміка у вивчені пісенної творчості лемківського субетносу – від інтенсивного акумулювання до глибинного аналізу численного різноманіття музично-пісенних компонентів фольклору лемків України.

Монографічне дослідження О. Фабрики-Процької є безперечним результатом напруженої багаторічної і кропіткої праці. Необхідно віддати належне їй за велику практику, зокрема, проведення польових робіт – здійснення власних фольклористичних записів, аналізу композиторських партитур тощо. Опрацьовані цінні польові матеріали допоможуть читачеві глибше пізнати і проаналізувати процес становлення та розвитку народнопісенного фольклору лемків України і значно підсилюють наукову значимість праці.

Варто підкреслити, що рецензована робота О. Фабрики-Процької є міждисциплінарним комплексним висвітленням лемківської народної пісенності, що збагачує різні галузі знання – історію української музики (традиційної й професійної), культурологію, фольклористику й етнографію, музичне джерелознавство й краєзнавство. Дослідниця доводить, що наперекір значній розпорашеності лемків, вони зберігають свою самобутність саме завдяки пісні, яка в другій половині ХХ – першому десятилітті ХХІ століття стала основним, а в багатьох випадках – єдиним, проявом їхньої етнічної ідентичності.

Монографія О. Фабрики-Процької, розкриваючи широке коло культурологічних, гуманітарних, науково-історичних, музикознавчих проблем, без сумніву, носить значну практичну цінність. Відтак, положення монографії не тільки слугуватимуть сприятливим джерелом для роздумів науковців-мистецтвознавців, фахівців з культурної політики держави тощо, а знайдуть своє достойне місце в загальних курсах вищих навчальних закладів з історії української культури, ет-

нокультурології, музичного фольклору, музичного краєзнавства тощо і сприятимуть збереженню й відродженню пісенної спадщини лемків у сучасному виконавському мистецтві серед аматорських та професійних колективів".

Позитивно оцінила цю книжку також кандидат філологічних наук Наталія Димніч: "До вдалих спроб вивчити фольклорну спадщину через призму ціннісно-орієнтаційних зasad належить книга кандидата мистецтвознавства, доцента кафедри народних інструментів і музичного фольклору Інституту мистецтв Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника Ольги Фабрики-Процької «Пісенна культура лемків України ХХ-ХХІст.», яка нещодавно вийшла друком у видавництві «Нова Зоря». Її авторка дослідила види, стилі, напрямки розвитку пісенної культури лемків, яка віддзеркалює історію цієї етнічної групи українців, забезпечує її продовження і трансформацію відповідно до вимог часу. Науковець вважає, що це досягається завдяки традиції, в якій єдність думки, почуттів і уявлень виражена в конкретно-почуттєвій формі.

Праця О.Фабрики-Процької є фундаментальним виданням з точки зору дослідницької роботи, адже кожен розділ книги можна перетворити в окреме дисертаційне дослідження. Читаючи сторінки монографії, розумієш її наукову цінність, простежуєш популяризаторську роль щодо лемківської культури, яка зацікавлює як найширше коло читачів. Авторці вдалося не тільки привернути увагу наукового кола шанувальників лемківської культури, але і тих, у колі чиїх професійних інтересів не входить пісенна спадщина цієї етнічної групи, бо в ній відображене життя лемків у різних проявах.

Книга «Пісенна культура лемків України ХХ-ХХІст» Ольги Фабрики-Процької щедро проілюстрована кольоровими світлинами, мапою Лемківщини, архівними даними щодо переселення, нотними взірцями творів, текстами лемківських співанок, пісенними репертуарами лемківських колективів, програмами фольклорних фестивалів тощо. Усе це змістовно висвітлено в цій книзі.

Рецензована монографія розкриває детальні описи звичаїв та обрядів, в яких назавжди закарбувалося етнічне начало цих представників українського народу. Авторка ретельно аналізує жанрові, мовно-стилістичні, історичні особливості обрядових та необрядових пісennих текстів: колядок, щедрівок, релігійних та духовних пісень, балад, історичних, колискових, дівоцьких та парубоцьких співанок і т. п. При цьому вона спирається не лише на думку дослідників культури лем-

ків, а й на власні польові дослідження на теренах Івано-Франківської, Тернопільської, Львівської, Житомирської, Київської областей.

Фабрика-Процька Ольга Романівна особисто докладалася до збагачення джерельної бази лемківського фольклору. Протягом тривалого часу вона збирала серед представників цієї етнічної групи зразки їхньої пісенної спадщини. Крім того, дослідниця ретельно описала лемківський пісенний фольклор у творчому доробку українських композиторів, виконавців та творчих колективів, розповіла про сучасні фольклорні фестивалі лемківської культури та висловила думку щодо стану лемківської пісенної культури в наш час”.

ІЛЬНИЦЬКИЙ МИКОЛА. ФОРМУЛИ ОСЯГАННЯ АНТОНИЧА. - ЛЬВІВ: ЛА «ПРАМІДА», 2015. - 236 С.

Книжка відомого українського літературознавця Миколи Ільницького – результат багаторічних досліджень творчості Богдана Ігоря Антонича. Першу частину видання складає монографія, написана у 60-х рр. ХХ ст. і видана в 1991 р., у якій здійснено першопрочитання поета. Друга частина – спроба перепрочитання з позицій сучасної літературознавчої думки.

ФРАГМЕНТ ЛЕМКІВСЬКОГО ЛЕКСИКОНА

(із книжки: Фразеологічний словник лемківських говірок / Г. Ф. Ступінська, Я. В. Битківська; за ред. Г. Ф. Ступінської, В. Я. Ступінського. – Тернопіль, 2013. – С. 113-116).

K КАЛАМУТИТИ

1. КАЛАМУТИТИ ВОДУ. Вносити розлад, неспокій у щонебудь. – Послухайте вшытки люде лемківського роду – хто в тим краю рідним, бідним **каламутит воду**. Послухайте, може ся вам придаст того г біді, може навчыт шанувати братів і сусідів (Амраз).

КАЛАП

2. КАЛАП ТРИМАТИ. Мати незаперечний авторитет у сім'ї (ЧрСЛ).

3. НА ТАКУ ГОЛОВ КАЛАП НЕ ТРЕБА. Хто-небудь розсудливий, кмітливий, тямущий. – Преця знаєте, же кум Софрон продав ґрунт жыдови и мал на тім добрий зиск. А през тот час Осифів син одкупил у Лейби Софронів загін и мал запоряд юж сім загонів поля в єднім кавальци. **На таку голов калап не треба**, він знов шыткому дати ряд (Мс Кр).

КАМАРАТ

4. КАМАРАТ ІЗ ПОГАРИКОМ, жарт., ірон. Хто-небудь часто любить випивати; п'яниця (Мх Сн).

КАМІН

5. АНИ КАМІН НА КАМЕНИ НЕ ЗОСТАВЫТИ. Вщент розгромити, знищити кого-небудь (Рд Гр).

6. КАМІН НА СЕРЦЕ у кого. Кому-небудь дуже важко, хтось перебуває в гнітючому настрої, страждає, переживає і т. ін. – В єден час так єм ся чула, як бы мі дахто **камін на серце** положыл, бо пошо той Мірон пішов до Росії, што си там доброго нашол (Вс Гр).

7. НА ГОЛОВУ КАМІН кому, для кого. Зайві, обтяжливі турботи, клопоти. – Юж єм ся оженил / Юж навікы амен / Юж єм си привадил на голову камін (Нар. пісня, Вс Гр).

8. ПРОПАСТИ (ЩЕЗНУТИ) ЯК КАМІН У ВОДІ. Швидко, безслідно, безповоротно (Бр Гр).

9. ЯК СЯ КАМІН У ВОДІ ОБЕРНЕ, ірон. Уживається для повного заперечення змісту зазначеного речення; ніколи. – Я юж так ся образила за тоти слова на Мельку, же до ней повіла: “Од свого ся не одступлю, хыбаль **як ся камін у воді оберне**”. И товчи зо злости дуркнула єм до двери и пішла (Вп Гр).

КАМІНЕЦЬ

10. КАМІНЕЦЬ ДУТИ. Говорити нісенітниці, дурниці, пліткувати (Із Гр).

КАМІНЬЧИК

11. КОЛИ КАМІНЬЧИК КОРІН ПУСТИТ, ірон. Уживається для повного заперечення змісту зазначеного речення; ніколи (Кр НС).

КАМФІНА

12. ЯК КАМФІНА, зі сл. щезнути. Швидко, безслідно, безповоротно (Чр СЛ).

КАНОН

13. ЯК КАНОН (ЯК ПАТРОНА), зі сл. глухий. Уживається для підсилення, підкреслення певної ознаки; дуже. – Тета Анна була од давна кус глуха **як патрона** и нияк не могла чути, же хтоси гвошов домів (Бр Гр).

КАНОНА

14. **ЯК З КАНОНА**, зі сл. *вистрілити*, зневажл. Говорити що-небудь нерозумне, недоречне, нецікаве і т. ін. (Мс Кр).

КАНЯ

15. **ЯК КАНЯ НА ДОЙДЖ**, зі сл. *чекати*. Прагнути чогось, надіячися на кого-, що-небудь, залишаючись пасивним. – Німчыска вивезли мою старшу дівку деси до Баварії. Я през довгий час чекала ю **як каня на дойдж**. Мала єм надію, же верне, бо товди други люди вертали (УР Гр).

КАПАТ

16. **З НЕБА КАПАТ** кому. Комусь дістаеться щось дуже легко, без ніяких зусиль (Гл Гр).

КАПУСТА

17. **СКЫСНУТА КАПУСТА**, жарт. Плаксивий. – Семанку, чогось такий, як **скыснута капуста**? Но, не плач, хлопчику, ноле бер ся за лжецю и ідж компері з бриндзьом (УР Гр).

18. **ЦЯПУ КАПУСТА, ЦЯПУ ГОРОХ**. Нісенітниця (Гн Гр).

КАРК

19. **КАРК ЮЖ ТОГО НЕ ВЫТРИМУЄ** чого. Хто-небудь відчуває втому, безсилия від тяжкої праці, різних негараздів (Мш Кр).

КАТАФІЙ

20. **СЯТИЙ КАТАФІЙ**. Невіруючий, безбожний (Бд Гр).

КАТЕРИНКА

21. **ЯК НАКРУЧЕНА КАТЕРИНКА**, зі сл. *бісідувати*. Дуже швидко (Гл Гр).

КАЧАТА

22. **ЯК СЛИШЫНИ КАЧАТА**, зі сл. *щезнути*. Зникнути безслідно. – И нашы гіндицы пішли **як Слишыни качата**. Іван хіба не загнав іх до загорідкы (Вс Гр).

КАЧКА

23. **ЖЕБЫ ТЯ КАЧКА КОПЛА**, жарт. Уживається для вираження нездовolenня (перев. Удаваного) ким-, чим-небудь. – Та то так ёс ся мнем втішыв, цигане якіси, **жебы тя качка копла**. Пішов ёс гапити ся на голы бабы (Семан Мадзелян).

КАШЫ

24. **ЯК КОЛО ГОРИЧОЙ КАШЫ**, зі сл. *заховувати ся*. Лестити, догоджати, дуже запобігати. – Йой, та они коло своєй невісти так ся заховують, **як коло горичої кашы**. Лем цы на довго ўх стати (Гн Гр).

ВІДІЙШЛИ У ВІЧНІСТЬ

МЕЛАНІЯ ВЕНГРИНОВИЧ

Колегія Всеукраїнського товариства „Лемківщина”, правління обласних організацій Тернополя, Львова, Івано-Франківська, Закарпаття, Фундація дослідження Лемківщини, редакції часопису „Дзвони Лемківщини” і „Лемківського календаря” висловлюють щире співчуття голові Тернопільської обласної організації лемків, заступнику голови БУТЛ, члену Президії СФУЛО

Олександрові Івановичу ВЕНГРИНОВИЧУ,
з приводу тяжкої втрати – смерті, після тривалої хвороби, його дружини

Меланії Яківни ВЕНГРИНОВИЧ, з дому ЦІХОНЬ

Народилася 28. 03.1939 р., с. Солотвини біля Криниці, повіт Новий Санч.

Померла 3.01. 2015 р., м. Тернопіль.

Вічна Її пам'ять!

Ірина Байко

ЗЕНЯ БАЙКО

26 липня 2015 року відійшла з життя найстарша із п'ятьох сестер Байко (відомих співачок сестер Байко).

Зиновія народилася 5 липня 1927 р. в селі Яблониця Короснянського повіту.

Хочу сказати кілька слів про наших батьків. Наш батько Яків був взірцевим господарем, любив точність і порядок. У вихованні нас, дітей, був добрым і щедрим, але водночас і строгим і вимогливим. Багато зусиль вкладав у виховання Зені, бо вона разом з батьком повинна

була стати найкращим прикладом для нас, молодших. Наша мама Магдалина була надзвичайно сердечною і співчутливою до людей, знала безліч народних пісень, які при кожній нагоді нам наспівувала. Мама дбала про те, щоб до свят ми мали вишивані обновки.

До речі, у мене зберігається родинна реліквія – "Кобзар" Т. Шевченка, що має понад 100 років і нераз переховувався у землі під час ворожих навал. З раннього дитинства нас вчили з "Кобзаря" і молитви, і поезії Шевченка.

Зиновія Байко закінчила в Сяноку торговельну школу. Після депортації опинилася з родиною в м. Буську, згодом у Дублянах Дрогобицького району працювала бухгалтером у райздороввідділі.

Зиновія Байко була відданою патріоткою України і в такому ж дусі виховала двох дітей – Богдана та Ніну, внуків – Володимира і Маркіяна.

Похована на цвинтарі в с. Сокільники, поруч свого сина.

Сумуємо, тужимо за Тобою.

Ігор Дідович

АНДРІЙ БАРНА

Андрій Петрович Барна народився у с. Радоцина Горлицького повіту, Польща, 23 лютого 1941 р. Їх було п'ятеро в сім'ї. Доля спіткала його родину як усіх лемків. У 1945 році вони були депортовані в Кіровоградську обл. у с. Ворошиловоградське. У 1946 році його сім'я не витримує і тікає на захід, у Львівську обл. з надією, що повернеться додому. Але це було неможливим. І так залишилися в Пустомитівському р-ні, с. Парцеляція.

У 1959 р. Андрій закінчив середню школу і згодом служив в армії. У 1966 р. вступив до Львівського інституту фізкультури і спорту. Із 1969 р. працював шкільним вчителем фізкультури аж до виходу на пенсію. Був надзвичайно працьовитим, чуйним та з добрым серцем християнином. Виховав сина і доньку та 2-х онуків.

Андрій Петрович неодноразово обирається депутатом до Пустомитівської ради.

У 1989 році А. Барна створив Пустомитівський осередок товариства "Лемківщина". Він був здібний організатор. Щороку їздив зі своїми земляками на фестивалі лемківської культури, допомагав в упорядкуванні цвинтарів. Завжди брав участь у толоках біля Лемківської церкви, прислуговував в церкві.

У грудні 2015 перестало битися серце правдивого лемка. Лемківська громада сумує і висловлює співчуття родині Андрія Барни.

ГАЛИНА СОЛИНКО

У грудні 2015 року померла Галина Солинко, дружина лемківського активіста, одного із засновників Фундації дослідження Лемківщини у Львові Дмитра Солинка. Лемківська громада висловлює співчуття родині Галини Солинко.

Михайло Смереканич

ЛЕВКО РЕГА

18 квітня 2015 року, на 88-му році, пішов із життя Лев Миколайович Рега – довговічний керівник хору Лемківської церкви святих Володимира та Ольги.

Народився Лев Миколайович 18 листопада 1928 року в селі Дибще. Козівського району. Тернопільської області в селянській родині. В 1935 році пішов у Дибщівську початкову школу, а в роки війни закінчив Бережанську семирічку, потім Бережанське педагогічне училище. Рік працював вчителем в селі Половці, Білобожницького району Тернопільської області. З першого вересня 1951 року навчався у Львівському Державному музичному училищі, яке закінчив у 1953 році і отримав спеціальність диригента та викладача хорового співу. Цього ж року був прийнятий, по своїй спеціальності, в Державний Драматичний Театр ім. М.Заньковецької, в якому пропрацював до кінця життя.

З часу освячення Лемківської церкви в Шевченському Гаї, він був беззмінним керівником хору нашої церкви.

Світла пам'ять про людину з високими моральними принципами, просто добої людини, Левка Миколайовича Регу залишиться в серцях тих людей, які його знали.

ВІДОМОСТІ ПРО ЛЕМКІВСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ

СВІТОВА ФЕДЕРАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ЛЕМКІВСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ (СФУЛО)

Керівний склад:

Голова СФУЛО - Софія Федина, Україна (12 травня 2012 р. на V Конгресі СФУЛО в м. Горлиці, Польща): площа Ринок, 17, Львів, 79008, Україна, ukrainesinger@yahoo.com; www.sfulo.com

Члени Президії;

Канада: Роман Колос - skolos@trebnet.com,

Максим Маслей; Польща:

Стефан Гладик - заступник голови на європейський континент,

Еміль Гойсак - lemkounion@poczta.onet.pl;

Словачська Республіка:

Петро Сокол - realit.sokol@stonline.sk,

Іван Лаба;

США: Марко Гованський,

Іван Філь,

Андрій Хомик - akhomyk@optonline.net;

Україна: Степан Криницький – секретар: lemtak@ukr.net,

Олександр Венгринович – lemko_ter@ukr.net,

Степан Майкович – reped@mail.ua; lemky.Iviv@gmail.com;

Республіка Сербія: Богдан Віславський - vislavskibogdan@gmail.com,

Йоаким Гребеня.

Хорватія: Дубровка Рацлянін.

ВСЕУКРАЇНСЬКЕ ТОВАРИСТВО «ЛЕМКІВЩИНИ» (ВУТЛ):

Василь Мулеса — голова (обраний 08.11.2014 на VI з'їзді ВУТЛ у м. Львові),
Закарпатська область, м. Перечин, 89200, вул. Братів Кедюличів, 18, моб.: 050.955.7617, vasmulesa@gmail.com; www.lemky.org.ua

Ігор Дуда - відповідальний секретар, м. Тернопіль, вул. Карпенка, 15/46, тел.: 0352/52.80.72, моб.: 067.351.4362, e-mail: toxm@ukr.net

Лариса Сорока — голова контрольної комісії, вул. 15 квітня, 21/89, м. Тернопіль, моб. тел. 050.978.7117, 0352/262.837, lsoroka@ukr.net

ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНИ:

№	Назва організації (електронний адрес та ВЕБ-сторінка)	Прізвище, ім'я та по батькові ке- рівника	Поштова адреса	Телефони
1	Вінницька міська організація ВУТЛ	Антонів Степан Федорович	вул. Свердлова, 172/41 м. Вінниця, 21018	067.118.9380 0432/532.566
2	Вінницька область, Крижопільська ра- йонна організація ВУТЛ	Лимич Григорій Михайло- вич	вул.Черняхів- ського, 18/13, сmt. Крижопіль, 24600, Вінницька область	04340/225.70
3	Волинська область, Горохівська районна організація ВУТЛ	Євусяк Ігор Михайло- вич	вул.Хмельниць- кого 23, м.Горохів, 45700, Волинська область,	03379/229.42
4	Донецька обласна організація ВУТЛ	Серняк Петро Степанович	вул.Дубровна, 104, м.Донецьк, 83087	0622/53.69.24 062/334.10.70
5	Житомирська облас- на організація ВУТЛ <i>lemky@ukr.net</i>	Теплий Ярослав Васильович	вул. Велика Бердичівська 60/6, м. Житомир, 10002	067.944.9156 0412/341.237
6	Житомирська міська організація ВУТЛ	Попівчак Максим Петрович	вул. Крошенська 38/6, м. Житомир, 10001	0412/374.237
7	Закарпатська об- ласть, Перечинська район- на організація ВУТЛ	Мулеса Ва- силь Васильович	вул.Братів Ке- дюличів, 18, м.Перечин, Закар- патська область, 89200	050.955.7617
8	Полтавська область, Зіньківська районна організація ВУТЛ	Ткачик Микола Степанович	вул.Комунарська, 38, м.Зіньків, 38100, Полтавська область	095.564.1119 05353/32.509
9	Івано-Франківська обласна організація ВУТЛ	Криницький Степан Семенович	вул.М.Підгірянки, 1, кв.4, м. Івано- Франківськ, 76001	099.947.8131, 097.333.8106 0342/223.857 0342/585.574
10	Кіровоградська місь- ка організація ВУТЛ	Фіскалова Надія Віталіївна	вул.Красіна, 11, м.Кіровоград, 25001	066.795.3335

11	Кіровоградська обласній, Компаніївська районна організація ВУТЛ	Ругало Йосип Порфілович	с. Червоновишка, Компаніївський район, 28414 Кіровоградська обл.	05240/93.391 067.520.0432
12	Товариство «Лемківщина» ім. Б.-І. Антонича в Києві	Мацієвський Михайло Йосипович	вул. Щорса, 32А/87, м. Київ, 01133	044/569.5840 067.235.4777
13	Львівська обласна організація ВУТЛ <i>lemky.lviv@gmail.com</i> <i>www.lemky.lviv.ua</i>	Майкович Степан Григорович	площа Ринок, 17, м.Львів, 79008	032/235.49.31 050.317.3149 067.106.9208
14	Луганське обласне товариство українців, депортованих з Польщі «Ватра»	Ясинчак Петро Михайлович	вул.Гастело, 17, м.Луганськ, 91047	066.787.2649
15	Рівненська міська організація ВУТЛ <i>anna.limich@gmail.com</i>	Лиміч Анна Андріївна	вул.Набережна, 14/66, м.Рівне, 33013	0362/261.001, 096.755.8452
16	Сімферопольська міська організація ВУТЛ	Цибуляк Віра Михайлівна	вул. Севастопольська, 70а/кор. 2, кв. 88, м. Сімферополь, 95001	0691/518.238
17	Тернопільська обласна організація ВУТЛ <i>lemko_ter@ukr.net</i>	Венгринович Олександр Іванович	бульвар Т.Шевченка, 21, м.Тернопіль, 46001	0352/522.993 0352/523.304 067.350.3436
18	Чернівецька обласна організація ВУТЛ	Бурка Йосип Андрійович	вул.Стрийська, 60Б, м.Чернівці, 58000	0372/570.795 050.658.7705
19	Херсонська міська організація ВУТЛ	Зая Петро Михайлович	вул. Івана Вазова, 4, кв. 3, м. Херсон, 73020	0552/231.769
20	Хмельницька міська організація ВУТЛ	Букацький Микола Іванович	вул.Проскуровського підпілля, 25/95, м.Хмельницький, 29013	0382/764.137 097.186.8627

ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСТЬ – молодіжна, районні і міські організації:

- Львівська обласна молодіжна громадська організація «Молода Лемківщина»**
площа Ринок, 17, м.Львів, 79008, *molodlem@hotmail.com* *www.molodlem.org.ua*
голова - Олесь Куйбіда, моб.: 063.941.3424.
- Львівська міська громадська організація «Фундація Дослідження Лемківщини»**
вул.Винниченка, 3, м.Львів, 79008
голова - Петро Гандяк, моб.: 097.382.2082.
- Львівська міська організація**
площа Ринок, 17, м.Львів, 79008,
голова - Михайло Секела, тел./факс: 032/235.49.31, моб.: 098.131.6659.
- Бориславська міська організація**
вул.Лемківська, 24, м.Борислав, 82300, Львівська область,
голова - Яніна Начас, моб.: 097.804.5882, тел.дом.: 03248/53.944.
- Городоцька районна організація**
вул.Івана Франка, 1, м.Городок, 81500, Львівська область,
голова - Надія Сапеляк (Зятик), моб.: 067.798.6837, тел.дом.: 03231/30.272.
- Дрогобицька районна організація**
вул.Стрийська, 162, м.Дрогобич, 82100, Львівська область,
голова - Володимир Байса, моб.: 067.665.4601, тел.дом.: 03244/30.315.
- Золочівська районна організація «Родинне дерево»**
вул.Шашкевича, 37/19, м.Золочів, 80700, Львівська область,
голова - Світлана Наливайко, моб.: 067.981.1986, тел.: 0265/46.635, 03265/43.339.
- Краснянська районна організація**
вул.Стефаника, 16, смт.Красне, 80560, Львівська область,
голова - Ольга Цап, моб.: 097.010.4632.
- Пустомитівська районна організація**
вул.Радоцинська, 39, м.Пустомити, 81100, Львівська область,
голова - Володимир Шуркало, моб.: 067.750.2754.
- Самбірська районна організація**
вул.Степана Бандери, 39/1, м.Самбір, 81400, Львівська область,
голова - Михайло Шпак, моб.: 098.416.6765, тел.дом.: 03236/33.519.
- Самбірська громадська організація «Бощани»**
вул.Грушевського, 63В/1, м.Самбір, 81400, Львівська область,
голова - Богдан Бобак, тел.: 03236/35.711.
- Старосамбірська районна організація**
вул.Дрогобицька, 12А, м.Старий Самбір, 82000, Львівська область,
голова - Володимир Капець, моб.: 097.379.9153, тел.дом.: 03238/21.696.
- Стрийська районна організація**
с.Добрівляни, 82426, Стрийський район, Львівська область,

голова - Степан Панейко, моб.: 097.522.1052, тел.дом.: 03245/49.084.

Трускавецька міська організація

вул.В.Стуса 12/52, м.Трускавець, 82200, Львівська область,
голова - Ярослав Одрехівський, моб.: 067.771.0950, тел.дом.: 03247/54.624.

Свіржанська міська організація

вул.Грушевського, 6/2, м.Бібрка, 81200, Перемишлянський район,
Львівська область,

голова - Оксана Окарма, моб.: 096.297.0368.

IВАНО-ФРАНКІВСЬКА ОБЛАСТЬ - міські, районні організації та осередки:

Регіональне міжрайонне лемківське товариство

«БЕСКИДСЬКЕ ЗЕМЛЯЦТВО»

вул.Шептицького, 20, смт.Брошнів-Осада, 77611, Івано-Франківська
область;

голова - Леся Марканич, моб.: 095.758.2699.

Галицька районна організація

вул.Північний Бульвар, 7А/42, м.Івано-Франківськ, 76018,

голова - Олег Бродович, моб.: 067.286.6259.

Долинська районна організація

вул.Обліски,23, м.Долина, Івано-Франківська область,

голова - Оксана Данилів, тел.дом.: 03477/26.770, моб.: 050.622.3155.

Калуська міська організація

вул.Чорновола, 20, м.Калуш, 77301, Івано-Франківська область,

голова - Федір Лабик, тел.дом.: 03472/64.249, моб.: 066.304.5926.

Коломийська районна організація

вул.Пекарська, 6, м.Коломия, 78200, Івано-Франківська область,

голова - Назар Коротушак, моб.: 050.924.2124.

Надвірнянська районна організація №1

вул.Комунальників, 2, м.Надвірна, 78400, Івано-Франківська
область,

голова - Євген Кантор, моб.: 066.383.7074.

Надвірнянська районна організація №2

вул.Руднева, 14, м.Надвірна, 78400, Івано-Франківська область,

голова - Роман Короляк, тел.дом.: 03475/26.396, моб.: 050.132.6821.

Рожнятівська районна організація

площа Єдності, 11, м.Рожнятів, 77600, Івано-Франківська область,

голова - Мирослава Шелест, тел.дом.: 03474/20.106,

моб.:095.120.6190.

Снятинська районна організація

вул.Надпрутна, 18А, м.Снятин, 78300, Івано-Франківська область

голова - Роман Столиця, тел.моб.: 050.242.2827.

Тисменицька районна організація

вул.Галицька, 3, м.Тисмениця, 77400, Івано-Франківська область

голова - Марія Гурей, тел.дом.: 03436/21.605, моб.: 050.030.4619.

Осередок:

- вул.Шевченка, 12А,
с.Терновиця, 77473,
Тисменицький район,
Івано-Франківська область,
голова - Любов Ільків,
с.Терновиця, моб.: 067.344.5428.

ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСТЬ

- міські, районні організації
та осередки:

**Бережанська районна
організація**

вул. Валова, 8В, м.Бережани,
47501, Тернопільська область,
голова - Галина Проців, моб.:
097.533.2029.

**Борщівська районна
організація**

с.Ланівці, 48716, Борщівський
район, Тернопільська область,
голова - Петро Степан, моб.:
097.462.7456.

Бучацька районна організація

вул.Агнона, 5/6, м.Бучач, 48400,
Тернопільська область,
голова - Ніна Яскілка-Оленяк,

тел.дом.: 03544/22.247, моб.:
097.504.8511.

**Гусятинська районна
організація**

вул.Ясна, 53, м.Копичинці,
48260, Гусятинський район,
Тернопільська область,
голова - Іван Пласконь, тел.дом.:
03557/41.785, моб.: 098.795.8534.

Осередок:

- вул.Івасюка, 41, м.Хоростків,
48260,
голова осередку - Степан
Щербяк, моб.: 066.782.2541.

Збаразька районна організація

вул.Низька,14, м.Збараж, 47300,
Тернопільська область,
голова - Надія Данилевич, тел.

дом.: 03350/21.505.

Зборівська районна організація

вул.Лесі Українки, 10/25,
м.Зборів, 47201, Тернопільська
область,
голова - Михайло Лукачат,
тел.дом.: 03540/21.100 моб.:
067.391.0095.

Осередок:

- вул.Мала Безкупчина, 58,
с.Озерна,
голова - Володимир Мелех, моб.:
067.352.9682.

Козівська районна організація

вул.Думки, 14, смт.Козова, 47600,
Тернопільська область,
голова - Володимир Бек, тел.
моб.: 096.426.8670.

Осередки:

- вул.Колосантівка, 19,
с.В.Ходачків, 47600,
голова осередку - Іван
Фалатович, тел.дом.:
03547/24.104, моб.:067.840.0658;
- с.Теофілка, 47600,
голова осередку - Володимир
Первак, моб.: 068.514.1779;
- с.Таурів, 47600,
голова осередку - Іван
Корбак, тел.дом.: 03547/24.466,
моб.:098.857.6198;
- с.Вікторівка, 47600,
голова осередку - Сергій
Маховський, моб.: 096.734.1432.

**Монастириська районна
організація**

вул.Р.Шухевича, 37,
м.Монастириська, 48300,
Тернопільська область,
голова - Ігор Дуда, моб.:
066.346.7484.

**Підволочиська районна
організація**

вул.Марусі Чурай, 7,
м.Підволочиськ, 47801,

Тернопільська область,
голова – Ярослав Сиривко, моб.:
097.578.8247.

Осередки:

- м.Підволочиськ, 47801,
голова осередку – Ярослав
Воротилко, тел.дом.:
03543/21.527;
- с.Остап'є, 47801,
голова осередку – Микола Гудак,
тел.дом.: 03543/34.156;
- с.Качанівка, 47801,
голова осередку – Ганна
Козловська, тел.дом.:
03543/25.224.

Підгаєцька районна організація
вул. Галицька, 31, м. Підгайці,
48600, Тернопільська область,
голова – Ганна Штай, тел.дом.:
03542/22.451, моб.: 097.881.4973.

**Теребовлянська міська
організація**

вул.22 січня, 6/2, м.Теребовля,
48101, Тернопільська область,
голова – Галина Людвіковська,
моб.: 096.609.9909.

Осередки:

- с.Підгайчики, 48101,
голова осередку – Петро Гачик;
- с.Маловоди, 48101,
голова осередку – Марія Гулик;
- с.Боричівка, 48101,
голова осередку – Люба
Данилюк;
- вул.Набережна, 13, смт.
Микулинці, 48120,
голова осередку – Ольга Пакіж,
тел.дом.: 03551/51.310, моб.:
097.195.2099.

**Тернопільська міська
організація**

вул.Монастирського, 42/24,
м.Тернопіль,
голова – Андрій Татарин, моб.:
097.159.3957.

Тернопільська районна

організація

вул.Кобзаря, 7, с.Великі Гаї,
Тернопільського району,
Тернопільська область,
голова – Галина Околіта, моб.:
067.397.0348.

Осередки:

- вул.Нова, 22, с.Великі Бірки,
голова осередку – Богдан
Михальчук,
тел.дом.: 0352/49.23.27, моб.:
096.885.6139;
- с.Жовтневе,
голова осередку – Людмила
Гронська, моб.: 098.987.8200.

**Чортківська районна
організація**

вул.В.Великого, 6/43, м. Чортків,
48500, Тернопільська область,
голова – Марія Бабічук, тел.дом.:
0352/33.496, моб.: 098.926.0955.

marted1946@rambler.ru

Осередки:

- с.Ягільниця, 48500,
голова осередку – Степан
Бубернак, моб.: 099.192.4912;
- с.Нагірянка, 48500,
голова осередку – Ганна Піскова,
моб.: 067.328.7908;
- с.Пастуше, 48500,
голова осередку – Ганна Галайда,
моб.: 095.609.2948;
- м.Чортків, 48500,
голова осередку – Віра Криворук,
моб.: 098.720.1254.

Матеріали опрацював
Мирослав Дмитрах

ЗМІСТ

Церковний календар 2016	4
Історичний календар.....	17
ХРОНІКА.....	22

ЛЕМКОЗНАВСТВО

Микола Литвин. 1946 рік. Війна після війни	29
Ігор Любчик. Лемківська інтелігенція в національно-культурному житті регіону у міжвоєнний період.....	31
Тамара Литвин. Лемківські сторінки архіву Івана Крип'якевича.....	35

ДОРОГАМИ ПАМ'ЯТІ

Ольга Кровицька. Емілія Гвоздюк: “Я мудра жінка”	39
Ольга Кровицька. Лемки і Лемківщина у споминах Марії Вальо.....	40
Марія Гринюк. Спогади Данила Дуди	42
Володимир Шелепець. Лемківське Зоряне село (<i>До 150-річчя падіння на Лемківщині найбільшого в Європі метеориту</i>)	46
Андрій Тавпаш. Державний гімн – символ українського національного відродження	50
Катерина Лігуша. Спогади про моїх друзів-лемківців з нагоди 70-річчя їх депортaciї з Лемківщини	54
Ігор Дідович. Гори мої – Лемківські Карпати	57
Андрій Тавпаш. Рідне село Воловець Миколи Горбала приваблює сучасну творчу еліту	59
Анджей Стасюк про Лемківщину та українських письменників.....	62
Іван Красовський. Село Волосате	64
Василь Оприск. Друга мала батьківщина Марії Григорівни Старчак-Вавричин	66
Ярослав Швягla. Лемко з Криниці (<i>до 85-ліття Анатолія Петришака</i>) ..	75

ЮВІЛЯРИ

«Ми прийшли служити людям, а не люди нам» <i>(до 90-ліття архієпископа Адама)</i>	77
Ярослава Галик. Лемківська лялькарка (<i>До 90-ліття Ірени Омельченко-Криницької</i>)	78
Ярославу Дуді – 90.	80
Юлія Павлів. Як лемки «свого» вчителя боронили, або історія одного шкільного страйку	80
Почесні імена України. Чабан Орест Йосифович	83
Б. Пастух. Вітаємо з ювілеєм професора Марію Байко	84
Ольга Кровицька. Натхнення – це його життя (<i>до 80-ліття від дня народження академіка Миколи Мушинки</i>)	85
Любов Мельничук. Лемкові з Криниці – 80 років (<i>до ювілею Степана Криницького</i>)	88
Многоліття для Володимира Шелепця!	94
А. Дмитрієва. Штрихи до портрета (<i>до ювілею Мирослава Федоренка</i>)	95
Михайло Садовий. Україна – в його душі (<i>До 75-річчя від дня народження Романа Фабрики</i>)	98

Ніна Свистун. Із словом у серці (<i>До 70-річчя від дня народження професора Панцьо Стефанії Єлісеївни</i>).....	99
Ігор Дідович. Володимирові Марку – 70	100
Андрій Тавпаш. Моя вітчизна там, звідки походять мої батьки (з нагоди 65-річчя Володимира Шуркала)	101
Михайло Смереканич. Болеславу Баволяку – 65 років.....	104
Ярослава Галик. Отець Іван Репела – бути покликаним (<i>До 60-ліття від дня народження</i>)	104
Ігор Дідович. Петрові Жиличу – 60	108
Світлана Гавенко. Ювілей ректора (<i>до 60-ліття Богдана Дурняка</i>).....	109
Ярослава Галик. «Не бійся нічого, що маєш витерпіти» (<i>До 30-річчя Священства отця-доктора Романа Шафрана і отця-митрата Павла (Василя) Репели</i>)	111
Стефанія Панцьо. Літописець нашої доби (<i>до 60-ліття Петра Сороки</i>)....	114
Ігор Дідович. Родинні ювілеї (<i>до ювілеїв Михайла та Ірини Кафок</i>)	117
Многая літа!	118

ПОЕТИЧНА ЛЕМКІВЩИНА

Ігор Дідович. Не забуте	120
Анна Волошинська. Ангел пам'яті й миру	121
Анна Волошинська. Поляни, мої Поляни	122
Анна Волошинська (з Мишковських). Подяки	124
Володимир Капець. Туга за рідним краєм	124
Олег Стефчишин (Щерба). Село колись черешнями цвіло	126
Олег Стефчишин (Щерба). Мамина молитва	126
Олег Стефчишин (Щерба). Ти прости, моя нене	127

ВІСТІ З ОСЕРЕДКІВ

Анна Волошинська. Відкриття пам'ятника “Без вини покарані”	129
Ігор Дідович. Лемківська Родина Красні Дякує.....	132
Володимир Капець. Як ми живемо.....	132
Р. Скочиляс. Лемківська святыня у Пустомитах	133
Леся Сидорович. Городилівські святині.....	134
Андрій Тавпаш. Свято в Чорткові	136

МИСТЕЦТВО. КУЛЬТУРА. МУЗЕЙ

Данило Ільницький. Дискусія про національне мистецтво у міжвоєнній Галичині: Богдан Ігор Антонич і контекст	138
Ольга Федоро. День народження Антонича у Бортятині	153
Степан Кищак. До 95-річчя з дня народження незабутнього скульптора Лемківщини Василя Одрехівського (18.02.21–06.12.96).....	154
Степан Кищак. Поїздка лемківських різьбярів “домів”	157
Галина Щерба. Відгомін “Лемківської ватри”	160
Михайло Тиханський, Валентина Грабчак. Експозиція картин в «Музейному комплексі «Лемківське село»	161
Михайло Тиханський, Валентина Грабчак. Лемківська кузня	162
Ольга Фабрика-Процька. «Музей родинних професій» Романа Фабрики як фактор збереження української культури	163

Науково-популярне видання

Лемківський календар на 2016 рік

Бібліотека Лемківщини, Ч. 65

Науковий редактор - д.і.н. Микола **Литвин**

Упорядник, редактор - к.ф.н. Ольга **Кровицька**

Комп'ютерна верстка - Петро **Попадюк**

Відповідальний за випуск - Петро **Гандяк**

Підписано до друку 24.12.2015 р.

Формат 60x84/16. Друк офсетний.

Папір офсетний. Ум. друк. арк. 14.65.

Зам. 128. Наклад 800 пр.

